

શ્રીમંત સરકાર મહારાજા સાહેબ સયાજીરાવ
ગાયકવાડ સેનાખાસખેલ સમશેર
ખાહાદુર એમના ઉદાર
આશ્રયથી

પ્રાચીનકાવ્યમાળા

ગ્રંથ ૧૦.

નીરાંતકૃત

કવિતા.

સંશોધન કરી ટીકા સહિત પ્રસિદ્ધ કરનાર
'હરગોવિંદ દ્વારકાદાસ કાંઠાવાળા
અને

નાથાશંકર પૂજારીશંકર શાસ્ત્રી.
વડોદરા.

સંવત ૧૯૪૬

સન ૧૯૯૦.

કીમત ૧-૦-૦

(સર્વ હક્ક સ્વાધીન રાખ્યા છે).

૮૫૬૮

અમદાવાદ "આર્યોદય"

તથા

વડોદરા "વીરક્ષેત્રમુદ્રાલય" માં છાપ્યું.

Under the liberal patronage of
His Highness Maharaja
SAYAJI RAO GAEKWAR
Sena Khaskhel Samsher Bahadur
Baroda.

PRACHIN KAVYA MALA.

or

Old Gujarati Poetical Series,

PART X.

POET NIRANT BHAKTA'S

KAVITA.

Published with annotations

By

Hargovind Dwarkadas Kántáválá

and

Nathashankar Pujashankar Shastri.

A. D. 1889-90.

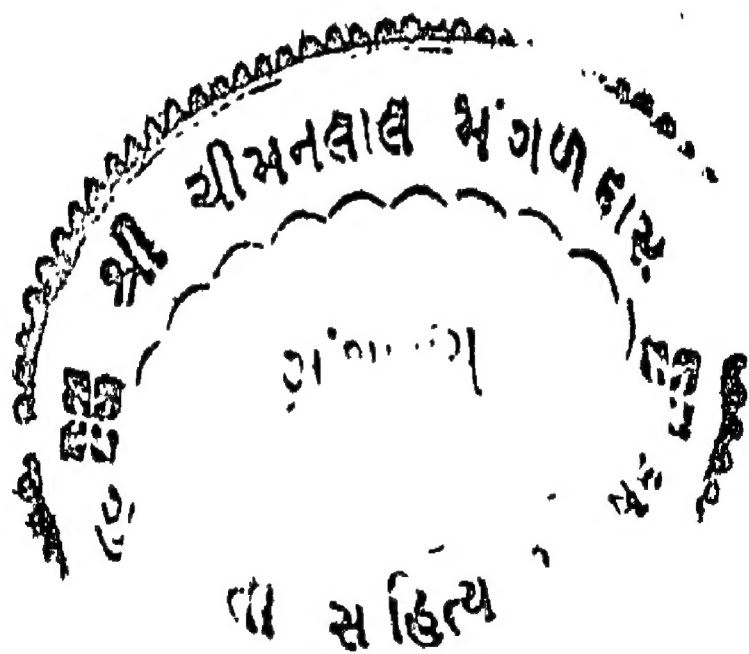
Price Re 1-0-0

૮૫૬૮

અમદાવાદ “આર્યોદય”

તથા

વડોદરા “વીરક્ષેત્રમુદ્રાલય” માં છાપ્યું.

Under the liberal patronage of
His Highness Maharaja
SAYAJI RAO GAEKWAR
Sena Khaskhel Samsher Bahadur
Baroda.

PRACHIN KAVYA MALA.

or

Old Gujarati Poetical Series,

PART X.

POET NIRANT BHAKTA'S

KAVITA.

Published with annotations

By

Hargovind Dwarkadas Kántávalá

and

Nathashankar Pujashankar Shastri.

A. D. 1889-90.

Price Re 1-0-0

પ્રસ્તાવના.

યથાર્થ રાજ્યધર્મ જાણનાર વિવેકી રાજ્યકર્તા પોતાની પ્રજાનું અનેક પ્રકારે કલ્યાણ કરવું એજ ઇશ્વરકૃપાથી પોતાને પ્રાપ્ત થયેલા સર્વોપરિ પદનું સાર્થક થવું માને છે. તે કલ્યાણ કરવાના વિવિધ પ્રકાર છે. વસુંધરા (પૃથિવી) નો જે પ્રદેશ પોતાનો છે તેમાં અન્નફળાદિ ઉત્પન્ન કરવાની શક્તિ છે તેનો, તથા તેમાં ધારણ થયેલ વસુ (ખનિજ ધન રત્નાદિ) ને બહિર કઢાવી તેનો, પોતાની પ્રજાની સુખવૃદ્ધિને અર્થે, ઉપયોગ કરે છે, પ્રજાની સુખશાન્તિમાં ભંગ ન થતાં તેનો વધારો થવા અનેક પ્રકારની યોજના કરે છે; નિર્મળ જળાશય, સુગમ માર્ગ, ઔષધાલય આદિથી શરીરની સુખાકારીનાં સાધન નિર્માણ કરેછે; તથા વિદ્યાલય, પુસ્તકાલય, ગ્રંથવૃદ્ધિ, આદિ મનની સુખશાન્તિનાં સાધન આપે છે. ન્યાયથી, નીતિથી, પ્રીતિથી, સમભાવથી, ઉદારતાથી, પ્રજાને સ્વપ્રજા તુલ્ય ગણી પિતાવત્ સર્વનું પાલન તથા હિત કરવું એજ ધર્મ તથા સ્વાર્થ માની અન્વય જે રાજા પ્રજાનું રંજન કરવા પ્રવર્તે છે, તેની પ્રજા સુખી થાય છે, તથા તેના મનોરથ સફળ થઇ, તે અક્ષય કીર્તિને પામે છે. એ આદિ અનુભવસિદ્ધ થયેલા પ્રમાણિક સિદ્ધાન્તો છે.

શ્રીવડોદરા રાજ્યના વિદ્વાન્, શક્તિમાન્ અને પરમ પવિત્ર મહારાજા-ધિરાજ શ્રીમન્ત સયાજીરાવ ગાયકવાડ સેનાપ્તાસખેલ સમશેર બાહાદુર એમના પૂર્વોક્ત ઉદાર વિચારો અને સિદ્ધાન્તો પર બહુ ભાવ, તથા તેવા ઉત્તમ વિચારોને આચારમાં આણી પ્રજાનું કલ્યાણ કરવાનો તેમનો મહાન્ પ્રયત્ન, એ સાંપ્રતકાળમાં સર્વ સ્થળે પ્રશંસનીય ગણુતાં દૃષ્ટાંતરૂપ થઈ પડ્યાં છે.

શ્રીમંત મહારાજાધિરાજના એ ઉદાર ભાવથી ઉત્તેજાઇ તા. ૦ ૮ મે સન ૧૮૮૯ ની એક સ્મરણી તેઓ નામદારની સેવામાં રજુ કરવામાં આવી હતી. તેનો આશય એ હતો કે વડોદરા રાજ્યમાં થઈ ગયેલા ગુર્જર કવિઓના અપ્રસિદ્ધ ગ્રંથો પ્રસિદ્ધિમાં આવે તેવી યોજના રાજ્ય આશ્રયથી થાય તો સારું.

પ્રાચીનકાવ્યસંગ્રહ એ નામનાં ગુજરાતી કવિતાનાં પુસ્તક વડોદરા રાજ્યના ડાહરેકંઠર ઓફ વર્નાક્યુલર ઇન્સ્ટ્રક્શન રાવસાહેબ હરગોવિંદદાસ દારકાદાસ તથા વડોદરાનિવાસી શાસ્ત્રી નાથાશંકર પૂજશંકર એમની તરફથી પ્રસિદ્ધ થવાનો આરંભ થઇ ચૂકેલો હતો, અને તે સારૂ ઘણાં સ્તુતિપાત્ર પ્રયત્નથી હસ્તલિખિત ગ્રંથનો સારો સંગ્રહ તેમણે કર્યો હતો. વડોદરા રાજ્યનું દેશી કેળવણીખાતું મારી દેખરેખ નીચે સુપરત થયા પછી આ સંગ્રહ બાબતમાં મેં તપાસ કરી. તે ઉપરથી જોવામાં આવ્યું કે રત્નાદિ ધનના ભંડાર દટાઇ રહ્યા હોય છે તેમ અનેક વિષયો પર રચેલી કવિતાના ભંડાર દટાઈ પડી રહ્યા હતા, અને તે ભંડારને પ્રજ્ઞના ઉપયોગસારૂ બાહ્ય લાવી તે દ્વારા સદ્વિચારને પુષ્ટિ આપવી એ લાભકારક થશે એમ લાગ્યું. આ કવિઓમાં પ્રેમાનંદ, રત્નેશ્વર, વલ્લભ, ભાલણ, દયારામ, હરિભટ્ટ, ભોળેભક્ત, ધીરેભક્ત, ગિરિધર આદિ બહુ પ્રસિદ્ધ અને લોકપ્રિય કવિઓ આવી જાય છે. રાધાબાઈ તથા દીવાળીબાઈ નામની બે સ્ત્રી કવિઓની કવિતા પણ મળી આવી છે. અને બાપુસાહેબ ગાયકવાડ એ નામના પ્રસિદ્ધ થયેલા ઇશ્વરભક્તની કવિતાનો પણ સારો સંગ્રહ છે. આ સર્વ કવિતા શોધી અને ટીકા સાથે છપાવતાં ત્રણ વર્ષ લાગશે એમ અજમાયશ થઈ છે. એ કામ પૂર્ણ કરવા શ્રીમંત સરકાર મહારાજ સયાજીરાય ગાયકવાડ એમણે રૂ. ૧૨,૦૦૦ બાર હજારની રકમ મંજૂર કરી કીમતી આશ્રય આપ્યો છે અને તેથીજ આ પુસ્તકો પ્રસિદ્ધિમાં આવી શકશે. આ ઉદાર અનુગ્રાહી ગુર્જર પ્રજા અને સર્વ ગુર્જરવાસી ઉપર ઉપકાર થયો છે. એમ સર્વ સમજી જતોને લાગ્યા વિના રહેશે નહિ.

કવિતા વિષે એક ઇંગ્રેજ કવિ લખે છે કે:—

Poetry is itself a thing of God;
He made his prophets poets, and the more
We feel of poesy do we become
Like God in love and power.

BAILEY.

કવિતા સ્વતઃ ઇશ્વરની એક વસ્તુ છે. ઇશ્વરે કવિઓનેજ પોતાના ભવિષ્યદાદી કર્યા છે. અને કવિતાને જેમ આપણે અધિક અનુભવીએ છીએ તેમ આપણે સ્નેહમાં અને શક્તિમાં ઇશ્વર પેઠે થઈએ છીએ.

કવિ વિષે વર્ડ્ઝવર્થ કહે છે કે:—

Blessings be with them, and eternal praise,
who gave us nobler loves, and nobler cares,
The Poets, who on earth have made us heirs,
Of truth and pure delight by heavenly lays.

WORDSWORTH.

જેઓએ આપણને શ્રેષ્ઠતર પ્રેમ તથા શ્રેષ્ઠતર ઉત્કંઠા આપ્યાં છે તે કવિઓ ઉપર આશિર્વાદ તથા અનંત પ્રશંસા હો; જેમણે દિવ્ય કાવ્યપદે આ જગત ઉપર આપણને સત્ત્વના અને સ્વચ્છ આનંદના ઉત્તરાધિકારી કર્યા છે.

આપણા દેશમાં તો કવિને રવિ સમ ગણી તેની બહુ પ્રકારે પ્રશંસા કરવામાં આવે છે.

સ્વદેશમાંના કોટ, રાજમહાલય, ધર્મશાળાઓ, દેવાલય, જળાશય, વિશ્રામસ્થાન, આદિ કીર્તિસ્તાંભ પૂર્વના રાજા કે ધર્માત્મા ગૃહસ્થો કરાવી ગયા હોય છે, તેને જીર્ણોદ્ધાર કરવો એ મહાપુણ્યનું કાર્ય છે, એમ ધર્મશાસ્ત્રમાં કહ્યું છે, અને સારા ગજાઓ તેમ કરાવે છે પણ ખરા. અને તેથી સર્વ પ્રબળતા સુખભોગમાં વૃદ્ધિ થઈ તેમનો આશિર્વાદ મેળવે છે.

કવિતા દ્રવ્યતા અનંત:કરણમાં ઉત્પન્ન થઈ સહૃદયજનોનાં અંત:કરણમાં પ્રવેશી ત્યાં વસી સુખાનંદ દેનાર કવિતા તેનો જીર્ણોદ્ધાર પણ પ્રશંસનીય અને પુણ્યપ્રદ છે. બાળકથી વૃદ્ધ-રંકથી શ્રીમાન સુધી સર્વને દુઃખમાં વિશ્રામસ્થાન અને સુખને અધિક કરનાર કવિતા એ પણ સાધન છે. એવા એક સુખપ્રદ

સાધનનો જીર્ણોદ્ધાર પ્રજના કલ્યાણસાર શ્રીમંત મહારાજાધિરાજ કરાવે છે એ તેમના પ્રજરંજન કરવાના ઉચ્ચ ભાવમાંનું એક સુચિન્હ છે.

વડોદરા રાજ્યમાં થઇ ગયેલા કવિઓની અપ્રસિદ્ધ પ્રાચીન કવિતા સંભાળથી પ્રસિદ્ધિમાં લાવવાના હેતુથી નીચે પ્રમાણે કમિટી નીમવામાં આવી છે.

પ્રમુખ.

દિવાન બાહાદુર મણિભાઈ જશભાઈ.

મેમ્બરો.

રાવબાહાદુર અંબાલાલ સાકરલાલ. એમ. એ. એલ. એલ. બી.

ખાનબાહાદુર જમશેદજી અરદેશર દલાલ. એમ. એ. એલ. એલ. બી.

રાવસાહેબ પીતાંબરભાઈ જેઠાભાઈ.

રાવસાહેબ હરગોવિંદદાસ દારકદાસ.

દરેક ગ્રંથની બનતા સુધી અનેક પ્રતો મેળવી તેને શોધી અને ટીકા શબ્દાર્થ આપી વિશેષ ઉપયોગી કરવી વગેરે સર્વ કામ રાવસાહેબ હરગોવિંદદાસની સંભાળ નીચે શાસ્ત્રી નાથાશંકર પૂજાશંકર તથા કવિ છોટાલાલ નરભેરામ આદિ લાયક માણસનાથી ચલાવવામાં આવ્યું છે. પુસ્તકો સંબંધી સર્વ વ્યવસ્થા અને જવાબદારી આ કમિટી તરફ છે. કમિટીમાંથી કોઇનું ખાનગી હિત કે સ્વાર્થ આ સંબંધમાં ન છતાં માત્ર લોકહિતાર્થ કામ જાણી કમિટીએ આ કામ માથે લીધું છે.

વડોદરા રાજ્ય નિવાસી કવિઓની કવિતા ઉપરાંત ગૂજરાતના બીજા પ્રસિદ્ધ કવિઓની અપ્રસિદ્ધ કવિતાનો ઘણો જથ્થો રાવસાહેબ હરગોવિંદદાસ તથા શાસ્ત્રી નાથાશંકરની પ્રશંસનીય શોધથી એકઠો થયેલો છે, અને વધારે જથ્થો એકઠો કરવા પ્રયત્ન કમિટી તરફથી જારી રાખવો એમ ધારણા છે. આ સર્વ કવિતા પણ પ્રસિદ્ધિમાં લાવવા યોજના તૈયાર થાય છે, અને તે ઉદ્દેશ સફળ થવા ઈશ્વર પાસે પ્રાર્થના છે.

આશા છે કે આ પ્રાચીન ગુર્જર કવિઓની સુંદર તથા બોધક કવિતા-
થી વાંચનારનું જ્ઞાન તથા સદ્ગુણ, રસજ્ઞતા, રચિ, રસિકતા, સહૃદયતાદિ
ઉચ્ચ પ્રકારનાં થઈ વૃદ્ધિ પામશે, અને ગુર્જરવાસી અન્ય સમર્થ કવિઓની
કવિતાની પણ તીવ્ર યાચના થઈ પ્રકટ થશે.

આ પ્રાચીન કાવ્યમાળાને, કચ્છ, કાઠિયાવાડ અને ગૂજરાતના નાનક-
કર્તાઓ તરફથી તથા બીજા ધણા સદ્ગૃહસ્થો તરફથી ઉદાર આશ્રય મળ્યો
છે, તેમાટે તેમનો અંતઃકરણપૂર્વક આભાર માનવામાં આવે છે.

વડોદરા.

સંવત ૧૯૪૬ ના વૈશાખ
સુદી ૧, તા. ૨૦ એપ્રિલ સન
૧૯૯૦, રવિવાર.

મણિભાઈ જશભાઈ.

સાધનનો જીર્ણોદ્ધાર પ્રજના કલ્યાણસાર શ્રીમંત મહારાજાધિરાજ કરાવે છે એ તેમના પ્રજરંજન કરવાના ઉચ્ચ ભાવમાંનું એક સુચિન્હ છે.

વડોદરા રાજ્યમાં ઘણા ગણેશ કવિઓની અપ્રસિદ્ધ પ્રાચીન કવિતા સંભાળથી પ્રસિદ્ધિમાં લાવવાના હેતુથી નીચે પ્રમાણે કમિટી નીમવામાં આવી છે.

પ્રમુખ.

દિવાન બાહાદુર મણિભાઈ જશભાઈ.

મેમ્બરો.

રાવબાહાદુર અંબાલાલ સાકરલાલ. એમ. એ. એલ. એલ. બી.

ખાનબાહાદુર જમશેદજી અરદેશર દલાલ. એમ. એ. એલ. એલ. બી.

રાવસાહેબ પીતાંબરભાઈ જેઠાભાઈ.

રાવસાહેબ હરગોવિંદદાસ દારકાદાસ.

દરેક ગ્રંથની ખનતા સુધી અનેક પ્રતો મેળવી તેને શોધી અને ટીકા શબ્દાર્થ આપી વિશેષ ઉપયોગી કરવી વગેરે સર્વ કામ રાવસાહેબ હરગોવિંદદાસની સંભાળ નીચે શાસ્ત્રી નાથાશંકર પૂજાશંકર તથા કવિ છોટાલાલ નરભેરામ આદિ લાયક માણસનાથી ચલાવવામાં આવ્યું છે. પુસ્તકો સંબંધી સર્વ વ્યવસ્થા અને જવાબદારી આ કમિટી તરફ છે. કમિટીમાંથી કોઈનું ખાનગી હિત કે સ્વાર્થ આ સંબંધમાં ન છતાં માત્ર લોકહિતાર્થ કામ બાંધી કમિટીએ આ કામ માથે લીધું છે.

વડોદરા રાજ્ય નિવાસી કવિઓની કવિતા ઉપરાંત ગૂજરાતના બીજા પ્રસિદ્ધ કવિઓની અપ્રસિદ્ધ કવિતાનો ઘણો જથ્થો રાવસાહેબ હરગોવિંદદાસ તથા શાસ્ત્રી નાથાશંકરની પ્રશંસનીય શોધથી એકઠો થયેલો છે, અને વધારે જથ્થો એકઠો કરવા પ્રયત્ન કમિટી તરફથી જારી રાખવો એમ ધારણા છે. આ સર્વ કવિતા પણ પ્રસિદ્ધિમાં લાવવા યોજના તૈયાર થાય છે, અને તે ઉદ્દેશ સફળ થવા ઈશ્વર પાસે પ્રાર્થના છે.

આશા છે કે આ પ્રાચીન ગુર્જર કવિઓની સુંદર તથા બોધક કવિતા-
થી વાંચનારનું જ્ઞાન તથા સદ્ગુણ, રસજતા, રચિ, રસિકતા, સદૃશ્યતાદિ
ઉચ્ચ પ્રકારનાં થઈ વૃદ્ધિ પામશે, અને ગુર્જરવાસી અન્ય સમર્થ કવિઓની
કવિતાની પણ તીવ્ર યાચના થઈ પ્રકટ થશે.

આ પ્રાચીન કાવ્યમાળાને, કચ્છ, કાઠિયાવાડ અને ગૂજરાતના નાજ્ય-
કર્તાઓ તરફથી તથા બીજા ધણા સદ્ગૃહસ્થો તરફથી ઉદાર આશ્રય મળ્યો
છે, તેમાટે તેમનો આભારણપૂર્વક આભાર માનવામાં આવે છે.

વડોદરા.

સંવત ૧૯૪૬ ના વૈશાખ
સુદી ૧, તા. ૨૦ એપ્રિલ સન
૧૯૯૦, રવિવાર.

મણિભાઈ જશભાઈ.

કવિચરિત્ર.

નીરાંત.

ભોળે, ધીરો, બાપુ વગેરે ભક્ત કવિઓની ગણનામાં નીરાંત આવે છે. તેમનું મૂળ સ્થાન દેથાણુ કરીને કાનમમાં ગામ છે ત્યાં હતું. દેથાણુમાં હજી એમના વંશજો છે. જાતે તળપદા પાટીદાર કહેવાય છે. નીરાંતનો જન્મ કદાચ સાલમાં થયો તે માલમ પડતું નથી પરંતુ તેમને થઈ ગયે આશરે સવાસો વર્ષ થયાં છે. તેઓ કદાચ સાલમાં દેવલોક પામ્યા તે નક્કી થઈ શક્યું નથી, પરંતુ બાપુસાહેબ સ્વર્ગવાંસી થયા પછી તેમનો કાળ થયો છે, એટલે તેઓએ સંવત ૧૮૯૯ પછી દેહ છોડી એમ ઠરે છે. તેમની મરણતિથિ ભાદરવા સુદ ૮ તે રોજ આવે છે.

નીરાંતને બે સ્ત્રીઓ હતી, અને એકંદરે આઠ છોકરાં હતાં. છોકરાંનાં છોકરાં હાલ હયાત છે. નીરાંતે મરતી વખતે પોતાના શિષ્યોના અત્યાગ્રહથી પોતાની બે સ્ત્રીના પુત્રોને બે ગાદી સ્થાપી આપી. એટલે એક ગાદી ખુશાલ-દાસને અને બીજી બાવાભાઈને મળી.

નીરાંત સ્વભાવે સ્વતંત્ર અને શાંત હતા. તેમનું મન ઉદાર હતું. પારુ કાનું માન જળવવામાં તેઓ પૂરા વિવેકી હતા. એમની ખ્યાતિ સાંભળી ધણા માણસો એમની પાસે ઉપદેશ લેવા આવતા. જે શંકા કાઢે તેનું પોતે શાંત અને ગંભીરપણે સમાધાન કરતા. તેઓ સધળાને સમાન ગણતા કેમકે આત્મા પરમાત્મામાં ભેદ ન ગણનારને સધળા સમાનજ લાગે. જ્યારે કોઈ એમને પંથ ચલાવવા કહે કે આગ્રહ કરે ત્યારે તેઓ કહેતા કે “વાડો તો બકરાંને જોઈએ ! સિંહને કંઈ વાડાની જરૂર નથી” !

વડોદરામાં પ્રેમજી ભગતને ત્યાં નીરાંત બહુ રહેતા. વાડીમાં વનમાળી કહાનજીનો એક કહેવાય છે તે એકમાં વિશેષે કરીને તેઓ પોતાની બેઠક રાખતા. ત્યાં એક વખત એમનો અને સ્વામીનારાયણવાળા સહજનદનો મેળાપ થયો હતો. બન્ને પંથના આગેવાનો શાંત પ્રકૃતિના હોવાથી કંઈ ટંટો ફિસાદ ન થતાં તેમની વચ્ચે સંવાદ ચાલ્યો હતો. આખરે કંઈ મતભેદનું નિરાકરણ ન થવાથી બન્ને પોતપોતાને સ્થાને ગયા હતા એમ કહેવાય છે.

નીરાંતના મોટેરા શિષ્યોમાંના ધણાખરા થોડી કે ધણી કવિતા કરી જાણતા હતા. એમાંના કેટલાકનાં નામ નીચે આપ્યાં છે.

નામ.	ગામ.
દયાળદાસ.	કરમડી.
મંછારામ.	સુરત.
ગોવિંદરામ.	”
નરોત્તમદાસ.	”
ગિરિજાપાદ.	”
દોલતરામ.	”
આપુસાહેબ.	વડોદરા.
ગણપત.	ખખર નથી.
રામદાસ.	”
શુરપોત્તમ દાસ	વડોદરા.
પરભુદાસ.	”
જણારશીપાદ.	”

જમનાબાઈ.	...	...	...	...	"
લક્ષ્મીદાસ. (ઉદા)	...	...	...	...	"
નરેરદાસ. (નીરાંતપુત્ર).	...	...	...	...	"
પ્રુશાલબાઈ. " (જેને ગાદી મળી.)	...	...	...	...	"
બાવાબાઈ. " ... " ...	...	...	...	...	"

ઉપર જણાવેલા શિષ્યો પૈકી આપુસાહેબગાયકવાડ મુખ્ય હતા. તેમની કવિતા પ્રાચીનકાવ્યમાળા વાંચનારના જોવામાં આવી ગદ્ય છે એટલે તે વિષે અહીં વધારે લખવાની જરૂર નથી. આપુસાહેબે ઉત્તમ ધર્મ જોળવા સાથે અનેક ધર્માચાર્યનાં પારખાં જોયાં હતાં. આખરે નીરાંત પાસે આવ્યા ત્યારે તેમને નીરાંત વળી ! નીરાંત પર આપુસાહેબની કેવી શ્રદ્ધા હતી, તેમને તે કેવા પૂજ્ય અને મહાન માનતા તે તેમણે દરેક પદને અંતે જણાવેલું છે. આપુસાહેબ પેહેલવેહેલા નીરાંત પાસે ગયા ત્યારે તે ગાયકવાડ હોવાથી માની હશે એમ ધારી નીરાંતે તેમની સાથે જરૂર જેટલીજ ધીમેથી વાત કરી. આપુસાહેબે નીરાંતનું મન વર્ત્યું, પણ કાંઈ બોલ્યા ચાલ્યા વગર લાગટ પાંચ દિવસ સુધી અહોરાત્ર તે નીરાંત પાસે બેસી રહ્યા. નીરાંતની ખાત્રી થઈ કે આપુસાહેબે અહંમત્વ તજેલું છે અને તે જ્ઞાન લેવાને પાત્ર છે. એથી તેમને ખુશી થી ઉપદેશ આપ્યો. કહેવાય છે કે આપુસાહેબે તેજ વખતે પાંચ પદ બનાવી નીરાંતને સંભળાવ્યાં તેથી તે બહુ પ્રસન્ન થયા.

આપુસાહેબ ઉપરાંત, મંછારામ, દયાળદાસ, ગણપત, ગોવિંદરામ-પુરૂષોત્તમદાસ, જમનાબાઈ, પ્રુશાલદાસ, અને નરેરદાસ એ શિષ્યોની કચેલી કેટલીક કવિતા અમને મળેલી છે. પુરૂષોત્તમદાસનો વડોદરામાં સોઢ તળાવ ઉપર એક પંથ ચાલે છે. એમની કવિતા મનોરંજક છે. નરેરદાસ નીરાંતનો પુત્ર હતો પણ તેનું મન અસ્થિર હોવાથી તેના પર નીરાંતની જોઈએ તેટલી પ્રીતિ નહોતી. વણારશીબાઈ એક બાળવિધવા બ્રાહ્મણી હતી. તે ગુરૂથી મળેલો ઉપદેશ બીજા લોકોને કરતી પરંતુ પોતે બ્રાહ્મણ જાતિની હોવાથી લોકજાજથી ડરીને નીરાંત પોતાના ગુરૂ છે એ વાત ગુપ્ત રાખતી. એ બાઈનું બંધાવેલું મહાદેવનું દેવળ હાલ વાડીજીલ્લાની છેલ્લી પોળમાં છે.

મંછારામ કરીને એક વાઘોડીઆનો બ્રાહ્મણ હતો. તેણે નીરાંત તળપદ્મ ખાટીદાર છતાં તેની ખ્યાતિ ચાલતી જોઈ નીરાંતની નિંદા કરવા માંડી.

નીરાંતને આ વાતની ખબર પડતાં તેમણે તેને એક પત્ર લખ્યો. પત્રનો ઉત્તર મંછારામથી અપાયો નહિ ત્યારે નીરાંત જાતે તેને મળવાસાર વાઘોડીએ ગયા અને મંછારામને પગે પડી પૂછવા લાગ્યા કે મહારાજ આપ તો બ્રહ્મદેવ છો અને રાની છો, માટે મને ઉપદેશ કરો. આ ઉપરથી તથા જે વાતચીત ચાલી તે ઉપરથી મંછારામને નીરાંત ઉપર ધણી શ્રદ્ધા બેઠી અને તેજ વખતે તે તેમનો શિષ્ય થયો. મંછારામ ઉપર કવિતામાં લખેલો કાગળ આ પુસ્તકમાં છપાયો છે.

ગ્રંથવિવેચન.

બોલો અને બાપુસાહેબ બે બ્રહ્મજ્ઞાની કવિઓના ગ્રંથો પાછળ પ્રકટ કરેલા છે તેનાજ જેવો આ પણ બ્રહ્મજ્ઞાની કવિનો કરેલો ગ્રંથ છે. બાપુસાહેબ ગાયકવાડના ચરિત્રમાં લખ્યું છે કે નીરાંત એ બાપુસાહેબના ગુરૂ હતા તે બાબત આ ગ્રંથમાંથી સિદ્ધ થાય છે. કેમકે નીરાંતે આ ગ્રંથમાં એક ઠેકાણે બાપુને સંબોધન કરીને કેટલાંક પદ લખ્યાં છે. ગુરૂની અને શિષ્યની કવિતા બહુધા સમાનજ છે તથાપિ આમાં કાંઈક બોળના જેવો હિંદુસ્તાની ભાષાનો ભેળ વધારે છે. બોળની ભાષામાં કાઠિયાવાડી શબ્દો વધારે છે પણ આ કવિ તો ચોરંદા તાલુકાનો રહેવાશી હોવાથી તેની ભાષા શુદ્ધ ગૂજરાતી છે. નીરાંતભક્તની કવિતા વડોદરામાં ઘણી પ્રસિદ્ધ છે, કેમકે તેના ભક્તો વાડી વગેરે જીલ્લાઓમાં ઘણા છે. તેઓ તેના ચોપડા આદરથી વાંચે છે અને ગાય છે. નીરાંતની કવિતામાં શાંત સિવાય બીજી રસની છાંટ નથી તેમ તે પોતે પણ શુદ્ધ બ્રહ્મજ્ઞાનીજ હતા એમ તેની કવિતા પરથી માલમ પડે છે. આ ગ્રંથમાં તેની કવિતાનો ઘણો ભાગ સંગ્રહો છે જેમાં જ્ઞાનભક્તિનાં પદ પ્રથમ દાખલ કર્યાં છે. જ્ઞાનભક્તિનાં ૧૧૧ પદ છે અને તે પછી સર્વેયા, આત્મબોધ અને કાગળ છે. કાગળમાં બ્રહ્મજ્ઞાન સંબંધી કેટલાંક પશ્તો કરેલા છે પણ તેના ઉત્તર નથી.

એ પછી જ્ઞાનોપદેશનાં ૪૯ પદ, પછી સાત વાર, બારમાસ અને તિથિઓ છે. તથા પદ ૫૭ પછી જ્ઞાની ગુરૂ સંબંધી સાખીઓ છે. એ પછી સાંખ્ય અને યોગના ઐક્યનો શ્લોકો (એ જાતના રાગમાં લખેલાં પદ) છે. એમાં યમ, નિયમ તથા તેના ભેદ, આસન, પ્રાણાયામ, પ્રત્યાહાર, ધ્યાન, ધારણા, સમાધિ, વગેરેની સમજ આપી છે. અને સાંખ્યના શ્લોકોમાં જડ તથા ચૈતન્યનું સ્વરૂપ વર્ણવી પછી તેમના યોગથી જગદાદિ ઉત્પન્ન થયું છે એમ વર્ણવ્યું છે. ચૈતન્ય પુરૂષ અને જડ પ્રકૃતિના યોગથી મહત્ત્વ ઉત્પન્ન

થયું. મહત્ત્વથી અહંકાર થયો, એ અહંકાર ત્રણ ગુણમય ત્રણ પ્રકારનો થયો. તામસ અહંકારથી પંચ મહાભૂત અને તેનાં કાર્ય થયાં; રાજસ અહંકારથી ઇંદ્રિયો થઈ અને સાત્વિક અહંકારથી બુદ્ધિ આદિક અંતઃકરણ થયાં. ત્રણ ગુણવાળા અહંકારથી એવું સ્થૂળશરીર ઉત્પન્ન થયું તેનાં અંગે અને તેના દેવતાઓ વગેરે કહીને પછી સૂક્ષ્મશરીર, કારણશરીર, જાત-દાદિ અવસ્થાઓ, વગેરે વર્ણ્ય છે. એ સર્વથી આત્મા ભિન્ન છે માટે તેજ સત્ય છે એમ છેવટ પ્રતિપાદન કર્યું છે.

હવે કથાઓનો આરંભ થાય છે. પ્રથમ ઉપોદ્ઘાત કરીને પછી ધનવિરાગ, સ્ત્રીવિરાગ, ગુરુશ્રદ્ધા, ગુરુ ઉપદેશ, વિશ્વાસ, સંતતિવિરાગ, માયાત્યાગ, ષડ્રિપુ, ચિત્તશુદ્ધિ, એકાગ્રતા, અક્ષરદર્શન, સંગત્યાગ, સદ્ગુરુનાં લક્ષણ, અક્ષરદર્શનનો લાભ, માયારૂપ કથન, પુરૂષપ્રકૃતિનું વર્ણન, અને પ્રકૃતિનો પરિવાર, એ વગેરે પેઢેલી કથામાં કથ્યું છે. એ રીતે પ્રથમ કથામાં જડકાર્ય-સ્વરૂપસૃષ્ટિ વર્ણીને સર્વના કારણરૂપ ચૈતન્યઅક્ષરનું વર્ણન બીજી કથામાં કર્યું છે.

કથાઓ પછી અવતારખંડન નામનો વિષય છે. વારાહ, મત્સ્ય, કચ્છ, મોહિની, વૃસિંહ, બળરામ, કૃષ્ણ, રામ, પરશુરામ, અને વામન, એ દશ અવતારને ભજવાથી મુક્તિ નથી, પણ એક અક્ષરને જાણવાથીજ મુક્તિ છે એમ કહ્યું છે. અવતારખંડન પછી છેવટે છૂટક પદ દાખલ કર્યા છે. એ પદોમાં જીવ અને દેહની લઘાઈનું એક પદ છે તે વાંચનારને ગમ્મતતની સાથે બોધ આપે એવું છે.

નીરાંતના ગ્રંથ ઉપરથી જણાય છે કે તે માત્ર નામનો મહિમા ગાનાર અક્ષરજ્ઞાની હતો. નામ એટલે સદ્ગુણઅક્ષર. તેણે પદ, રાગ, દેશી, ઘોળ, ગરબા, ગરબી, હોરી, ધુમાર, વગેરે વિધિવિધિ રાગ પસંદ કર્યા છે. એ રાગોમાં જડ અને ચૈતન્યનો વિવેક, જડવસ્તુનો વિરાગ, શમ, દમ, તપ, તિતિક્ષા, શ્રદ્ધા અને સમાધાન, એ છ સાધન, મુમુક્ષુનાં લક્ષણ, એ વગેરે ખતાવીને વેદાંતવેદ અક્ષરને ખતાવ્યો છે. જે લોકો શાસ્ત્રીય રીતે વેદાંતાદિ

અર્થોનો અભ્યાસ કરી શક્તા નથી અથવા તેની પ્રક્રિયાઓ સમજવા જોડલી જોમની બુદ્ધિ સૂક્ષ્મ નથી તેમને આવા અર્થોથીજ અહ્મજ્ઞાન થવું સુલભ છે. 'અહ્મજ્ઞાન પ્રાપ્ત થયા પછી પણ નિરંતર અંતર્દષ્ટિ રહેવાને સાર તથા મનન કરવામાટે પણ આવાં પુસ્તકો સામાન્ય લોકોને અત્યંત ઉપયોગી છે.

॥ श्रीजगदीश्वराय नमः ॥

नीरांतभक्तकृत

કવિતા.

જ્ઞાનભક્તિનાં પદ.

પદ ૧ છં.

રાગ હંસની આલ.

ભણીને તું થયો રે ભીખારી;
કમાયો શું, ભણીને તું થયો રે ભખારી. ટેક. ૧
સિદ્ધાંતનો રે સાર સમજી શક્યો નહિ,
વાણી તે બહુ વિસ્તારી;
પોતાનું પોત નવ શક્યો પારખી,
ઉદરની વૃત્તિ વધારી. કમાયો શું ૨
જન્યવાની જુગત તને જો રે આવડી છે,
(ને) પૂજની પેઢી પ્રસારી;
એમ નથી જાણતો કર્ત્તા હું કોણ છું,
વિખવાણ જાણે વેપારી. કમાયો શું ૩
કેહેણીના કૃત્યવડે ગુરૂ થઈ બેઠા,
સેવકની ગરજ નવ સારી;
મરતી વેળાએ તમે ક્યાં જઈ મળશો,

૩ વિખવાણ-મિથ્યા કે કડવી વાણીવડે તો જાણે પોતે વેપારી છે.

એ અર્થની વાત ના વિચારી. કમાયો શું ૦ ૪
 દાસના દાસની દીનતા ના આવી,
 મોઠમમાં લીધો છે મારી;
 નીરાંત નામને તેં નવ ઓળખાયું,
 જીત્યો જન્મ ગયો હારી. કમાયો શું ૦ ૫

૫૬ ૨ જી.

કર્મ કરી શું રે કમાયો;
 વિચારને, કર્મ કરી શું રે કમાયો. ટેક. ૧
 નાહી ઘોઘને તું નિત્ય આદરે છે,
 પંથી જેમ પંથે પળાયો;
 જાગીને જોને તું પોત તારૂં મીછને,
 કોણ ચાનિના તું જાયો. વિચારને ૦ ૨
 પૂર્વે જોતાં તો તારે કર્મ કાંઈ નો'તાં,
 ક્યાંથી કર્મ લેઈ આવ્યો;
 પાછો વળીને તું કયમ નથી પેખતો,
 પરખ વિના પૂરો પિડાયો. વિચારને ૦ ૩
 શુભ અશુભ કર્મ જાણને તે જાળ છે,
 જીવ તે જાળમાં બંધાયો;
 જીવતે જાળમાંથી કોઈ નીકળી શકે નહિ,
 બ્રહ્માથી હોય જો સવાયો. વિચારને ૦ ૪
 પાછો વળે તો તું તરત પાર પામે,
 ન છૂટે તે કર્મના બંધાયો;

---

૨ પંથી ૦—જેમ પંથી સઘળી તૈયારી કરીને દેખાડેલે માર્ગે
 જાય છે તેમ તું શીખવેલા નિત્યકર્મને માર્ગે ચઢ્યો છે.

નીરાંત સદ્ગુરુનામને સંભારતાં,
ગરવો ભયો ને ઘર પાચો. વિચારને૦

પદ ૩ જી.

તન તારૂં જ્ઞેને તપાસી;
તું કોણ છે, તન તારૂં જ્ઞેને તપાસી. ટેક.
પાંચ તત્વનું પૂતળું બન્યું છે,
માંહે અગુણ તત્વ નિવાસી;
પાંચની આદિ લેધ ગણીએ અઢાવી,
એટલામાં આપ ઓળખાસી. તું કોણ છે૦
આત્મા પરમાત્મા સહુના સાક્ષી,
નિર્બંધ નિરખ્યા નિવાસી;
તું તારૂં આપ જો અળગું કે માંય છે,
ભૂલ ભણ્યાને શી ભાસી. તું કોણ છે૦
મરવા અવતરવાની બીક તને આપડા,
ચાર ખાણ લખચોરાશી;
નીરાંત નિત્યનામ નિરખને તું તારૂં,
ઓળખે તો થાય અવિનાશી. તું કોણ છે૦

૫ પાછો વળે—પોતાનું આદિકારણ તપાસે કે કર્મ કરતાં પાછો પડે.

૨ પાંચ તત્વ—પાંચ મહાભૂત. માંહે ઈ૦—પાંચ ભૂતના પૂતળામાં અગુણ તત્વ (આત્મા) નિવાસ કરીને રહ્યું છે. પાંચ ઈ૦—પાંચ મહામૂતને આદિ લેધને અઢાવીશ તત્વ ગણીએ એટલે પાંચ મહાભૂત, દશ ઈન્દ્રિય, દશ પ્રાણ અને ત્રણ ગુણ, એ તત્વો ગણીએ—એ તત્વો તે આત્મા નથી પણ તેનો દૃષ્ટા હું છું એમ જાણીએ, તો આપ (પોતાનું સ્વરૂપ) ઓળખાશે.

૩ નિર્બંધ ઈ૦—એ તત્વ સમુદાયરૂપ દેહમાં નિવાસી આત્માને નિર્બંધ (બંધ રહિત) નિરખ્યા. ૪ ચાર ખાણ—નરાયણ, અંડજ, સ્વદેહ, બૃહ્બિજન.

પદ ૪ થું.

સુગરાનું સુખ શું વખાણું;

આદિ અંત, સુગરાનું સુખ શું વખાણું. ટેક. ૧

વૃત્તિના વેગ સહુ વેગળા થયા છે,

ઠરવાનું મળ્યું છે ઠેકાણું;

આઠે પોહોર નેહ નામની સંગાથે,

અવરને ઉરમાં ના આણું. આદિ અંત ૨

મરવા અવતરવાનો સંશો મટે છે,

મનથી મૂકાએલા જાણું;

વિદેહપાણું દેહ દીસવામાં તારે,

આપમાં આપ સમાણું. આદિ અંત ૩

જીવનમુક્ત તો જેને કહેવાય છે,

એવા પુરુષ પરમાણું;

વાણી જીઓ તો વિકાર નહિ જેમાં,

ઉઘડ્યું હીરાનું સાણું. આદિ અંત ૪

અજ્ઞાન આવરણ ઊડી ગયું છે,

વાયુ અખંડિત વા'ણું;

રહે તે સંસારમાં ને ભિન્ન સંસારથી,

સમજણમાં સાર સમાણું. આદિ અંત ૫

મરીને જીવે તેના દેશ એવો જાણવો,

નામ સમાન નહિ નાણું;

નીરાંત સદ્ગુરુ કામઘેનુ કેરું,

એ દાસને જોયતું દુખાણું. આદિ અંત ૬

પદ ૫ મું.

નુગરાને ના જડે આરો;
 ઉતરવાનો, નુગરાને ના જડે આરો. ટેક૦ ૧

ભવસાગર ભય જળનો ભર્યો છે,
 કામ ક્રોધનો છે ગારો;
 કોટિ કલ્પ લગી કોઈ તરે નહિ,
 એવો છે પાપનો પસારો. ઉતરવાનો૦ ૨

કીટ પતંગને ભ્રમાળુ ભાળજો,
 ભાળો નહિ ભવનો તારો;
 આમું શું કહીએ જૂઠું ના જાણુશો,
 એવો છે ભવનો ભૂલારો. ઉતરવાનો૦ ૩

નુગરાના દર્શનથી દાષ ઘણા લાગે,
 આળખ્યા છે આત્મહત્યારો;
 હરિથી વિમુખ તેના હાથ કોણુ આવે,
 સાકુટનો સંગ નિવારો. ઉતરવાનો૦ ૪

આ રે સંસારમાં ગુરવનો કોણુ છે,
 સર્વેને શિર ગુરુ ધારો;
 દહના ગુરુ તો સર્વેને જાણુજો,
 મનનો ગુરુ છે ન્યારો. ઉતરવાનો૦ ૫

મનના ગુરુ વિના ભૂલ નથી ભાગતી,
 એ તો ભૂલે ભમે જગ સારો;

૩ ભ્રમાળુ—ભ્રમનારાં—ભટકનારાં. ૪ આત્મહત્યારો—અહિંસા ન જાણનારને શાસ્ત્રમાં આત્મહત્યારો કહેછે. “પુમાન્મવાન્ધિનતરેત્સઆત્મહા—ભાગવત. સાકુટ—ખળ.

નીરાંત સદ્ગુરુ મનના મળે તો,
પળમે કરે ભવ પારો.

ઉત્તરવાનો૦

૬

૫૬ ૬ હું.

આવ્યા છે જી મારે ઘેર આજ,
આણતેડયા આવ્યા છે જી મારે ઘેર આજ;

મેહેર કરી મહારાજ,

આણતેડયા આવ્યા છે જી મારે ઘેર આજ. ટેક.

૧

જેને કાળે અતિ દહ દમે રે,

આવ્યા રે વિટંબાણાએ વાજ;

તોએ જાંઝુનાં જળ વેગળાં રે,

ધોખો મટે નહિ ધાજ.

આણતેડયા૦

૨

કોટિ ઉપાય કરે કોઇ વળી રે,

હરિ મળવાને કાજ;

દરશન પરસન દષ્ટે નહિ રે,

એવા છે ગરીબનિવાજ.

આણતેડયા૦

૩

સુખના સાગર શ્રીહરિ રે,

દલની ટાળણુ દાઝ;

અનુભવમાં આવી મળ્યો રે,

રાખી છે ગુરૂજી એ લાજ.

આણતેડયા૦

૪

પ્રાણજીવન પ્રસન્ન થયા રે,

આખો અવિચળ સાજ;

કો કાળે જે ના મીટે રે,

૬ સારો—બધો.

૨ જાંઝુનાં—ઝાંઝવાનાં. ધાજ—ધાવાથી. અથવા ધજજ—સારો, મોટો.

બોલે બોલ્યાથી રે બાજ. આણતેડયાં ૫
મન કર્મ વચને એક વર્યો રે,
અન્ય થયું સહુ નાજ;
નીરાંત નિરખ્યા નિજનામને રે,
મનનો મટ્યો છે અવાજ. આણતેડયાં ૬

પદ ૭ મું.

રાગ સૌરઠ.

મને તો ઘણું ગમે છે જી, ગુરૂવાનો દશ;
હાસ્ય ને વિનોદ હમેશ. ટેક ૧
મન વાણી પોહોએ નહિ રે, લક્ષણ લાગે લેશ;
ભાવ લલો પાણુ શું કરે રે, ધ્યાન ના આવે ધરેશ. મને ૨
સુખ સદાનો સોહલો રે, નહિ કર્મ કલેશ;
ભાગ્ય લલાં ને પામીએ રે, સદ્ગુરૂ સાચા વરેશ. મને ૩
સર્વાતીત ને સરવની માંય છે રે, નહિ વરણ ને વેશ;
વસવું વિણ આધારનું રે, ઉલટું આપ લખેશ. મને ૪
પ્રેમ પદારથ પ્રીછવું રે, અનુભવિયાનું વિશેષ;
નીરાંત નિરખો નિજનામને રે, સત્ય પક્ષામાં શેષ. મને ૫

૫ બોલ્યાથી ઇન્-જે બોલ્યાથી (અર્થાત વાણીથી) બાજ (બાલ-બાહાર) છે-વાણીથી જે વર્ણીતો નથી.

૧ ગુરૂવાનો—ગુરૂવાળા માણસનો. ૨ ધરેશ—ધરા (પૃથ્વીનો) પતિ ઇશ્વર. ૪ સર્વાતીત—સર્વથી પેલીપાર. વસવું ઇન્-જ્યાં આધાર વગરનું વસવાનું છે એવું આપ (આત્માતત્વ) ઉલટું છે એમ તું જાણીશ.

૫ અનુભવિયાનું—જેણે અનુભવ કર્યો હોય તેનું. સત્ય ઇન્—તેથી છેવટે સત્ય એજ પક્ષામાં શેષ રહે છે.

પદ ૮ મું.

રાગ વસંતધુમાર.

વસંત વિવાહ વર્ણવું હો, વર્ણવું તો ન વર્ણવાય. ટેક. ૧

સદ્ગુરુએ સત્ય કહ્યું સંભવતું, વિવિધ વિવેક વિચાર;

ત્રિગુણાતીત નામ નૌતમ, સત્ય વરકન્યા સાર. વસંતં ૨

લેહે લગ્ન તે ઘડીએ લીધાં, શુભ મુહૂર્તમાં સાર;

આઠ પહોર દિવસ ને રજની, લાંછન નાહિ લગાર. વસંતં ૩

મન મગ્ન મંડપ મહારૂડો, છાળ પુષ્પવત્ છાય;

ચિત્ત ચોરી ચોપાસ ચીતરી, સંભવતી સર્વે શોભાય. વસંતં ૪

જન જગતની જોવા સરખી, પુરૂષોત્તમ ! નહિ પાર;

કર્ણાનિધિ કૃપા કરીને, તત્વનો મેળ્યો તાર. વસંતં ૫

ત્રિકમળ તોરણ સરે તેવા, મેમે પાકા પૂર;

મન ગમતા માંદિરામાં મહાલે, હરખભરી કન્યા હજૂર. વસંતં ૬

વા'લપણાની વરમાળા વાર, પ્રીત પાનેતર નાકું;

અરસપરસ મળ્યો હસ્ત મેળાવો, છકને તંબોળે છાંકું. વસંતં ૭

મંગળ ચાર વર્ષાં વરકન્યા, માનિની મંગળ ગાય;

અન્યો અન્ય કંસાર આરોગે, સ્થાપના વેદધુની થાય. વસંતં ૮

અનહદનાદ વાજિત્ર વાજે, નિર્ભય ભયો રે નિશાન;

સ્મરણસાર સમોવડ નાહિ, સંભવતું ધીરજ ધ્યાન. વસંતં ૯

પુરૂષોત્તમને પરણાવિયારે, સખી સદ્ગુરુ દેવ;

નીરાંત નામે નેહ મળ્યો છે, સત્ય સત્યવંતીની સેવ. વસંતં ૧૦

પદ ૯ મું.

વસંત રતની જાઉં વારણીએ, વિધ વિધનાં વૃક્ષ કૂલ્યાં રે;

૭ છક-મદ. ૯ સંભવતું ૪૦-ધ્યાન અને ધીરજ ત્યાં સંભવે છે.

અનુભવી પંખી વેહે વાસના, અવર તે પંખી ભૂધ્યાં રે. ટેક. ૧
 સદા સુવાસી પુષ્પ અનોપમ, મોહ્યા સખ સંસારા રે;
 લક્ષવેતા લેહેલીન વાસના, પરખે પરખનહારા રે. વસંતં ૨
 વૃક્ષ વડું ને પુષ્પ અનાદિ, પંચ પાંખડી પરખો રે;
 વન વિશ્વને પુષ્પ અપારા, નામ નૌત્તમ નરખો રે. વસંતં ૩
 જીવ જંત કો નર ને નારી, અનેક ઉપાયે ધર્યે રે;
 ગુરૂ મીલે તો ગેડયો પાવે, પ્રેમીજન કોઈ પ્રીછે રે. વસંતં ૪
 એ ઉલટ ભેદ ને ગેડય જ્યાનની, સદ્ગુરૂ સોઈ લખાવે રે;
 નીરાંત નામ પુષ્પ પુરૂષોત્તમ, ગુરૂવા હોયે તે પાવે રે. વસંતં ૫

પદ ૧૦ મું.

કર્તાપદ કોને કહીએ, એ કર્તા કહો દોને રે;
 ખીર નીર યે મળ્યાં એકઠાં, હંસ કરે યે છાને રે. ટેક. ૧
 બગ સો વાકું બૂઝ શકે નહિ, હંસગતિ ગુણુ ન્યારા રે;
 મેં સાહેબમે, સાહેબ મેરા, પરખે પરખનહારા રે. કર્તાપદં ૨
 જીવ શિવ કહેવામાં કહેવા, માયાપદ કહો કેવું રે;
 જીવ શિવ પર જે પદ છે, તે પદ સમજ લેવું રે. " ૩
 એક શબ્દ સખહી સરખા, શબ્દહી સરજનહારા રે;
 શબ્દાતીતકો કોન લખાવે, સો સખ લખતે ન્યારા રે. " ૪

૧ વારણીએ-વારણે. પંખી-જીવ-મુક્ત. વાસના-અહ્વાનંદ. અવરપંખી
 —ખીજ માયાવી જીવ. ૨ લક્ષવેતા ઈં—જે પુરૂષો અલ્પલક્ષ્યના વેતા
 (જાણનારા) હોય છે તે વાસનામાં લેહેલીન—તદ્રૂપ થઈ જાય છે.

૩ વૃક્ષ—સંસાર. પુષ્પ—દેહ. પાંખડી—પંચભૂત. ૪ ગેડયો—આંટીઓ.
 ગુરૂ મળે તો તે ગેડયો સમજાય—છૂટે. ૫ ગુરૂવા—ગુરૂવાળા.

૧ છાને-બૂદ્ધાં કરે. (?) ૨ બગ ઈં—જે બગ છે તે વાકું (એને) જાણી
 શકતો નથી. ૪ લખાવે-ઓળખાવે. લખ—લક્ષ્ય પદાર્થ.

એસા એક અનંતમાં દેખો, અનંત એકમાં લહિયે રે;
નીરાંત નામ નૌતમ વાકો, સમજ ગ્રહો કોઈ કહિયે રે. ” ૫

૫૬ ૧૧ મું.

તન પાચો રતનચિંતામાણી;		
ચિત્ત ચિત્તવે તો આવે બાણી.	ટેક.	૧
રખે કરતો ઉપાધિ આટલી,		
સારી હીણી સહુ છે બાદલી;		
જ્ઞેને તન તપાશી તાર્,		
નથી થયું તે ઉપાધિ બા'ર.	તન પાચો	૨
અન્ય દેવ ઉપાધિ મૂકીએ,		
મૂળ વસ્તુ વિચારી ના ચૂકીએ;		
એવી સમજણ રાખો હૃદે વળી,		
બીજી હોય તેને મૂકો મિથ્યા કળી.	તન પાચો	૩
ભણ્યે ગણ્યે રે કાલો થયો દશમાં,		
આવ્યો વૃદ્ધપણના વેશમાં;		
તોયે સમજી શક્યો નહિ આપમાં,		
ગયો જન્મ પડ્યો બહુ પાપમાં.	તન પાચો	૪
કરી કર્મ કમાયો તે જો લાભને,		
મિથ્યા શું વળગ્યો છે તું આભને;		
એથી રે ઉંચો થઈ શું કરે,		
મિથ્યા કર્મ મનારથ શું કરે.	તન પાચો	૫
આણસમજ્યો તે સાધન બહુ કરે,		
એમાં અર્થ એકુંતો નવ સરે;		

એવા કર્મઉપાસી દીઠા ઘણા,
 જેમ શેકાયા હની વેળાએ ચાણા. તન પાચો ૦ ૬
 એમ અનેક ઉપાયે અર્થ નવ સરે,
 તરિ તારાનો કોઈ નવ તરે;
 નમો નીરાંત નામ ગુરુદેવને,
 કરો મન કર્મ વચને સેવને. તન પાચો ૦ ૭

પદ ૧૨ મું.

પંછી કાહા પયો તું ભૂલમાં;
 બિનકૃળ રે એવા કુલમાં. ટેક. ૧
 એક મૂળ વિના વૃક્ષ ફૂલી રહ્યો,
 તેને કો કાળે કૃળ ના ભયો;
 તેને કાપીએ તો કપાય નહિ,
 એવો નિષ્કૃળ વૃક્ષ સૂકાય નહિ. પંછી ૦ ૨
 એવો સંસાર વૃક્ષ સમાન છે,
 તેને પુષ્પરૂપી અજ્ઞાન છે;
 મિથ્યા માટે મૂળ નહિ જાણુવું,
 એવું જાણીને વર પરમાણુવું. પંછી ૦ ૩
 વૃક્ષ વધ્યાની હદ નવ કહી શકું,
 એવું સમજવું આપ અંતરથકું;
 એ તો નિષ્કૃળ એવું કહેવાય છે,
 મિથ્યા વૃક્ષ કો વિરલે તજાય છે. પંછી ૦ ૪
 આણુસમજ્યા તો તજીને વન ગયા,
 દુઃખ પામ્યા પણ ન્યારા ના થયા;

૭ તરિ—હોડી. તારો—તારનાર—હોડી હાંકનાર.

૧ પંછી—પક્ષી (જીવરૂપી).

એને તજવાનો એક ઉપાય છે,
 ગયા ગુરૂ પાસે તેણે તજાય છે.   પંછી૦   ૫
 એથી અળગો રહ્યાનો કામ છે,
 તન માંહે ગુરૂનું ગામ છે;
 દહીમાં વસે તે કાહેરા,
 તેને જાણવા ભુગથી બાહેરા.   પંછી૦   ૬
 મૂળ જોતાં તો વસ્તુ એક છે,
 તાણેવાણે વસન અનેક છે;
 ભિન્નભાવથી તે નીરાંત નિરખીએ,
 ગ્રહી નામ હરિનું હરખીએ.   પંછી૦   ૭

પદ ૧૩ મું.

માયા અવિનાશી પદ જાળખે;
 તેથી પર તે પૂરણપદને લખે.   ટેક.   ૧
 દશ દારથકી જે દર છે,
 ન્યારો માંહે રહ્યો ભરપૂર છે;
 કાયા માયાનું કારણરૂપ છે,
 તેથી સગુણ તે આપ સ્વરૂપ છે.   માયા૦   ૨
 દશ ઇંદ્રિયાં વરતે તે આતમા,
 તેથી પર રહ્યો પરમાતમા;
 તેથી પર રહ્યું તેને પ્રીછવું,
 જાણી જોઈને અંતરમાં ઇચ્છવું.   માયા૦   ૩

૫ આણસમન્યા—વગર સમજે. ૭ વસન—વસ્ત્ર.

૧ માયા ઈ૦—માયા અને અવિનાશીપદનો વિવેક કરો. જે માયાથી
 છૂટ છે તે પદ પૂર્ણ છે એમ જાણ્યો.

મન વાણીવડે પ્રકાશ છે,
 દીપક માંહે જ્ઞાનનો ભાસ છે;
 સદ્ગુરુ સર્વનું કારણ સાધવું,
 તેથી પર તે પરખી આરાધવું. માયા૦ ૪

બાહ્યાભ્યંતર ભિન્નતા ભાળવો,
 મન લોહ અગ્નિમાં ઓગાળવો;
 એવું કામ કઠણ છે કોઈ કરો,
 હાંસીખેલ નથી હૃદયે ધરો. માયા૦ ૫

નામ રૂપ તે નિરખીને હરખીએ,
 સદ્ગુરુથી પૂરણ પરખીએ;
 રહીએ નીરાંત નામને આશરે,
 નિજ નામ લેઈને નિશ્ચે તરે. માયા૦ ૬

પદ ૧૪ મું.

નારાયણનું નામ નૌત્તમ, ના ભજે નરનારી રે;
 ધિક્ ધિક્ જનુની તેની કહીએ, જનમ્યો તે જખમારી રે. ટેક. ૧

આઠ પોહોર આશકની વૃત્તિ, નામ ના રામ્યો હૈયે રે;
 પુત્ર હીણ તેં તો પ્રભુને ભજ્યો નહિ, છો કુળ વાળ્યું હૈયે રે. નારા૦ ૨

હરિને મળવાનો આવ્યો અવસર, ઉંઘે અમથો ખોયો રે;
 વાશીદામાં ગયું મૂશળું, જૂઠું જન્મ વગોવ્યો રે. નારા૦ ૩

૪ મન ઈ—જેમ દીવો અને નેત્ર એ બેથી વસ્તુમાત્રનો પ્રકાશ થાય છે તેમ મન અને વાણીવડે અંદર રહેલો આત્મા બાહ્ય સમગ્રય છે.

૫ બાહ્યાભ્યંતર—બાહ્ય અને માંહે.

૨ પુત્ર ઈ—જે પુત્ર પ્રભુને ભજ્યો નહિ તેને હીણ (હીણો) જાણવો. તે હૈયે કુળમાં છોવાણી.

પરમારથની પેર ના પ્રીછે, સ્વારથમાં છે શૂરો રે;
 નાક નથી ને નારાયણ ભૂલ્યો, અર્થ રહ્યો છે અધૂરો રે. નારા૦ ૪
 એવા જનનો ભાવ ભૂતળમાં, ભારે ભૂમિ ધૂળે રે;
 નીરાંત નામ નારાયણ લેતાં, પૃથ્વી પગલાં પૂળે રે. નારા૦ ૫

પદ ૧૫ મું.

રાગ વસંત.

પ્રાણજીવન પાતળિયા વાહાલા,
 પ્રેમે મંદિરે પધાર્યા રે;
 સદ્ગુરુરૂપ સદા સુખદાયક,
 અતિ અવગુણ નિવાર્યા રે. ટેક. ૧
 મહાનિદ્રામાંથી મુજને જગાડી,
 જાગીને મેં જોયું રે;
 અરસપરસ એકતાવત કીધી,
 ઉરનું અંતર ઓલ્યું રે. પ્રાણજીવન૦ ૨
 હું હરિમાં ને હરિ મંદિરમાં,
 અનુભવ તો એક કહીએ રે;
 રત્ન મણિને રત્નની કાંતિ,
 એ જ્યમ તે ત્યમ લહીએ રે. પ્રાણજીવન૦ ૩
 સાસરિયાનું થયું સંભવતું,
 પીએરની પક્ષ છૂટી રે;
 અન્યો અન્યે એકતા થઈને વરતે,
 આશા અવરની ઊઠી રે; પ્રાણજીવન૦ ૪

૨ મહાનિદ્રામાંથી-સંસારના મોહમાંથી. ૩ રત્ન ઈશ્વર-જેમ રત્ન અને રત્નની કાંતિ જુદી નથી તેમ હું અને હરિ જુદા નથી.

અધો ઉર્ધ્વ મધ્યે મોહન મહાલો,

ત્રિકમ તેજ અપાર રે;

નીરાંત નૌત્તમ તેની કાંતિ,

વિશ્વપદ વિસ્તાર રે.

પ્રાણુજીવન૦

૫

કાફી ૧૬ મી.

અનુભવ એવો રે, અંતર જેને ઉદય થયો;

કૃત્ય ટળ્યાં તેનાં રે, તેણે તેનો આત્મા લલ્લો. ટેક ૧

આત્મદર્શી જેને કહીએ, આવરણ નાહીં લગાર,

સર્વાતીત ને સર્પનો સાક્ષી, ખટવીશમો નિરધાર;

તેથી પર પોતે રે, એકાએકી આપ રહ્યો. અનુભવ૦ ૨

એ વાત કોઇ વિરલા જાણે, કોટિકમાં કોઇ એક,

નામ વિનાની વસ્તુ નિરખે, એ અનુભવનો વિવેક;

મુક્તપદ માણે રે, દ્વૈતભાવ તેનો ગયો. અનુભવ૦ ૩

અદ્વૈતપદને ઇચ્છા નહિ, આણઈચ્છાએ થાય,

યથારથ પદ જેને કહીએ, જ્યમ ઊપને ત્યમ જાય;

મૌઢ પ્રભા વેહેતો રે, સંસાર જાયે વહ્યો. અનુભવ૦ ૪

જન્યત સ્વપ્ન સુષુપ્તિ તુરીયા, તુરીયાતીત પદ તેહ,

સ્થૂળ સૂક્ષ્મ ને કારણ કહીએ, મહાકારણથી પર જેહ;

પરાપાર પરખો રે, જેને નેતિ નેતિ વેદ કહ્યો. અનુભવ૦ ૫

હંસ હિતારથ જે જન કહીએ, જે જન સત્ય સ્વરૂપ,

૫ અધોઉર્ધ્વ—અપાન અને પ્રાણના સંયોગ સ્થાનમાં, અથવા પાતાળ અને સ્વર્ગાદિ લોકમાં.

૨ ખટવીશમો—છવીશમો. પચીસ તત્વો અને છવીશમો આત્મા—કૃતસ્થ.

૩ દ્વૈતભાવ—બ્રહ્મથી જુદું બીજું કાંઈ કલ્પવું તે.

૫ તુરીયા—ચોથી અવસ્થા. તુરીયાતીત—ચોથી અવસ્થાની પાર.

તે જનની હું જાણું બલિહારી, જે સદ્ગુરુનું રૂપ;

નીરાંત નામ નિત્ય રે, નામી નામ ભયો. અનુભવ૦

૬

પદ ૧૭ મું.

નામ વિના ગમતું રે; નથી કંઈ નામવિના ગમતું. ટેક.

ચાર ધામ ભૂતળ રમી થાક્યા, મન ના રહ્યું રે રમતું;

પઢ્યો પુરાણ ને ઘણું સાંભળ્યું, દુઃખ ના ગયું રે દમતું. નથી૦ ૧

જપ તપ કરિયા જોગ સમાધિ, તન લગી ત્યમ તું;

આપ કંતીકી ચીન ના પાવે, અન્ય દેવને નમતું. નથી૦ ૨

ત્રણ ભુવન ને પૈકુંઠ નગરી, જોત લગી જમતું;

નામ પડ્યું તે નિશ્ચે જાશે, આદિઅંત સમ તું. નથી૦ ૩

સર્વે જાણજો માંડ માયાની, દેવ સોહમ તું;

નીરાંત નિરખો નામ અનાદિ, મન ઠરશે ભમતું. નથી૦ ૪

પદ ૧૮ મું.

તૌત્તમ નામ કહે સહુ સાર;

ઉત્પત્ત્ય કોઈ નવ પામે પાર. ટેક૦ ૧

૬ હંસહિતારથ—હંસહિતાર્થી—આત્માતું હિત ધચ્છનાર.

૨ ત્યમ તું—તેમજ તું જપાદિ કરીશ. આપ ઈ૦—પોતેજ કંતી (હરિ) છે તેની ચીન (ઓળખ) ન પામે.

૩ જમતું—જમતું—પોહોયતું. અર્થાત્ જ્યોતિસ્વરૂપ લગી જાય તો પણ નામ પડ્યું તે તો નાશ પામશે. સમ તું—તું આદિ અતે અતમાં (સર્વદા) સમ (સમાન—એક સરખો) છે; માત્ર નામરૂપ મિથ્યા છે માટે તે જાશે—નાશ પામશે.

૪ માંડ—માંડણી—આરંભ. સોહમ ઇ૦—“સોહમ” એવા મહાવાક્યથી જોતો જોય થાય છે તે દેવ તું છે.

૧ નામ—સત્ત્વજ્ઞ. ઉત્પત્ત્ય (ઉત્પત્તિ)—તેની-ઉત્પત્તિનો પાર કોઈ પામતું નથી.

રામ નામના જાપ જાપો છો,		
નિયમ ગ્રહીને નિત્યે;		
ભાવે કભાવે સહુ કો ભાષે,		
દેખા દેખની રીતે.	નૌત્તમ૦	૨
ભણ્યા ગણ્યા તે કહો સમજાવી,		
નામ નીપાવ્યું કોણે;		
આદિ અંતની ખોજ કરોની,		
ભવ પડશે વણ જાણે.	નૌત્તમ૦	૩
આચારી અનુભવિયા ઉત્તમ,		
ગતિ વેદમાં કરતા;		
વ્યાસ વિવેકી પૂરણ કહિયે,		
નામતણો કો ધરતા.	નૌત્તમ૦	૪
નામ ઉપાસી સોઈ અનાદિ,		
હરિગુરૂ સંત લખાયા;		
નીરાંત કહે નિર્વાણી નામ છે,		
આપે આપ બનાયા.	નૌત્તમ૦	૫

પદ ૧૯ મું.

ઘટમાં જુઓ વિચારી આપ;		
બીજે શીદ કરો સંતાપ.	ટેક.	૧
અલખ લખો અનહદની વાણી,		
બીન રસનાએ ખોલે;		
આપે તાણું આપે કુંચી,		
આપે અંતર ખોલે.	ઘટમાં૦	૨

૩ ભવ પડશે—સંસારમાં જન્મ પામશે.

૨ આપે ધ૦—પોતેજ પોતાની મેજે જગત્સપી બ્રમમાં પડી

સવળું છે સમજાણમાં સંતો,

સંત મળીને ખોળો;

સેવા પૂજા સાધન કરિયા,

વાણ સમજ્યે શું ડોળો.

ઘટમાં૦

૩

ચાર વેદ મુખ ભાષણ ભક્તિ,

પંડિત જુગમાં વાધ્યા;

આત્મારામ અચળ નહિ પરચો,

તે દુર્મતિમાં દાધ્યા.

ઘટમાં૦

૪

ભણ્યું ગણ્યું તે ભીંતે નામું,

પંડ પડ્યે સહુ કાચું;

નીરાંત કહે તે નિશ્ચળ માનો,

(એક) પ્રભુનામ છે સાચું.

ઘટમાં૦

૫

પદ ૨૦ મું.

શીદને મરો છો તાણી,

તરીલાં તમો શીદને મરો છો તાણી;

મારું ને તારું મન મિથ્યા કરો છો,

મિથ્યાજ ખોલવી વાણી.

ટોક.

૧

આવ્યા ત્યારે તમે શું રે લાવ્યા'તા,

ને લેઈ જવાનું લેજો જાણી;

આગળ ગયા તેનું સ્થળ જુઓની,

બંધાયો છે, તેમાંથી નીકળવાનું સાધન પણ પોતેજ છે—કેમકે પોતે પોતાના સ્વરૂપને ઝોળખે અને સંસાર એ મિથ્યા ભ્રમ છે એમ નિશ્ચય કરે તો મુક્ત થાય.

૩ કરિયા-ક્રિયા.

- તે શોધી ના જડે રે એધાણી. તરીલાં૦ ૩
- કાયાનો પાચો જુઓ છેક છે કાચો,
તે ઉપર ધમિરત આણી;
દખત ભૂલી તમો ડાહ્યા બૂડો છે,
સમજ્યા નહિ વૃદ્ધિને હાણી. તારીલાં૦ ૪
- સુત વિત્ત દારા તે અંતે રહેશે અજગાં,
ને મિથ્યા થશે મોજ માણી;
હરિના ભજન વિના હાનિ ઘણી થાશે,
ને ભોગવશે ભવની ખાણી. તરીલાં૦ ૫
- શાનાં તમો સુખિયાં હું તો દુખિયાં દખું છું,
ને છેલ્લું જુઓને એ છાણી;
દખી પેખી રે તમો ડાહ્યા ભૂલો છે,
કોણ લેધને ગયા છે કમાણી. તરીલાં૦ ૬
- મનુષ્યા રે દહીના લા'વારે લેવો,
ને હરિને જુઓ ને હેત આણી;
નીરાંત નીકર જશો વ'વાયા,
પસ્તાશો પળમાં પ્રાણી. તરીલાં૦ ૭

પદ ૨૧ મું.

- ભક્તવચ્છલ સદા દેવના દેવ છે,
તાહરા નામનો પ્રેમ રાચે;
જીવન તું જગતમાં બીજું જાણું નહિ,
નામ સમોવડ નાથ જાચે. ભક્તવચ્છળ. ૧
- મત્યક્ષ પરચો લલ્હો, સંશય સઘળો ગયો,
બ્રાંત ભાગી ગુરુ ભેવ પામ્યો;

દુર્મતિ પરહરી, પાસ નિરખ્યા હરિ,
કર્મની વેદના દૂર વામી.

ભક્તવચ્છળી. ૨

નિર્ગુણ ભાસતાં, સગુણ ભાશ્યું બધું,
અન્યો અન્ય તમો એક દીસો;
તમો વિના પ્રભુ ઠામ ઠાલો નહીં,
વિન્નગ ઢળ્યો પળ્યો મન હીસો.

ભક્તવચ્છળી ૩

આશના પાશનો પ્રપંચ પેખિયો,
લક્ષ ચોરાશીનું માથે દણ્યું;
બુદ્ધિ હીણા બાપડા બંધન ભોગવે,
તૃષ્ણા તૂટે નહીં દુઃખ સેહેણ્યું.

ભક્તવચ્છળી ૪

મહાદુઃખ ભેથકી સંસાર સે'થકી,
નાશીને સમર્થ શરણે આવો;
આરો ઉગરવાનો અવર દીસે નહીં,
પ્રભુ ઉગારણ બિદ્ધ કહાવો.

ભક્તવચ્છળી ૫

તમો કીરપા કરી માટે સૂઝી ખરી,
બળવંત વળગ્યા છે બાંધ તારી;
નિર્બળ નીરાંતનો હાથ હેતે ગ્રહો,
બાપણ સાંભળી બૂમ મારી.

ભક્તવચ્છળી ૬

પદ ૨૨ મું.

મનુષ્યને તન ધરી ઉત્તમ એટલું,
શ્રીહરિ શ્રીહરિ મુખ કહેવું;
પ્રપંચ પરહરિ સમરવા શ્રીહરિ,
સાધુના સંગમાં શુદ્ધ રહેવું.

મનુષ્ય ૧

સાસ ઉસાસે શ્રીહરિને સંભારવા,
 વાયકજનનો ને અંત આણો;
 ક્ષણુ ભંગ દેહનો સંભવ ને નવ કરો,
 સંશય સરવ તજે તો મોજ માણો. મનુષ્ય૦ ૨
 આપમાં આપ તે વિશ્વ વ્યાપક છે,
 એક નિરંતર પ્રહ્લ ભાસે;
 તાણો ને વાણો તે સર્વ તંતુ લલ્લા,
 દૈતવું પાસું તે દૂર નાસે. મનુષ્ય૦ ૩
 આઘ ને અંતની મધ્યે હું તું નહિ,
 વસ્તુ વાણીમાં ના આવે કહીએ;
 દાસ નીરાંત શ્રીદેવ દૃષ્ટિ થઇ,
 પૂરણ પ્રહ્લ અપાર લહીએ. મનુષ્ય૦ ૪

પદ ૨૩ મું.

આપ અવળા ફરે, બીજને બોધ કરે,
 અંધેઅંધા અનુસરે, ડયા રે જશો;
 જલવું દેખતભૂલી, ડાહ્યા ત્યાં ગયા ફૂલી,
 કરમાયા ફૂલ ફૂલી, ભૂલ ભાસે. ૧

૨ સાસ ઉસાસે—શ્વાસોચ્છ્વાસા. વાયકજન—વાણીરૂપી જન. સંભવ—ઉત્પત્તિ. ૩ તાણો ધ૦—જેમ તાણો અને વાણો તંતુ રૂપે એકજ છે તેમ સકળ વિશ્વ પ્રહ્લ રૂપે એકજ છે—દૈત નથી.

૪ આઘ ધ૦—આદિ કાળમાં હું, તું, રૂપ દૈત નથી અને અંત કાળમાં પણ તે નથી, તો મધ્ય કાળમાં પણ જે હું તું રૂપ સૃષ્ટિ છે તે મિથ્યાજ છે. વસ્તુ—પ્રહ્લરૂપ.

૧ અવળા—ઉલટા. અંધે ધ૦—આંધળાની પાછળ આંધળો જાય. દેખતભૂલી ધ૦—આત્મા પોતે છે છતાં તેને બીજે શોધવા જલવું છે.

ભણે ને ભણાવતા, સુણે ને સુણાવતા,
ગુરુ ને ચેલા થતા, અંધ આશે;
દુઃખ દલાણ છે, પરખ પાશાણ છે,
આપ અન્તાણ છે, કર્મ પાસે.

૨

થડભૂલ ધરથી થયા, જ્યમના ત્યમ જતા વહ્યા,
મમતે માર્યા ગયા, માન ધારી;
જૂઠ જૂઠે મળી, સાચ સાચે કળી,
પ્રીત પખે પળી, જીત હારી.

૩

ભણ્યા માટે શું થયું, મૂળ અક્ષરનું નવ લહ્યું;
આપમાં આપતે કયું કોણ કૈ'શે;
નીરાંત નિરખ્યા વિના, આપ પરખ્યા વિના,
હામ હરખ્યા વિના, દુઃખ સૈ'શે.

૪

પદ ૨૪ મું.

રાગ રામગ્રી.

ભારે થયા ભણી ભણી વિદ્યાએ ઘણી ઘણી,
નાગશિરોમણિ નાગ જેવા;
મણિ ઉદોત કરે, અંજના જીવ ચરે,
એમ ઉદર ભરે નાગ દેવા.

ટેક.

૧

૩ પ્રીત પખે પળી—સંસારમાં પ્રીતિ ખાંધીને. ૪ અક્ષરનું મૂળ—અજ પાળપ, અથવા પ્રણવ (?).

૧ ઉદોત—પ્રકાશ. ચરે—ખાઈ જાય. કયા વાંચી પેટભરનાર વ્યાસજી પ્રતિ આ કટાક્ષ છે: નાગ જેમ મણિના પ્રકાશથી ળીજી જીવે ને આંછને પેટ ભરે છે તેમ વિદ્યાવાળા પણ પોતાની વિદ્યાથી ળીજીને આંછ નાખીને ઉદર નિર્વાહ કરે છે, એ ભાવ છે.

આપ ના ઝોળખ્યું, સારમાં સાર લખ્યું,
વિત્ત રહ્યું વાણભખ્યું, અંત આદે;
ભૂલ્યા ભણ્યા ગણ્યા, ક્યાં જશે આણભણ્યા,
તંતુ તાણા વાણા નેક નાદે.

૨

વ્યાસનો વેષ ધરી, સમજણ શી કરી,
આશના પરહરી, ઢોંગ ધારી;
માન મોટા કરે, એટલાં અનુસરે,
મનમાં કૂલ્યા ફરે, ભૂલ ભારી.

૩

આપ ઝોળખાય નહિ, અલખ લખ થાય નહિ,
વાણીએ કહેવાય નહિ, શું રે કહેશે;
પુણ્ય ભાગવતતાણું, પંડિતે એમ ભણ્યું,
ભાર વહ્યા ઘણું, ભાર વેહેશે.

૪

આપમાં આપ છે, વિશ્વમાં વ્યાપ છે,
અજપા જપ છે, નામ નીરખો;
નીરાંત નામ છે, આદિના વિશ્રામ છે,
ઠરવાનો ઠામ છે, પ્રેમ પરખો.

૫

પદ ૨૫ સુ.

આલો સખી શ્રીવસંત વધાવા,
નંદતણે ઘેર જઈએ;
નંદ કુંવરની પૂજા કરીશું,
પૂજીને પાવન થઈએ.

૧

વાલો વસંત સદા રત સુંદર,

અષ્ટ કમળ દળ સારાં;

મહા શુદ્ધ પાંચમને ગુરૂવારે,

પૂજે તો ભાગ્ય તમારાં.

ચાલો ૦

૨

વસંત વસ્ત્ર સજ્યાં સહુ સજની,

આનંદ ઉર ન સમાયે;

નખશિખ શોભા વપુ બન્યું વારૂ,

વરણવું ના વરણવાયે.

ચાલો ૦

૩

અરસપરસ મળ્યાં અલખેલાને,

ભૂધરને મન ભાવ્યાં;

ધન્ય ધન્ય વિનતા કહે એમ વા'લો,

લખ સામગ્રી લાવ્યાં.

ચાલો ૦

૪

અનુભવી સઘળાં અધો ઉર્ધ્વમાં,

તદવત ત્રીકમ તોલે;

નીરાંત સખી સ્વામી સંગે રમતાં,

બીજું ના ભાસે બોલે.

ચાલો ૦

૫

પદ ૨૬ મું.

આ અવસરની જાઉં બલિહારી,

મન વાંછિત ફળ થાયે;

સંત સમાગમ સેવા બંદગી,

ગુણ ગોવિંદના ગવાયે.

ટૂંક.

૧

૨ રત-ઋતુ. અષ્ટ કમળ દળ ૪૦-તે દિવસે સારાં આઠ કમળદળ પૂજે તો તમારાં ભાગ્ય જાણવાં. અષ્ટ કમળ આ પ્રમાણે છે. બે નેત્ર કમળ, બે હરત-કમળ, બે ચરણકમળ, એક મુખકમળ અને એક હૃદયકમળ.

૪ લખ ૪૦-લાખો અથવા લક્ષ્યરૂપી.

- હારદ જોતાં હરિરૂપ છે,
વિરલા વંદે વારૂ;
ત્રિભોવનમાં તુલના ન આવે,
સત્ય પદારથ સારૂ. આ અવસરનીં ૨
- વેદ આદે લેઈ વાણી વિસ્તરી,
ખ્રિસ્તા આદે લેઈ ભાખી;
નરનારાયણ નર દેહ નરખો,
આદ અંતનો સાખી. આ અવસરનીં ૩
- ખીર નીરનો ના કરે નીવેડો,
જીવ શિવને જાણે;
અકર્તા જોળખાય અનાદિ,
મનુષ્ય દેહને ટાણે. આ અવસરનીં ૪
- સંત સમોવડ શું કહી દાખું,
સદ્ગુરૂરૂપ સોહાગી;
મનુષ્યા દેહનો મર્મ ન જાણ્યો,
જોવા મર અભાગી. આ અવસરનીં ૫
- હરિને ભજતાં હરિ સમોવડ,
ભિન્નભાવ ના જાણું;
નીરાંત નિશાવત્ તન ન્યારો,
મનુષ્યાદેહી તે વાહાણું. આ અવસરનીં ૬

૪ મનુષ્ય ધૃ—મનુષ્યદેહનું ટાણું આવે ત્યારેજ તે જોળખાય. ૬ નિશાવત્ ધૃ—ન્યારો (ખીજા-મનુષ્ય શિવાયનો) તન (દેહ) તે નિશાવત્ (રાત્રી સરખો) જાણવો.

પદ ૨૭ સું.

ગુરૂ મળ્યાથી સર્વે સુલભ, ના રે મળ્યાથી કાચું રે;
 કોટિ ઉપાય કરો નર કોઈ, કોડી હીરો શું સાચું રે. ગુરૂં ૧
 કોટિ કૃત્ય કરો જન કોઈ, હીરો નામ હરિનું;
 ક્યાં હીરો ક્યાં કોડી કહીએ, કોડી કર ત્રણ દીનું. ગુરૂં ૨
 ઇંદ્રિય રહિત પદારથ પ્રીછો, તે ઇંદ્રિયને નવ આવે;
 સહુમે વરતે સહુથી ન્યારો, સાખી સાખ નવ કહાવે. ગુરૂં ૩
 એ સમજણુ તે સુખિયા કહીએ, ચોર દુખિયા સહુ દીસે;
 પૂરણ રસ પણ પ્રીછી શકે નહિ, પરખ વિના કામ પ્રીછે. ગુરૂં ૪
 કોટિ ઉપાય કરો નર કોઈ, મનમતાનાં ભાઈ;
 નીરાંતનામ નૌત્તમ ગ્રહિયે, છાંડી સહુ ચતુરાઈ. ગુરૂં ૫

પદ ૨૮ સું.

ભલી રે વાત મારે મન ભાવી,
 વાણી રહિત વિચારો;
 અંતરજનમી અળગા નહિ,
 હું હરદેથી હોયો. ટેક. ૧
 પારખત તો પ્રગટ પ્રીછે,
 રૂપ અનુપમ એનું;
 નામ રૂપ ને ગુણથી ન્યારું;

૨ કોડી ઇં-કોડી તો ત્રણ દિવસજ નભે. અર્થાત્ પછી પરખાઈ જાય કે તે હીરો નથી.

૩ ઇંદ્રિય રહિત-ઇંદ્રિયોના જાણ્યામાં ન આવે એવો. સાખી ઇં-તેની સાક્ષ કોઈ સાક્ષી પણ આપી શકે નહિ.

૫ મનમતાનાં-મનનો મત.

ભૂત પંચમહા તેનું. ભલી૦

અકર્તાનાં કૃત્ય ઘણેશં,

કર્તા માયા માને;

નીર ખીર ન્યારો ને ભીતર,

સહુમે સોહી સમાને. ભલી૦

જેસે ખીજ વૃક્ષકે માંહી,

અન્યો અન્ય નિવાસી;

ખીજ વિનાના કોઈ ખૂણ શકે નહિ,

અમર રહ્યા અવિનાશી. ભલી૦

એ મસલતનો મહિમા મોટો,

શ્રુતિ સ્મૃતિ યે સાખી;

નીરાંત નામ નૌત્તમ નરખો,

પકડ પ્રેમની રાખી. ભલી૦

પદ ૨૯ સું.

મિથ્યા ના મરશો ભટકી, મન કોઈ મિથ્યા ના મરશો

પૂરા ગુરૂ વિના પારના પાવે, ખોજ ખજર નહિ ઘટકી. ટેક.

૨ ભૂત ઇ૦—પંચ મહાભૂત તેનું છે—તે કારણમાંથી ઉપજેલું કાર્ય છે.
૩ અકર્તા ઇ૦—અકર્તા બ્રહ્માનાં ઘણાં કૃત્ય છે, પણ કૃત્યોના કર્તા રૂપે માયાને માને છે. નીર ઇ૦—જેમ નીર અને ખીર (ક્ષીર—દૂધ) એકઠું મળેલું હોય તે ન્યારું છતાં એકરૂપ દેખાય છે તેમ પરમાત્મા પણ વિશ્વથી ન્યારો છતાં તેમાં એકરૂપ દેખાય છે.

૪ અન્યો અન્ય ઇ૦—જેમ ખીજમાં વૃક્ષ અને વૃક્ષમાં ખીજ તે પ્રમાણે હરિમાં જગત્ અને જગત્માં હરિ છે. ૫ મસલત—વિચાર—મંત્ર.

૧ ખોજ—શોધ.

સાધન કરમ ધરમ બહુ ધોખો, ખોટી કલ્પના ખટકી;
 દખાદખી દાદશ ધાવે, લાલચમાં રહી લટકી. મન કોઇં ૨
 ખલક ખેલની ખટપટ ખોટી, કરમ કટે નહિ કટકી;
 જૂઠી વાતે જન્મ ગુમાવ્યો, જાત ન મૂકે વટકી. મન કોઇં ૩
 જોગી જતિ ને તપસ્વી સંન્યાસી, હાર ન મૂકે હટકી;
 અપની મતસે જ્યાં ત્યાં અટકે, ભજવી ભેખ ઉલટકી. મન ૦ ૪
 જો કછું ચાહે સો ઘટકી જીતર, દુરમતિ દો પટકી;
 નીરાંત નામ નિરખો ગુરુદેવ, રહો અંતરમાં અટકી. મન ૦ ૫

પદ ૩૦ મું.

રાગ કાલેરો.

કુબુદ્ધિ કર્મની કાળપ લાગી,

ડાઘ પડે દેહ દાખી રે;

એ કૃત્યમાં હરદે ના આવે,

નરસ થયો નર પાખી રે.

ટેક૦

૧

૩ વટકી ઇ—વટકી ગયેલી કર્મજ દેહરૂપી જાતને અથવા વટ
 (ટેક)ની જાત ન મૂકે.

૪ હાર ઇ—તેઓ હારીને હટકી (હકની વાત) છોડતા નથી. અથવા,
 હકની હારચને છોડતા નથી. મતસે—મતિથી. ઉલટકી-ઉલટમાં આવ્યો
 તેવો ભેખ ભજવ્યો. ('ભેખ' શબ્દ નારીજાતિમાં ગણાયો છે).

૫ ઘટકી-દેહની. પટકી દો-ફેંકી દો. નામ-સતનામરૂપી.

૧ કુબુદ્ધિ ઇ—કુબુદ્ધિથી બનેલાં કર્મની કાળપ લાગવાથી જે ડાઘ
 પડ્યો છે તે આ દેહ છે. અર્થાત્ ચૈતન્યમાં જ્યાં પ્રકૃતિનો અવિદ્યાઅંશ સ્પુરે
 છે ત્યાં દેહાદિ ઉત્પત્તિ ભાસમાન થાય છે. એ ઇ—એ કૃત્ય તમે કર્યું છે તેથી
 ભગવાન હરદે (હૃદયમાં) આવતા નથી; અને તેથી તું નરદેહ શિવાય બીજા
 દેહમાં પડીને નરસ થયો છે.

અભાવિક અંતર પ્રભ ના ભાશ્યો,
મળ મંજન નવ કીધું રે;
અમૃતપાન ઢોળી અજ્ઞાને,
પ્રેમે વિખપેય પીધું રે. કુબુદ્ધિ૦ ૨

પ્રપંચ પ્રીત પાણામાં પીલાયો,
દુઃખદરિયો નહિ આરો રે;
દ્રામ ના આવી બહુ ફેરા થયા,
ના શક્યો નીકળી બાહારો રે. કુબુદ્ધિ૦ ૩

દૈતપણામાં રે દૃષ્ટિ ગમાવા,
અદૈત પ્રભ વિસાર્યો રે;
ભણે રે નીરાંત હરિના ભજન વિના,
ગયો અવસર નર હોયો રે. કુબુદ્ધિ૦ ૪

પદ ૩૧ મું.

રાગ સૌરઠ.

મહાધન લાધ્યું રે, સરજનહાર;
આદિતણો કિરતાર રે. મહાધન૦ ટેક. ૧

વિશ્વ રચી રહ્યો વિશ્વમાં રે,
ન્યારો ને નિરધાર;

૨ અભાવિક—ભાવના (પટ—વાસના) રહિત. મળમંજન—પાપરૂપી મલિનપણાનું મંજન. વિખપેય—વિખરૂપી પેય (પાન).

૩ પાણામાં—પથરામાં. અર્થાત્ થંટીમાં. દ્રામ—સ્મૃતિ. ફેરા—જન્મમરણના. ૪ દૈતપણામાં—હું, તું, એવી ભેદબુદ્ધિમાં.

૧ મહાધન ૪૦—સરજનહારરૂપી મહાધન લાધ્યું.

ભિન્ન કમળ જળમાં રહ્યું રે,

એમ છે પ્રાણુઆધાર રે.

મહાધન૦

૨

પ્રભુ પદારથ એક છે રે,

તેનાં પાંચ પચીસ;

નામ રૂપ ગુણ અતીત છે રે,

જગ દર્શ્યે જગદીશ રે.

મહાધન૦

૩

અજવાળે દિનકરતણે રે,

વિશ્વ આરાધે કર્મ,

દિનકરને પરશે નહિ રે,

એમ રહ્યો છે પરબ્રહ્મ રે.

મહાધન૦

૪

ભિન્નભાવ અળગો થયો રે,

એકતા ઉપની લેહેર;

નીરાંત પ્રભુ રસેરસ મળે રે,

જ્યમ સિંધુમાં સેર રે.

મહાધન૦

૫

પદ ૩૨ મું.

રાગ કલ્યાણ.

વારંવાર કહ્યું મેં કે'તાં,

કહ્યા કોઈ ના માને;

બેહેરા આગળ બહુ બિંધે બાજ,

શઠ મુણે નહિ કાને.

વારંવાર૦

૧

પામરને પ્રતીત ના આવે,

વિષયીને વિષ જેવું;

મુમુક્ષુને મૃત્યુ બેરાબર,

કર્મત્યાગ કૃળ લેવું.	વારંવાર૦	૨
અભાવનો ઉપાય ના ચાલે,		
બુદ્ધિ નવ બદલાયે;		
રોગી ને ભોજન નહિ રૂચે,		
ધરાયો તે નવ ખાયે.	વારંવાર૦	૩
ઇસ બિધિ ગાંઠ પડી ઝોહો ગાઠી,		
છોડી કબુ ના છૂટે;		
કારીગરનું કંઈએ ના ચાલે,		
મન મોતાવળ ફૂટે.	વારંવાર૦	૪
હરિ ભજનનો ભાવ ના જાણે,		
સંતને મંદિર પધારે;		
સો જન જાણે જીવત મશાણી,		
તે જન જીગમે હારે.	વારંવાર૦	૫
મન કર્મ વચને માને મન મરા,		
સંત કહે સો સાચું;		
નીરાંત નામ ગુરુ નહિ ચીના,		

પ્રતીત—વિશ્વાસ. મુમુક્ષુ—મુક્ત થવાની ઇચ્છાવાળો. પામર ઇ—પામર, વિપયી, મુમુક્ષુ અને મુક્ત, એ ચાર પ્રકારના જીવમાંથી પામરને અલ્પ-જ્ઞાનની પ્રતીતિ આવતી નથી, વિપયીને તે ઝેર જેવું લાગેછે અને મુમુક્ષુને કર્મ ત્યાગીને કૃળ લેવું એ મૃત્યુ બરાબર લાગે છે.

૩ એ ત્રણેને અભાવાવાળો, રોગી અને ધરાયત્રો, એ ત્રણની સાથે સરખાવે છે. રોગી ઇ—સ્પષ્ટ છે.

૪ ઇસ બિધિ—એ પ્રકારની. ઝોહો—બહુ. મન ઇ—જ્યાં મનરૂપી મોતાવળ—મોતી ફૂટે છે ત્યાં કારીગર પણ તેને સાંધી શકતો નથી.

૫ સો ઇ—તે જન જાણે જીવતાં છતાં મશાણી (મુઝા સરખો) છે.

૬ નુગરો—ગુરુ વિનાનો.

નુગરાનું મન કાચું.

વારંવાર૦

૬

પદ ૩૩ મું.

રાગ મારૂ.

મનમાન્યે મળશે, એવા હરિ મનમાન્યે મળશે;
 વ્યાપિક વિશ્વમાં વાત વળી છે, ટાણે કામ ટળશે. ટેક. ૧
 મદહાદની પ્રતિજ્ઞા પાળી, કાચું કષ્ટ કળસેં;
 તૃસિંહ થઈને નાથ પધાર્યા, ખળિયો હાણે ખળસેં રે. એવા૦ ૨
 ગજ ગ્રહો જે જૂડ જોરાવર, વીંટાચો વળસેં રે;
 કાપી કડકા તેના કર્યા છે, ગજ તાર્યો જળસેં રે. એવા૦ ૩
 દુષ્ટ સભામાં આણી દ્રૌપદી, તાણ્યાં ચીર તળસેં;
 ચીર મર્યાદા સભામાં રાખી, દુર્યોધન મેગળસેં રે. એવા૦ ૪
 કંસ સભામાં કૃષ્ણ પધાર્યા, ક્રામ કૂલ્યા કળસેં;
 કેશ ગ્રહીને કંસ પછાડ્યો, ડર ના ભયા દળસેં રે. એવા૦ ૫
 નિરખ્યા નામસનેહી સાચા, પાણુ પ્રીતે પળશે;
 દાસ દાસના દેવ દયાળુ, ખળ જેવા ખળસેં રે. એવા૦ ૬
 જ્યાં જેવા ત્યાં તેવા કહીએ, સ્ફટિકપેં ભળશે;
 નીરાંત નામી નથી વેગળા, હરિ નામે હળશે રે. એવા૦ ૭

૬ નુગરો—ગુરૂ વિનાનો.

૨ કળસેં—કળાથી. (સેં પ્રત્યય તૃતીયાના અર્થમાં ઘણી જગાએ છે).

૪ તળસેં—નીચેના છેડાથી (?) મેગળસેં—હાથીથી.

૫ ક્રામ—કંસ રાજ્ય રૂપ કળથી ક્રામ (સરત) ભૂલી ગયો હતો.

૭૨ ઇ૦—તેના અથવા જરાસંઘના દળથી તેને (કૃષ્ણને) ડર થયો નહિ.

૬ નામસનેહી—નામની પત પાળવામાં સ્નેહવાળા. પાણુ ઇ૦—તેથી પ્રીતિથી પોતાનું ચણુ પળશે—પાળશે. ખળસેં—ખળની સાથે.

૭ સ્ફટિકપેં ઇ૦—સ્ફટિકના વાસણમાં જેવો રંગ મૂક્યો હોય તેવા

પદ ૩૪ મું.

જોયું રે જાગી મારે મન, જોયું રે જાગી. ટેક. ૧

નિદ્રાવત અજ્ઞાન પળાયું,

ભૂલ ગઇ ભાગી;

સાધન સર્વ સ્વપ્નવત નિરખું,

તન રે થયું ત્યાગી.

મારે મન૦ ૨

તોજ્યું તત્વ છે ત્રણ ભુવનમાં,

નામ નિરખ આધી;

મૂળ જોતાં માયા થઇ અજાગી,

લખ રે અલખ લાગી.

મારે મન૦ ૩

અરસપરસ થઈ મહામંગળપ્રદ,

ઝાળખ્યા અનુરાગી;

નીરાંત નામે સ્નેહ મળ્યો છે,

મોજ મળી માગી.

મારે મન૦ ૪

પદ ૩૫ મું.

કંઈ ના લહ્યું સારું, કૃત્ય એ કંઈ ના લહ્યું સારું. ટેક. ૧

પુણ્ય કર્યાથી પાર ન આવે, દ્રવ્યનું ખોટાઈ;

તીરથ વ્રત ને જપ કરી થાક્યા, મન ના ઈર્ષ્ય મારું. કૃત્ય૦ ૨

સેવા પૂજા સાધન કરિયાં, વિધિવિધ કર વારું;

રગતો તે દેખાય છે તેમ હરિ જોયો ભક્ત તેવા થાય છે. નામી-નામવાળા હરિ. હરિ ઈ૦—હરિનામ જપવાથી હળી જશે.

૩ તોજ્યું ઇ૦—ત્રણે લોકમાં તત્વ વસ્તુ શી છે તેની તુલના કરી જોઇ પણ તે સર્વમાં નામની નિરખ (નિરીક્ષણ) આધી (દૂર) છે. મૂળ—આદિ કારણ—બ્રહ્મ. લખ—લેહે.

૪ મહામંગળપ્રદ—મોટા મંગળને આપનારા.

ભણ્યું ભણાવ્યું, ગણ્યું સાંભળ્યું, ના ટળ્યું અંધારું. કૃત્યં ૩
જોગ જગન ને શ્વાસ સમાધિ, અંતર ઉજ્જારું;

પંડ લગી એ પ્રપંચ જાણું, આપ રહ્યું ન્યારું. કૃત્યં ૪
સાધ સંગત ને ગુરૂની સેવા, સ્મરણ ઉર ધારું;

નીરાંત નામ ચીન્યા વિના મિથ્યા, જીક્તિ સહુ જરૂં. કૃત્યં ૫
પદ ૩૬ મું.

રાગ મારૂ.

રામ રામ કરતાં રે જનમ ગયો, રામ રામ કરતાં;
થયાં નીર વિષયેં નરતાં રે, જનમ ગયો. ટેક. ૧

મન મારીને મેદા કંઈ છું, ડગ ડગલે ડરતાં;
કાયા કસીને કરી કાગદવત, અન્ન આહાર ઉતરતાં રે. જન્મં ૨

સેવા પૂજા અતિ આરતિ, ધૂપ દીપ ધરતાં;
લાખો લીટી નાકે નમતાં, પરિક્રમા કરતાં રે. જન્મં ૩

દાન કર્યાં જહુ દયાવૃત્તિએ, શીળ વ્રત વરતાં;
ગદગદ કંઠે ગોવિંદગુણ ગાતાં, નયને નીર ઝરતાં રે. જન્મં ૪

તોએ પ્રભુ સ્વપ્ને નવ નિરખ્યા, ઈચ્છા આતુરતાં;
મહાસંશય હૃદયામાં સાલે, ક્યાં જઈ સમરતાં રે. જન્મં ૫

કૃત્ય કરે કર્તા ના ચીને, મિથ્યા કરગરતાં;
આશા અંતર અન્ય દેવની, ફરી ફરી અવતરતાં રે. જન્મં ૬

બિના ખેવટ કોઈ પાર ના પાવે, બિના નાવ ઘૂડે તરતાં;
નીરાંત નામ નાવ ચઢ પાવે, સેજે ભવ સરતાં. જન્મં ૭

૩ કર વારૂ—વિવિધ પ્રકારના જે સારા કર (કર્તવ્યકર્મ) તે સેવા પૂજા-
દિ કર્યાં. ૪ શ્વાસ—પ્રાણાયામ. ઉજ્જારું—અજવાળું. આપ—અહતત્વ.

૫ તરું—તળું.

૫ આતુરતાં—આતુર થતાં. ૭ ખેવટ—ખેવટીઓ—વાદાળ ખેડનાર.

પદ ૩૭ મું.

સાચું સગપણુ શામળિયાનું,
બીજું સહુ પરહરિયે રે;
મન મર્યાદા તજી મન મોહન,
હેતે હરિવર વરિયે રે. સાચું
જે સુખ સ્વપ્ને નાહિ શંભુને,
તે સુખદાયક દાતા રે;
વાત નથી એ ઘરખૂણાની,
જશ જગમાં વિખ્યાતા રે. સાચું
શિલા પલટ ભયી ગૌતમ નારી,
અધમ ઉદ્ધારણુ કહાવે રે;
અન્નમિલ સુત નામે આધાર્યો,
શ્રુતિ સ્મૃતિ ગાવે રે. સાચું
સંબંધ કરે તેને સંબંધી સાચો,
પોતાનો કરી સ્થાપે રે;
ભણે નીરાંત ભલો સુહેતી,
મનવાંચિત ફળ આપે રે. સાચું

પદ ૩૮ મું.

રાગ કાલેરો.

નામ સુધારસ સાર સરસમાં,
જેણે પરખી પ્રેમશુ પીધો રે;
ભૂતળપતિપદ તેને ના ભાવે,
લાહાવો નૌત્તમ લીધો રે. નામ ૦ ૧

એ રસ મોઘે મૂલ મળે નહિ,
વૈકુંઠનાથને વાહાલો રે;

અજ ઉમયાપતિ ઈચ્છક એના,
અદ્વૈત પદનો ધ્યાલો રે.

નામ૦

૨

પૂરણપ્રલ્લ એ રસને પ્રિછો,
નથી સમોવડ એવો રે;

જગતનું જીવન જેને કહીએ,
મહાવિરલાનો એવો રે.

નામ૦

૩

કોટિ જગન ને જપ તપ કરિયે,
તોએ તુલ્ય ના આવે રે;

ચૃધ્વી પાત્ર ને મુક્તા ભરિયું,
એથી અધિક નવ પાવે રે.

નામ૦

૪

નામ સમોવડ કોઇએ ના આવે,
અમૂલ્ય વસ્તુ એવી રે;

સદ્ગુરુ સ્વામી કૃપા કરે તો,
ત્યાંથી મળિયે તેવી રે.

નામ૦

૫

દુર્લભ દીઠો ને મહારસ મીઠો,
સ્વાદ કહ્યો નવ જાય રે;

નીરાંત નામ સુધારસ પીતાં,
અખિલ ભુવનપતિ થાય રે.

નામ૦

૬

પદ ૩૯ મું.

વંગ વળગ્યું રે, વા'લો નથી વિસરતા.

ટેક. ૧

૨ અજ-પ્રહ્લા. ૬ અખિલ-સમગ્ર.

૧ વંગ ઇ—વાહાલો વીસરતા નથી, એ જાણે મને કોઇક લક્ષ્મી વળગ્યું છે.

આઠ પહોર દિવસ ને રજની;		
અરસપરસ અટકી સુરતા.	વંગો	૨
અર્ધ ઘડી અવળું નવ ગોઠે;		
એવા હરિ છે મન હરતા.	વંગો	૩
લોકલાજ કુળની મરજદા;		
સહુ ભૂલી રે હરિહર વરતાં.	વંગો	૪
કામકાજ મુને હાથ ના લાગે;		
હું ઘેલી ને એ ઘર કરતા.	વંગો	૫
દરશનથી દુઃખ સરવે ગયું છે;		
વિશ્વરૂપ લહું ધરતા.	વંગો	૬
નીરાંત નામ નિરખ થઈ નિર્ભય;		
થકિત થયું છે મન સ્થિરતા.	વંગો	૭

પદ ૪૦ મું.

નમો નમો રે ગુરૂજને પાય, પ્રથમ પ્રેમે કરી,
 જે પેહેલો થઈને પૂજય, એવા હેતુ હરિ;
 જેથી ગુણ ઘણેરો થાય, નિરખ્યા નજર કરી. ટેક. ૧
 વળી વળી વંદુ ગુરૂ ગોવિંદને,
 મનમાને એમ મહાલે રે;
 આઠ પોહોર દિવસ ને રજની,

૫ ઘર કરતા—ઘર માંડતા.

૭ થકિત ધિ—નામ (સત્ બ્રહ્મ)નું દર્શન થવાથી મન થકિત (આ-
 શ્રયયુક્ત) થયું છે અને તેને સ્થિરતા પ્રાપ્ત થઈ છે. અથવા થાકેલા મનને
 સ્થિરતા મળી છે.

(૩૯)

પ્રાચીનકાવ્ય.

ચિત્ત અળગું નવ ચાલે. એવા હેતુ હરિ. '

સુરતી તો સમરાણમાં સમરથ,

બળ બુદ્ધિ ના મૂકે રે;

બાળપણમાં સર્વ જાળાંલા,

ચેતવણી ના ચૂકે.

એવાં

ગુરુ સમોપડ શું કહી દાખું,

દેવ દેવના દર્શે રે;

દાસની ઉપર દયા કરીત,

વૃદ્ધિ અમીની વરસે.

એવાં

મન વાણીથી પર પરમેશ્વર,

નિર્વાણી પદ નિરખો રે;

સર્વાતીત ને સર્વની માંહે છે,

સચરાચરમાં સરખો.

એવાં

સમરાણ કરતાં સુખ ધણેજ ન,

દર્શનથી દુઃખ વામે રે;

સેવાનું કૃણ શું કહી દાખું,

પૂરાણપદને પામે.

એવાં

ગુરુના મહિમા શું રે વર્ણવિયે,

વર્ણ્યામાં નવ આવે રે;

કહેવામાત્ર જો કૃપા કરે તો,

પણમાં પારથ કરાવે.

એવાં

ગુરુ જોવિંદના ગુણ રે વર્ણવતાં,

પ્રેમે પાવન થઈએ રે;

નીરાંત નામ ગુરુને નિરખો,

ગુરુ સરખા તે કહીએ રે. એવાં નમો ૮

પદ ૪૧ મું.

મન માન્યું રે ગુરુજને મળતામાં. ટેક.

પ્રથમ પોત પોતાનું દેખાડ્યું;

અંતર ગયું છે અટકળતામાં. મન માન્યું ૧

અંતરજ્ઞમીને ઓળખાવ્યા;

આપોપું ને ગળતામાં. મન માન્યું ૨

મરવું ને અવતરવું મઠ્યું છે;

ત્રિગુણબુદ્ધિ ઢળતામાં. મન માન્યું ૩

ત્રિવિધિતાપ ઢયો તે ઘડીએ;

ખળવિદ્યાર્થી ખળતામાં. મન માન્યું ૪

આનંદ અતિ ઘણે ઉરમાં વાધ્યો;

ભાવ ભજનમાં ભળતામાં. મન માન્યું ૫

અવગુણ સર્વે અળગા થયા છે;

ગુણ ગુરુના સાંભળતામાં. મન માન્યું ૬

નીરાંત નામ પ્રતાપ ગુરુના;

અનભે થયો છે પણ પળતામાં. મન માન્યું ૭

પદ ૪૨ મું.

ધન્ય. ધન્ય રે ગુરુ ઘેર પધાર્યા છે. ટેક.

ગુરુ ગોવિંદ બે ભિન્ન ના જાણું;

૧ પોત-પોતાનું સ્વરૂપ. ૨ આપોપું-અહંકાર. ૩ ત્રિગુણબુદ્ધિ-સાત્ત્વિકી, રાજસી અને તામસી બુદ્ધિ. ૪ ત્રિવિધિતાપ-અધ્યાત્મ, અધિભૂત, અધિદેવ. ૭ અનભે-નિર્ભય. પણ-હુંપણું.

એક જાણું મન લાવ્યા છે.	ધન્ય ધન્ય રે૦	૧
મન કર્મ વચને માગ્યું મળ્યું છે;		
વિવેકપણે રે વધાવ્યા છે.	ધન્ય ધન્ય રે૦	૨
ધન્ય ધન્ય ભાગ્ય આ ભોમ્ય ભુવનનાં;		
પ્રભુજી પ્રેમે પધરાવ્યા છે.	ધન્ય ધન્ય રે૦	૩
સેવા પૂજા શીલ દાખવ્યું;		
રંકપણે રીઝાવ્યા છે.	ધન્ય ધન્ય રે૦	૪
સુખ સંપત સેવકને દાતા;		
જે રે જોઈએ તે લાવ્યા છે.	ધન્ય ધન્ય રે૦	૫
અંતરજાતી અળગા રહે નહિ;		
હરમાં વાસ વસાવ્યા છે.	ધન્ય ધન્ય રે૦	૬
દાસ નીરાંત દયા કરી ગુરૂએ;		
મનના મનોરથ કહાવ્યા છે.	ધન્ય ધન્ય રે૦	૭

પૃદ્ધ ૪૩ સું.

હરિજશ ગાતાં રે, નિંદે તે તો નર નહિ રે,		
જાણીએ શ્વાન સમોવડ તેહ;		
નિંદક જે નારી રે, જાણો જેવી કૂતરી રે,		
ભસવું તો જળલગી કુશળ છે રહું.	હરિજશ૦	૧
કાગ શું જાણે રે, કપૂરના સ્વાદને રે,		
જાણે જે ભુંડી, જાણસનો ભોગ;		
મૂરખ શું જાણે રે, મહિમા હરિતણો રે,		
મુખમાં તો લવ વાણીનો રોગ.	હરિજશ૦	૨

૨ માગ્યું ઈ૦—જે ઈચ્છ્યું હતું તે મળ્યું છે. ૩ ભોમ્ય ભુવનનાં—ભૂલોકનાં, અથવા આ ભૂમિનાં અને આ ભુવન (ધર)નાં. લવ ઇ૦—લવારો કરવારૂપ વાણીનો રોગ થયો છે.

સૂરજ ને ઉગ્યો રે, ઘૂડને નવ ગમે રે,
અંધારું તો ભાવે આઠે પોહોર;
અજ્ઞાનીને એમ રે, ગાણું કાંઈ નવ ગમે રે,
ઉદય ઘણો અવિધાનો ઠોર. હરિં ૩
શિવને વિરંચી રે, જેના જશ વરણવે રે,
તત્વ ત્રણ ભુવનમાં વિચાર;
નીરાંતના સ્વામી રે, સમય શ્રીહરિ રે,
પળમાં તે ઉતારે ભવપાર. હરિં ૪

પદ ૪૪ મું.

સંતોની સંગત રે, મરણે ના મૂકીએ રે,
ચૂકીએ ના ચાર દિવસનો લાહાવ;
માટે મન રાખો રે, સંતોમાં મળ્યું રે,
વિલંબ ના કરશે આવ્યો દાવ. સંતોનીં ૧
દીનતા ગ્રહીને રે, સેવા દાખીએ રે,
રાખીએ નિત્ય નિત્ય નવલો સ્નેહ;
સદ્ગુરુ સાચા રે, સંતોની સાનમાં રે,
નૌતમ સમજી લેજો તેહ. સંતોનીં ૨
મન ઠરી ઠોર રે, તવ તારું થશે રે,
ટળશે દુરમતિના ડાઘ;
ખરા ને ખોટાનું રે, થાશે તુને પારખું રે,
ભળશે મહિ સંતોનો ભાગ. સંતોનીં ૩
જન્મોજન્મના રે, જશે તારા મોરચા રે,
ઉજવળ ને થાશે તારું રૂપ;

કાટ ને કાંઈ રે, ફરી લાગે નહિ રે,
સીકલી સાચા સંત સ્વરૂપ. સંતોની૦ ૪

સંતસ્વરૂપી રે, ભવમાં નાવ છે રે,
વિરલા કોઈ એક બેશીને જાય;
જે જન બેઠા રે, તે જન ભવ તર્યા રે,
નીરાંત બીજા ગોથાં ખાય. સંતોની૦ ૫

પદ ૪૫ મું.

સામેરી સોહાગી રે, સખી સદ્ગુરૂ મળ્યા રે,
મળતામાં મુજ પર કીધી મેહર;
વચન પ્રકાશ્યું રે, કલ્પું કરૂણા કરી રે,
કહ્યા પછી પ્રીછવી સર્વે પેર. સામેરી૦ ૧

પ્રેમરસ પાચો રે, તૃણા ટળી ગઈ રે,
આશા અન્ય દેવની ના થાય;
આપ આળખાયું રે, ભૂલ લાગી ગઈ રે,
મુખ ઉપજાવ્યું સમજાણ માંય. સામેરી૦ ૨

તેણેને સમે રે, મન માઈં સ્થિર થયું રે,
આવરાણ ઊડી ગયું રે, આકાશ;
નિરાણું નિરખાવ્યું રે, નામ નારાયણનું રે,
પળમાં કીધો છે પોતાનો દાસ. સામેરી૦ ૩

આશિર્વાદ દીધો રે, દીનને દયા કરી રે,
મૂક્યો કાંઈ મસ્તકે ઉપર હાથ;

૪ મોરચા—મુખ્ય સ્થાન. જન્મ લેવારૂપી મોરચો તૂટશે. ઉજવળ—પ્ર-
કાશિત—જ્ઞાનયુક્ત. સીકલી—સીકલીગર—કાટ કાઢીને તેજસ્વી કરનાર.

૧ સામેરી—એ નામની રાગિણી.

નલિકા નિરખ્યાનો રે, આખ્યો આનંદનો રે,
 દર્શ્યા માંય વિશ્વાવિશ્વનો નાથ. સામેરી૦ ૪
 મનવાંછિત રે, કૃળ મુને મળ્યું રે,
 કરવો કાંઈ નવ રહ્યો રે ઉપાય;
 પારસને પાચો રે, પ્રભુજીના નામનો રે,
 નીરાંત નામે નિર્ભે થાય. સામેરી૦ ૫

પદ ૪૬ મું.

પરમધામ પદ નામ રામકો,
 સદ્ગુરૂ અલખે લખાવે રે;
 નથી સમોવડ કહેવા સરખું,
 આપે આપ દરશાવે રે. ટેક. ૧
 શેષ શારદ મુનિ નારદ રટત હે,
 શિવ સમાધિ સોહાવે રે;
 વેદ આદિ લેઈ વરણુવ કરતા,
 વરણાયામાં નવ આવે રે. પરમ૦ ૨
 વર્ણાશ્રમ તો રહે વિમાશી,
 નિત્ય કર્મ નિરમાવે રે;
 ખટ દર્શન મિલી ખોજ કરત હે,
 મૂળ મર્મ ના પાવે રે. પરમ૦ ૩
 સો જન જોગી જપે અજપા,
 બિનરસના ગુણ ગાવે રે;

૪ નલિકા ઇ૦—ગુરૂએ આનંદરૂપી નલિકાયંત્ર (દુર્ગા) આખ્યો
 તેમાં સકળ વિશ્વનો નાથ દર્શ્યા—દેખાયા. ૫ પાચો—પ્રાપ્ત થયો.

૧ લખાવે—લક્ષ કરાવે—ઓળખાવે. ૨ વેદ આદિ લેઈ—વેદ શાસ્ત્ર
 પુરાણ વગેરે. ૩ નિરમાવે—નિર્માણ કરે.

ક્ષર અક્ષર નિરખ નામકું,

ઉલટ નિરંતર ધાવે રે.

પરમ૦ ૪

સોહી જનકી મેં જઈ બલિહારી,

સો મેરે મન ભાવે રે;

નીરાંત નામ નિરખ પદ પૂરણ,

સમરણ માંહી સમાવે રે.

પરમ૦ ૫

પદ ૪૭ મું.

માયા મોટી મોહની, મોટા—

મુનિજનનાં મન મોહ્યાં રે;

વેધાયાં તે ક્યમ વેરાશે,

તારે મોતી પરોવ્યાં રે.

ટેક. ૧

બ્રહ્માનાં મન ભાળવિયાં ભાઈ,

કરણી શુભ કરાવી રે;

પરમારથરૂપે થઈ પોતે,

બ્રહ્માને મન ભાવી રે.

માયા મોટી૦ ૨

શિવ સમાધિ નીશદિન વાધી,

તે ન્માયાનું કરવું રે;

અંતરમાં એ રીતે રહી છે,

ધ્યાન હરિનું ધરવું રે.

માયા મોટી૦ ૩

વિષ્ણુ ને તે રીતે માયા,

ધ્યજારૂપે અળખા રે;

૪ ક્ષર—નાશવંત વસ્તુ. અક્ષર—દૃઢસ્થ—સાક્ષીભૂત આત્મા. સામા-
ન્ય સમ્વિદાનંદરૂપ એ બનેથી પણ પર છે.

૫ નામ ધર્મ—જેનું પદ સંપૂર્ણ છે એવા નામને નિરખ અને તેના
સ્મરણમાં તું સમાઈ જા-લીન થા.

અખળાને વશ આપ થયા છે, સહુ વાતે છે સખળા રે.	માયા મોટીં	૪
અન્ય દેવને આદિ રહીને, વિશ્વને વશ કીધું રે;		
દેવ દાનવને દશે દિશાઓ, કોઈ જાવા ના દીધું રે.	માયા મોટીં	૫
ખટ દર્શન વાણુ ખોળે ખાંધ્યા, ફેલી રહી ચોફેરી રે;		
જ્ઞાની પંડિત સહુ ગૂંચાયું, ગુરુ વિના મતિ ઘેરી રે.	માયા મોટીં	૬
આદિ અંત ને મધ્યે માયા, ઉત્પત્તિ પ્રલય માયા રે;		
રૂપ રંગ તે માયા જાણો, માયાને જગ જાયા રે.	માયા મોટીં	૭
માયાના મુખમાં નવ આવે, આત્મજ્ઞાની અજગા રે;		
નીરાંત ન્યાઈ નામ માયાથી, ન્યારે નામે વળગ્યા રે.	માયા મોટીં	૮

પદ ૪૮ મું.

રાગ પ્રભાત.

નામ સમોવડ નથી જાણુને,
કહેવા સરખું કહિયે રે;
સ્થાવર જંગમ સભર ભરોભર,

વિહીવા રે સરખી જાણું વાત વળી છે;
જીવન્મુક્ત થયું થવાય છે.

મનનાં ૩

આપમાં આપ અંતરજામીને ઓળખો;

દેવના દેવને દરશ્યો દરશાય છે.

મનનાં ૪

મન કર્મ વચને માગો તેણું મળ્યું છે;

પૂરણપદને પામ્યું પમાય છે.

મનનાં ૫

હરિને મળશો ને ભવ દુઃખ ટળશે;

જન્મમરણ તો મટ્યું મટાય છે.

મનનાં ૬

મનુષ્ય થયો ને હરિ નામ ન જાણ્યું;

તે પશુની તોલે કહીએ કહેવાય છે.

મનનાં ૭

ફરી ફરી અવસર આવો નહિ આવે;

નીરાંત નામને નિરખો નિરખાય છે.

મનનાં ૮

પદ ૫૧ મું.

રાગ ધોળ.

વા'લાની વાત મુને લાગે વા'લેરી;

ખીજું તે કાંઈ ના સોહાય, શું વર્ણવું.

ટેક. ૧

સુરતસ્નેહી સાહેબો નામનિવેશી;

વાણીએ તે વર્ણવ્યો ન જાય. શું વા'લાં ૨

જ્યાં જોઉં ત્યાં જીવાણ જોવા સરખા;

આત્મદૃષ્ટિએ દેખાય.

શું વા'લાં ૩

અંતરજામી મારા ઉરમાં વસ્યા છે;

૩ વિહીવા સરખી—અર્થાત્ આનંદની.

૨ સુરતસ્નેહી—અંતર્વૃત્તિના સ્નેહવાળો. નામ નિવેશી—
નામને વિષે રહેલો.

અદ ઘડી અળગા ન થાય. શું વ૦ વા'લા૦ ૪
 ક્ષણુ રે વાર વા'લો નથી રે વીસંરતા;
 મનની તે કોઈને ના કહેવાય. શું વ૦ વા'લા૦ ૫
 સાધન વિના મારે સુલભ થયું છે;
 આનંદ ઉર ન સમાય. શું વ૦ વા'લા૦ ૬
 નામ રૂપ ગુણુ એને રે નહિ;
 ગુરૂગમથી ઓળખાય. શું વ૦ વા'લા૦ ૭
 મોટા મોટા જેને કાજે મથે છે;
 અનેક કરે છે ઉપાય. શું વ૦ વા'લા૦ ૮
 શમ દમ કરતાં સ્વામી સ્વપ્ને ન આવે;
 નિર્ગમ નેતિ નેતિ ગાય. શું વ૦ વા'લા૦ ૯
 અગમ અગોચર વા'લો વાણી વદે છે;
 લક્ષણુ ગુણુનાં લહેવાય. શું વ૦ વા'લા૦ ૧૦
 નીરાંત નામનો દશ છે ન્યારો;
 તે પૂરા ગુરૂથી પમાય. શું વ૦ વા'લા૦ ૧૧

પદ પર મું.

રાગ ભૈરવ.

સાર વિશ્વમાં શી છે વસ્તુ, સત્ય સમજવો સ્વામી રે;
 સેવકના સંશયને ટાળો, નૌતમ છો બહુનામી રે. સાર૦ ૧
 સાધન આદિ કરે બહુ કરણી, અનેક પંથ પળાયા રે;
 અપાર પ્રાર શકું ક્યમ પામી, મિથ્યા ટળે મોહ માયા રે. સાર૦ ૨
 સંસ્કૃત આદિ ભણે સહુ ભણુતર, ભાવ ઘણો ભણુવાનો રે;
 ઘણું ભણ્યાં તે ક્યાંહાં જઈ મળશે, એ સંશય હણુવાનો રે. સાર૦ ૩

બાહર બાંધન બહુ બાંધ્યું છે, શું નાહીં શું કરીએ રે;
 વળી વિમાસણ એ છે મનને, નિવૃત્તિ કેમ આદરીએ રે. સાર૦ ૪
 સુત વિત્ત દારા કુળ કુટુંબ સહુ, નાના વિધનું નાણું રે;
 ઈંદ્રિ આદે વૈભવની વસ્તુ, મોહ મિથ્યા ક્યમ જાણું રે. સાર૦ ૫
 સર્વનું મૂળ શરીરનું શોધન, શોધન શી પેર કરીએ રે;
 આદિ અંત ઓળખ્યામાં આવે, તો ભવસાગર તરીએ રે. સાર૦ ૬
 સદ્ગુરુ સ્વામી કહે સેવકને, સાર કહું સમજાવી રે;
 નૌતમ નામ વિશ્વમાં વસ્તુ, સેવકને મન ભાવી રે. સાર૦ ૭
 નામ વિનાનું સરવે નાટક, આદિઅંત કય પામે રે;
 નીરાંત નામ નીરખ નિઃસંશય, જગત પડ્યું સહુ ભામે રે. સાર૦ ૮

પદ ૫૩ મું.

રાગ સામેરી.

ભણીને શું કૂલ્યો રે, મિથ્યા કૂલ કૂળ વિના રે,
 ભણે ઘણું વેદશાસ્ત્ર ને પુરાણ;
 દુઝાણી ને ધેનુ રે, પય પડદે રહ્યું રે,
 ગૌના પાળક પયના અજાણ. ભણીને૦ ૧
 આશાને બાંધણીએ રે, પુસ્તક બાંધિયાં રે,
 વિશેષ વાંચીને ભરવા પેટ;
 પેટ માટે વહેતા રે, પારકાં પોટલાં રે,
 નાખી ના દેવાય મોટાની વેડ. ભણીને૦ ૨
 ભણીને ભણાવી રે, સુણીને તેં શું કર્યું રે,
 ઓળખી ના જાણ્યું પોતાનું આપ;

૪ નિવૃત્તિ ધ૦—શીરીતે નિવૃત્તિ પામીએ ? ૭ નામ—સત્ર બ્રહ્મ
—બ્રહ્મનું સત્ર સ્વરૂપ.

૧ કૂલ કૂળ—(મોક્ષ રૂપી). ધેનુ—ગાય.

વંચક ના જ્ઞેયો રે, વાંચ્યામાં નથી આવતો રે,		
આત્મા ના દર્શ્યો વિશ્વમાં વ્યાપ.	ભણીને૦	૩
વિત્ત વરાનું રે, કહે ક્યમ આવશે રે,		
જમ્યા વિના જૂઠી જાણશે વાત;		
વાણીના તો વરા રે, નિત્ય કહી શું કરો રે,		
વસ્તુ વિના કોય ના તરપત થાત.	ભણીને૦	૪
ગુરૂ થયા ઊંચા રે, ટેકરું જળ વિના રે,		
નીર તે નીચેખામે ભરાય;		
વેદાંતને વાંચી રે, સિદ્ધાંતને સહી કરો રે,		
સર્પનું સિદ્ધાંત દહુ કહેવાય.	ભણીને૦	૫
દહુ રહિત દર્શ્યો રે, દહુમાં આત્મા રે,		
આત્મા પરમાત્મા એક થાય;		
સદ્ગુરૂ સ્વામી રે, આપ જોળખાવશે રે,		
નીરાંત નામે નામ જોળખાય.	ભણીને૦	૬

પદ ૫૪ મું.

મંગળ.

પ્રીછો ભાઈ સંત સુજાણ, સ્વરૂપ શ્રીરામનો;		
પાઈ પદારથ દહુ, મણિમાંહે નામનો.		૧
નામ તાણો રે પ્રવેશ, ચરાચર માંહે જુઓ;		
સંતો નામ અનાદિ કહો કંદ, વાધિ વેલ જગ હવો.		૨

૩ આત્મા ઇ૦—આત્મા વિશ્વમાં વ્યાપક છે પણ તે દર્શ્યો નહિ—દેખાયો નહિ.

૨ સંતો ઇ૦—નામ રૂપી અનાદિ કંદમાંથી માયા રૂપી વેલ વાધી અને જગત્ ઉત્પન્ન થયું.

- વદો વચન વિચારી, સાચો કરી નામનો;
શબ્દમાં સુરતી મેળાવો, સુકામ સુણ ગામનો. ૩
- ત્રિવેણી કે ઘાટ, મિલ રહ્યો નાથશુ;
પૂજા કરો પ્રેમ આચાર, અનુપમ ભાવશુ. ૪
- અવરતાણી હે આશ, સમજકર પરહરો;
આપમાં આપ દેદાર, નામ નિશ્ચે કરો. ૫
- સદ્ગુરુ કે પ્રતાપ, પાછ ગઈ ખલકમાં;
નીરાંત નિરંતર જાઈ, સમાઈ રહ્યો અલખમાં. ૬

પદ ૫૫ શું.

રાગ કાપ્ડી.

- મહામંત્ર મોટો રે નારાયણ નામતણો;
પણે સરવ પૂરો રે ગમે તો મન ભાવે તે ભણો. ટેક. ૧
- શીળો તો મંત્ર છે એ નામ નારાયણનો, સદ્ગુરુજીને પાસ,
સદ્ગુરુ શીખવે કૃપા કરીને, ટળશે અવરની આશ;
પીડે પળાશે રે, થાશે તે ગુણ ઘણો. મહાં ૨
- જુગત કરીને જંત્ર લખાવો, પ્રેમ પત્રી છે સાર,
મન માદળિયા માંહે મઠાવો, રાખો રૂદિયા મોઝાર;
ખીજું સરવે જાણો રે, સાધન સો શમણો. મહાં ૩
- જનમ મરણનું મહાદુઃખ મટેને, કોટિ કર્મની જાળ,

૪ ત્રિવેણીનો ઘાટ—ભૃકુટિ સ્થાન. ૫ સમજકર—સમજીતે. દેદાર—દર્શન. ૬ પાછ ગઈ—જાણવામાં આવી.

૧ પણે—પક્ષે. ૩ સો—તે. શમણો—શમાણું.

આવાગમનની આંટી રે છૂટે, મટશે આળ પ'પાળ;
 મંત્રનો મહિમા એવો રે, આળખ્યો આપ આપણો. મહાં ૪
 એ રે મંત્રની એ છે રે આહુતિને, સત્ય મત રાખો સહી,
 વિના આધારે આકાશે ચઢવું, ચઢી શકે નહિ કોઈ;
 આધારે રહેવું એને રે, સાધી તે જાણ કોઈક જાણે. મહાં ૫
 મનુષ્યા દહીના એ રે મંત્ર છે, અવરને નથી અધિકાર,
 મનુષ્ય થયેને મંત્ર ના સાધ્યો, ધિક્ક ધિક્ક તેનો અવતાર;
 જીવ તપ શું જાણે રે, અલ્પ જેની એકતા ગણે. મહાં ૬
 મહામંત્ર ક્યમ વરણવિચે, નિર્વાણી વરણવ્યો ના જાય,
 વિષ્ણુ વિરંચી આદિ લેઈને, સહુકો એને આહાય;
 નીરાંત મંત્ર સાચો રે, મળે ના સદ્ગુરૂ વનો. મહાં ૭

પદ પદ મું.

ધન્ય ધન્ય રે તેહના કુળને વંદું, જે કુળમાં હરિદાસ;
 કોટિક તીરથ વ્રત તેની જનની, પવિત્ર છે પુત્ર પ્રકાશ. ટેક. ૧
 વેદ પુરાણ ભાગવત ભાષે, ગીતા અગોચર ગાય;
 ત્રિભુવનતારણ દાસદાસનો, મહિમા કહ્યો નવ જાય. ધન્યં ૨
 શીળવ્રત તપ દાન ભાવ ભજન વિણ, હર અંકુર નહિ બીજે;
 રામ નામ હૃદયામાં રાજે, તદ્વત તે નહિ ત્રીજે. ધન્યં ૩

૪ આવાગમન-જન્મમરણ. આપ-પોતાનું સ્વરૂપ. ૫ મત-મતિ.
 એકતા-એકપણું.

૭ નિર્વાણી-વાણીથી ન વર્ણાય એવો વિરંચિ-બ્રહ્મા.

૧ કોટિક ઈ-તેની જનનીએ કોટિક તીર્થ, વ્રત, કર્યાં એમ જાણવું.

૨ અગોચર ઈ-ગીતા જેને અગોચર (ઈંદ્રિયોના જાણ્યામાં ન આવે એવો) કહે છે. ત્રિભુવન ઈ-ત્રિભુવનના તારણ હરિના દાસના દાસ-નો મહિમા કહ્યો જાય એમ નથી.

- વદો વચન વિચારી, સાચો કરી નામનો;
શબ્દમાં સુસ્તી મેળાવો, સુકામ સુણુ ગામનો. ૩
- ત્રિવેણી કે ઘાટ, મિલ રહ્યો નાથશુ;
પૂજા કરો પ્રેમ આચાર, અનુપમ ભાવશુ. ૪
- અવરતાણી હે આશ, સમજકર પરહરો;
આપમાં આપ દેદાર, નામ નિશ્ચે કરો. ૫
- સદ્ગુરુ કે પ્રતાપ, પાછ ગઈ પલકમાં;
નીરાંત નિરંતર જાઈ, સમાઈ રહ્યો અલખમાં. ૬

૫૬ ૫૫ શ્રુ.

રાગ કાપ્ડી.

- મહામંત્ર મોટો રે નારાયણ નામતણો;
પણે સરવ પૂરો રે ગમે તો મન ભાવે તે ભણો. ટેક. ૧
- શીળો તો મંત્ર છે એ નામ નારાયણનો, સદ્ગુરુજીને પાસ,
સદ્ગુરુ શીખવે કૃપા કરીને, ટળશે અવરની આશ;
ખીડે પળાશે રે, થાશે તે ગુણ ઘણો. મહાં ૨
- જુગત કરીને જંત્ર લખાવો, પ્રેમ પત્રી છે સાર,
મન માદળિયા માંહે મઠાવો, રાખો રૂદિયા મોઝાર;
ળીજીં સરવે જાણો રે, સાધન સો શમણો. મહાં ૩
- જનમ મરાણનું મહાદુઃખ મટેને, કોટિ કર્મની જાળ,

૪ ત્રિવેણીનો ઘાટ—ભૃકુટિ સ્થાન. ૫ સમજકર—સમજીતે. દેદાર—દર્શન. ૬ પાછ ગઈ—જાણવામાં આવી.

૧ પણે—પક્ષે. ૩ સો—તે. શમણો—શમાણું.

આવાગમનની આંટી રે છૂટે, મટશે આજ પંપાળ;
 મંત્રનો મહિમા એવો રે, આજખ્યો આપ આપણો. મહાં ૪
 એ રે મંત્રની એ છે રે આહુતિને, સત્ય મત રાખો સહી,
 વિના આધારે આકાશે ચઢવું, ચઢી શકે નહિ કોઈ;
 આધારે રહેવું એને રે, સાધી તે જાણ કોઈક જાણે. મહાં ૫
 મનુષ્યા દહીના એ રે મંત્ર છે, અવરને નથી અધિકાર,
 મનુષ્ય થયોને મંત્ર ના સાધ્યો, ધિઃ ધિઃ તેનો અવતાર;
 જીવ તપ શું જાણે રે, અલ્પ જેની એકતા ગણે. મહાં ૬
 મહામંત્ર ક્યમ વરણવિચે, નિર્વાણી વરણવ્યો ના જાય,
 વિષ્ણુ વિરંચી આદિ લેઈને, સહુકો એને આહાય;
 નીરાંત મંત્ર સાચો રે, મળે ના સદ્ગુરૂ વનો. મહાં ૭

પદ પદ મું.

ધન્ય ધન્ય રે તેહના કુળને વંદું, જે કુળમાં હરિદાસ;
 કોટિક તીરથ વ્રત તેની જનની, પવિત્ર છે પુત્ર પ્રકાશ. ટેક. ૧
 વેદ પુરાણ ભાગવત ભાષે, ગીતા અગોચર ગાય;
 ત્રિભુવનતારણ દાસદાસનો, મહિમા કહ્યો નવ જાય. ધન્યં ૨
 શીળવ્રત તપ દાન ભાવ ભજન વિણ, હર અંકુર નહિ બીજે;
 રામ નામ હૃદયામાં રાજે, તદ્વત તે નહિ ત્રીજે. ધન્યં ૩

૪ આવાગમન-જન્મમરણ. આપ-પોતાનું સ્વરૂપ. ૫ મત-મતિ.
 એકતા-એકપણું.

૭ નિર્વાણી-વાણીથી ન વર્ણાય એવો વિરંચિ-બ્રહ્મા.

૧ કોટિક ઈં-તેની જનનીએ કોટિક તીર્થ, વ્રત, ક્યાં એમ જાણવું.

૨ અગોચર ઈં-ગીતા જેને અગોચર (ઇંદ્રિયોના જાણ્યામાં ન આવે એવો) કહે છે. ત્રિભુવન ઈં-ત્રિભુવનના તારણ હરિના દાસના દાસ-નો મહિમા કહ્યો જાય એમ નથી.

દાસ હરિના હરિ સમોવડ, અરસં પરસ એક જાણું;
નીરાંત નામ ગુરૂ શિર સોહીએ, વારંવાર વખાણું. ધન્ય૦ ૪

પદ ૫૭ મું.

ધન્ય ગોકુળ ધન્ય ધન્ય વૃંદાવન, આહીર કુળ અજવાળ્યું;
ગૌલોકથી ગોવિંદજી પધાર્યા, સર્વ ઇચ્છાપણ પાળ્યું. ટેક. ૧
પુરૂષોત્તમજી પ્રીતિવંત થઈને, પ્રેમભક્તિને પોષે;
વલ્લભકુળને વિશેષ કરીને, સજ્જન સહુ સંતોષે. ધન્ય૦ ૨
ગોપિજનને ગોપાળ મંડળી, ખિજલીલા વિસ્તારી;
કૃષ્ણ નામ કરુણાનિધિ કહાવે, અખળા અધમ ઉદ્ધારી. ધન્ય૦ ૩
દુષ્ટને દમતા દામોદર, માનનીઓના સેવા,
સદાકાળ સેવકના સાક્ષક, જે જેવા ત્યાં તેવા. ધન્ય૦ ૪
અનંત રૂપે અલખેલોજી, સૂની સેજ ના લહીએ;
નીરાંત નામ કૃષ્ણજી કહેતાં, જીવનમુક્તા થઈએ. ધન્ય૦ ૫

પદ ૫૮ મું.

ખિજકુળમે વસિયા વિઠલ જી, વલ્લભ કુળ અજવાળ્યું,
ગોપીનાથ ગુણ શા વરણવીએ, ત્રિભુવન નામ તમારું. ટેક. ૧
વર્ણાશ્રમથી વિશેષ વંદુ, જોગ જીવતસેં ન્યારું;
વલ્લભ કુળમેં ના આવે, સત્યલોકપે સારું. ખિજ૦ ૨
પુરૂષોત્તમજી પ્રગટ પેખું, અખિલ ભુવનમાં એવા;
ખિજના વાસી સત્ય ઉપવાસી, નિજ નામની કરે સેવા. ખિજ૦ ૩
મંગળ કારી મહામનોહર, દેવ દેવના દાખું;

૧ સર્વ ઇ૦—સર્વની (દેવ વંજેરેની) ઇચ્છા પ્રમાણે અવતાર ધરીને
ધર્મ સંસ્થાપન રૂપી પણ પાળ્યું.

૨ જોગ ઇ૦—તમારું નામ જોગની જીવિતઓથી પણ ન્યારું છે.
વલ્લભ ઇ૦—એ પદ વલ્લભ કુળમાં પણ આવતું નથી.

અજ આદિ લેઈ ઇચ્છક સહુ એના, રૂપ હૃદમાં રાખું. પ્રિજ૦ ૪
અંતરજાતી ઉરમાં વસ્યા છે, સદગુરૂ રૂપે સ્વામી;
નીરાંત નામ પૂર્ણ પુરષોત્તમ, પ્રિજ વિનતા પદ પામી. પ્રિજ૦ ૫

પદ ૫૬ મું.

રામનામ રૂઢિયામાં રાખો, આ અવસર છે સારો;
વાણસી જાતાં વાર ના લાગે, અવર નથી ઉગારો. ટેક. ૧
સાકુટને શું કહી સમજાવું, ભાવ વિના ના ભાવે;
હરિનામ હારીને બેઠો, વૃથા જનમ ગમાવે. રામ૦ ૨
ભાવ ભક્તિ વિના ભૂત સરીખા, નુગરા તે જન જાણું;
પામરને પરિવાર ઘણોરો, પશુવત તે પરમાણું. રામ૦ ૩
ધન પામે તો ધર્મના પેખું, શરીર પામે નહિ સેવા;
ભુવન પામે નહિ સંત પધાર્યા, ઠામ અશુભના એવા. રામ૦ ૪
તેથી વિશેષ હું કોણુ વખાણું, શ્વાન માંસના આહારી;
જાતિહીણુ પણ હરિભક્ત છે, રામ નામ અધિકારી. રામ૦ ૫
આ સૃષ્ટિમાં સર્વથી ઊંચા, નિરખ્યા નામસનેહી;
નીરાંત વર્ણાશ્રમથી ન્યારાં, હરિભજે જન જેહી. રામ૦ ૬

૪ અજ—બ્રહ્મા.

૪ ધન ઇ૦—જો તેને ધન પામે (પક્ષે) જોઈ તો તે ધર્મ કરતો નથી, શરીર પક્ષે જોઈ તો સેવા કરતો નથી અને ભુવન (ઘર) પક્ષે જોઈ તો તેમાં સંતને પધરાવતો નથી. અશુભ મનુષ્યના ધન, તન અને ભુવન, ત્રણે ઠામ એવા છે !

૫ તેથી ઇ૦—તેમનાથી વિશેષ હું કોને વખાણું છું કે જે શ્વાનમાંસના આહારી (શ્વપચ-ચાંડાળ) છે, જાતિહીણુ છે, પણ હરિભક્ત છે, તો તે રામનામના અધિકારી છે.

૫૬ ૬૦ મું.

રાગ હંસની ચાલ.

જાણો રામ નામનો મહિમા, જુગમાં કહેવા સરખું નથી કાંઈ;
 બીજું સાધન અનેક ભાતનું, ઉત્તમ નામ સમોવડ નાહીં. જાણો ૦ ૧
 અનેક ઉદ્ધર્યા નામ ઓચરતાં, અધમ કરતા હીણાં કર્મ;
 તે જન પામ્યા પૂર્ણ ધામને, એક પળમાં કેવળ બ્રહ્મ. જાણો ૦ ૨
 સુરીનર બ્રહ્મા શિવને શારદ, રહે શેષ નિરંતર નામ;
 પાર પામે નહિ વેદ પોકારે, રહ્યા સરવ હારીને હામ. જાણો ૦ ૩
 સુરની ઘેનુ ને ચિંતામણિ, કદપતર ને સેવ્યા સંત;
 સાર સેવા નિજ નામની, તે તો કૃણ આપેજ અનંત. જાણો ૦ ૪
 સુરતા સમજ સંદેહ મેહેલને, ઝાલને નામનો આશરો એક;
 વિવેક વાણી તો શકે નાણી, નામની તારણ ટેક. જાણો ૦ ૫
 નામ છે સ્વામી ને નામ છે સેવક, નામ અનામી આપ;
 નીરાંત રામ તે નામને ચીનો, નામ છતી છે છાપ. જાણો ૦ ૬

૫૬ ૬૧ મું.

ભાવે ભજને મુખ રામ, એ છે દહ ધર્યાનો ધર્મ;
 બીજી જાણ છે જે જે કરવું, તે તે સહુ કર્મ. ભાવે ૦ ટેક. ૧
 ફોગટ નીર મધ્યે શું થાયે, તત્વ તેમાં ના આવે હાથ;
 અનેક મનની વૃત્તિ મૂકીને, એક ઝાલને દીનોનાથ. ભાવે ૦ ૨

૨ કેવળ બ્રહ્મ-અદ્વૈત બ્રહ્મ. ૩ શારદ-સરસ્વતી. ૪ સુરની ઘેનુ-
 કામદુધા ગાય. ચિંતામણિ-ચિંતવેલી વસ્તુ આપનાર એક મણિ. સાર ૪૦-
 કામદુધા વગેરે સર્વ કરતાં નિજ નામની સેવા સાર છે.

૫ સુરતા-અંતર્વૃત્તિ. ૬ નીરાંત ૪૦-નીરાંત ભક્ત કહે છે કે જેને
 રામ કહે છે તે નામનેજ ચીનો (જાણો).

સાંભળ ભાળ કહું ભગવંતની, જેને વર્ણવે ચારે વેદ;
આત્મા વિશ્વમાં વ્યાપક એક છે, એના બહુ થાયછે ભેદ. ભાવે૦ ૩

સંતો સમજ લેજો સાનમાં, ચીનો ખોલે આપો આપ;
બીજું સાધન સરવે બાદ્યુ, જે જે કરીએ તે સંતાપ. ભાવે૦ ૪

સેવે જોગી જંગમ સેવડા, વિપ્ર સંન્યાસી ને દરવેશ;
અંધારે ગજને ધારો જૂજવો, ન્યારો રહ્યો ગુરનો દેશ. ભાવે૦ ૫

સર્વે શાસ્ત્ર મધી જોઈને કાઢ્યું, તત્ત્વ તે કેવળ નામ;
નીરાંત રહ્યા નામને આશરે, તેહ થયા છે ઠરી ઠામ. ભાવે૦ ૬

પદ ૬૨ મું.

રાગ ગોડી.

દુનિયાં મરડ મૂકી દા મનકો, ફેરફાર નહિ ! ફના હોઈ જાયજો;
નહિં ભરોંસો તનકો, દુનિયા મરડ મૂકી દા મનકો. ટેક. ૧

કહાંસે આયે ને કાંહાં તુમ જાઓજો, ખોજ કરોને ઉતકો;
દા દિનકી જાંદગાની સાર, કહા કરો તુમ છનકો. દુનિયા૦ ૨

સંસારસુખ સ્વપ્નાવત દેખો, કોઈ જગે નહિ કિનકો;
સખ કોઈ દેખત જાના હોયગા, રહેને નહિહોય એક દિનકો. દુનિયા૦ ૩

૪ ચીનો—ઝોળખો.

૫ અંધારે ધ૦—હાથીથી અજાણ્યા માણસોએ અંધારામાં હાથીને સ્પર્શ કરીને તેનું જે જે અંગ હાથમાં આવ્યું તે તે પ્રમાણે હાથીની કલ્પના કરી, તેમ અજ્ઞાન રૂપી અંધકારમાં પડેલા જીવોએ સર્વવ્યાપક બ્રહ્મનું એક એક અંગ જોઈને તેને તેવો કલ્પ્યો છે. પણ ગુરનો દેશ—ગુરનો જ્ઞાનરૂપી પ્રદેશ અથવા ઉપદેશ તો ન્યારો (જૂદોજ) રહ્યો છે ! સુંદરદાસ પણ એના જેવુંજ દૃષ્ટાંત આપે છે કે. “ આંધરેનેં હાથી દેખ જાગરો મચાયો હે. ”

૧ ફેરફાર નહિ !—હું કહું છું તેમાં ફેરફાર નથી. ફના હોઈ જાયજો—નાશ થઈ જશે. ૨ કહાં—શો. છનકો—છણકો-રીસ. ૩ કિનકો—કોઈનો. જાના હોયગા—જવાંતુ થશે.

ફૂલફૂલ્યાસો કલ કરમાયેગા, જાતાં નહિ ઘેર જોળનકો;
નીરાંત નામ ગુરૂકા ગ્રહી લે, સહુ સુધરે સો જનકો. દુનિયાં ૪

૫૬ ૬૩ મું.

સુગમ સુગમ શામળિયો વાહાલો, શિર સદ્ગુરૂ હોયે તેને;
દુર્મતિ કોઉ દખત નાહીં, કહી રે બતાવું કેને. ટેક. ૧
અરૂપ છે પણ રૂપ અનોપમ, દરશ્યું હોય તે દષે;
પાસે છે પણ પ્રીછી શકે નહીં, એવા અગમ છે અલેખે. સુગમ ૨
પ્રભુ પ્રીછ્યાનો સરવને સાંસો, આવાગમનની આંટી;
અવર પીડનો પાર ના પ્રીછું, મૂઢ મતિ છે રાંટી. સુગમ ૩
કોઈ એક જન કર્મ ઉપાસી, કોઈ કર્મના ત્યાગી;
અનેક ઉપાયે અર્થ ના સીજે, હોરી વસંત પણ આધી. સુગમ ૪
રામનામ હૃદયામાં રાખો, સદ્ગુરૂ જેનો સાખી;
નીરાંત નિરખો નામ નિશાની, પાર પરાની દાખી. સુગમ ૫

૫૬ ૬૪ મું.

સદાકાળ સેવકને શિક્ષા, સત્ય સંભવતી કહિયે;
દયા દીનતા સેવ સંતની, રામ ભજનમાં રહિયે. ટેક. ૧
મન અંતરાય મૂકીને મળિયો, ભાવ સંગતે રે ભાઈ;
અભાવથી અળગા થઈ રહેવું, મિથ્યા તજ મિત્રાઈ. સદાકાળ ૨
સ્વારથનો તો સંભવ નાહિ, પરમારથની પ્રીતિ;
મન કર્મ વચને માની લેવું, તજવો ચાલ અનીતિ. સદાકાળ ૩

૪ ઘેર—વાર.

૧ સુગમ—અર્થાત્ સુલભ. કોઉ—કોઈ. ૨ અલેખે—લેખા વિનાનો—
અપાર. ૩ રાંટી—વાંકી.

૪ સીજે—સિદ્ધ થાય. આધી ઇ—હોરી અને વસંત રાગ ગાઓ પરંતુ
તે પણ તેનાથી દૂર છે. ૫ પાર પારની—પરા વાણીની પાર.

ઉંચ નીચ ને નર કો નારી, જનમ મરણ દુઃખ જશો;
નારાયણનું નામ સમરતાં, તદવત્ એકતા થાશે.

સદા૦ ૪

અદ્વૈતપદ એક નામ હરિનું, બીજું તે માયા પસારો;
નીરાંત નિવૃત્તિપદ છે ન્યારું, નિર્ગુણ નામ ઉચારો.

સદા૦ ૫

પદ ૬૫ મું.

રાગ વસંત.

પ્રથમ ગુરુને પાચે લાગું, માગ્યું મુજને આપો;

કરુણાનિધિ કૃપા કરીને, લવનું બંધન કાપો.

ટેક. ૧

જનમ મરણ જમત્રાસને ઢાળો, અલય કરો અવિનાશી;

પૂરણ પદ પુરૂષોત્તમ પામું, વામું લખ ચોરાશી.

પ્રથમ૦ ૨

આદિ અંત મુજને ઝોળખાવો, સંશય શૂળ સમાવો;

મરતી વેળાએ મન ક્યાં જઈ મળશે, સ્થિરતા ઠામ કરાવો.

પ્રથમ૦ ૩

જીવતાં જઈ પોહોચું તે પદને, સદ્ગુરુ આશ તમારી;

ભિન્ન સમામાં ભાન ભૂલાશે, મતિ નહિ પોહોચે મારી.

પ્રથમ૦ ૪

અંતરજામી નથી રે અજાણ્યા, દાખે દેવ દયાળું;

આદિ અંતને મધ્યે મળવાનું, નીરાંત નામ નિહાળું.

પ્રથમ૦ ૫

પદ ૬૬ મું.

સંતો માયા લક્ષી મેરે રામકી, મેહેર મોપેં મેરે કામકી. ટેક. ૧

મન માયા વડે હીંડે માહાલતું, મારે ઘડી પલક નથી ચાલતું;

મારે આનંદ ઉરમાં અતિ ઘણો, મહિમા કહ્યો ના જાયે માયાતણો. ૨

૫ પસારો—ફેલાવો.

૪ તે પદને—મુક્તિ પદને. ભિન્ન સમામાં—જૂદાં (અર્થાત્ મરણના) સમયમાં. ૫ આદિ ઈ—અર્થાત્ સર્વકાળ.

૧ મોપેં—મારા ઉપર. કામકી—ઉપયોગની.

માયા ભાવરૂપે ઘણી ભાવતી, આણતેડી મારે ત્યાં આવતી;
 માયા મેહરે વસી મન માહેરે, આસપાસને ભીતર બાહેર. ૩
 માયા ગરવી થઈને ગુરને મળી, માયા ગુરવત થઈને સકુળ કુળી;
 દીનો તારક મંત્રકરતારની, માયા પૂરણ દુઃખં નિવારણી. ૪
 માયાદાસી થઈને દિલ રખે, માયા સાચી સંત સેવા પખે;
 માયા સંત અસંતનો અંતરો, માયા એકાએકી પટંતરો. ૫
 માયા આદ અંતને મધ્યે મળી, * * *
 માયા નીરાંત નામે ત્યારી રહી, માયા કરતા અકરતા વાણી કહી. ૬

૫૬ ૬૭ મું.

મેં તો ખ્યારી પિરાને પિયુકી;
 જતાં જન હમેરે જીવકી. ટેક. ૧
 રહી અરસપરસ એકતા મળી,
 સુખ પિયાજીકો સુખ કહી ન શકું કળી;
 ધ્રિક ધ્રિક કહિએ એવી નારને,
 દિયો પિયાજીકો સુખ બીસારને. મેં તો ૦ ૨
 કીનો સનગાર ઉપર નાવકી,
 રહી અંતર જોર સભાવકી;
 ભઈ દુર્મતિ દોહોદશ ધાવતી,
 વ્યભિચારિણી પિયાકુ ના ભાવતી. મેં તો ૦ ૩

૪ દીનો ૪૦—કરતારે તારવાનો મત્ર આપ્યો. ૫ દિલ રખે—મન રાખે
 —મનને ખુશ કરે. સંત સેવા પખે—સંતની સેવાને પક્ષે—સેવામાં.
 અંતરો—આંતરો—સંત અને અસંત એ બેને જૂદા પાડી આપનાર માયા છે.

૧ પુરાને—જૂના. અર્થાત્ અનાદિ. પિયુકી—ઘણીની—બ્રહ્મની. જતાં—
 તેનાથી દૂર જતાં.

૩ કીનો ૪૦—ઉપરથી તો તેણે શંખગાર કર્યો પણ અંતરમાં તો તે
 જૂદા સ્વભાવની રહી. દોહોદશ—દશે દિશાએ.

એસી નાર પિયાકી અનેક છે,

તામે કોઇ કોઇને કાંઈ ટેક છે;

પતિવ્રતા સમોવડ કો નહિ,

વૃત્તિ વશી રહી પિયુકે મહીં.

મેં તો ૦ ૪

પ્રેમવંતીને પિયુકી આહના,

ત્રેહેવંતીને ત્રેહેની લા'યના;

આતુરવંતીને આતુરતા ઘણી,

એવી વિન્નગવંતિ બોહોઘણી.

મેં તો ૦ ૫

પિયા કોણ મીલાયા કીજીએ,

વાકે આધીનતા હોઈ રીજીએ;

કીજે તન મન અરપન તાહીકું,

મોહે પિયા મીલાવે વાહીકું.

મેં તો ૦ ૬

એસી જાની ગુરુ આયે આપસુ,

જેસે સ્વાતિ છીપ સભાવસુ;

નીરાંત દયા કરી દાસને,

નામ પિયુ મીલાયો પૂરી આશને.

મેં તો ૦ ૭

૪ તામે-તેમાં. ૫ લા'યના-લાય-બળતરા. બોહોઘણી-અતિ ઘણી--
અનેક. ૬ પિયા ઇ-જેણે પિયા મિલાયા (મેળવ્યા) છે એમ જોને કીજીએ
(કહીએ)એવો કોણ છે ? જે એવો હોય તેના આધીન થઇને રીજીએ-રહીએ.

૬ તાહીકું-તેને. મોહે--મને. વાહીકું-એને. ૭ એસી ઇ-એવી
ભક્તિ જાણીને ગુરુ આપસુ (પોતાની મેળે આપે આવ્યા). તેનું દષ્ટાંત,
જેમ સ્વાતિનો વરસાદ સ્વભાવથીજ છીંપમાં પડે છે તેમ. અર્થાત્ વરસાદની
પેઠે ગુરુને તો સમવિપમ ભાવ નથી, પણ તેમનો સ્વભાવજ દયાળું હોય છે.

પદ ૬૮ મું.

રાગ કાફી.

ધન્ય વંદુ તેને રે, નારાયણ નામ લહ્યું;
 જનમ જીત્યો જાણ્યું રે, સંકટ તેનું સર્વે ગયું. ટેક. ૧
 આ અવસરમાં એજ આજખવું, ન બીજું તે કાચું કામ,
 અનેક પતિત તો આગે આધાર્યા, એવું નારાયણનું નામ;
 કદાપિ એનું એ છે રે, કહોણીમાં સર્વે એજ કહ્યું. ધન્ય૦ ૨
 આલોક મૂકીને પરલોક માને, સપ્તલોકમાં વાસ,
 જીવનમુક્ત તો તેને રે જાણો, જેને નથી અવરની આશ;
 એ વાત કેને કહીએ રે, ગુરુનું જેણે જ્યાન ગ્રહ્યું. ધન્ય૦ ૩
 લહ્યું ના લહ્યું તે ક્યમ લેહેવાશે ને, કરાણીના દીસે કાંઈ,
 પોહોઆ જનને એમ પારખવા, અવિદ્યા આદરે નાહિ;
 વાણીનો વળ મૂધો રે, વેધકનું વેધે હૃદયું. ધન્ય૦ ૪
 ગુરુ દયાનો પાર ના પ્રીછે ને, જ્યમ ત્યમ બોલે લોક,
 અંતર્ગત આજખ્યામાં ના આવે, ફૂલ ફૂલ્યું રે ફીક;
 સમજીને વેણ સહેવું રે, કઠણ ના જાયે સહ્યું. ધન્ય૦ ૫
 લવસાગરમાં ફેર ભટકે તે, પામર ના પામે પાર,
 લખ ચોરાશી ચોનિ અવતરે, મુખ ના લહે લગાર;
 દુઃખ દરિયા જેવું રે, થોડા સારું સળળ થયું. ધન્ય૦ ૬
 અનેક વિધિના ધરમ આદરે, નિત્ય નાના પ્રકાર,

૪ પોહોઆ—મુક્ત થયેલા. વાણીનો ઈ૦—વાણીનો વળ સૂધોછે—
 વાણી સમજવામાં સીધી છે. પણ જે વેધક (અર્થાત્ વીંધાયેલો—જરાસુ
 હશે તેનું હૃદયું તે વાણી વેધશે—તેને તેનો મર્મ સમજશે.

૫ અંતર્ગત—રહસ્ય. ૬ ફેર—ફરી ફરીને.

આવાગમન તો એમ ટળે નહિ, નામ વિના નિરધાર;
નીરાંત નામ ગ્રહીતે રે, કર્તાપણું મેલ્ય વહું.

ધન્ય૦ ૭

પદ ૬૯ મું.

બલિહારી ગુરૂ ઉપકારની, અતિ ઉપકાર કરે સેવકને;
શુદ્ધિ પ્રીછાવી પારની, બલિહારી ગુરૂ ઉપકારની.

ટેક. ૧

મહામંત્ર રસ પ્રેમે પાયો છે, તૃણા ટળી ગઈ ત્યારની;

મન રે સંતોષ ભયો સુખભારી, કળા રે બડી કિરતારની. બલિ૦ ૨

અડસઠ તીર્થ આણ્યા આંગળીએ, વાણસાડી વાત વિકારની;

જન્મ મરણનાં બંધન કાપ્યાં, આંટી ટળી અવતારની. બલિ૦ ૩

જીવદશા જડ મતિ રે મટાડી, પ્રગટી દશા સત્સારની;

પળમાં પતિત પોતાનો કીધો, લાજ મટી હે કુલાચારની. બલિ૦ ૪

સર્વ સુખદાયક દેવ દેવના, ગુરૂ સમા કો દાતારની;

દાસ નીરાંત દયાના નિધિ હે, નિરભે ગતિ નિરાધારની. બલિ૦ ૫

પદ ૭૦ મું.

રાગ ગોડી.

રામ રટણ ધુન લાગી, ગગનમેં રામ રટણ ધુન લાગી;

એસા કોઈ હે જો ઐરાગી, ગગનમેં રામ રટણ ધુન લાગી. ટેક. ૧

આણુભેઆસન ઉપર બેઠા, ઉલટ રહા રે સમાઈ;

હાવ ભાવ નેત્રસે બે'તે ડાલેગા, બાહેર ન આવે જઈ. ગગન૦ ૨

૭. મેલ્ય વહું—જતું રહેવાદે.

૧ શુદ્ધિ ઈ—પારની (મુક્તિધામની) શુદ્ધિ પ્રીછાવીછે. ૨ મહામંત્ર—નારાયણ નામનો. ત્યારની—તે વખતની.

૫ નિરભે ધ૦—નિરાધાર પુરૂષની નિર્ભય ગતિરૂપ ગુરૂ છે.

૧ ગગનમેં—હૃદયાકાશમાં. ૨ આણુભેઆસન—જીવનમુક્તતારૂપી.

સાધન સખ ઘટ એક સમાસા, આપ બીના નાહી દુખ;
 આત્મારામ ઈયા નાહી થાક્યા, સખ ઘટ સાહેબ સુખા. ગગનં ૩
 નામ નિરંજન ગુરૂહી લખાવે, સાહેબ સકળ પસારા;
 ઘટ ઘટ રૂપ રામકા સંતો, બોલત હે સો ન્યારા. ગગનં ૪
 નાહી કછુ સંશે શબ્દકુ ચીને, ઓર કહે સો અદીઠા,
 નીરાંત નામ નિરંતર ચીનો, બિન રસના રસ મીઠા. ગગનં ૫

પદ ૭૧ મું.

આવે રે લોકો હો લલના, હરિ ભગતનકો ભેલો;
 ધર્મ કર્મમે સખ હી ટૂટે, મનુષ્યા તનમે મેલો. આવે રે ૧
 જે સુખ ત્રીન લોકમે નાહી, સો સુખ સંત સોહાવે;
 નેતિ નેતિ પદ નિગમ કહત હે, સો સંતનમે પાવે. આવે રે ૨
 સારમે સાર કહું સમજઈ, સમજ ગ્રહો રે ભાઈ;

ઉલટ ધૃ—અંતઃ કરણના તરંગ ઉલટીને પછી સમાધ ગયા. હાવ ભાવ ધૃ—
 સ્ત્રીઓના નેત્રના હાવભાવને તે વેહેતા મૂકશે અને જે જાધ (ગયા) તે
 ફરી બાહાર ન આવે—અર્થાત્ જે વિકાર સમાધિ ગયા તે ફરી ઉદ્ભવ પામશે
 નહિ.

૩ સાધન ધૃ—એક આત્મારૂપી ઘટમાં સર્વે સાધનનો સમાસ થઈ
 જાય છે. ઈયા—સ્થિર થયા. નાહિ થાક્યા—તેને કાંઈ થાક લાગ્યો નથી અથવા
 આત્મારામ સદબોધે ઠામે નહોતો શું !

૫ બિન રસના ધૃ—વગર જીભે મીઠો લાગે એવો તે રસ છે. બ્રહ્મરસ
 ઇન્દ્રિયોને અગોચર છે માટે જીભે ચખાય એવો નથી પરંતુ તે અનુભવગમ્ય
 હોવાથી તેના અનુભવનારને મીઠો તો લાગેજ છે.

૧ આવેરે ધૃ—હે લલના ! હરિ ભગતોની ભેળો આવે છે. ભરમ ધૃ—
 બીજા બધા લોકો હરિને મળવાને માટે ધર્મ કર્મ કરવામાં તૂટી પડે છે, પણ
 હરિનો મેળો—મેળાપ તો મનુષ્યાતનમાંજ થાય છે.

જે સુખ શિવ બ્રહ્મા આહત હે, સો સંતન સુખ દાઈ. આવે રે૦ ૩
ચારે જુગત ભગતકુ આહાયે, ભગત સમોવડ નાહિ;
તીરાંત નામ નમ્મે સદ્ગુરુકો, સોહાવે ભગત પદ માંહી. આવે રે૦ ૪

પદ ૭૨ મું.

બડી આશ કીઈ તેરે નામકી, મન મેહેરમકું લાગી હે;
મન મેહેરમકું મેહેરમ મલિયા, ભૂલ ભરમકી ભાગી હે. ૧
ઉલટી સુરતા ચઢી ગગનમાં, તદવત્ થઈ તન ત્યાગી હે;
સત સામી સત બની સોહાગન, જોબન ભરમાં જાગી હે. ૨
બિન બસ્તી વાં બસતી કીની, ઉન્મની ઘર અનુરાગી હે;
ચૈતમ નારી પિયાકુ પિયારી, પાઈ મોજ બિન માગી હે. ૩
સદા સોહાગન વાકું કહીએ, નિરખત નામ સોહાગી હે;
તીરાંત નામ અમૂલક પાયા, સોઈ પુરૂષ બડ ભાગી હે. ૪

પદ ૭૩ મું.

મન ફકીરી હાલ હજુરી, ધ્યાન ધનીશુ લાગા હે;
ફલ ફકીરી તનકી કહાવે, ગળે ગોદડી ધાગા હે. ટેક. ૧
મરમ ન પાચે સ્વાંગ બનાચે, ખાખ લગાવે નાગા હે;
મનકા મુંડા કોઉના મળિયા, શિરમુંડા સખ માગા હે. મન૦ ૨
સત્ય સુકૃતકી ટોપી બનાંઈ, સીલસંતોષકા બાગા હે;

૪ ચારે જુગત—ચારેવર્ણ, ચારે આશ્રમ, અથવા ચારે જુગની પ્રજાઓ.

૧ કીઈ—કરી. મેહેરમ—પમેશ્વર (?) ૨ ગગનમાં—સમરાધિમાં. તદવત્—
મહાશ્વ. ૩ બિન ઈ૦—જ્યાં વસ્તી નથી એવા ઉન્મુનિપદમાં બસતી (રહેલાણ)
હ્યું.

૧ હાલ—દશા. જેની ફકીરી મનની છે તેના હાલ હજુરી (હજૂર—
પરમાત્માના સેવક જેવા) છે.

૨ સ્વાંગ—વેષ.

સાધન સખ ઘટ એક સમાસા, આપ બીના નાહી દુબ્ધ;
 આત્મારામ ઠયો નાહી થાક્યા, સખ ઘટ સાહેબ સુઝા. ગગનં ૩
 નામ નિરંજન ગુરૂહી લખાવે, સાહેબ સકળ પસારા;
 ઘટ ઘટ રૂપ રામકા સંતો, બોલત હે સો ન્યારા. ગગનં ૪
 નાહી કછુ સંશે શબ્દકુ ચીને, ચોર કહે સો અદીકા,
 નીરાંત નામ નિરંતર ચીનો, બિન રસના રસ મીઠા. ગગનં ૫

પદ ૭૧ મું.

આવે રે લોકો હો લલના, હરિ ભગતનકો ભેલો;
 ધર્મ કર્મમે સખ હી દૂટે, મનુષ્યા તનમે મેલો. આવે રે ૧
 જે સુખ તીન લોકમે નાહી, સો સુખ સંત સોહાવે;
 નેતિ નેતિ પદ નિગમ કહત હે, સો સંતનમે પાવે. આવે રે ૨
 સારમે સાર કહું સમજાઈ, સમજ ગ્રહો રે ભાઈ;

ઉવટ ધૃ—અંતઃ કરણના તરંગ ઉવટીને પછી સમાધ ગયા. હાવ ભાવ ધૃ—
 સ્ત્રીઓના નેત્રના હાવભાવને તે વેહેતા મૂકશે અને જે જાઈ (ગયા) તે
 ફરી બાહાર ન આવે—અર્થાત્ જે વિકાર સમાઈ ગયા તે ફરી ઉદ્ભવ પામશે
 નહિ.

૩ સાધન ધૃ—એક આત્મારૂપી ઘટમાં સર્વે સાધનનો સમાસ થઈ
 જાય છે. ઠયો—સ્થિર થયા. નાહિ થાક્યા—તેને કાંઈ થાક લાગ્યો નથી અથવા
 આત્મારામ સદ્ગુણો હામે નહોતો શું !

૫ બિન રસના ધૃ—વગર જીભે મીઠો લાગે એવો તે રસ છે. પ્રહરસ
 હૃદયોને અગોચર છે માટે જીભે ચખાય એવો નથી પરંતુ તે અનુભવગમ્ય
 હોવાથી તેના અનુભવનારને મીઠો તો લાગેજ છે.

૧ આવેરે ધૃ—હે લલના ! હરિ ભગતોની ભેળો આવે છે. ભરમ ધૃ—
 બીજા બધા લોકો હરિને મળવાને માટે ધર્મ કર્મ કરવામાં તૂટી પડે છે, પણ
 હરિનો મેળો—મેળાપ તો મનુષ્યાતનમાંજ થાય છે.

સુખ શિવ બ્રહ્મા ચાહત હે, સો સંતન સુખ દાઈ. આવે રે૦ ૩

ચારે જુગત ભગતકુ ચાહાયે, ભગત સમોવડ નાહિ;

ીરાંત નામ નસે સદ્ગુરુકો, સોહાવે ભગત પદ માંહી. આવે રે૦ ૪

પદ ૭૨ મું.

હી આશ કીઈ તેરે નામકી, મન મેહેરમકું લાગી હે;

ન મેહેરમકુ મેહેરમ મલિયા, ભૂલ ભરમકી ભાગી હે. ૧

લટી સુરતા ચઢી ગગનમાં, તદવત્ થઈ તન ત્યાગી હે;

ત સામી સત બની સોહાગન, જોબન ભરમાં જાગી હે. ૨

મેન બસ્તી વાં બસતી કીની, ઉન્મની ઘર અનુરાગી હે;

પ્રતમ નારી પિયાકુ પિયારી, પાઈ મોજ બિન ભાગી હે. ૩

દા સોહાગન વાકું કહીએ, નિરખત નામ સોહાગી હે;

ીરાંત નામ અમૂલક પાયા, સોઈ પુરૂષ બડ ભાગી હે. ૪

પદ ૭૩ મું.

ન ફકીરી હાલ હજુરી, ધ્યાન ધનીશુ લાગા હે;

લ ફકીરી તનકી કહાવે, ગજે ગોદડી ધાગા હે. ટેક. ૧

રમ ન પાયે સ્વાંગ બનાયે, ખાખ લગાવે નાગા હે;

નકા મુંડા કોઉના મળિયા, શિરમુંડા સખ માગા હે. મન૦ ૨

ત્ય સુકૃતકી ટોપી બનાઈ, સીલસંતોષકા બાગા હે;

૪ ચારે જુગત—ચારેવર્ણ, ચારે આશ્રમ, અથવા ચારે જુગની પ્રજાઓ.

૧ કીઈ—કરી. મેહેરમ—પમેશ્વર (?)૨ ગગનમાં—સમરાધિમાં. તદવત્—
પ્રતરૂપ. ૩ બિન ઈં—જ્યાં વસ્તી નથી એવા ઉન્મુનિપદમાં બસતી (રહેઠાણુ)
ઈયું.

૧ હાલ—દશા. જેની ફકીરી મનની છે તેના હાલ હજુરી (હજૂર—
પરમાત્માના સેવક જેવા) છે.

૨ સ્વાંગ—વેષ.

સેલી શીંગી દયાકી કીની, અભે ખાખ અનુરાગા હે. મન૦ ૩
 તુહિ તનકા તિલક ખનાયા, સદ્ગુરુ દિયા સોહાગા હે;
 જાપ અજપા સખકુછ દીના, જાન'પરી જખ જાગા હે. મન૦ ૪
 નિશ્વજ પદકા નેજા ગાડા, હૃદયેહૃદયે આઘા હે;
 નીરાંત નામ અમરપદ પાયા, જરા મરનલય લાગા હે. મન૦ ૫

પદ ૭૪ મું.

સદ્ગુરુકી મહિમા બડી, આની જન ગત પાવે;
 જગત પાવન એ પરમાતમા, ગુરુદેવ કહાવે. ટેક ૧
 અન્ય દેવ ઉનથે લયે, લયે દસ અવતારા;
 પ્રહ્લા આદે વિશ્વના, સ્વામી સરજગુહારા. સદ્ગુરુકી૦ ૨
 તીન દેવ તાસેં લયે, અભે સકળ પ્રહ્લાંડા;
 ઈંડ પિંડ ઉનથે લયે, ગુરુ આપ અખંડા. સદ્ગુરુકી૦ ૩
 આદ અંત ગુરુ દેવ હે, ગુરુ કી સખ માયા;
 નીરાંત નિર્મળ નામ હે, ગુરુદેવ લખાયા. સદ્ગુરુકી૦ ૪

પદ ૭૫ મું.

રાગ કાફી.

અનુભવીઆનો ઉપદેશ, સમજે સમજશે;
 આવરણ નાહી આવે લેશ, આત્મા આજખાશે. ૬
 એ દહ રહિત દર્શ્યામાં આવે,
 નેમ પ્રતિષિંખ પાણીમાં રે;
 બિમ્બજ પરખાય પાણીમાં.
 એમ દરશે વાણીમાં રે. સમજે સમજશે. ૨
 એ જગતી માહે ને સર્વતી ન્યારે.

સર્વેના પ્રેરક પોતે રે;

અળગો ને વળગ્યો સહુ સળગ્યો,

દર્શો આપ ઉઘોતે રે.

સમજે સમજશે. ૩

સ્થૂળ સૂક્ષ્મ ને કારણ કહીએ,

મહાકારણને મેલી રે;

કૈવલ્યપદને કો એક જાણે,

વિશ્વનામની વેલી રે.

સમજે સમજશે. ૪

બોલે તે બોલ્યામાં નહિ,

દર્શી નહિ દરશ્યામાં રે;

ચાલે તે ચાલ્યામાં નહીં,

સ્પર્શી નહીં સ્પર્શ્યામાં રે.

સમજે સમજશે. ૫

તન તેનું, તેને તન નહીં,

એહ અનુભવ ને આશે રે;

નીરાંત નિરખો જીવન્મુક્ત છે,

અંધન સરવે જશે રે.

સમજે સમજશે. ૬

પદ ૭૬ મું.

રાગ કાફી.

મજે ગુરૂ સાચા રે, સત્ય સોઈ ઓળખાવે;

૩ વળગ્યો—યુક્ત—અન્વય રૂપે મળેલો. સળગ્યો—પ્રકાશિત થયો. આપ ઉઘોતે—પોતાના પ્રકાશથી. ૪ સ્થૂળ—ભૌતિક દેહ. સૂક્ષ્મ—સૂક્ષ્મ ભૂતનો દેહ. કારણ—ભૂતના કારણ રૂપ અવિધાનો દેહ. મહાકારણ—કારણ દેહથી પર સૂક્ષ્મતર દેહ. કૈવલ્યપદ—મોક્ષપદ.

૫ બોલે ઇન્—જે બોલે છે તે આત્મા બોલ્યામાં (વર્ણ્યામાં) આવતો નથી. દર્શી—દૃષ્ટા.

૬ તન ઇન્—તન(શરીર)નું કારણ તે છે પણ તે પોતે તન (દેહ) વગરનો છે.

સત્ય એક કહીએ રે, અસત્ય બીજું ના ભાવે. ટેક૦ ૧

ઉત્પન્ન થાયને પ્રલય પામે, એટલું અસત્ય કહેવાય,
સત્ય સદોદિત જ્યમનું ત્યમ છે, ના આવે ના જાય;

પદ અવિનાશી રે, અલખ લખમાં આવે. મળે૦ ૨

નામ રૂપને ગુણ નહિ તેને, સત્ય સર્વેમાં સાર,
એકાએકી અનેક એના, સર્વે છે વિસ્તાર;

નિત્ય પદ ન્યારૂ રે, સર્વેમાં દરશાવે. મળે૦ ૩

અવિનાશી છે સખઘટ વાશી, આણુ મેરૂ સમતુલ્ય,
કીટ પતંગ ને પ્રક્ષા આદે, વસ્તુ એક અમૂલ્ય;

અભેપદ એવું રે, પોતાનું પોત પરખાવે. મળે૦ ૪

ખીર નીર બે મળ્યાં એકાં, નાખું કરે તે હંસ,
જીવ શિવની પર જે પદ છે, નવ નિરખે બગવંશ;

હંસની સરભર રે, બગ કહો કેમ આવે. મળે૦ ૫

ભેખ પખે તો બાણું બરાબર, ચારા પખે બગ હંસ,
નામ પખે કોઈ વિરલા બાણું, વિશ્વનામનો વંશ;

સત્ય નામ સાચું રે, નીરાંત નામ નિત્ય કહાવે. મળે૦ ૬

પદ ૭૭ મું.

રાગ. કાફી.

કોણ લખાવે રે, અલખની એધાણી;

એક કહેવાયે રે, કહી ના શકે વાણી. ટેક. ૧

૧ સોષ—તે. ૨ સદોદિત—નિત્ય. ૩ એકાએકી—એકલું. સત્ય એકલું છે તથાપિ તે અનેક રૂપે થાય છે અને આ સર્વે જગત્ રૂપ વિસ્તાર તેનો છે.

૫ બગવંશ—બગલાના વંશનો—બગલો. સરભર—બરાબર. ૬ બગ હંસ ઇ૦—બગ અને હંસને જુદા બાણું છું.

નામ નહિ તેને શું કહીએ, રૂપ રેખ નહીં ભાસ,
ગુણ નહિ ને શો ગુણ દાખવીએ, અળગો આપ નિવાસ;
ભાવ ભરોસો રે, આરત અબાણી. કોણું ૨

મન પવન સુરતા નવ ચાલે, ધ્યાને નવ ધરાય,
સાધન શ્વાસઉદ્વાસ ના પોહોએ, જોગ સમાધિ ના સો'વાય;
વેદ આદિ વિદ્યા રે, ભણી મન ભૂલાણી. કોણું ૩

શિવ બ્રહ્માને નારદ આદિ, શિવ અભ્યાસી દેવ,
અંધા કાષ્ઠ અંધારે વદતા, આપે રહ્યો અભેવ;
વિત્ત વિશ્વતું વિભણુ રે, નિત્ય પદ નિરવાણી. કોણું ૪

ખટ દર્શન જોગ્યે નવ લાધે, વર્ણાશ્રમથી દૂર,
સ્થાવર જંગમ સભર ભરાભર, કયમ ભાસે ભર પૂર;
કૃત પડ્યાં કાચાં રે, બુદ્ધિના ભૂઝાણી. કોણું ૫

યથારથ પદ જ્યમનું ત્યમ છે, અકળ કળ્યું નવ જાય,
સદ્ગુરુ સ્વામી કરે કૃપા તો, આપે આપ ઝોળખાય;
નીરાંત નામ નિરખો રે, સાક્ષીવત્ જાણી. કોણું ૬

પદ ૭૮ મું.

રાગ ગરબો.

કંઈ કવિજન કાવ્ય અનુપમ આંધે રે, બલિહારી;
નિર્ઘ્યાં વના નિશાન બાણ શાં સાંધે રે, જાઉં બલિહારી. ૧
નિરખ્યું હોય તે નિશાની નિરખાવે રે; બલિહારી.
નામ નિશાની સહી મળે તો તે મારે મન ભાવે રે. જાઉં બલિહારી. ૨

૨ આરત-આડત. મન ઇન્-મનં અને પવન રોકીને સુરતા ચલાવતા;
પણ તે ચાલતી નથી. સાધન ઇન્-શ્વાસોઉદ્વાસનું સાધન-અજપાજપ.

૪ અભેવ—જેનો મર્મ જાણ્યામાં નથી આવ્યો એવો.

૧ નિશાન—બ્રહ્મસ્વરૂપનું નિશાન. બાણ શાં સાંધે—શાનું વર્ણન કરે ?

નિરખે તેને ભૂમિનું નિશાન રે;	બલિહારી.	
જોવા જતાં જાય પોતાનું ભાન રે.	જાઉં બલિહારી.	૩
આપ આપને ઉલટ નિરંતર ધાવે રે;	બલિહારી.	
અલખ નિશાની ગુરુ લખ્યામાં લાવે રે.	જાઉં બલિહારી.	૪
શિવ વિરંચી શેષ એને આરાધે રે;	બલિહારી.	
જપિયા તપિયા યોગ સમાધિ સાધે રે.	જાઉં બલિહારી.	૫
એ પુરુષને અનેક નારી ઇચ્છે રે;	બલિહારી.	
ભાગ્ય હોય તે પ્રેમપદારથ પ્રીછે રે.	જાઉં બલિહારી.	૬
માનિનીઓને મન ગમતો છે મેવો રે;	બલિહારી.	
મનુષ્ય જન્મતો લા'વો નૌતમ લેવો રે.	જાઉં બલિહારી.	૭
સદ્ગુરુ સ્વામી સન્મુખ તેને મળશે રે;	બલિહારી.	
અદ્વૈત પદ તે તેને અઢકળ ઢળશે રે.	જાઉં બલિહારી.	૮
અનુભવિયાંને અવરતાણી નહિ ઇચ્છા રે;	બલિહારી.	
નીરાંત નામી નામ સમોવડ પ્રીછ્યા રે.	જાઉં બલિહારી.	૯

પદ ૭૯ મું.

રાગ ગરબી.

કહું વા'લો મળ્યાની વધામણી જો,
તમો સાંભળો નર ને નાર જો;

૩ ભૂમિ-યોગની ભૂમિકા. જોવા ૪૦-અર્થાત નિર્વિકલ્પ સમાધિમાં જ્યારે અહંવૃત્તિનો લય થાય છે ત્યારે તેને ખરો આત્માનંદનો અનુભવ થાય છે. માટે નીરાંત કહે છે કે જે જોવા જાય તેજ ખોવાય, એવી એ સ્થિતિ છે.

૪ આપ ૪૦-પોતે પોતાને શોધવા માટે ઉલટો નિરંતર દોડે છે. લખ્યામાં-લલ્ય કરાવવામાં.

૯ અનુભવિયાં-અનુભવવાળાં સ્ત્રી પુરુષો.

અવસર દુર્લભ દેહ છે,		
પ્રભુ પ્રીછો પરાની પાર ને.	વા'લો ૦	૧
નેતાં જન્મમરણ મટી જાય છે ને,		
ત્યાં પોહોએ તે તદ્દવત્ થાય ને;		
તુરીયાતીતને ઓળખો,		
પુણ્ય હોય તો ઇને પમાય ને.	વા'લો ૦	૨
ખીજે ભીતર જાણવો ખોલતો ને,		
આપ જુઓ સર્વમાં વ્યાપ ને;		
નામ રૂપ ગુણ ત્રીને નહિ,		
ત્યાં પોહોએ ના પુણ્ય ને પાપ ને.	વા'લો ૦	૩
કૂળ કૂલ ને મૂળ સર્વે હાળિયો ને,		
વૃક્ષ પેરે વાહાલાનો દેશ ને;		
અનુભવી ધંખીનો આશરો ને,		
ત્યાં ના થાય પવન પ્રવેશ ને.	વા'લો ૦	૪
ખત્તા આદિ સરવની આરાધના ને,		
શિવ આદિ સરવનું ધ્યાન ને;		
એ પદ પ્રેમે પ્રીછવું,		
ગાંધર્વ આદિ સરવનું ગાન ને.	વા'લો ૦	૫
અદૃશ્ય દર્શ્યામાં આવશે ને,		
ગુરુ દેવ દર્શાવનહાર ને;		
રહ્યા નીરાંત નામને આશરે,		
નામ પ્રાણ તણો આધાર ને.	વા'લો ૦	૬

પદ ૮૦ મું.

રાગ ગરબો.

સદ્ગુરુતણા પ્રતાપ, કાંતે કોઈક જ.	ટેક. ૧
કાયા રેંદુડાની જુક્તિ જુઓ ને,	
જેવા સરખો કીધો જ;	
કામ જુક્તિમાં નથી કાંઈ કાચું,	
અમૂલ્ય દામ જિન દીધો રે.	કાંતે ૨
પ્રથમ આરા પાંચ પચીસ,	
પાંખડી છે વિસ્તારો જ;	
આપ કાણકો આપે ઘડિયો,	
ફરતાં છે બહુ સારો રે.	કાંતે ૩
એક ખૂંટે સાંધા સળ જડિયા,	
એસા અજબ તમાસા જ;	
કળ જડી સે'જે કાંત્યાની,	
માણી માળ છે ખાસા રે.	કાંતે ૪
દાસે માંધાની કરી દામણી,	
ઉલટી માળ ચઢાવી જ;	
ત્રિવેણી સંગમ તોરણિયા,	
તેમાં ત્રાક ભરાવી રે.	કાંતે ૫
તત્વ ત્રાકે તાર નીસરે,	

૩ પાંચ આરા-પંચ મહાભૂત. પચીસ-પંચીકૃત ભૂત. આપ ઇન્-
બ્રમનું અધિષ્ઠાન સત્ છે માટે સત્માંથી તે ઉપજ્યો છે અને સત્રૂપ આત્મા
તેને ઘડનારો છે.

૪ ખૂંટે—પ્રાણવાયુ.

૫ ત્રિવેણીસંગમરૂપી તોરણીઆમાં એકાગ્રચિત્તિરૂપી ત્રાક ભરાવી.
માંધાની-માધવ (હરિ)ની.

પ્રેમે પુણી કાંતું જી;
 શબ્દ સુતરીએ સુતર વાહોરું,
 જીવ જન્મના સોતું રે. કાંતે૦ ૬
 ઘરધંધામાં ફેરે રંઠિયા,
 ત્રાકે તાર ના તૂટે જી;
 અલખ માળ સો ઘરમાં કહીએ,
 ખરચ કરે નવ ખૂટે રે. કાંતે૦ ૭
 પતિવ્રતા સો નારી કહીએ,
 અન્ય પુરૂષ નવ હેરે જી;
 દાસ નીરાંત પિયુ કે દિલ ખ્યારી,
 ઘર રહી ચરખા ફેરે રે. કાંતે૦ ૮

પદ ૮૧ મું.

રાગ ગરખી.

આતો આવોરે મારે ઘેર, પ્રભુજી પધારોને;
 મારે હૈડે મોટી હોંસ, વા'લા પધારોને. ટેક ૧
 વાહાલપણું તો જ્યારે લહેવાશે,
 તમો આવશે મારે ઘેર રે;
 ભાવતાણું હું ભોજન મુધારું,
 જીવાણ જમશે ત્યારે. પ્રભુજી૦ ૨
 જશ તો જુગમાં આઝો થયોછે,
 અમો વાહાલાં તમારાં કહેવાયાં રે;
 હવે હરિ હાથ નહિ આવો તો,
 (તમો) મિથ્યા વાહાલ દેખાડીને વાહ્યાં રે. પ્રભુજી૦ ૩

૮ અન્ય પુરૂષ-અહારિના ખીન્ને.

વાહાવા તણી હવે વાત ના કરશો,

કપટ હૃદયનું કાઢો રે;

અબળાને આધાર તમારો,

ઘણો ના કરશો દઝાડો રે.

પ્રભુજી ૪

મનતાણી તમને છે માલમ,

શું મુખે કહી દાખું રે;

ક્ષાણ્યવાર મુને નથી વીસરતા,

હૃદયકમળમાં રાખું.

પ્રભુજી ૫

વારંવાર ત્રિકમ શું કહીએ,

એટલી અરજ અમારી રે;

નીરાંતના સ્વામી સુખદાયક,

અમને આશ તમારી.

પ્રભુજી ૬

પદ ૮૨ મું.

રાગ ધોળ.

ધન્ય ધન્ય જીવ્યું રે તેનું જાણવું,

જેણે જોવિંદના ગુણ ગાયા;

સેવા સ્મરણ તેનું સહુ કરે,

પરમેશ્વર પેરે પૂજ્યા.

ધન્ય ધન્ય ૧

દેહ જવાનો રે જૂઠો જાણીને,

મોહ માયામાં નવ બંધાય;

જીવન્મુક્ત તેહને જાણવા,

આપ આપમાં ઉલટ સમાય.

ધન્ય ધન્ય ૨

આવો અવસર ફરી ફરી નહીં મળે,

મુનઘ્યાદેહનો મહિમા મોટો;
 સુરનર સરખા તેને ચાહાય છે,
 સ્વપ્નાવત્ છે સંસાર ખોટો. ધન્ય ધન્ય૦ ૩
 જન્મ મરણનું જોખમ જીવને,
 લક્ષ ચારાશી ફેરા ફેરવા;
 ઉંચ નીચ ચોનિ અવતરવું,
 મહાદુઃખ જાણીને હરિવર વરવા. ધન્ય ધન્ય૦ ૪
 વળી વળી વંદુ રે સદ્ગુરુ દેવને,
 અંતર જામીને જોળખાવ્યા;
 ક્ષણ એક વા'લો મનથી ના વિસરે,
 ભાવે ભૂધરજી ઘણું ભાવ્યા. ધન્ય ધન્ય૦ ૫
 મનકર્મ વચને માગો તે મળે,
 સંત સમાગમ કરતાં કરતાં;
 નીરાંત નિરખો હરિના નામને,
 નિર્ભય થાશો નામ સમરતાં. ધન્ય ધન્ય૦ ૬

પદ ૮૩ મું.

રાગ ધોળ.

મહિમા મોટો હરિના નામનો,
 વાણીના વર્ણવ્યામાં ના આવે;
 ખુલા સરખા કોઈ નવ કહી શકે,
 નતિ નતિ નિગમ ગાવે. મહિમા૦ ૧
 સાધન કરવાં કાંઈ નવ સંભવે,
 જપ તપ કરણીથી છે ન્યારં;
 જોગ સમાધિ કોઈ જાણે નહિ,

એવું અગમનું અધારું.	મહિમા૦	૨
કોઈ નવ જાણે એવું જાણવું,		
સદગુરૂ મળતાં સુલભ થાશે;		
ખીજું કરવાનું કાંઈ ના મળે,		
એવું અંતરમાં ઓળખાશે.	મહિમા૦	૩
અધમહુદ્ધારણ એવું નામ છે,		
ભવ તરવાનું એ પાણુ કહીએ;		
ખીજે આરો એકું ના મળે,		
વીસરશેા નહિ હરિવર હૃદયે.	મહિમા૦	૪
નર ને નારી શહુ કોઈ સાંભળો,		
અવસર આવ્યા દુર્લભ દાવે;		
નીરાંત નિરખો હરિના નામને,		
હૃદ થઇ શું કહીએ હાવે.	મહિમા૦	૫

પદ ૮૪ મું.

રાગ ધોળ.

અનેક ઉપાયે ખીજથી ના ઓધરે રે,		
એક હરિના નામતણા આધાર;		
સાધન ખીજું શું કરે રે,		
જે કરીએ તે વૃથા સ્વપ્ન વેહેવાર.	સાધન૦	૧
મૂરખ મનને કહીએ પણ માને નહિ રે;		
પ્રપંચનો કષ્ટુ ના આવે પાર.	સાધન૦	૨
લક્ષણવંતો લેવાયો આણ લાભમાં રે;		
દુર્ભતિમાં ડાહ્યા ડાહ્યાપણદાર.	સાધન૦	૩
ઉપાસનામાં અંજયો થઇ આંધ્રજો રે;		

સદ્વસ્તુનો શોધી ના કાઢ્યો સાર.	સાધન૦ ૪
પોથી પુસ્તક પઢ્યો પણ મીઠ્યાં નહિ રે;	
કાચા પયનો કરે વલોણાવાર.	સાધન૦ ૫
માંખાણ ન મળે પણ અમથો મથે રે;	
ભૂતળમાં વેહે ગર્ધવ જેમ ભાર.	સાધન૦ ૬
તત્વમાંથી તત્વને લે તારવી રે;	
ગુરૂ વિનાનાં ગોથાં ખાય ગમાર.	સાધન૦ ૭
અંતરજ્ઞમી અંતરમાં ના ઝોળખ્યા રે;	
સાચા જૂઠામાં ફૂટાયો સંસાર.	સાધન૦ ૮
અન્યદેવની ઉપાસનામાં આથડે રે;	
ધર દા'ડાનો ધાંખે ધાંખે ધાય.	સાધન૦ ૯
પરવશ થઈને ખેઠો પામર પ્રાણીઓ રે;	
વાંકળપણમાં ભૂલ્યો સત્ય વિચાર.	સાધન૦ ૧૦
અસલમાં તો નો'તી ઉપાધિ આઠલી રે;	
નકલમાં તો ભૂલ્યાં નર ને નાર.	સાધન૦ ૧૧
નીરાંત નિરખો નિજ નામનું નાવ છે રે;	
તેમાં ખેસો તો ગુરૂ ઉતારે પાર.	સાધન૦ ૧૨

પદ ૮૫ મું.

રાગ ધોળ.

વાંલ હરિનું હરડામાં વિલ્લશ્યું રે,
પોત પોતાનું પરખી જુઓ પાસ;

૫ કાચા ઇ૦—અર્થાત્ જામ્યા વિનાના દૂધને વલોવે છે.

૯ ધર દહાડાનો—આરંભથીજ. ધાંખે ધાંખે—શીકરમાંને શીકરમાં.

૧૦ વાંકળપણું—ફગડણપણું. ૧૨ નિજ નામનું—પોતાના સત્ સ્વરૂપનું.

વિશ્વંભર નથી વેગળા રે.

ટક. ૧

બાહાર ભીતર બીજને નથી બોલતો રે;

અન્ય દેવની મિથ્યા મૂકો આશ.

વિશ્વંભર૦ ૨

પ્રભુને પ્રીછો તો એવા પ્રીછજ્ઞે રે;

અંતરમાં જોળખી લેવું આપ.

વિશ્વંભર૦ ૩

જન્મ મરણની જોખમ ટાળો જીવની રે;

વેદના ટાળો તનનો તાપ.

વિશ્વંભર૦ ૪

નર ને નારી નિરજો હરિના નામને રે;

લેઈ શકાય તો લ્યો અવસરનો લા'વ.

વિશ્વંભર૦ ૫

ક્ષણભંગુર દેહ માનો તો ખરે ખર્ રે;

દખીતો છે પરપોટાનો દાવ.

વિશ્વંભર૦ ૬

વણશ્યાનો તો નથી વાયદો વેગળો રે;

ટપ લેઈને તૂટી જાય જ્યમ તાર.

વિશ્વંભર૦ ૭

શ્વાસ ઉર્ધ્ધ્વાસે સમરો હરિ ગુરુ સંતને રે;

પૂરા ગુરુથી આવે પંથનો પાર.

વિશ્વંભર૦ ૮

સંસારમાં તો નથી સગું ને સાગવું રે;

માર્ગ મિથ્યા મનની મેલો આશ.

વિશ્વંભર૦ ૯

મન માને તો મનડાને મનાવીએ રે;

રહેણી રહે તો થાય રંગની રેલ.

વિશ્વંભર૦ ૧૦

આવો અવસર ફરી ફરી ક્યાંથી આવશે રે;

સમજીને શું કહીએ સો સો વાર.

વિશ્વંભર૦ ૧૧

નીરાંત નિરજો નારાયણના નામને રે;

વીસરશે ના વસ્તુનો વિચાર.

વિશ્વંભર૦ ૧૨

૧ હરડામાં—હૃદયમાં. વિલસ્યું—શોભ્યું. પોત-જાત.

૧૨ વસ્તુ—અલવસ્તુ.

પદ ૮૬ મું.

રાગ ધોળ.

ધન ઘડી ધન દહાડો મારે આજનો રે,

હેલી મારે હૈયે હરખ ના માય;

વિશ્વંભર મારે મન વશ્યા રે.

ટંક. ૧

અલખેલોજી આવ્યા મંદિર મારે રે;

પૂર્ણ કરી છે સદ્ગુરુએ કિરપાય.

વિશ્વંભર૦ ૨

વિવાહ સરખો અવસર મારે આવિયો રે;

લક્ષણવંતીને થઇ છે લીલાલેહેર.

વિશ્વંભર૦ ૩

નિર્બળ થઇછું નિરખી હરિના નામને રે;

અડસઠ તીર્થ આવ્યાં મારે ઘેર.

વિશ્વંભર૦ ૪

અન્ય દેવની ભાગી મનની ભ્રમણા રે;

અંતરમાં ઓળખાવ્યા આતમ રામ.

વિશ્વંભર૦ ૫

ગુરુજને પ્રતાપે ગોવિંદ ઓળખ્યા રે;

ઉપાસનામાં ના આવે એવું નામ.

વિશ્વંભર૦ ૬

આદિ અનાદિ અદૈત સર્વની ઉપર રે;

સચરાચરમાં સૂત્રમણિ જ્યમ તાર.

વિશ્વંભર૦ ૭

નીરાંત ભિતર નિરખો નૌતમ નાથને રે;

પુરુષોત્તમજી પ્રાણ તણા આધાર.

વિશ્વંભર૦ ૮

પદ ૮૭ મું.

રાગ ગરખી.

અલખેલોજી મારે મંદિર આવ્યા રે, સાહેલી;

૭ સૂત્રમણિ ઈ—જેમ મણિની માળામાં દોરો સર્વે મણુકામાં હોયછે અને દોરાને આધારે સર્વે મણુકા રહેલા હોય છે તેમ સચરાચરમાં જે વ્યાપક છે અને સચરાચર જેના આધારથી રહેલું છે.

મહાગુણવંતો મારા મનમાં ભાવ્યા રે.	સુણ સાહેલી. ૧
સાન ગુરૂની સત્યારથ છે સૂધી રે, સાહેલી;	
મહામંગળપદ પામી આનંદ બુદ્ધિ રે.	સુણ સાહેલી. ૨
વિઠલવરને ક્રેધપેર વખાણું રે, સાહેલી;	
આદિ અંતને મધ્ય એને નવ બાણું રે.	સુણ સાહેલી. ૩
રૂપ નથી ને દીસે છે રૂપાળા રે, સાહેલી;	
ગુણ રહિત ને દીસે છે ગુણવાળા રે.	સુણ સાહેલી. ૪
નામ નથી ને બહુનામીને નિરખ્યા રે, સાહેલી;	
હિંચ નીચ નહિ સર્વાંગે છે સરખા રે.	સુણ સાહેલી. ૫
ઘટ ભીતર ને બાહર ન મળે નાથ રે, સાહેલી;	
એવા હરિ તે કહો કેમ આવે હાથ રે.	સુણ સાહેલી. ૬
નિરાકાર ને સાકાર એ નવ કહાવે રે, સાહેલી;	
અકળપદ તે કળ્યામાં કેમ આવે રે.	સુણ સાહેલી. ૭
નિર્ગુણ સગુણ એને નવ કહેવાય રે, સાહેલી;	
એવા વરને સહુ વરવાને ધાય રે.	સુણ સાહેલી. ૮
નોતમ પદનું નીરાંત નામ ન ભૂલે રે, સાહેલી;	
ગુરૂપ્રતાપે અતિ આતુરતામાં ફૂલે રે.	સુણ સાહેલી. ૯

પદ ૮૮ મું.

રાગ ગરબી.

આવો આવો રે મારે ઘેર, મોહન મન ગમતા;	
હવે થઈ છે લીલાલેહેર, મનની થઈ શમતા.	ટેકો ૧
મન શમતામાં સુખ ઘાણું છે, દુઃખ દૂર પળાયું રે;	
અંતરજામી ઉરમાં વશ્યા છે, તો બીજું મટ્યું છે મારું. મોહન ૨	

મનનો ઘોખો સર્વે શમ્યો છે, ઠરવાનું મળ્યું છે ઠેકાણું રે;
 અન્ય દેવની ભાગી ભ્રમાણા, પ્રભુજીને પાસે બાણું. મોહન૦ ૩
 ધન્ય ધન્ય ભાગ્ય ગુરૂ મળ્યા, ભવનું ભટકણ ભાગ્યું રે;
 સંભવનું સુખ સરવે થયું છે, ગુરૂજીએ આપ્યું વાણ ભાગ્યું. મોહન૦ ૪
 ઉપાય કરવાનો એક રહ્યો નહિ, ગુરૂના વચનથી વારું રે;
 અનુભવ રવિ તો ઉદય થયો છે, અંતરનું ગયું અંધારું. મોહન૦ ૫
 મનવાંછિત ફળ થયું અત્યાનંદ, ગુરૂ પ્રતાપે એવું રે;
 નીરાંત નામ ભજો મન ભાવે, સરવેને સંભવે તે સારું. મોહન૦ ૬

પદ ૮૯ મું.

રાગ ઘોળ.

હરિનામ સુધારસ પીજીએ;
 પીતાં જનમ મરણ મટી જાય. સુધારસ પીજીએ. ૧
 રસ પીધાની પેર પ્રિછીએ;
 પેર પ્રીછ્યા વિના ના પીવાય. સુધા૦ ૨
 ગુરૂદેવ સમોવડ કો નહિ;
 ગુરૂ દેવશો દેવ કૃપાળ. સુધા૦ ૩
 પેર પ્રિછો તો સહુથી સેહેલ છે;
 નહિ કરવો પડે કંઈ શ્રમ. સુધા૦ ૪
 પીતાં અઘરું મધ્યે છે એટલું;
 ગુરૂદેવ પાસે છે મર્મ. સુધા૦ ૫
 ગુરૂદેવ સુધાના સમુદ્ર છે;
 ગુરૂદેવ છે દીનદયાળ. સુધા૦ ૬
 ગુરૂદેવ પરમારથ રૂપ છે;

ગુરુ ગૌ રે પીવાનો ઘાટ.	સુધા૦ ૭
સુખ ગાદીનું ચાહતા રે પુત્રને;	
જેમ પિતા ખેસાડે છે પાટ.	સુધા૦ ૮
એવા પિતા ગુરુને પ્રીછવા;	
કર જોડીને લાગણું પાય.	સુધા૦ ૯
રસ રીત પ્રીત કહી પ્રીછવું;	
જેનો મહિમા કહ્યો નવ જાય.	સુધા૦ ૧૦
સુધા પીતાં અમરચંદ પામીએ;	
કોટિ કલ્યાણથી અધિકાય.	સુધા૦ ૧૧
જન નીરાંત મહિમા નામનો;	
વેતિ નિગમ નિરંતર ગાય.	સુધા૦ ૧૨

૫૬ ૯૦ મું.

રાગ ધોળ.

ધન્ય સદ્ગુરુ દેવ દયાળ, દયા કરી દીનને;	
સેવક પર સદા સહાય, દયા કરી દીનને.	ટેક. ૧
કરી કરુણા કહ્યું છે કાનમાં,	
સત્ય વસ્તુની કીધી છે સાન;	
ઠાજ્યો તાપ ત્રિવિધ તેને સમે,	
વાણીનું વાજ્યું છે વાન.	દયા૦ ૨
સંભવતું સહુ સોહોવરાવિયું;	
મૂક્યો મુસ્તક ઉપર હાથ;	
અંતરની ઉઘાડી આંખડી,	
નિરખાવ્યા નૌતમ નાથ.	દયા૦ ૩

વાણી રહિત પદારથ પ્રીછવ્યું,	
જેને નથી રૂપ ગુણ ને નામ;	
અદૈત અનાદિ અનુભવ્યું,	
આદિ અંત તણો વિશ્રામ.	દયા૦ ૪
થયો જીવન્મુક્ત જંનનથી,	
વામ્યો વિધ વિધ કર્મનાં વૃંદ;	
શમ્યો સાધન સંશય સહુ વળી,	
ઉપજીવ્યો છે ઉરમાં આનંદ.	દયા૦ ૫
એવા સદ્ગુરુ સ્વામીને વંદવું,	
કર જોડીને લાગવું પાય;	
જન નીરાંત નામ પ્રતાપથી,	
ગુરુ ગોવિંદના જશ ગાય.	દયા૦ ૬

પદ ૯૧ મું.

રાગ ધોળ.

પોતે પોતાનો કરવો વિચાર;	
નીરખ નિજ નામને.	ટેક૦ ૧
ભૂલ્યો શીદ ભમેછે તું ભવ વિષે;	
નથી નામ સમોવડ સાર.	નિરખ૦ ૨
કરે જપ તપ જોગ આરાધના;	
કરે કરણીના કોટિ ઉપાય.	નિરખ૦ ૩
ત્યમ ત્યમ તપે તન તાહરં;	
ઝાઝી જીક્તિના મળ રે બંધાય.	નિરખ૦ ૪

૪ વાણી રહિત પદાર્થ—બ્રહ્મ. ૫ વૃંદ—સમુદાય.

૪ મળ—કચરો.

જે જે કરવું તે જુસ્તિ જાણવી;	
મુક્તિ જાણવી સર્વે મૂકાય.	નિરખ૦ ૫
પડ્યો હેડમાં તે નીકળી નવ શકે;	
હોંસ હેડની કોને ન કહેવાય.	નિરખ૦ ૬
ઉંચ નીચ કર્મ હાડ હેડનાં;	
ઘચ્છા ઉપની તે ખીલી રૂપ.	નિરખ૦ ૭
સંશય સ્વાર્થ પડવું રે જાણવું;	
પડ્યા ભણ્યા રે પંડિત ભૂપ.	નિરખ૦ ૮
હેડ ભાગે હેલા માત્રમાં;	
સાચા સદ્ગુરુ શરણે જાય.	નિરખ૦ ૯
નિરબંધ લખાવે નિજ નામને;	
ગુરુબંધી છોડ કહેવાય.	નિરખ૦ ૧૦
નામ નિરખે તે તદ્દત જાણવા;	
તેમાં લિખ નહિ રે લગાર.	નિરખ૦ ૧૧
જન નીરાંત એવું રે જાણીને;	
રહીએ નામતણે આધાર.	નિરખ૦ ૧૨

પદ્દ ૯૨ મું.

રાગ ધોળ.

મન વિંધાયું વાહાલાજીની સાથ;	
મને વાહાલો વિસાર્યો ના વિસરે રે.	ટક. ૧
આઠે પોહોર ઓળંભા મારા ઉરમાં;	
ખીજ વાહાલી ના લાગે વાત.	મને૦ ૨

૧૦ નિરબંધ—અબંધન રહિત. ગુરુ અબંધન રહિત કરીને નિજ નામને ઓળખાવે. ૧૧ તદ્દત—અલ્પરૂપ.

૨ ઓળંભા—ઉચ્ચપાથલ—સત્યાસત્યની તકરાર(?)

જેમ રત્ન જડ્યું રે હોય રંકને;		
તેમ સ્વપ્ન થયું રે સાક્ષાત.	મને૦	૩
જેને કાળે દમે રે અતિ દહને;		
તે તો આવ્યું છે મારે હાથ.	મને૦	૪
વારેવારે ગુરૂને જાહિં વારણે;		
જેણે નિરખાવ્યા નૌતમ નાથ.	મને૦	૫
એની તોલે ના આવે ત્રણ લોકમાં;		
જેની વિશ્વ વિચિત્ર છે રે ભાત.	મને૦	૬
મારા મનમાં હતું તે મારે થયું;		
સગપણ પૂર્વેનું થયું રે સાક્ષાત.	મને૦	૭
ધન્ય ધન્ય દયા રે ગુરૂદેવની;		
નામે નીરાંત નિરખો અજાત.	મને૦	૮

પદ ૯૩ મું.

રાગ ધોળ.

રડ લાગી છે રસિયાના રૂપની;		
ખીજું કરવું તે કાંઈ ના સો'વાય.	૨૬૦	૧
રૂપવંતો વશ્યો છે મારા રૂદયામાં;		
વાહાલવંતો તે વર્ણવ્યો ના જાય.	૨૬૦	૨
ખ્રત્તા વેદ ભણે રે ભલી ભાતના;		
દેવ ગાંધર્વ ગુણીજન ગાય.	૨૬૦	૩
વિષ્ણુ વાહાલપણે તે ના વિસરે;		
શિવ સરખા તે ધ્યાનમાં ધાય.	૨૬૦	૪

મોટા મુનિતાણાં રે મન મોહી રહ્યાં;		
નર નારી તે નિશદ્દિન ચા'ય.	૨૬૦	૫
નામ રૂપને ગુણથી ન્યારું રહ્યું;		
એવું આપોપું ના ઝોળખાય.	૨૬૦	૬
સદ્ગુરુજી મળેતો સત્ય સંભવે;		
ળીબ કરવા તે મિથ્યા ઉપાય.	૨૬૦	૭
અનુભવિયા અહોનિશ આદરે;		
નામ નિરખે તે તદ્દવત થાય.	૨૬૦	૮
પ્રેમવંતી પદારથ પામશે;		
જેને સદ્ગુરુજીની છે સહાય.	૨૬૦	૯
જન નીરાંત નિરખો રે નામને;		
પુણ્ય હોય તો એને પમાય.	૨૬૦	૧૦

પદ ૯૪ મું.

એવા વર રે વિશ્વંભર મેં વર્યા;		
જેના અનુભવી જન અધિકારી.	ટક.	૧
જોગી જોગ કરે બહુ જોગીને;		
ખસરૂપ ભલા ભેખ ધારી.	એવા૦	૨
તેને સ્વપ્નામાં દર્શન દોહલાં;		
ભલા ભલા ભણે ખસરૂચારી.	એવા૦	૩
જપિયા તપિયાની તોલે આવે નહિ;		
એવા ઊંચા કુળની આચારી.	એવા૦	૪
વરણાશ્રમ નિયમ નિત્ય પાળતા;		
ખટ દર્શનની બલીહારી.	એવા૦	૫
શ્વાસોર્ધ્વાસે “સોહ” સાધતા;		
ભૂલ્યા આપોપું મેલ્યું વીસારી.	એવા૦	૬

સર્વાતીત પદારથ પ્રીછવું;

વાણીરહિત તે લેવું વિચારી.

એવા૦ ૭

જન નીરાંત મહિમા રે નામનો;

ગાય વેદપુરાણ પોકારી.

એવા૦ ૮

પદ ૯૫ મું.

રાગ ગરબી.

“મોસાળ પધારોં રે.” એરાગ.

સખી મને વાહાલો રે સુંદરશ્યામજો રે,

શી કહું વાહાલપણાની વાત;

વિવેક સ્વરૂપી રે વિસરતા નથી રે,

ઘડી ઘડી પળ પળ દિન ને રાત.

સખી૦ ૧

સાસ ને ઉસાસ રે સખી મુને સાંભરે રે,

ભૂધર ઉપર ઘણો છે ભાવ;

ગોવિંદ ને વિના રે કંઈ ગમતું નથી રે,

લેઉં એના લલિતપણાનો લાવ.

સખી૦ ૨

મનકું રહ્યું છે રે એને મોહીને રે,

ચંચળ ચિતકું ચાલે નાય;

આંખ ને ઠરી છે રે એની ઉપરે રે,

હેત હરિ હૃદય કમળની માંય.

સખી૦ ૩

પ્રભુજી પધારો રે મંદિર માહરે રે,

વાહાલો તે વસી રે રહ્યા છે વાસ;

નીરાંતનો સ્વામી રે સમર્થ શ્રીહરિ રે,

વાહાલા મારે પૂરી મનની આશ.

સખી૦ ૪

૨ સાસ ને ઉસાસ—આસોચ્છાસ. લલિતપણું—સુંદરતા. ધ્યાનાવસ્થામાં હૃદયગત હરિને જોવાથી થયેલા આનંદનું વર્ણન આ પદમાં છે.

પદ ૯૬ મું.

રાગ ધોળ.

મન અળગું ક્યાં અફળાય, બીજે નથી ખોલતો;
 જોને જાગી તું તારા રૂપને, ખોળી જોતામાં તું રે ખોવાય. બીજો ૧
 તું તો દરિયામાં લેહેર સમાન છે;
 લેહેરી શમતામાં સમુદ્ર દેખાય. બીજો ૨
 તારે ઝોથે તું હરિ નથી દેખતો;
 કુંડળ ઝોથે જ્યમ કનક ઢંકાય. બીજો ૩
 તારે ઠંકણે હરિને ઠરાવ ને;
 એવું સમજે તો મહાસુખ થાય. બીજો ૪
 કહે નીરાંત અનુભવી એવાને;
 કર જોડીને લાગવું પાય. બીજો ૫

પદ ૯૭ મું.

રાગ ગરબી.

આવો અવસર ફરી ફરી નહીં આવે રે. હરિ ભજ્યો.
 મૂરખ હીરો કોડી તુલ્ય ગમાવે. હેતે હરિ ભજ્યો. ૧
 વેહેતાં જળ તો વહી જશે રે શું કહીએ. હરિ ભજ્યો.
 પિતૃપિતામહ સર્વ ગયા તો આપણ ક્યાંથી રહીએ. હેતે હરિ ભજ્યો. ૨
 સુત વિત્ત દારા કુળ કુટુંબ સહુ તારે રે. હરિ ભજ્યો.
 અંત વેળાએ કોને કોણ ઉગારે. હેતે હરિ ભજ્યો. ૩

૨ તું-લેહેરરૂપ જીવ. દરિયામાં—ચૈતન્યરૂપ દરિયામાં.

૩ તારે ઝોથે-અહંભાવનાને લીધે. અહંભાવના એજ હરિ અને તારી વચ્ચે પડે છે; તે જાણે તો તું અને તે એકજ છે.

૨ વેહેતાં જળ-(આયુષ્ય રૂપી).

સરવૈ જાણુજે સ્વારથનું છે સાથી રે.	હરિ ભજીએ.	
નથી જાણુજે નેક સગું ન્યાતી.	હેતે હરિ ભજીએ.	૪
મૃત્યુ જાણુજે માથા ઉપર ભમતું રે.	હરિ ભજીએ.	
જ્યારે ત્યારે કરશે એનું ગમતું.	હેતે હરિ ભજીએ.	૫
કાળ કુબુદ્ધિ કેડ ન મેલે કોની રે.	હરિ ભજીએ.	
બહુ બીક છે મૃત્યુ મોટા ભોની.	હેતે હરિ ભજીએ.	૬
શે ભરોંસે શા સુખમાં તું માહાલે રે.	હરિ ભજીએ.	
થોડા જળના જીવ તારું નહીં ચાલે.	હેતે હરિ ભજીએ.	૭
હરિ ભજે તે હરિ સરખા જન જાણો રે.	હરિ ભજીએ.	
એવું ધૃષ્ટો તો હરિનું નામ પરમાણા.	હેતે હરિ ભજીએ.	૮
મન માને તો તારા કાજનું કહીએ રે.	હરિ ભજીએ.	
નીરાંત નામે જમને હાથ ન જધએ.	હેતે હરિ ભજીએ.	૯

પદ ૯૮ મું.

રાગ ધોળ.

એવા ગુણને ગયો રે ક્યમ વીસરી,		
નગણો થયો તું નાદાન; (૨)		
અપરાધી અંતરમાં વિચારને,		
ઘેલા ગયું તારું ભાન. (૨)	એવાં	૧
પૂર્વે પશુ હતો તે તું પ્રિછની,		
ગર્ધવ ગોલાને ઘેર; (૨)		
ભાર વેહેતો તે ભૂલી ગયો ભાવથી,		
થયો મનુષ્ય કરી મેહેર. (૨)	એવાં	૨
પશુ પરવશ થયો ને મર્કટ ભયો,		

ઘાલી ગળામાં ફાંસ; (૨)

ઘેર ઘેર મારીને ભીખ મગાવતો,

તેવો ઠાળ્યો છે ત્રાસ. (૨)

એવા૦

૩

અંતે જાતિ પશુ ઊંટ ઓળખ્યો,

ખેઠો ભરવાને ખોજ; (૨)

ત્યાંથી ઉડવા કરે પણ ઉડાય નહીં,

કરતો કયમ નથી ખોજ. (૨)

એવા૦

૪

મુખ શ્વાનતાણું શે ના સાંભરે,

તે દુઃખ દિલમાં વિચાર; (૨)

એવા અનંત જન્મ તારા ઠાળ્યા,

અતિ કયો ઉપકાર. (૨)

એવા૦

૫

લખ ચોરાશી ચોનિમાં રડવડ્યો,

દુઃખ પામ્યો અપાર; (૨)

તો એ મૂરખ કહ્યું રે નથી માનતો,

ધિક તેનો અવતાર. (૨)

એવા૦

૬

નર નારી રે પામ્યાં નર દહીને,

હાથે હરિને સંભારો; (૨)

નીકર પશુ રે ચોનિગતિ પામશે,

આવ્યો તરવાનો આરો. (૨)

એવા૦

૭

કોઈ કે'તું રે નથી સચુ સાગવું,

મિથ્યા મોહની છે જાળ; (૨)

હવ જાળમાં પડ્યો તે નવ નીસરે.

દુઃખો કાંઈ કાળ. (૨)

એવા૦

૮

નથી અંદાસનું નિશ્ચય તું નિરખજે.

જાણજે જવાનું જરૂર; (૨)

જેને જેતાં જેતાંમાં રે કાંઈ ગયા,

હોડે આકડાનું તૂર. (૨)

એવાં

૯

ફરી મનુષ્યાદેહ તારી નહીં મળે,

માટે હરિને સંભારો; (૨)

એવું સમજી નીરાંત ભજે નામને,

આવ્યો તરવાનો વારો. (૨)

એવાં

૧૦

પદ ૯૯ મું.

રાગ ધોળ.

રૂપ નહિ જેને ગુણ નહિ ને, નામ નહિ છે એવું;

કાંઈ નહિ ને સર્વે તેવું, વૃક્ષખીજ છે જેવું. ૧

વાણી વિવેક વિચાર ન પહોચે, કૈવલ્યપદ તે કેવું;

સર્વાતીત ને સર્વની માંહ છે, સુવાટિક સમજી લેવું. ૨

મન પવન નહિ તંતુ ને તેજી, નિત્યપદ દર્શન દેવ;

વધે ઘટે નહિ કો કાળે પદ, જેમનું તેમ છે તેવું. ૩

શેષ વિરંચી શિવ સનકાદિક, સર્વ સ્મરણ નિત્ય સેવ્યું;

મંગલકારી માંય મનોરથ, અનુભવ માંહી સમેવ્યું. ૪

સચ્ચિદાનંદપદ સર્વનું સાક્ષીવંત, સદ્ગુરૂ શબ્દે લેવું;

નીરાંત નામ નિરખ પદ પૂરણ, અલખ આપ અભેવું. ૫

૧ વૃક્ષખીજ—જેમ વૃક્ષના ખીજને જેતાં તેમાં ડાળાં પાંખડાં, ફૂલ ફળવાળું વૃક્ષ જણાતું નથી તથા તે સર્વે તેમાં છે તેવું સત્તરૂપ અલ છે.

૨ સુવાટિક—સારી વાટિકા (વાડી) રૂપ. ૩ મન ઇ—(?).

૪ સમેવ્યું—સમાવ્યું. ૫ અભેવું—ભેદ રહિત (?).

પદ ૧૦૦ મું.

રાગ ગોડી.

પૂરા ગુરૂ મીલ આયા, તથા જનુ પૂરા ગુરૂ મીલ આયા;
 પૂરે ગુરૂકી એહી નિશાની, અપનાહી આપ લખાયા. ટેક. ૧
 આપ વ્યાપમાં વ્યાપ આપમાં, દુજા ભરમ મિટાયા;
 ડોલત મનકુ અડોલહી કીના, ફેર ના જાત ડોલાયા. તથા જનુ ૦ ૨
 પાંચ પચીસ બસેં ઘટ ભીતર, અપ અપને ઘર રાયા;
 ભિન્ન ભિન્ન મત ઘેરઘાર કે, સબકુ એક ઘર લાયા. તથા જનુ ૦ ૩
 ગગન ગુફામે સેજે સુમરન, તાને તંત મિલાયા;
 નામ સનેહી નેહેચલ કીના, સેવક સદ્ગુરૂ પાયા. તથા જનુ ૦ ૪
 લખે લખાવે દા દુનિયામાં, ઓર ડગા ડગ આયા;
 નીરાંત નામે કિયા નિવેરા, ઘટ મઠ પટ પરખાયા. તથા જનુ ૦ ૫

પદ ૧૦૧ મું.

મનકી આદ લખાવે, ગુરૂ સોઈ મનકી આદ લખાવે;
 ધન્ય ગુરૂ નામ ધરાવે, ગુરૂ સોઈ મનકી આદ લખાવે. ટેક ૦ ૧
 મનકા સાંસા મનકુ પડિયા, તન છૂટે કહાં જાવે;
 આદ અંત મન મનકી જાને, તથા મન મુક્ત કહાવે. ગુરૂ ૦ ૨
 મન આદ સૃષ્ટિ સબ મનકી, મન તન રૂપ બનાવે;
 પિંડ પ્રહ્લાંડ સબ મનકા કીના, મન માંહી બાસ બસાવે. ગુરૂ ૦ ૩

૨ આપ—પોતે—આત્મા. વ્યાપ—વ્યાપક—પરમાત્મા. ૩ પાંચ—
 મહાતત્ત્વ કે ઇંદ્રિયો. પચીસ—પચીકૃત તત્ત્વ. ઘેરઘારકે—ઘેરીને.

૪ ગગન ગુફા—હૃદયાકાશરૂપી ગુફા. ૫ નિવેરા—નિર્ણય. ઘટ ૪૦—
 ઘટ, મઠ, અને પટ, આદિ અનિત્ય વસ્તુઓને મિથ્યા રૂપે ઓળખાવી દીધી.

૧ આદ—ઉત્પત્તિ. લખાવે—ઓળખાવે.

મન માયાને સળહી બનાયા, આદ અંત મધ્ય માયા;
મૂલ ડાળ સળ મનહીકું જાનો, બીજવત પ્રહ્લ સોહાવે. ગુરૂં ૪
જપ તપ ક્રિયા પઢવો ગણવો, જોગ ધ્યાન નિરમાવે;
મન અંધા સળ કરતવ્ય ધંધા, ભૂલે મરમ ના પાવે. ગુરૂં ૫
મનકી આદ અનાદિ કેસા, કીસણિધ ઠેર ઠરાવે;
નીરાંત નામે મન વલંભે, નીરભે પદ સોઈ પાવે. ગુરૂં ૬

પદ ૧૦૨ સું.

રાગ ગોડી.

અપના આપ બિચારો, તરો તળ અપના આપ બિચારો;
આપ બિના કછું ચોર ન દુજ, સાહેબ આપ તુંહારો. ટેક. ૧
જનમ મરન જમ સંશે મેટે, ઉતરો ભવજળ પારો;
એહી ચીન પરેહી સોઈ તરહી, ચોર કુળે જગ સારો. તરોં ૨
દુર્મતિમેં સળહી કુળે, વેદ પુરાન પોકારો;
જોગ જગન જપ તપ સળ કરહી, મિલ મિલ જગત ભુલારો. તરોં ૩
શિવ પ્રહ્લાદિક નારદ આદે, ધ્યાન સમાધિ ધારો;
જો કછું કરહી સો વાકું ન પહુચે, પુણ્ય પાપતેં ન્યારો. તરોં ૪
સદ્ગુરૂ પાવે અલખ લખાવે, તન મન તા પર વારો;
નીરાંત નામ સનેહી તરહી, નામે કરે નિસતારો. તરોં ૫

પદ ૧૦૩ સું.

આપ ચિન્યા બિન અંધા, જગત સળ આપ ચીન્યા બિન અંધા;
પઢવે ગણવે વેદ આદ લેઉં, સળહી ઉદરકા ધંધા. ટેક. ૧

૬ વલંભે—અવલંબે. નામમાં મન અવલંબન કરી રહે.

૧ તુંહારો—તારો. એહી ઇ—જે એને જાણશે તે તરશે. ૫ તા પર ઇ—તે ઉપર તન એને મન ચોવારી નાખો.

મંત્ર જંત્ર ભેરવ ભવાની, બીર જોગણી જંદા;
 ઉન સંગત કરી આપ ભૂલાયો, પરે હે કાલ કે ફંદા. જગત૦ ૨
 ખટ દરશન મળી ખેલ ગાયો, કહાવે સાહેબકા ખંદા;
 ઉન સખે આપલખે નહિ આયો, ભેખ ધરીહી ભીખંદા. જગત૦ ૩
 પ્રપંચમેં સખ પચ પચ હારે, સંશે પરો સરમંદા;
 સાર અસારકી સૂઝ ના પાઇ, ચઢે હે ખોટકી ખંધા. જગત૦ ૪
 સદ્ગુરુ પાવે અલખ લખાવે, છૂટે સકળ કુલખંધા;
 નીરાંત નામ આપકો પાયો, એહી સાર કેરી સંધા. જગત૦ ૫

પદ ૧૦૪ મું.

આજ કાલમાં દુનિયા દખો, પાનીકી શી સારી;
 નર નારીકો આર નરેસી, જાંહાંન લગી હે ઝાહારી. આજ૦ ૧
 મોત બડા સખકે શિર ઉપર, કોન રંક કોન રાજ;
 પ્રાણ સખકા પકડ રહ્યા હે, સખકી લેગા માઝા. આજ૦ ૨
 કોઈ કહે અખ કીસ બીધ કરીએ, સખ દારમેં આયા;
 દશ દરવાજા બાંધ લિયા હે, કાલ રહ્યા ગઢ છાયા. આજ૦ ૩
 ત્રીન લોકમેં એહી તમાસા, સખકે શિર પગ દાયા;
 એક જગો એસી સદ્ગુરુકી, વાહાંસેં કાળ ભગાયા. આજ૦ ૪
 ઉસ જગોપર જાને જીવડા, એહે અમર નિશાની;
 નીરાંત નામ નમે સદ્ગુરુકો, પૂરાણ પદ નિરખાની. આજ૦ ૫

૩ ઉન ઈ૦—એ સર્પને પણ પોતાનું સ્વરૂપ જોળખાઇ આવ્યું નથી.

૪ સંશે ઇ૦—સંશય પડવાથી તે સર્વે શરમિંદા થઈ ગયા.

૫ કુલખંધા—કુળ રૂપી બંધન. સંધા—સાંધ. એજ સારની સાંધ છે.

૧ પાની ઇ૦—આજ કાલમાં સારી (બધી) દુનિયા પાની (પાણી) જેવી થઈ જશે. ૩ દારમેં—બંધનમાં. છાયા ઇ૦—દેહરૂપી ગઢમાં છાવણી નાખીને.

૪ પગ દાયા—કાળે બધાના માથા ઉપર પગ મૂક્યો છે.

પદ ૧૦૫ મું.

નામ બિના બહુ કૃત કમાયે, જેસે નીર ઓસકો પીવે;

બોહોત પીવે પણ પ્યાસ ન જાવે.

નામ૦ ૧

જપ તપ નીમ વરત બોહો કરની, નાના વિધકે નિત્ય કરાવે;

કર્મ જાળસે કબહુ ન છૂટે, જ્યું બાલકપે ખેલ ખેલાવે.

નામ૦ ૨

કરત હે એ છૂટનકો ભાઈ, ત્યમ ત્યમ બપરા બોહોત બંધાવે;

મૂરખ મન સમજત નહિ એસો, કોડી ગ્રહે ને હીરા ગમાવે.

નામ૦ ૩

બિન કીમતકા એહે પસારા, ગાંધી બસ્તુ બોહોત બસાવે;

નીરાત નામ ગુરૂ નહિ ચીના, બોહોત બસ્તમે બસ્તુ ન પાવે.

નામ૦ ૪

પદ ૧૦૬ મું.

હમ હે વાહી દશકે વેરાગી,

બિના સદ્ગુરૂ કોઈ જાઈ શકે નાહી,

સદ્ગુરૂ આઘ અંત કહે તાગી;

વાહી દશ તે સખ ચલી આયે,

દૂર પરે દુર્મત નાહી ભાગી.

હમ હે૦

૧

અમર લોકસે દુનિયા આઈ,

મહાજળ મીન પરી હે આધી;

છીલરમેં સખ ખુશ રહે હે,

જળ ધરે જખ મરે તન ત્યાગી.

હમ હે૦

૨

૧ ઓસ—ઝાકા. પ્યાસ—તરસ. ૩ કરત ઇ૦—એ છૂટવાને માટે કર્મ કરેછે તેમ તેમ તે બાપડો ઘણો બંધાય છે. બપરા—બાપડો.

૧ તાગી—તાકી—તેની. વાહી—એ ૨ અમર લોક ઇ૦—સત્ બ્રહ્મમાંથી જગત્ ઉપજ્યુ છે માટે દુનિયા તે અમર લોકથી આવેલી છે એમ જાણવું. મહાજળ ઇ૦—સાની રૂપી મીન (માછલી) મહાજળમાં આધી પડેલી છે. છીલર ઇ૦—ખીજાં માછલાં છીલર (ખાખોચિયા)માં ખુશ થઈને રમે છે.

જનમ મરન તા જનકું નાહિ,

જનકુ ચોટ શબ્દકી લાગી;

નીરાંત નામ લખ્યા વાહી દેશી,

જનઈ મળે મનવા જો જાગી.

હમે હેં

૩

પદ ૧૦૭ મું.

રાગ બુલણા.

બાહામન તુમે કાહા ચીનાહે, કાંહાંસે બાહામન આયા હે;

બાતન બાહામન મોંહે બતાવો, જાહેર જૂક બનાયા હે.

૧

ખટકરમ તો તેને કીને, ગાવંતરી ગુન ગાયા હે;

નાહાના ઘોના પોથી પઢના, કરતે રીતે ધાયા હે.

૨

કુળ ગોર તો સખકું કહાવે, સખકુ રાહ લગાવેગા;

તેરા રાહકી તુંને ખખર નહિ, અંતકાળ કાંહાં જાવેગા.

૩

ગુરૂ તેરા હે સંત સંન્યાસી, ગુરૂએ મંતર દીના હે;

ઓ મંતર પઢ કાંહાં જાએગા, ઘર અપના નહિ ચીના હે.

૪

આયા અવસર યોઈ ગમાયા, ફિર એસા કબ આવેગા;

નીરાંત નામે લેહે લગાના, નામ ગ્રહે ઘર પાવેગા.

૫

પદ ૧૦૮ મું.

રાગ બુલણા.

કેસી ફકીરી બંદ તેરી, કોન ફકીરી કહાવે હે;

પણુ તેમાંથી જ્યારે જળ ઘટી જાય છે ત્યારે તેઓ પોતાનું તન ત્યાગીને મરે છે.

૩ તા-તે. શબ્દકી—ગુરૂ ઉપદેશની. નીરાંત ઈં—નીરાંત ભક્ત કહે છે કે જેણે નામ લખ્યું (યોગખ્યું) તેજ તે દેશનો દેશી છે; જે મનવો જાગશે તે તેને જઈ મળશે.

૧ તુમે—તમે. બાતન—વાત. ૨ તેને તેં. ખટકરમ—સ્નાન, સંધ્યા, જપ, અક્ષયરુ, વૈશ્વદેવ, દેવપૂજા. ગાવંતરી. ગાયત્રી.

- કૌન ફકીરી હાલ હજુરી, કૌન ઇસમકું ધાવે હે. ૧
- દુખ બિચાર કરો દિલઅંદર, કૌન મુખનસે ખાવે હે;
બાતનસેં જાહેર રહી ખોલે, ફેર જાહેર કાંહાં જાવે હે. ૨
- એ મસલતકા કરો માયના, એ મસલત મોહે ભાવે હે;
કૌન કલમેસે કલમા હોતા, કલમા કૌન સુનાવે હે. ૩
- ખાહેર ભીતર કૌન ભરા હે, ખાલી કૌન ખેલાવે હે;
અસાજ સખ કીનહુ કીના, સાજ કૌન ચલાવે હે. ૪
- નાપાકી સો કીસકું કહીએ, પાકી કૌન કાહાવે હે;
એક ખુંદ સે સખી બનાયા, અદલી અદલ ચલાવે હે. ૫
- સાહેબ અપના કેસા કહીએ, આપન કૌન કે'લાવે હે;
તેરી ખબર તું કરલે બંદે, આરનકુ ક્યા કાહાવે હે. ૬
- હુ'સેં આના હુ'સેં જાના, હુ' કે હુ' મીલાના હે;
નીરાંત નામે લલા લખલે, પલભરમે પલટાના હે. ૭

પદ ૧૦૯ મું.

રાગ ગોડી.

કૌન કરાવે જગ હાસી, વેશ ધરી કૌન કરાવે જગ હાસી. ટેક. ૧
પંડિત વેશ પુરાની રે કાહાવે, ઓળખ નહિ અવિનાશી;
શબ્દ જલમે સંશે પૈયાહે, આશમાં પડ્યો ને નિરાશી. વેશ૦ ૨
મુંડ મુંડાવે ભગવાં કહાવે, સાચા વેશ સંન્યાસી;
આપ અડોલકી ઓલખ નાહી, ડોલત મન હીંડોલાસી. વેશ૦ ૩

૧ ઇસમ—પુરુષ. ૨ જાહેર—જાહેર ખોલનારો. ૩ મોહે—મને.

૪ અસાજ—માંદા. ૭ લલા—ખુદા—પરમેશ્વર.

૨ ઓળખ—ઓળખાણ. ૩ અડોલ—અચળ—અલ. હીંડોલાસી—હીંદો-
ળાની પેઠે.

જટા વધારે ને ખાખ શું ધારે, નાગા વેશ નિકાસી;

આપ અલખકી ઓલખ નહિ લયી, ભયે ન સ્વરૂપે ભાસી. વેશ૦ ૪
તપસી કહાવે તન તપાવે, તન ના દેવે તપાસી;

હઠ જોગ સો હઠિયા રે કહાવે, આપે આપ ગુમાસી. વેશ૦ ૫

સેહેજ ખાતમે સખ સુખ પાવે, ત્યાગી કાહા ઘરખાસી;

સદ્ગુરુ સાહેબ સન્મુખ હોવે તો, ઘર ગંગા ઘર કાશી. વેશ૦ ૬

આપ લખાવેને સંશે મીઠાવે, પાવે શબ્દ વિલાસી;

નીરાંત નામ નિરખ તર તારન, તારન સોહી તરાસી. વેશ૦ ૭

પદ ૧૧૦ મું.

મેરે પિયા બિન ભઘ મેં તો બાવરી, મતિ આન કરો ઉતાવરી. ટેક. ૧

મોહે બૈદ મિલે બોહો ભાતકે, ચાર વરાણ આશ્રમકી જાત કે;

મિલે ખટ દર્શન મત લે ફરે, ઉને કિચો સો પિચો પીડા બોત કરે. મેરે૦ ૨

મિલે જપ આર તપ શુચિ સિદ્ધ તે, મિલે તીર્થ વ્રત આધાર તે;

મિલે શૂન્ય સમાધિ સહી કરી, એસે બોહોત મિલે પીડા બોહોત કરી. મેરે૦ ૩

મિલે સેવાપૂજા દેવ ડાહરે, મિલે વૃંદાવન જુગ જાહરે;

મિલે ગગન મંડળ મેરુ ચઢી, ત્યમ ત્યમ રે પીડા મોહે બોહો ચઢી. મેરે૦ ૪

મિલે શમ દમ શીલ સૂઘે ચલે, એ બૈદ મીલે મોહે જાળ ભલે;

ખાયા આખદ પીડા ના ગઘ, જાતી મેરી પીડમે મતિ બહી. મેરે૦ ૫

૪ નિકાસી—કાઢીને. ભયે ઇ૦—સ્વરૂપના ભાસવાળા ન થયા. ૫ ના દેવે—તથી દેતો. ૭ તારન ઇ૦—જે તારન (તારનાર) છે તેનાથીજ તરાશે.

૧ મતિ ઇ૦—બુદ્ધિ આણીને ઉતાવળ કરો.

૨ મોહે—મને. બોહો ભાતકે—બહુ ભાતના. ઉને ઇ૦—એણે જે કહ્યું તે પીધું, તોપણ તે બહુ પીડા કરે છે.

૩ સહી કરી—કબૂલ કરી. અર્થાત્ તે સર્વ મેં કર્યું.

૫ મોહે—મને. જાળ—જાળરૂપ. જાતી ઇ૦—એ પીડામાં મારી મતિ વહી જાય છે.

એસોં મીલે કોન પિયાકો મેલાવનહાર, મેં તો દાસી ને આ હે મેરો દાતાર;
નીરાંત મીલે ગુરુ આય આય કે, જોચો દુઃખ પિયા નામ મીલાયકે. મેરેં ૬

પદ ૧૧૧ મું.

મન કાહા ભરોસેં તેં રહા;
તેં ગયા તો તેરા કછુ ના રહા. ટેક. ૧
મૂળ વાઢ્યું તો વૃક્ષ ગયું વળી,
બીજ હતું તે સર્વે નાખ્યું દળી;
જેની કાંઈ ના રહ્યું રહ્યા પખે,
આલાય ન અંગીઠી નિત્ય ધખે. મન ૦ ૨
દેખ દેખ બિચાર કહા કામકો,
રહે તો રાખ ભરોસો નિજ નામકો;
બીજું જશે તે સરવે જાણજે,
નથી રહેતું નિશ્ચે પરમાણુ જો. મન ૦ ૨
ઘડી ઘડી રે પલક દિન જાય છે,
છેં છતું તેમાં આછું થાય છે;
કાહા ભૂલ રહ્યા તે ભૂલણા,
ગયે નજરાં આગે ઘણે ઘણા. મન ૦ ૩
આજ કાલમેં ખલન સળ ખપ ગયા,
દેખ દેખ દાગીના કછુ ના રહ્યા;
એક નામ સાહેબ બિના સળ ફના,

૬ પિયા ધ૦—પિયુ રૂપી નામ મેળવી આપીને.

૧ તેં ગયા ધ૦—જો મન નાશ પામ્યું તો પછી કાંઈ રહેતું નથી.

૨ મૂળ ધ૦—સંસારતું મૂળ મન છે તેનો નાશ કર્યો તો સંસાર વૃક્ષ
એની મેળેજ નાશ પામશે. બીજ—મનરૂપી.

૩ ભૂલણા—ભૂલકણા.

નેક દીસે ન્યારા રહે ગાફલ મના. મન૦

દેખ કાલ ખડા શિર ઉપરે,

નાહી કોઈ બાતાં સે ઉગરે;

નીરાંત પકડ ઓથ નામકી,

ચેત ચેત કહી મતિ કામકી. મન૦

રાગ સવૈયા.

પંડ પડે તો પડવા દે,

ઓષડને ના અડવા દે;

જીવ્યાની તો આશા ખરી,

ઓષડમાં તો પાળવી ચરી;

ચરી પાળે ન ઓષડ ખાય,

નીરાંત એ જીવ્યાનો ઉપાય.

મરનાર હોયે તે તો મરે,

પણ જીવતાં સુધી ઓષડ કરે;

માંદાને ઓષડ ખાવું સહી,

કડવું મીઠું ગણવું નહિ;

અનેક ઓષડે જીવતા થયા,

નીરાંત નામે જીગમાં રહ્યા.

નામ તણા એવો પ્રતાપ,

નામે પળાયે સરવે પાપ;

પાપ પળાયે નિર્મળ થશે,

નિર્મળમાં નારાયણ વશ્યો;

નારાયણ તે નિર્ભય કરે,

નીરાંત નામે નિશ્ચે તરે.

તરવાનો કાંઈ એ છે તોલ,
 સમજી લેજો બોલે બોલ;
 વચમાં પોલ ને હજીવું સહી,
 એવું હોય તો બૂકે નહીં;
 ભારે ને વિકારે ભર્યું,
 નીરાંત એવું તો નવ દીકું તર્યું. ૪
 હજીવું જેમાં નહીં વિકાર,
 ભારે તો વિકારનો ભાર;
 હજીવું તે તો તરશે સહી,
 ભારે તે તરવાનું નહીં;
 તરવાની જો ઇચ્છા કરે,
 નીરાંત વિકાર ભાર શે ના પરહરે. ૫
 ભગત થયા ને વાદજ કરે,
 વાદે વિત્ત પોતાનું હરે;
 જેમાં એક તો વધ ઘટ હશે,
 વાદે વસ્તુ કંચન આપશે;
 વસ્તુ લેવાની ઇચ્છા કરે,
 નીરાંત વાદ શે ના પરહરે. ૬
 આગુજાણ્યો થઈ બેસી રહે,
 પૂછે તેના ઉત્તર દે;
 આજ્ઞા પ્રમાણે કારજ કરે,
 દીન થઈને વચન આચરે;
 બહુ પ્રસન્નતા મનમાં થશે,
 નીરાંત માગે તે આપશે. ૭
 માગે તે તો મળશે સહી,

વાળુ માઝું તે આપે નહીં;
 આપવા લેતું હામ તે અપાય,
 ના આપવાનું તે આપું નવ વતય;
 મેવડ ગાદી માંગે સદી,
 નીરાંત રાજ આપે નહીં. ૮
 રાજનો લે પુત્રવ મહેલ,
 દાદાપણમાં લે દાહો ધરે;
 દંદિયજીત ને મહિમાયાન,
 રાજ સુણે કાનો કાન;
 એકી ગાદી શું અદકી યદ,
 પાણુ પાળે પિતાનું સદી. ૯
 એવા ગુફના મેવડ સદી,
 બીજા લે કરવાના કંઈ;
 શુભ લક્ષણ મેવડનું કહું,
 ગુફ ઉપર છે નિહા બહુ;
 નિહાના એવો મતાપ,
 નીરાંત ગુફ થાપે પોતાને થાપ. ૧૦
 આપણથી થવું તે આપણું આજ,
 તેના આપણ મતિપાળ;
 પાણુ પોપણ પિતા કરે,
 વાહાલો લેઈ આછંગે ધરે;
 સરવે સંભવે પુત્ર પટે,
 પુત્રને પગે લાગવું પિતાને નવ ઘટે. ૧૧

બ્રહ્માની છે સૃષ્ટિ , બહુ,
તે બ્રહ્માનાં આળક સહુ;
પાલાણ પોષણ બ્રહ્મા કરે,
એક વસ્તુ બ્રહ્મા પરહરે;
પુત્રને પગે લાગે નહીં,
શા માટે જે પ્રજા પોતાની થઈ.

૧૨

પિતા પુત્રને લાગે પાપ,
એથી મોટો કો ન અન્યાય;
થાપે આપ ઊથાપે આપ,
એમાં ધર્મ છે કે પાપ;
અમે તો પ્રગટ કરતા નથી,

(નીરાંત)જે જે (પોત)પોતાના મનમાં મથી.

૧૩

આણુ આદિ બ્રહ્મા પરજંત,
મોટા મોટા સાધુ સંત;
સરવે જાણુ સમજાણુ થયા,
આપ આપણે કોઈએ નવ લક્ષ્યા;
આપ લહ્યું તે ગુરુ પ્રતાપ,
નીરાંત આપ સમજાણુનું શું રહ્યું માપ.

૧૪

સૃષ્ટિ કરતાની જે જે વાત,
શિવને શક્તિને પ્રતાપ;
સંગતિથકી શિવને સમજાણુ થઈ,
ત્યારે શિવને સમજાણુ શેની રહી;
બ્રહ્માની એ રીતે ભાણું,
નીરાંત આપ સમજાણુ તે કેને ગાણું.
સદ્ગુરુ છે સહુને માથે શીશ,

૧૫

સદ્ગુર ઉપર કોઈના મળે ધર્શિ;
 સરવેને છે ગુરુ મતાપ,
 પ્રગટ થયા છે આપો આપ;
 ગુરુએ જગમાં જાહેર કર્યા,
 ગુણ સરવે ગુરુએ વિસ્તર્યા;
 પરમેશ્વર તે ગુરુનું નામ,
 નીરાંત વિરલા દાસતણા વિશ્રામ.
 ગુરુથી સરવે ઉત્પત્તિ થઈ,
 તે આપ લહેનારે લહી;
 ઉત્પન્ન વૃક્ષતણા વિસ્તાર,
 વૃક્ષમાં ખીજ સમજવો સાર;
 પ્રેરક બાહ્યાભ્યંતર ભણું,
 નીરાંત નામે તે ગુરુને ગણું.
 આજ ગઈને આવી કાલ,
 આજ કાલમાં સહુની ચાલ;
 રૂપ નથી રહેવાનું રતિ,
 મોટા મોટા જોગી જતિ;
 જાવાનું તે જાણો સહી,
 નીરાંત નામ વિના રહેવાનું નહીં.
 મહાસંશય સેવકને થયો,
 તે સંશય સ્વામીને કહ્યો;
 આદિ અંતને મધ્યે કોણ,
 અનાદિનો હું અજાણ;
 વસ્તુરૂપ તે કયમ લહેવાય,
 નીરાંત એ સંશય તે કયમ જાય.

સદ્ગુરુ કહે સેવકને સહી,
એ વાતમાં સિદ્ધિ કહી;
આદિ અંત ને મધ્યે નામ,
નામ તે આદિતણે વિશ્રામ;
સત્ય નામ છે નિષ્ઠા રાખ,
નીરાંત નામ સરવેની સાખ.

૨૧

આગળ જે જન મોટા થયા,
જે થયા તે કહેતા ગયા;
જે વચનમાં વસ્તુ કહી,
તે વસ્તુ તું રાખે સહી;
જે વસ્તુ સરવેમાં વ્યાપ,
નીરાંત નિરખો આપો આપ.

૨૨

આગળ એ મોટાની ચાલ,
નવું કરે તો નકલનું વાહાલ;
નકલનો તજવો વેહેવાર,
અસલ નકલનો સમજવો સાર;
અસલ તો સંભવતું સહી,
નીરાંત નકલ તો યાદ રહેવાતું નહીં.

૨૩

અસલ તો એક હરિનું નામ,
બીજું તો માયાનું ઠામ;
ત્રીજું તો માયાનું મંડાણ,
ઈંડ પિંડ આદે સહુ જાણ;
ઉત્પત્તિ પ્રલય તે સર્પે મટે,
નીરાંત નિત્ય નામે તે સર્પ ઘટે.

૨૪

ભક્તિ જાણું જ્યારે ખરી,
 વિશ્વાત્મા નિરખ્યા શ્રીહરિ;
 ભિન્નભાવ જે અળગો કર્યો,
 તૃષ્ણા ટાળી જીવતો મર્યો;
 નીરાંત નિશ્ચે લાગ્યો સહી,
 તે સમોવડ બીજો નહીં.

૨૫

રાગ ચૈતવણીનો.

હરતાં ફરતાં ધંધો કરતાં, ધ્યાન હરિનું ધરવું રે;
 નીરાંત કહે નિષ્ઠાનું ફળ છે, અધર્મથી ઓસરવું રે. ૧
 અધર્મથી ઓસરવું પ્રાણી, ધર્મ ધસીને કરવું રે;
 નીરાંત કહે નિષ્ઠાનું ફળ છે, આખર તારે મરવું રે. ૨
 મરવું તે તો સહુને ભાઈઓ, કોણ મોટો કોણ નાનો રે;
 નીરાંત કહે નિષ્ઠાનું ફળ છે, માનો કે ના માનો રે. ૩
 ના માનો તો વેદ પુરાણે, પૂછી જો જો પ્રાણી રે;
 નીરાંત કહે નિષ્ઠાનું ફળ છે, બીજી સરવે કાહાણી રે. ૪
 કાહાણી તે તો કે'વા માત્રે, કહ્યા વિના કોણ જાણે રે;
 નીરાંત કહે નિષ્ઠાનું ફળ છે, નિશ્ચિન વેદ વખાણે રે. ૫
 વેદ વખાણે જીવ્યો વિચારી, આતમ દષ્ટે દરશે રે;
 નીરાંત કહે નિષ્ઠાનું ફળ છે, સ્વાત સ્વતંત્ર વરશે રે. ૬
 છીંપે ગ્રહ્યું સો મોતી બનિયું, ખારા જળમાં ખાઈ રે;
 નીરાંત કહે નિષ્ઠાનું ફળ છે, જો સમજે તો સાઈ રે. ૭
 અહિમુખ પડિયું વિખ નીપજીયું, કદળી કપૂર નિપજે છે રે;

૬ સ્વાત ઈન્—સ્વાતિ નક્ષત્ર સ્વતંત્ર (પક્ષપાત વિના સમજે સરખી રીતે) વરસે છે.

તું કળ છે, શાળા તે તો સમજે છે રે. ૮
ગા સરખું, પૃથ્વી કાદવ થાય રે;
કાનું કળ છે, દૃષ્ટાન્તે ઓળખાય રે. ૯

આત્મબોધ.

રાગ કુંડળિયા.

આત્મ બોધ, બોધસે બંધન છૂટે;
કિંકર કટ જાય, નાહિ જમ કિંકર લૂટે;
રમારથ કે કાજ, કહું મેં આત બિખાની;
મજે વાકુ શીખ, નાહિ તો પીછી બાની;
સમજ સમજ લે સાર, મેમ પુરુષોત્તમ પાવે;
પકરો વાકી બાંધ, અવર કો કામ ન આવે;
કવિ કહે નીરાંત, ભરમકા લગરા તૂટે;
કરલે આતમ બોધ, બોધસે બંધન છૂટે. ૧
કવિતા જુગમે સોઈ હરિકા નામ વિખાને;
તન મન અરપે શીશ, અવરકી ઓટ ન આને;
મગન રહે મસ્તાન, હરિશુ હેતુ લાવે;
પલક પડે નહિ ચૂક, નિરંતર ધ્યાન લગાવે;
બિન માગેકી મોજ, સોહી હે હરિકે શરના;
બ્રહ્મા ઈંદ્રકું નાહિ, અવરકી સુતી નહિ કરના;
કવિ કહે નીરાંત, ઉંચ મત એસી ઠાને;
કવિતા જુગમે સોઈ, હરિકા નામ બિખાને. ૨

૮ કળી ૪૦—કળીમાં સ્વાતિ જળ પડે તેનું કપૂર નીપજે છે (?)

૧ પીછી બાની—નહિતો અમારી વાણી પાછી અમારી પાસે આવશે.
લગરા—લગડું. ૨ ઓટ—ઓથ. હેતુ—હેત. શરના—શરણ. ઠાને—જાણે (?)

બિન કવિતા કો જનમ, સુનો કહું કેસા ભાઈ;
 પથ્થર પડિયા પેટ, જનુની ભાર લદાઈ;
 બિમુખ કરીકે રામ, ઉદરકા ઉઘમ કરતા;
 નિગમ નિશદિન સુધ, પાપસે પેટા ભરતા;
 વાકે કોન હવાલ, હોયગે સાહેબ મેરા;
 કઠણ કાળકી જાળ, પડે ચોરાશી ફેરા;
 કવિ કહે નીરાંત, મૂઠ ચેત્યા નહિ જાઈ;
 બિન કવિતાકા જનમ, સુનો કહું કેસા ભાઈ. ૩
 ચેત ચોંપમે ચેત, કહતહું કરી પુકારા;
 પડે પંડ પછતાય, પલક નહિ લાગે વારા;
 જૂઠી બાજી જાન, ખરાકું જોજી લેના;
 ખેર ખેર કહા કહું, સમજ મન મૂઠ દિવાના;
 સાંધંસમો નહિ સાર, જુગમે જાનો ભાઈ;
 બડી બિચારે બાત, બડાંકી એહી બડાઈ;
 કવિ કહે નીરાંત, સાંધંકુ ભજલે ખ્યારા;
 ચેત ચોંપમે ચેત, કહતહું કરી પુકારા. ૪
 સુસલમાન પરમાન, સાંધં સખ ઘટ મેં દેખે;
 રહેમ નજરસેં રહે, ચોર દૂન ના પેખે;
 છોટા મોટા જીવ, ગણે સખ સાંધં સમાના;
 એહી કતેબો માંહી, લિખા હે ભેદ ન છાના;

[ચોપાઈ].

દિલ પાકસે દેખે એસા, સોધ સાંધ હે દૂન કેસા;

મેહેજત મક્કા ભિસ્ત હજુરા, ઘટ ઘટ સાંધઆં દેખે પૂરા;

૩ બિમુખ ઈન્—રામને વિમુખ રાખીને. અર્થાત રામથી પોતે વિમુખ રહીને. નિગમ—ગમ વગર. ૪ ચોંપમે—જલદીથી. વારા—વાર. જોજી લેના—શોધી લેવો. ખેર ખેર—વારંવાર.

ચીજ નિવાલા માટી ખાચે, કોન કતેખાં લખા બતાવે;
 બેઘમાન સોઘ કામા કરતે, જીવ ઝળે કર રોજી ધરતે;
 પાંચ બખતકી નિવાજ ઠાને, હરદમ સાહેબ પાસના જાને;
 દખ પેખ કે છુરી ચલાવે, એહી કરમસે દાજક જાવે;
 કવિ કહે નીરાંત, સાહેબકા સખહી ભેખા;
 મુસલમાન પરમાન, સાંઘ સખ ઘટમે દેખા. ૫

કાગળ.

રાગ દેશાખ.

સ્વસ્તિશ્રી વાગોડીઉં, મહાશુભસ્થાનક ભૂમિકા;
 પરમ પૂજા લાયક છો, વૈષ્ણવ દૃષ્ટે શોભિકા. ૧
 મૂરત મંચારામજી, પાવન પૂરણ રૂપ છો;
 નિષ્ઠા તે નિશ્ચળ નવ ડગે, એક અક્ષ વ્યાપિક ભૂપ છો. ૨
 ઉત્તમોત્તમ તારણ ધણી, અક્ષ કુળમાં ઉદ્દ થયા;
 મારા પ્રાણના વિશ્રામ આતમા, નિરંતર તમને લલ્યા. ૩
 સકળ ગુણ હૃદયે એક છો, નિરગુણ નિરખ્યા મેં વળી;
 વાચા તે અવિચળ સુખદાયક, લાલચ ચરણે રહી વળી. ૪
 અનેક ઉપમા જોગ જાણું, મન પૂરણ મનોરથા;
 જીવન સુકૃત સર્વનું, વર્ણવું ઉપની જે કથા. ૫
 અવર્ણ્ય આપ અનાદ્ય છો; વર્ણને વર્ણવી કેમ શકું;
 મુખ માંહી રસના એક છે, શેષ ના થાયે સહસ્ર થકું. ૬
 એક મતિ ગુરૂ પ્રતાપની, હરિજન તમને મેં લલ્યા;

૫ કતેખા—કિતાબ—પુસ્તક (ધર્મશાસ્ત્રનાં). પાક—પવિત્ર. મેહેજત—
 ભિસ્ત—સ્વર્ગ. નિવાલા—કોળિયા. દોજક—તરક.

૧ શોભિકા—શોભિતા. ૬ શેષ છંદ—જે વર્ણન સહસ્ર જીભથી શેષ-
 થી પણ ન થાય તે મારી એક જીભથી કેમ બને?

અખંડ દૃષ્ટિ નવ ઠરે, તેને અંતર પટ પડદે રહ્યા. ૭

ચિરંજીવ ચંદ્રવંશી, જશ જગ માંહે વ્યાપિયો;

શ્રવણે તે જણે સાંભળ્યું, તેના દોષ દુર્મતિ કાપિયો. ૮

પરગણું વડોદરું, દથાણ નામે ગામ છે;

પાવન પદરજ તમતાણી, વસ્તી તે ઉત્તમ ઠામ છે. ૯

પત્ર આ લખિયું પ્રેમશુ, હરિજન નીરાંત કહે નસી;

જે શ્રીકૃષ્ણ પ્રેમે કરી, વાંચવા ભાવે મન વશી. ૧૦

લખવા કારણ ઉત્તમ વિશેષ છે, અહીં ક્ષેમ કુશળ ખુશાલ છે;

કરુણા તે પૂર્ણ તમોતાણી, તેને વિદ્ય સહુ નિરમાલ્ય છે. ૧૧

ઉપરાંત અરજ માહુરી, માનો તો સાચી વિનવું;

સત્ય જ્ઞાનનું પત્ર લખિયું, સાખ વેદ વેદાંતની શી કહું. ૧૨

પૂર્વે તે મનની આથ ક્યાંથી, અને પંડમાં તે મન ક્યાં રહે;

એનો આદિ અંતનો ઠામ લખજે, એ સંશય તે નિશ્ચિન દહે. ૧૩

વિસ્તાર લખજે વર્ણવી, ચૈતન્ય ઘટમાં કાણ છે;

નિદ્રા તે આવી ક્યાં શમે, લખો એહી ઠામ અજ્ઞાણ છે. ૧૪

ચૈતન્ય જીવ શિવ એ મધ્યે, એમાંથી એક નિશ્ચે કરી;

૭ અખંડ ૪૦—જેની દૃષ્ટિ અખંડ તમારા વિષે ઠરતી નથી તેને તમે અંતરપટરૂપ પડદમાં રહ્યા છો. ૮ ચંદ્રવંશી—શીતળતાકારી.

૧૦ નસી—નિશ્ચે.

૧૩ પૂર્વે ૪૦—પૂર્વે મનનું આદિકારણ શું હતું? અર્થાત્ પ્રથમ મન શી રીતે પેદા થયું? અને શરીરમાં તે કઈ જગોએ રહે છે?

૧૪ ચૈતન્ય ૪૦—ઘટ (દેહ)માં ચૈતન્ય વસ્તુ શી છે? નિદ્રા ૪૦—જે આવીને શરીરમાં કઈ જગોએ સમાય છે?

હામ ઠાવો ઠીક લખજો, પંડમાં રહે ક્યાં ઠરી. ૧૫

મુણ વૈકુંઠ ધામ નો'તું, આદિ અંત જ્યોતિ નહીં;
પાંચ તત્વનો પ્રકાશ નો'તો, ત્યાર પેહેલું શું સહી. ૧૬

સહુ સૃષ્ટિની આદિની હામ વસ્તુ, વિશ્રામ પૂર્વે ક્યાં હતો;
સહુ સત્તાનો વિશ્રામ વસ્તુ, અંતનો લખજો થતો. ૧૭

ત્રણ ગુણને ત્રણ દેવ નો'તા, નો'તો કંઈ આકારને;
ત્યાર પહેલું શું હતું તે, લખજો શુભ સારને. ૧૮

તેનું નામ હામને રૂપ રંગે, તત્વ લખજો તારવી;
આળસો તો સમ અમારા, આરતને છે ઠારવી. ૧૯

આરત જોવા અનાદિની, ચૌદશ ભૂતળમાં ભમી;
નૌતમ વસ્તુ નવ મળી, નિશદિન દુર્લભ દેહ દમી. ૨૦

બાલ્યઅવસ્થા જોળનઅવસ્થા, જરા પૂર્ણ થઈવળી;
ત્યાં લગી જોઈ ફરી, નૌતમ વસ્તુ નવ મળી. ૨૧

દર્શન કંઈ દીકું નહિ, પડ્યો પંડ અંત ઉદય થયો;
મન તેનું ક્યાં શમ્યું, જીવાત્મા તે ક્યાં ગયો. ૨૨

એ આવાગમન વિધિએ કરી, પૂર્ણ અમને પ્રીછવો;
નીરાંત કહે ગુરુદેવજી, નિર્વાણ પારસ મન લોહ છુવો. ૨૩

૧૫ ચૈતન્ય ઈ૦—જીવ અને શિવ એ બેમાંથી ચૈતન્ય વસ્તુ કયી છે ? અને દેહમાં તેનો હામ ક્યાં છે ? ઠાવો—મુકરર.

૧૭ સહુ ઇ૦—સઘળી સૃષ્ટિની આદિ ઉત્પત્તિની હામ વસ્તુ—કારણભૂત સામગ્રીનો વિશ્રામ પૂર્વે—સૃષ્ટિ ઉપજ્યા પેહેલાં ક્યાં હતો ? સત્તા ઇ૦—જગત્માં જે કાંઈ “ છે ” તે સર્વે અંતે—પ્રલયકાળ પછી ક્યાં રહેશે ?—જગત્ નાશ થયા પછીનું શેષ સાહિત્ય ક્યાં રહેશે ?

૨૨ પડ્યો ઇ૦—દેહ પડ્યો અને અંતકાળ ઉદય થયો ત્યારે તેનું મન ક્યાં જઈ રહ્યું ? તેનો જીવાત્મા ક્યાં ગયો ?

૨૩ આવાગમન ઇ૦—એ સર્વ આવાગમનની વિધિથી કહેા. એટલે એક

- નિર્વાણીથી વિશેષતા, તે ભેદ વસ્તુ દાખજો;
 નીરાંત કહે મુજ દીન ઉપર, કૃપા પૂરણ રાખજો. ૨૪
- ખલ્લનું તે સ્વરૂપ કેવું, પંડમાં ખલ્લ ક્યાં વસે;
 કર્મ કર્તા કોણ છે, ઉચ્ચ નીચ દુખિયું કોણ હશે. ૨૫
- એહી અગમ અપાર છે, એનો પાર કીસ બિંધ પામિયે;
 નીરાંત તમ શરણે પડ્યો, ગમ આપે તો તૃષ્ણા વામિયે. ૨૬
- તમો વેદ વેદાંતની માંહે વસો, શાસ્ત્રમાં પૂર્ણ પ્રમાણ છે;
 માટે તે વિનતિ એ કરી, તમો એક અસલમાં જાણ છે. ૨૭
- ઝાઝું શું લખીએ વર્ણવી, એહી જાણવાનું કામ છે;
 મૂળ મહિમા મન વશ્યો, નિર્વાણી અનાદિ નામ છે. ૨૮
- સંવત અઢાર સત્તાવને, પોષ માસ વદની દ્વાદશી;
 સોમવારને શુભ જોગ રાત્રી, ઘડી આશરે વીશ વશી. ૨૯
- પૂર્ણ વસ્તુ સંભારીને, દીન ઉપર કરુણા કરી;
 ઉત્તર લખજો સ્થાનકે, તે સ્થાનક ખેસું હું ઠરી. ૩૦
- તૃષ્ણા તમ વ્યાપે નહિ, સંતોષ આવે સર્વથા;
 નીરાંત ઇચ્છે એટલું, મંચ્છારામ હરિ એક હતા. ૩૧
- એ નરવેડો નથી જેને, તેને તે હરિ બહુ દૂર છે;
 સમજીને પ્રેમે પારખો, તેને આત્મારામ હજૂર છે. ૩૨

દેહમાંથી જીવ અને મન નીકળીને ક્યાં જાય છે ? ત્યાંથી બીજા દેહમાં શી રીતે અને ક્યારે પેસે છે ? એ વગેરે વિસ્તારથી કહ્યો. નિર્વાણ ઇન્-મોક્ષરૂપી પારસમણિથી મારા મનરૂપી લોહાને સ્પર્શ કરો, (કે જેથી તે સુવર્ણ થઈ જાય.)

૨૪ નિર્વાણી ઇન્-જે વાણીથી પણ વિશેષ છે-વાણીના પણ વર્ણ્યા-માં નથી આવતી તે ભેદવાળી વસ્તુ મને સમજાવજો.

૩૧ તમ-અંધકાર (અજ્ઞાન). ૩૨ નરવેડો-નીવેડો-નિકાલ. કાગળ-માં પૂછેલા પ્રશ્નોનો નીવેડો જેના મનમાં થયો નથી તેને હરિ બહુ દૂર છે.

કહેતાને કરણી સાંભળતા, નવ જાણે નૌતમ ભેદ છે;

પાર ઇચ્છો પામવા, સેવો સંત હરિ ગુરુદેવ છે.

૩૩

સંતને શરણે જે ગયા, તેનું તે કારજ સિદ્ધ થયું;

નીરાંત મંછરામ શરણે, નિરંતર અંતર ગયું.

૩૪

જ્ઞાનોપદેશ.

પદ ૧ છં.

દરિયાનું મોતી, મરજીવા હોય સો લેશે.

ટેક.

મૂકો સાકર સાત અસમાન, કીડી જઈ ખાશે;

સાધુ અરસપરસ મળીને, ગુણ ગાશે.

દરિયાનું ૦ ૧

હરિયલ કાઠી મોતને ભાઈઓ સાશે;

તોય જીઓ કાષ્ટ એનાથી ન તજશે.

દરિયાનું ૦ ૨

એવું ધ્યાન હશે તો ધાણીને ભજશે;

નહિતો જાણે ખોટી સહુ આશે.

દરિયાનું ૦ ૩

ભાળા ગુરૂથી અબુદ્ધિ ભરમાશે;

જે તરબું તો આવો નીરાંતની પાસે.

દરિયાનું ૦ ૪

પદ ૨ જું.

અલ્યા તું તો વિષયથી વૃત્તિ વાળ,

જાણ કૂડો એને મહાકાળ;

જ્ઞેને એ તો મન તારું ભરમાવે,

જ્ઞેને એ તો સારામાં શરમાવે.

ટેક. ૧

જ્ઞેને એ તો નમણાં નિત્ય કરાવે,

જ્ઞેને એ તો પાણી હાથે ભરાવે;

જ્ઞેને ભાઈ ગુરૂનું ઘર છોડાવે,

૨ હરિયલ-એ નામનું પક્ષી જે પકડેલી લાકડીને પ્રાણાંત સુધી છોડ-
તું નથી એમ કહેવાય છે. ૪ અબુદ્ધિ-બુદ્ધિ વિનાનો.

જેને એ તો ખલ્લનું ધ્યાન તોડાવે. અલ્યા૦ ૨

અલ્યા એ તો રાતે તને જગાડે,
અલ્યા એ તો સ્વપ્ના માંહી લગાડે;
મારું માને તો એને લગાડે,
સ્મરણથંકી તું જેને જગાડે.

અલ્યા૦ ૩

થાશેા શાંત કલ્પના કાઢી,
વિષયની વૃત્તિને નાખો વાઢી;
વાત કરવી મૂકો આડી,
જતાયો જાણો વિષય અનાડી.

અલ્યા૦ ૪

મહાદુઃખ કેરું છે મૂળ,
વૃદ્ધપણમાં ચટાવે ધૂળ;
એમ જાણીને તજે ભાઈ,
સમરો નામની નવાઈ.

અલ્યા૦ ૫

તરશેા જ્યારે વિષય છૂટે,
નહિ તો ક્રોધરાં ભેળી કૂટે;
મન કરો દઢ તમે જ્યારે,
એ તો હારીને રહેશે ત્યારે.

અલ્યા૦ ૬

તારો કૂલાવ્યો એ કૂત્રે,
તારો મૂલાવ્યો એ મૂત્રે;
ત્યારે શીદ કરે સંતાપ,
મિથ્યા ધારે શેણે તાપ.

અલ્યા૦ ૭

૨ નમણું-ભાઈ સજ્જામો-નીચું નમવાપણું. ૩ લગાડે-આળી મૂકે.
સ્મરણ ૪૦-જે જે તું સંભારવાપડેજ જગાડે છે. (વિષયને સંભારવાથી
વચનની દૃઢતા પ્રકટે છે).

નામ નાથનું નિત્ય સંભારો,
વધ્યા વિષયને તમે મારો;
નીરાંત નામે છૂટે સર્પ;
જન્ય વિષયાદિના ગર્વ,

અધ્યા૦ ૮

ધોળ ૩ જી.

સદ્ગુરુજીના શબ્દ વિચારીએ, ટળે માયા મોહ અહંકાર;
બાળી ભસ્મ કરે બીજી વાસના, ઉર પ્રકટે પ્રેમ અપાર. હરિ૦ ૧
ચઢી અલ્લ ખુમારી ના ઉતરે, સુખ મુખ કહ્યું નવ જન્ય;
એવો અનર અમર રસજો પીએ, તેનાં નાણ વેણ પલટાય. હરિ૦ ૨
એવા જ્ઞાનધનવત થઈ રહે, ગાળે અલ્લ હિમાળે હાડ;
પછે કશું તેને નવ રહે, પાણી પથ્થર કે પા'ડ. હરિ૦ ૩
જેમ સાયરમાં સરિતા ભળે, તેનું નામ નદી મટી જાય;
તેમ એ રસમાં રચ્યા પર્યાતે, એક રૂપે ભાઈ થાય. હરિ૦ ૪
પોતામાં કૃષ્ણ ને કૃષ્ણમાં પોતે, કૃષ્ણ વિના ન દીસે આન;
પણ એ તો ક્યારે ભાઈ થયું છે, જ્યારે ભૂલો અલ્લમાં ભાન. હરિ૦ ૫
એ સખ મીઠાવો જનિયો, ગુરુગમકી હોય ખાન;
નીરાંત નિરંજન એક છે, સખઘટમે ભગવાન. હરિ૦ ૬

ધોળ ૪ થું.

સંતનાં લક્ષણ આજ કહીએ, સુણજો સહુ મહાંત;
જેની વૃત્તિની વાત કરતાં, આવે ન કદીએ ભ્રાંત. ૧

૨ ખુમારી-કેદ. ૩ જ્ઞાનધનવત-જ્ઞાનવડે સંપૂર્ણ વ્યાપ્ત જેવા.
૫ આન-અન્ય. ભાન ધન-અલ્લરૂપ થઈને ભાન ભૂલી જાયો!
૬ મીઠાવે-મેળવી આપે. ખાન-વાણી.

બ્રહ્માનંદમાં મગન નિરંતર, એક જપે તેનું નામ;	
જીવ શિવકો તો ન્યારા ન જાને, કે'વા તેને પરમધામ.	૨
ગગન ચળે પણ સંત ન ચળતા, દૃઢ મનના એવા ધામ;	
ક્ષમાતાણા તો શિરદાર સાચા, જેથી હારે સુંદરશ્યામ.	૩
આશા કેરી તો દારી તોડી, દારી જોડી જગતજામ;	
ઇંદ્રીવશ કરી આપ બીરાબ્યા, નમો હે સુંદરશ્યામ !	૪
શીલકે દેવતા રામ ભયે હે, ગુરુકો ન પહોંચે સાર;	
શીલ સંતોષ બડ ભારી હે, શુદ્ધ બ્રહ્મા વિચાર.	૫
નીરાંત નામ જપે નિશદ્દિનકો, પાવે પરમધામ;	
રામ રામ એક નામ નિરંતર, ભજે જાણી સુંદરશ્યામ.	૬

૫૬ પ મું.

નરખી પરખીને ગુરુ કરવા;	
રે ભાઇઓ સદા નરખી પરખીને ગુરુ કરવા.	ટેક૦ ૧
તનનો કે મનનો પરચો નવ દખો,	
તો પગ જઈ શો ધરવા;	
ઝાઝ મળ્યું પણ ઝાઝી નથી તો,	
કેઈ વિધિપાર ઉતરવા.	રે ભાઇઓ ૦ ૨
કાળ આળમાં ગુરુજ દાઝે,	
એનું ઉદર દેજે ભરવા;	
જંજળ જોઈને સાધુ કે'વા,	
દરશને લાગે વરવા.	રે ભાઇઓ. ૩
તપકેરી તો વાત ન જાણે,	

૪ જગતજામ—જગતમાં જામી રહેલા પરમેશ્વરની સાથે.

૨ ઝાઝી—વાહાણ ખેડનાર. ૩ સાધ્ય—સિદ્ધ કરવાનો અર્થ.

- લાગે સાધ્ય સે ડરવા;
રૌરૌ નરકે જઈ પડવાનું,
ઉપરમાં જતું ચરવા.   રે ભાઈઓં ૪
- આઠ ધાતુઓ ભેગી કરીને,
પેટી મૂકી ધરવા;
એમાંથી કોઈ નીકળ્યા તે તો,
જાણો આલ્યા મરવા.   રે ભાઈઓં ૫
- એવા બિચારા કંઈ મરે છે,
જઈ કોના પગ ધરવા;
અપાર લીલા સદ્ગુરુકેરી,
જાણે જે સંસાર તરવા.   રે ભાઈઓં ૬
- અવધૂત બાપુ શિષ્ય અમારા,
સુણો કાન કરી શરવા;
નીરાંત નિરંજન એક દીખાવે,
સંસાર સાગર તરવા.   રે ભાઈઓં ૭

પદ ૬ કું.

- બાપુ નાવ તપાસી બેસો, પથ્થર હોય તો માંહી નવ પેસો;
બાપુ જંત્ર જેવું તન જાણો, સાચું સમજીને સુખ માણો.   ૧
- બાપુ એ તો તુંબડું લીલું પે'લું, નવ જાણે જેનું મન મેલું;
બાપુ સૂકવ્યું પછે થયું પીણું, એને કાપી કર્યું કંઈક લીલું.   ૨
- બાપુ લાકડાની સાથે જોડ્યું, એને જેમ તૂટે તેમ તોડ્યું;

૪ ઉપર-પ્રારજમીન. સંસારનાં સુખમાટે ભ્રમવું તે ઉપરમાં ચરવા.
જવા બરાબર છે. આઠ ધાતુઓ—લોહી, માંસ, મેદ, અસ્થિ, વસા,
મજ્જા, વીર્ય અને ત્વચા. ધરવા-પડવા. ૬ પગ ધરવા-શરણે પડવું.

બાપુ ખીલીઓ મારી ખાંતે, તાર બાંધ્યા બેશી નીરાંતે. ૩

બાપુ બજવનારો બીજા, તેને ઓળખીને તમે રીજા;

બાપુ મન ભમે તો લીલું જાણો, બજવનાર જાણીને સુખ માણો. ૪

તરો બાપુ એવી ટેકે, સદ્ગુરુકેરે વિવેકે;

નીરાંત નિશદ્દિન એક જાણો, નામ કેરો નિશ્ચે પ્રમાણો. ૫

પદ ૭ મું.

બાપુ અવિગતથી અમો આવ્યા, બાપુ કોઈએ નવ બોલાવ્યા;

બાપુ નવ જાણ્યા નવ માણ્યા, બાપુ બ્રહ્મ કોઈએ નવ નાણ્યા. ૧

બાપુ જનમ્યા નહિ નીરાંતા, બાપુ મરનેકી છોડી બ્રાંતા;

બાપુ બાળક નહિ નીરાંતા, બાપુ જીવાનીકી નહિ જાતાં. ૨

બાપુ તીરથ વ્રત સખ છોડ્યા, બાપુ દેહ નામસે જોડ્યા;

બાપુ લહ્યા જગ સખ ખોટા, બાપુ નામના પરચા છે મોટા. ૩

બાપુ જ્ઞેયા જ્યોતિ રૂપા, બાપુ રૂપ અતિ અનુપા;

બાપુ એજ નામ અમારા, બાપુ જાણો રૂપ તમારા. ૪

બાપુ અમે રોગ ના જાણ્યા, બાપુ અમે ભોગ ના માણ્યા;

બાપુ વાણી જે અમો બોલું, બાપુ ધર્મકી ધારણ તોલું. ૫

બાપુ સત્ય શબ્દ હમારા, બાપુ જાયે સંશે તમારા;

બાપુ સો બાતકી એક બાતાં, બાપુ સખ અજ્ઞાનકી રાતાં. ૬

બાપુ એ જૂઠી કાંઠા જૂઠી માયા, બાપુ જૂઠા હે સગા ભાયા;

બાપુ નીરાંતકા નામ સચ્યા, બાપુ આપ બીના સખ કચ્યા. ૭

પદ ૮ મું.

જ રે સુમતિ નારીનો સાયબો, વર વિઠલ વરિયો રે;

ગંભીર ગુણનો છે આગબો, દેવ દિલનો છે દરિયો રે. સુમતિ ૧

જી રે જનુની તો જેની જશોમતિ, જી રે નંદનો નાંધડિયો રે;
અદ્વૈત દ્વૈતનો દેવ છે રે, મારી દષ્ટિએ પડિયો રે. સુમતિ૦ ૨

જી રે લક્ષણ બ્રહ્મણે બિરાજતો, વા'લો વાનલે ભરિયો રે;
પાતળિયો પુષ્પની પાંખડી, મેં તો ધ્યાન માન ધરિયો રે. સુમતિ૦ ૩

જી રે ખીળાં ખીતાંબર પેરિયાં, કટિ શોભે કંદારો રે;
બાંચે બાબુ બાંધ બેરખા, છે કંઠે હીમનો દારો રે. સુમતિ૦ ૪

જી રે માળા તે મોઘા મૂલની, કાને કુંડળ રાજે રે;
મુસ્તક મુકુટ હીરે જડયો, છત છમીલાને છાજે રે. સુમતિ૦ ૫

જી રે વાગો તે વિઠ્ઠલરાયને, શોભે શાલ દાશાલો રે;
મોજડી પાચે રે માલતી, લાગે વૃત્તિએ વા'લો રે. સુમતિ૦ ૬

જી રે કેસર આડ કપોળ છે, મુખે મુખવાસ મોહે રે;
અમીરસ અણિયાળી આંખડી, શોભા નખશિખ સોહે રે. સુમતિ૦ ૭

જી રે સુકૃત આભરણ શોભિતાં, સ્વામી શીલવ્રત ધારી રે;
પ્રહ્લ્યાચારી ભવોભવતણો, જેને અનેક નારી રે. સુમતિ૦ ૮

જી રે ચાલ ચતુર રે રાયની, મોહ્યા મુનિજન મટકે રે;
અટકે રે ચાળો તે આંખનો, લોભી લુંટ્યા છેલટકે રે. સુમતિ૦ ૯

જી રે અકળકળા એની એપતી, ભણ્યા ભેદ ના જાણે રે;
શિવ વિરંચી ને શારદા, નેતિ વેદ વખાણે રે. સુમતિ૦ ૧૦

જી રે શી શી તે શોભા હું વર્ણવું, વેદ વર્ણવી ના જાયે રે;
મૂઠ મતિ કો માહરી, કહીએ એની કૃપાયે રે. સુમતિ૦ ૧૧

જી રે પુણ્યવંતી એને પામશે, દાસ નીરાંતનો સ્વામી રે;
નિવૃત્તિ નારીનો નાવલો, સત્યવંતી તે પામી રે. સુમતિ૦ ૧૨

પદ ૯ મું.

મોહ ઉપગારી રે મોહનજીની મોરલી, વાગી વનડાની સાંય;
 સાદ શ્રવણે અનુપમ સાંભળી, મન અટક્યું છે ત્યાંય. ટેક. ૧
 આપે અધર ધરી રે આનંદમાં, ઉભા જમુનાની તીર;
 જ્ઞાનધન નૌતમ નાદમાં, ગાયે હળધરવીર. મોહ૦ ૨
 સખી મુને ઘરના ધંધો રે ગમતો નથી, જોવા જલ્દવરાય;
 ત્રેહો વ્યાકુળ થઈ રે સ્થિરતા નહિ, હૈડે રૂંધણ થાય. મોહ૦ ૩
 સખી માઈ ચિત્ત વિત્ત સર્વ ચોળાઈ ગયું, શિથિલ થયું છે શરીર;
 અતિ ભાવ ભૂધરને રે ભેટવા, રાખી નવ રહે ધીર. મોહ૦ ૪
 ધિઃક લાજ કુંડુંબ કુળ લોકની, ધિઃક સાસરું સંતાપ;
 સ્વામી નીરાંતનો મળશે ત્યારે, ટળશે તનના રે તાપ. મોહ૦ ૫

પદ ૧૦ મું.

રથ લઈને આવ્યા અકૂર જી, પ્રભુને તેડીને જાશે;
 જીવન જતાં તે કંઈ નવ ઉગરે, હવે ક્યમ તે થાશે. રથ૦ ૧
 ક્યમ કરીએ વા'લો રે હવે ક્યમ રહે, કોણ કરીએ ઉપાય;
 જ્યમ ત્યમ કરો કોઈ એટલું, વા'લો મથુરા નવજય. રથ૦ ૨
 બાઈ પાપ પ્રગટ થયાં પૂર્વનાં, વા'લા વિજેગે રે'વું;
 દુઃખ દારણ દિન ક્યમ લેઈશું, પડશે કઠણ છે સે'વું. રથ૦ ૩
 સખી સરવે મળીને કહો કૃષ્ણને, બોલો મોઢે ને ચઢી રે;
 નિકર પાછળથાં પસ્તાઈશું, જાશે નહિ વિજેગે ઘડી રે. રથ૦ ૪
 પ્રાણ સાટાની પ્રીત બંધાઈ છે, તે તો તાણી ના તૂટે રે;
 સ્વામી નીરાંતનાને કહો કર ગ્રહી, ઘોળે દિવસે હુટે રે. રથ૦ ૫

૧ મોહ ઉપગારી—મોહ ઉપજનવતારી.

૩ દિન ક્યમ લેઈશું—દિવસ શી રીતે કાઢીશું ?

પદ ૧૧ મું.

નિરગુણ નામ લ્યો નર નારી રે, આ અવસર બલિહારી રે. ટેક.
હરિનામ સમાન આરાધો રે, નિરંતર સાધન સાધો રે;
ઝોહી અંતરકી ગત જનો રે, કહું આદ્ય અંતકી માનો રે. નિરગુણ૦૧
સમજી લો સાન બતાઈ રે, દુજી છોડોને સબ ચતુરાઈ રે;
ચતુરાઈ તો મનકી લાઈ રે, કહું નિરગુનકી સમુગ્રાઈ રે. " ૨
નામ નિરગુણસે નહિ ન્યારા રે, એકાએકી આપ ફિરતારા રે;
મન પવન ન પહોંચે જ્યાંહી રે, વાકી ખોજ કરો ઘટ માંહી રે. " ૩
ઘટ ભીતર કહીએ ન્યારા રે, વાકો રૂપ અલક્ષ્ય અપારા રે;
આપે આપ તે અલક્ષ્ય લખાયા રે, તબ પાર અગમકા પાયા રે. " ૪
મન ઉલટ નિરંતર આયા રે, છાંડી બસતી ને જંગલ બસાયા રે;
જંગલમેં તો ભય કચ્છુ નાહિ રે, કહે નીરાંત બસવો ત્યાંહિ રે. " ૫

પદ ૧૨ મું.

ઝો ઉદ્ધવજી, પ્રાણપતિ પ્રત્યે રે અરજી અમારી;
જઈને કહેજો, તમ ટાળી તલખે રે ખીજની નારી. ટેક. ૧
કુબજની સંગે મન મોહ્યું, ફરી પાછું ગોકુળ નવ જોયું;
અમો પ્રીત કરીને પણ ખોયું, ઝો ઉદ્ધવજી. ૨
સુખસજ્જત સ્વામીનું રમાયું, જગ્યાથી જ્યમ વીતે શમાયું;
ત્યમ ત્યમ છે પ્રેહનું જોર ઘાયું, ઝો ઉદ્ધવજી. ૩
વા'લા વિના ઘડી તે દિન થાયે, કહો દિવસ કંઈ પેરે જાયે;
એ દુઃખે અમો નહિ જીવાયે, ઝો ઉદ્ધવજી. ૪
પિંડ પડશે આરત એવી છે, અમ સાથે તાણી તેવી છે;
પ્રીત મીન નીરના જેવી છે, ઝો ઉદ્ધવજી. ૫

મરજદા મૂકીને કહીએ, મોહનજી મહુ ઘણાં થઈએ;
 દુઃખ દારણને અમો કયમ સહીએ. એા ઉદ્ધવજી. ૬
 સ્વામી નીરાંતના પ્રત્યે કહેજો, અળખાની અરજી માની લેજો;
 એક વાર અમને દરશન દેજો, એા ઉદ્ધવજી. ૭

પદ ૧૩ મું.

રાગ શારંગની દેશી.

નરદેહ ધરી સુકૃત કાંઈ નવ કીધું રે, પ્રભુને નવ લક્ષ્યા;
 તે જન જાણો નિશ્ચે નિરખ્યા, નીચી ચોનિમાં ગયા. ટેક. ૧
 અતિ દંભ ગર્વ અભિમાન ઘણું, મન મોટમ ધણીને નહિ નમણું;
 તે જન કુળ પામ્યા ગજાહિતાણું. નરદેહ૦ ૨
 કરે કરમ પશુ જન જીવ હણે, જીભસ્વાદે દોષ કંઈ નવ ગણે;
 તે જન કુળ પામ્યા કાગતણે. નરદેહ૦ ૩
 અતિ છળવિદ્યા લંપટ વાણી, પરધન પરદારા નજર ઠાણી;
 તે જનકુળ સુવર થયા જાણી. નરદેહ૦ ૪
 હુંપદને પુદ્ધિવાન થયો, શિર કુળ કુટુંબનો ભાર વહયો;
 તે જન કુળ ખર મરજદ ભયો. નરદેહ૦ ૫
 એ કરમગતિ કરાણી કાચી, ગાફલ નર સમજી કર સાચી;
 જન નીરાંત કહે જીગતે જાચી. નરદેહ૦ ૬

પદ ૧૪ મું.

રાગ શારંગની દેશી.

અજ્ઞાની જીવ, નીર ઊપણું પીતાં ખ્યાસ ન લાગે;
 મૂઠ મન વિચાર, અમૂલક અવસર વાણસે વાર ન લાગે. ટેક. ૧

૨ ગજાહિ—હાથી અને સર્પ. ૩ જીભસ્વાદે—જીભના સ્વાદથી.
 ૪ ઠાણી—સ્થિર કરી.
 ૧ ઊપણું—ગરમ.

તું તો પરદારા શું પ્રીત કરે, તેમાં તત્ત્વ તારો તોલ હરે;

તું તો અજ્ઞાણ અંધો થઇને ફરે.

અજ્ઞાની જીવ ૦ ૨

તારું ડાહ્યાપણ સઘળું ક્યાંહી ગયું, તારું છળ વિદ્યામાં ચિત્ત રહ્યું;

તેં તો લાલ વિનાનું લક્ષણ ગ્રહ્યું.

અજ્ઞાની જીવ ૦ ૩

તું તો પૂર્વે પુણ્ય કર્માચો છે, તેણે મનુષ્યા પદવી પાચો છે;

જે જગી શું ભરમાચો છે.

અજ્ઞાની. જીવ ૦ ૪

આ તન પલકમાં પલટારો, તારું વા'લું સહુ નિર્બળ થારો;

તે વેળા વહારે કોણ ધારો.

અજ્ઞાની જીવ ૦ ૫

અવસર આવ્યો છે હરિ ભજવા, હવે વિષય ભોગ મનથી તજવા;

જન નીરાંત કહે સત્યમત સજવા.

અજ્ઞાની જીવ ૦ ૬

પદ ૧૫ મું.

રાગ આશાવરી.

રામરસ પીવે સો જન પૂરા, શતમે કોઈ એક શરા.

ટંક ૦ ૧

રામરસ ને પ્રેમ પિયાલા, પાકા પાત્ર ના ફૂટે;

આપ પીએ ઐરનક પીલાવે, તલભર તામેં નવ ખૂટે. રામરસ ૦ ૨

રસ મતખાલા રૂપ બખાણું, મગન રહે મન માંહી;

ત્યાગી તનકી શુદ્ધ ગિસારી, છાક ચઢી ભય નાહી.

રામરસ ૦ ૩

ગગન ગુફામે યોગાન ગિયાનકા, આપ રહે એકિલા;

અન્ય દેવ વાકે દિલ નાહી, નહિ ગુર નહિ ચેલા.

રામરસ ૦ ૪

અનંત કલા વા તનકે માંહી, ઉલટ સમે સંસારા;

નીરાંતદાસ દેખ્યા તા માંહી, તિન લોકસેં ન્યારા.

રામરસ ૦ ૫

૩ છાક—મદ. ૪ ગગન ઈ૦—હૃદય રૂપી ગગન ગુફામાં જ્ઞાન રૂપી યોગાન છે તેમાં આત્મા રૂપી સંત એકલા વસે છે.

૫ વા—તે. ઉલટ ઇ૦—સંસાર તેને વિષે ઉલટીને (દૃશ્ય થઇને શમી જાય છે). ૫ તામાંહી—જ્ઞાનના યોગાનમાં. ન્યારા—જ્ઞાન—પરમેશ્વર.

૫૬ ૧૬ મું.

રાગ પ્રભાત.

કોગટ ફુંદ સંસાર સમજી રહો;
 ના લહો નાથ મન સાથ શોધી. ટેક૦
 કોઈ દેવ દે'રાં ફરે, તીરથ વ્રત જાગ કરે;
 ના ટળે કર્મના કીચ કોથી. કોગટ૦
 કોઈ મૌનવ્રત ગ્રહી રહે, અસત્ય નવ ઉચરે;
 ધર્મ રૂડા કરે વેદ સાંજે. કોગટ૦
 તોચે અલ્યા શું થયું, દૈતનું દુઃખ નવ ગયું;
 હારદ અજગું રહ્યું, પિંડ પાંજે. કોગટ૦
 કોઈ સ્વપ્નમાં નૃપ થયો, રાયનિધ પામી ગયો;
 એવું ભ્રમમાં મન તુંયે રાંજે. કોગટ૦
 પણ જાગવાથી ગઈ રિદ્ધિ, શિરચમર જે ઢળતી;
 અલ્યા ત્યારે મુખકું શું દાંજે. કોગટ૦
 મન કૃત્ય એવું કરે ઘે'લે, આણી પેરે ભાઈ આણે પેલે;
 નવ ટળે ગર્ભના ઘાણ તેથી. કોગટ૦
 કોઈ સોહં સાધે સદા, તે જાપ માંહે રહે મુદા;
 પ્રપંચની પાર રહી પ્રીછ અજાગી. કોગટ૦
 માયાનું હાટ વિરાટપદ ના લહ્યું, મારું તારું કરતાં સર્વ ગયું;
 પછે ભુર પ્રુદ્ધ થઈ ભરમે વળગી. કોગટ૦
 કોઈ આપમત ગ્રહી રહ્યા, વળી સમજી શીતળ થયા;
 મૃતવત દાસ થઈ દીન ખોલે. કોગટ૦

- એમ અહંકારમાં જ્યારે બુદ્ધિ ભઈ, ઉત્તમ નાથની પ્રીત પડદે રહી;
પછે ભૂતળ ભરમિયાં ભૂત તોલે. કોકટ૦ ૧૧
- ત્રિગુણાતીત અદ્વૈતપદે, આવિયા તે તો જાણો શુદ્ધ હૃદે;
નામ નિશ્ચે થયું ભૂલ ભાગી. કોગટ૦ ૧૨
- એક ધ્યાને સોહંની લે' લાગી, સદ્ગુરુ સેનમાં મોજે માગી;
જ્યારે અજ્ઞાન ઘેનેથી જોયું જાગી. કોગટ૦ ૧૩

પદ ૧૭ મું.

રાગ રામગ્રી.

- સમજી લે સાર વિચાર, કર્મ વસ્તુનો નિરધાર, ટેક.
પ્રભને ભાળ મન ભૂલ ટાળો, આડમાં અટક ના વટક થા વેગળો;
પાલટી પ્રીછ નિજ નામ નિહાળો. સમજી લે૦ ૧
- ચતુર્દશ ભુવન તે એક ભગવંતમાં, ભાઈ જાને જોઈ શુદ્ધ મતમાં;
ધશ્વિર આધ ગુણ રૂપરાજો. સમજી લે૦ ૨
- જેમ વૃક્ષમાંહી ફુલ ફળ છે, પાન રહે પેટમાં એવું બળ છે;
પછે અંકુરમાં સહુ સમજો. સમજી લે૦ ૩
- પિંડ પ્રહ્લાંડ તે પોતમાં પરખવું, જુગતી જોઈ અતિ મન હરખવું;
પોત ના પારખ્યે ભાત ભાળો. સમજી લે૦ ૪
- એ જંતુને નવ જડે, સુગમ કોઉ સંતને;
જે સદ્ગુરુ સેનમાં આપ કાળો. સમજી લે૦ ૫
- જગતના જીવનમાં મુક્ત થઈ મા'લવું, અમલની ઝોટમાં ઝોટ ભાગે;
જ્યમ પારસના પિંડમાં શું હેમ ભાળે. સમજી લે૦ ૬
- હરથી ખેંચી એ તો કરે છે રૂડું, ભગાડી દ કાટ જેહ હોય ભુંડું;

૧ વટક-છટકી જા. પાલટી—પાછો ફરીને.

૪ પોતમાં—કુમાશમાં અર્થાત તેના મૂળસ્વરૂપમાં. ૫ જંતુ—પામરજીવ આપ-હું'પણ. ૬ અમલની ઝોટ—પ્રહ્લાનંદની લેહેર.

(૧૨૬)

પ્રાચીનકાવ્ય.

વળી પરસતાં રૂપ ટળે લોહ ભાગે. સમજ લે૦ ૭
પ્રક્તનું રૂપ આકાશ નિહાળ તું, દેખવામાટ નહિ ઘાટ તોલે;
ભાઈ છે કંઈ કારમો એમ યોલે. સમજ લે૦ ૮
જ્ઞાનીના પિંડનો થાપ નહિ આપમે, જૂઠી નથી લેઈ જુઓ ખાપમે;
ભાઈજે આપ ટાળીને આકાશ યોલે. સમજ લે૦ ૯

પદ ૧૮ મું.

રાગ ઢળક પ્રભાત.

ન જનનું પ્રિયા કોન બાતપર રાજ; ન જનનું પ્રિયા કોન બાતપર રાજ.
મેં રે અજની કહું મરમ ના પાઉં, બહોત બનાઈ તેરી બાજ;
બાજસેં બાજ મીલ ખેલે, ભૂલે હેં પંડિત કાજ. ન જનનું ૦ ૧
શિવ સનકાદિક નારદ આદે, ભારે પદ પ્રસાજ;
અન્ય ઉપાસીકો કૌન ગીનતહે, બાવન મતમાં બિરાજ. ન જનનું ૦ ૨
બાજકી મેં જાઉં બલિહારી, બાજ ઉપર સખ રાજ;
બાજગરકું કોઈ ના બૂઝે, એસી અકલ મત છાજ. ન જનનું ૦ ૩
બાજગર કૌન બૂઝાવો, અનમીલે સખ સાજ;
કાળજાળસે તબહી બંચે, સદ્ગુર પાવે અવાજ. ન જનનું ૦ ૪
બાજકુ તબ્યા બુઝ્યા બાજગર, સદ્ગુર બૂઝ્યા નવાજ;
નીરાંત નામ બાજગર બૂઝો, રહ્યો હે ગગન ધૂન ગાજ. ન જનનું ૦ ૫

પદ ૧૯ મું.

રાગ પ્રભાત.

સતગુરકો સમરન કર લે, ચેત ચેત નર નારી રે;
હરદમ દારી કાળ હલાવે, પલમે લેગે મારી રે. ટેક. ૧

૭ એ--પારસ.-રૂપ ૪૦--લોહનું રૂપ અને નામ નાશ પામે છે.

પદ ૨૧ મું.

રાગ પ્રભાત.

અધર કલા મે આસન કરને, રામનામ લાહે લાઈ રે;
 અન્ય દશા તું અલગી કરને, ભૂલ ગયા તેં ભાઈ રે. ટેક. ૧
 ભણ્યો ઘણું પણ ભેદ ન જાણ્યો, કરણી ઘણી કમાયો રે;
 બીજ વૃક્ષની પેરે સર્વ તું, તે પૂરાણ નવ પાચો રે. અધર૦ ૨
 હંસ બન્યો પણ ન મળે પાસે, ખીર નીર નરવેડો રે;
 ગુણ વિના તે ઘે'લો કહીએ, કાહાપણ દૂર ખસેડો રે. અધર૦ ૩
 સ્થૂળ સૂક્ષ્મ ને કારણ કહીએ, મહાકારણને નિરખો રે;
 મહાકારણથી અળગું કહીએ, તે પદ પૂરાણ પરખો રે. અધર૦ ૪
 જન્યત અવસ્થા સ્વપ્નાંતર ને, સુષુપ્તિ ને તુરિયા રે;
 તુરિયાથી તે અળગું કહીએ, તે વિરલા જન વરિયા રે. અધર૦ ૫
 ભણ્યા ગણ્યામાં એ નવ આવે, અનામ વસ્તુ આધી રે;
 નીરાંત નામ ગુરૂ તરતારણ, લેહે નિરંતર લાગી રે. અધર૦ ૬

પદ ૨૨ મું.

રાગ પ્રભાત.

દખો રે દુનિયાકા મારગ, જૂઠું કહે સચ્ચા રે;
 અવાચકું આદર દેવે, વાચકું કહે કચ્ચા રે. ટેક. ૧
 સાચાથા પણ ઉલટ સમાના, અળ કેસે દિલમાના રે;
 સળહિ જગતકું હલા ચલાવે, સોહી ખોજ ના આના રે. દખો૦ ૨

૨ બીજ—બીજ અને વૃક્ષની પેરે સર્વ છે પણ તું તેભેદ પૂર્ણ પણે પાચો (પાખ્યો) નહિ.

૧ જૂઠું—જૂઠા સંસારને. અવાચક વાણી રહિત જડ મૂર્તિ. વાચક—વાણીવાળા ગુરૂ આદિક. ૨ સાચા ઇ— તું અહા રૂપે સાચો હતો પણ ઉલટી બુદ્ધિ કરીને હવે રૂપમાં સમાઈ ગયો છે.

એક સ્વતંત્ર સખ ઘટ પૂરન, આનંદ દેવ કહાં રહેવે રે;
 ગુરુ હમારા સોહી બિરાજે, સાચી હકુમત કહેવે રે. દષ્ટો ૩
 બેદ કિતાબાં પઢે નિશદિન, સાચા આપ ના પાવે રે;
 હુઆ દેખતા પણ મારગ ભૂલા, અંધા કિસ બિધ જાવે રે. દષ્ટો ૪
 અંધી દુનિયાકુ કહા કહિયે, કાજ પંડિત અંધા રે;
 ખરે ખોટોકા નહિ પારખું, પઢે ગનેસે ધંધા રે. દષ્ટો ૫
 એક બિના કોઉ ઐર ન દૂજ, અન્ય દેવકું પૂજે રે;
 બડી ભૂલકી ગાંડ પડી, કહે નીરાંત વિરલા બૂઝે રે. દષ્ટો ૬

પદ ૨૩ મું.

રાગ પ્રભાત.

યા સાહેબ સદ્ગુરુ મિલિયા, મે'ર કરી તબ મન માન્યા;
 રે બડા કૌન ઉનથે કહીએ, પિતા પુત્રપે સમજના. ટેક. ૧
 લટા કર અલખ લખાયા, આપ આપકું આલખાના;
 કા દૂર કર ડારા, કીના રંકકુ મહારાના. સચા ૨
 ગુરુમુખ કીના, આપ આપકા ઉનમાના;
 ડા બનાયા, ફાલ ધરત નહિ કુરમાના. સચા ૩
 દાકા ન્યાય ચૂકાવે, તખત કહાવે અરસાના;
 દીન દુનિયાકા દાતા કહાવે, ખેલ ખલકકા ગઢ ભાના. સચા ૪

૧ ઉનથે—એનાથી. આ રે ઈ—આ સદ્ગુરુ એજ મોટા છે. પિતા
 ઈ—જેમ પિતા પુત્રને સમજાવે છે તેમ મનને ઉલટા (પાછું) ફેરવીને જોણે
 અલખ વસ્તુ (બ્રહ્મ) સમજાવ્યું છે, અને એવી રીતે પોતાનું આપ (પોતાપણું)
 આજખાવ્યું છે.

૩ ચાહવત—ચાહન (?)

૪ અરસાના—અરસ (પરમેશ્વરનું ધામ) નું. ભાના—ભાગ્યો. ખેલ
 ૩૫ ખલકનો ગઢ ભાગ્યો.

સખ ઘટ બાસી ખલ્લ બિલાસી, પદ પૂરન હે નિરખાના;
નીરાંત નામ અમલ રસ માતા, સખ કોઇ ચહાવત નહિ છાના. સચાં ૫

પદ ૨૪ મું.

રાગ પ્રભાત.

નામ ધણીકો સખસે નીકો, અનુભવી જન અદકારી હે;
સખ દેવનકો સદ્ગુરુ દાતા, મંગતા ભેખ ભીખારી હે. ટેક. ૧
મહા મર્મીજન મર્મ ન જનને, નામ લખી ગત ન્યારી હે;
સદ્ગુરુ સાહેબ દયા કરે તો, પલમે પાર ઉતારી હે. નામ૦ ૨
થાક્યે પંડિત થાહ ના પાવે, બૂડી બુદ્ધ બિચારી હે;
જોગી જોગ જુગત બિના હારે, ખુસીપે સખ ખુવારી હે. નામ૦ ૩
બાવન અક્ષર બૂઝત નાહીં, બેદ પુરાન બિચારી હે;
ખટ દરશન મત બેલ તપસ્યા, કહા બડે આચારી હે. નામ૦ ૪
સુદ્ધા કાજ મરમ ના પાવે, હક બિના મત હારી રે;
દોઉ દિનપર સચ્યા સાહેબ, નામ ધની પર વારી હે. નામ૦ ૫
નામ ના ચીને સો નર નુગરા, કહા સાધુ સંસારી હે;
નીરાંત નામ અભે આવનાશી, પાયા પ્રેમ પસારી હે. નામ૦ ૬

પદ ૨૫ મું.

રાગ પ્રભાત.

બડે ગુરુ વાકી જાઉં બલિહારી, કહા સેવકું સીખલાયા;
પાસ અધેકી અંધા આયા, અંધા રાહ ચલાયા. ટેક. ૧
બંદા કહાવે છૂરી ચલાવે, એહી ફલકું કુરમાયા ?
ક્રિયા કરાયા દોઉં દોનક જાએગે, હક નામકું ના પાયા. બડે૦ ૨

ભગવા કહાવે મુંડ મુડાવે, દિલ અંદર નહિ દરશાયા;
 ચોહં સખ સમેં બહે જાત હે, અલખ નામકું ના પાયા. બડેં ૩
 સંન્યાસી સો સખ કર નાસી, ના ગાયા પદ પરસાયા;
 ગઉમંત્રીમે જનમ ગુમાવે, મૂલ મંત્રકા ના પાયા. બડેં ૪
 જોગી કહાવે જોગ દહાવે, ગગનમંડળમે મઠ છાયા;
 જોત ઝાંખકે જનમ ગુમાવે, આપ અલખકું ના પાયા. બડેં ૫
 જંગમ કહાવે કાન ફરાવે, દેવી દેવકું મીલ ચા'યા;
 આસ અધૂરી બહે જાત હે, દેવી નામકું ના પાયા. બડેં ૬
 ખલ્લ કહાવે જાનોઉં સોહાવે, ખટકરમ નિત્ય નિરમાયા;
 ચોહી કરમ કર બહે જાત હે, નેહ કરમકું ના પાયા. બડેં ૭
 જાતિ કહાવે સુવાંગ મુહાવે, શીલ ભાવ દાન તપ ભાયા;
 ધરમ બખાની બહે જાત હે, નેહે ધરમકું ના પાયા. બડેં ૮
 ભેખ કલકા બડા બનાયા, કલત્રૂટ કો ના કા'યા;
 કલત્રૂટ તો સંતગુરુ કા'વે, સખ દેખો ઉનકી માયા. બડેં ૯
 સખ ગુરુ વાકે શિર સતગુરુ હે, ઘટ મઠ પટ પરખાયા;
 નીરાંત નામ ઇતુકા કહીએ, બિમલ બિમલ બેદું ગાયા. બડેં ૧૦

પદ ૨૬ મું.

રાગ પ્રભાત.

રામ નામ તું રાખ્ય હૃદેમાં, કાઢ્ય કલ્પના કાચી રે;

૪ ગઉમંત્રીમે—ગાયત્રીમાં. ૬ ફરાવે—ફડાવે. દેવી. ઇ—દેવી દેવને
 મળવાની ઈચ્છા કરી.

૭ ખલ્લ—ખાલસા. જાનોઉં—જાનોઈ. નેહ કરમકું—નિઃકર્મ (ખલ્લ) ને.
 ૮ નેહે ધરમકું—ધર્મ રહિત (ખલ્લ) ને કે પ્રીતિથી ધર્મને પામેલો નહીં.

૯ કુળત્રૂટ—કુળતું અંધન તોડનાર. ૧૦ બિમળ (વિમલ)—નિર્મળ.
 બેદું—વેદોએ.

આદ્ય અંત ન મધ્યે જોલે, તે વસ્તુ છે સાચી રે. ટેક. ૧
 વિના મૂળનો એ છે વેલો, મન વાણી પર વાધ્યો રે;
 અનુભવિયાંના અંતરમાંહી, નહુ નિરંતર વાધ્યો રે. રામ૦ ૨
 વિના પંખનો એ છે પંખી, વિણુ ઇંદ્રીનો ભોગી રે;
 વિના પિંડનો એ છે પ્રાણી, વિના જોગ સંજોગી રે. રામ૦ ૩
 વાણીમાં આવે તે વણસે, નિરવાણી તે સાચું રે;
 નામ રૂપને ગુણથી ન્યારું, તે જાહેર પદ જાચું રે. રામ૦ ૪
 ઉત્પત્તિ મલ્લે એને નાહી, આદ્ય અનાદિ એવો રે;
 નીરાંત નામ ગુરૂ તર તારન, સદા ઉદ્યોતને સેવો રે. રામ૦ ૫

પદ ૨૭ મું.

રાગ પ્રભાત.

સમજી લે મન સૂઝી કળા, સદ્ગુરૂ નિજ નામ લખાવે. ટેક૦ ૧
 જોગ જગન વ્રત દાન આચરે, અડસઠ તીરથ ફરી આવે;
 વનમાં જઈને તપ આરાધે, તોહી ભૂલમે ભરમાવે. સમજી૦ ૨
 કષ્ટ કરી કાયાને પીડે, ભૈરવજપ ઝંપલાવે;
 ચાર ખાણ ચોરાશી ભટકે, નિરભેપદ નર પાવે. સમજી૦ ૩
 નારદ શારદ વ્યાસ વિરંચી, અહિપતિ નિશદ્ધિન ધાવે;
 ચાર વેદ સરસ્વતી સનકાદિક, અગમ અગાધ ખતાવે. સમજી૦ ૪
 ઈંગલા પિંગલા સાથે સુષુમ્ણા, ભમર ગુફામાં ભાવે;
 તેજ તત્વનો કરે નીવેડો, તોયે અલખતણી લખ નાવે. સમજી૦ ૫
 સહુમાં વ્યાપી સહુથી ન્યારો, એવું અગમ જ્ઞાન દર્શાવે;
 નીરાંતદાસ સો સતગુરૂ પૂરા, જો જનમ મરનથી સરાવે. સમજી૦ ૬

૫ ઉદ્યોત—પ્રકાશ (૩૫).

૩ અહિપતિ—શેષ. ૪ ઈંગલા—ઇડા નાડી. ભમર ગુફા—બ્રહ્મકૃતિ

સ્થાન ૩૫ ગુફા.

મું.

પ્રભાત.

ગ્યાનીજન ગત પાવે;

નામ નામ લખાવે; ટેક. ૧

કં, નામ નિરગુણ કા'વે;

ન હે રે, નામે સખ ધાવે. નામ૦ ૨

વા, અલ્લા ઇસમ પઢાવે;

તરે, કાજી કલમા સુનાવે. નામ૦ ૩

ઉપરે, લલા વાહીક લહીએ;

નામકુ, કહો કેસા કહીએ. નામ૦ ૪

૫૬ ૨૯ મું.

ઉચ્ચ પ્રભાત.

રામ નામકા પારખું, કહો કેસે પાવે;

હસનકી છત કહાં મીલે રે, બગબહોત મીલ આવે. રામ૦ ૧

કાજી પંડિત પઢે ઘને, ધ્યાની સખ ધાવે;

સિદ્ધાંતકુ સમજે બિના, કછુ હાથન આવે. રામ૦ ૨

ખટદર્શન મિલી જોગહિ, અજ્ઞ એક ના પાવે;

ભિન્ન ભિન્ન ભેખી ભયે, ખટ રાહ ચલાવે. રામ૦ ૩

આદ્ય અંત મધ્ય એક હે, દૂજ નહિ દરશાવે;

નીરાંત નિર્મળ નામ હે, ગુરુદેવ લખાવે. રામ૦ ૪

૫૬ ૩૦ મું.

ઉચ્ચ પ્રભાત.

સોહી ખેરાગી રામકા, મંછા ઘર લાવે;

આત્મદેવ નિરંજના, વાકુ ઉલટા જગાવે.

ટંક. ૧

મગન હોઈ મનકુ ગ્રહે, સખ ભ્રમ નસાવે;

પાંચેકુ પ્રમોદકે, નિરમળ જશ ગાવે.

સોહી૦ ૨

રાજસકા ગુન મેટકે, તિમિર બિસરાવે;

ત્રીજો ગુણ આસન કરે, ચોથે લેહ લાવે.

સોહી૦ ૩

અલ્યંતર આસન કરે, નિજ તંત્ર નરતાવે;

કહે નીરાંત પદ સ્પર્શીને, પદ માંહી સમાવે.

સોહી૦ ૪

પદ ૩૧ મું.

રાગ ઉચ્ચપ્રભાત.

સત્ય ચાલો દશ પ્રહ્લને, સંતો સત્ય ચાલો દશ પ્રહ્લને,

છોડો જગ વેહેવાર સૂધે મારગ ચાલતાં;

ભાઈ નિંદશે તને સંસાર.

સંતો૦ ૧

આપ દાદા સહજે ચલે, એ તો મારગ ખોટો;

એવા તમે તો થઈ જાને, જેમાં આવે ન ટોટો.

સંતો૦ ૨

કુળ મરજદાની બદી, એ તો સંતને મેટી;

જેમ સર્વ વ્યસનને મૂકીને, ગોપી જઈ કૃષ્ણને ભેટી.

સંતો૦ ૩

પંથ કે પ્રતિમા પાળતાં, મળે નહિ પ્રહ્લ છેટો;

નીરાંત નામ જાણે નિરંજન મળે, દુઃખ સાંસો મેટ્યો.

સંતો૦ ૪

પદ ૩૨ મું.

ઉચ્ચ પ્રભાત.

જે રે જાણે છે તે આવરા, કે'શે ઉમર શી અમારી;

૨ પાંચેકુ-પાંચે ઈંદ્રિયોને. ૩ રાજસકા-રજોગુણના. તિમિર-તમો-
ગુણ-અજ્ઞાન. ૩ ત્રીજો ગુણ-સત્યગુણ. ચોથે ઈં-ચોથા પદમાં-તુરીયામાં-
નિજ ઈં-પોતાની ઈચ્છા પ્રમાણે માયાને નરતાવે (નૃત્ય કરાવે).

૩ બદી-નિંદા. મેટી-મટીગણ.

- જવાનીમાં એવું થાય છે, (પણ) ખરા ભક્ત પ્રત્યક્ષારી. જે રે૦ ૧
કોટિ કરો પરમાતમા, દે પર લોક સધારી;
પણ પ્રહ્લાનંદ છે અવનવો, નવ જુગાર એ હારી. જે રે૦ ૨
અસંખ્ય પ્રહ્લા થઇ ગયા, શંકરે કીધી સવારી;
દેવલોકની ગણતી નથી, કશી દુનિઆ બિચારી. જે રે૦ ૩
અસંખ્ય વિષ્ણુ થઇ ગયા, દશ કોટિ કા'ના;
સપ્ત કોટિ સરસ્વતી થઇ, મારી પણ એક માના. જે રે૦ ૪
કોટિ બલિ વામન થયા, કૌરવ દળ ભારી;
લંકાપતિ રાવણ ગયા, સો સો લખવારી. જે રે૦ ૬
સતગુરુ નામ અચળ છે, કહું હું તો પોકારી;
કહે નીરાંત બાપુ સુણો, એવી ઉમર અમારી. જે રે૦ ૭

પદ ૩૩ મું.

રાગ કટ્યાણ.

- રામ નામ ભજ ભાવ કરીને, મૂકી માન બડાઇ;
વાણશી જતાં વાર ન લાગે, એતો એંપમાં ભાઈ. ટેક. ૧
કામ ક્રોધ લોભ મોહ મમતા, એહ સખે દુઃખદાઈ;
રામનામકા રેગા ન લાગે, જૂઠો જન્મ ગુમાઈ. રામ૦ ૨
ધન માલ કુળ કુટુંબ કબીલો, જાણો જૂડી સગાઈ;
અંતકાળ કોઈ રાખી શકે નહિ, સખ દેખત ચલજાઈ. રામ૦ ૩
માન કહ્યા તું મન મત ભૂલે, સાચી કહું સમુજાઈ;
નીરાંત નામ સદા સુખદાયક, મુઆ ન માને જાઈ. રામ૦ ૪

૨ જુગા ઈ—એ આનંદ જીતેલા જુગાર જેવો છે. ૪ માના—પ્રમાણમાં.

૨ રેગા—રેખ.

પદ ૩૪ મું.

રાગ ચલાઉ.

ધન્ય ભાગ્ય વાંસળી તારાં ભલાં;	
પ્રભુની મુખ પદવીને પામીનાર.	દેક. ૧
જપ તપ સાધન સ્વપને નવ મળે;	
તું છે તે મૂરત કટિગામી નાર.	ધન્ય૦ ૨
પ્રેમે પાતળીએ કરમાં ગ્રહી;	
બોલાવી બોલ દરે જ્યમ નાર.	ધન્ય૦ ૩
સુકૃત શું બાણું તે શાં કર્યો;	
અલૌકિક શ્રીકૃષ્ણ શિર સ્વામી નાર.	ધન્ય૦ ૪
નીરાંતના સ્વામીના સંગમાં;	
સઘળી પ્રભુ ખ્યારી જુગ જામી નાર.	ધન્ય૦ ૫

પદ ૩૫ મું.

રાગ ચલાઉ.

કૃષ્ણ સરીખો કોઈ નહોતો,	
આ કુળમાં કૃષ્ણ સરીખો કોઈ નહોતો;	
એના પરાક્રમ તણો કોઈ પાર ના મીછે.	
નવ જાયે કોઈનો ધૂત્યો.	કૃષ્ણ૦ ૧
સત્તાવીશ દિવસનો પારણે પોઢ્યો,	
અને શકટ પડે નવ બીધ્યો;	
પય પાન કરાવા પૂતના આવી,	
તેનો ધાવતાં પ્રાણ લીધો.	કૃષ્ણ૦ ૨
માખણને કાળે ગોળી રે ભાગી,	

એને બાંધ્યો ઉખળ તાણી;

નવ લખ ગાળિયે હાથ નવ બંધાય,

એવો બાળક વંદાણી.

કૃષ્ણાં ૩

શરીર શોભાળું એનું મુખકું રૂપાળું,

એને દખતાં હૃદય ઠરે છે;

નંદ યશોદાના ભાગ્યનો નહિ આંકો,

તે પુત્ર કહીને ઉચરે છે.

કૃષ્ણાં ૪

ગોકુળના ગોપ લોક એમ વદે છે,

દેવનો દેવ કોઈ આવ્યો;

દાસ નીરાંતનો સ્વામી શોભાવ્યો,

તે સહુને દિલ ઘાણું ભાવ્યો.

કૃષ્ણાં ૫

૫૬ ૩૬ મું.

મહાપ્રાણતણા વિશ્રામ, વંકા વનમાળી;

અબળાના આતમરામ, વંકા વનમાળી.

ટેક. ૧

હરતાં ફરતાં ધંધો કરતાં, ચિત્ત તમારે ચરણે જ;

અથ ઘડી અબળાનું નવ ગોઠે, આવો નરખું નયણે જ. વંકાં ૨

સુરત મુહાગન સનમુખ ઠાડી, રહી છે નિશદિન ન્યાળી જ;

બીજું તો ભૂધર નવ ભાવે, તંમ સાથે છે તાળી જ. વંકાં ૩

વિલંબ ના કરશે વે'લા પધારો, અરસપરસ મન બાધ્યું જ;

એકાંતે ઉભી અલબેલા, અખંડ સાધન સાધ્યું જ. વંકાં ૪

શું કહીએ વા'લા આવો, મોહન વર મુને મળીએ જ;

તમો વિજેગે ત્રેહેવન્દિમાં, વણ બાબ્યાં તે બળિયે જ. વંકાં ૫

વર વર્યા એક તમને ત્રિકમ, નિર્ગુણ નામ તમારું જ;

નીરાંતના સ્વામી વશ કીધું, મન અટક્યું છે મારું જ. વંકાં ૬

૩ ઉખળ—ખાંચણિયો. ગાળિયું—દોરડું. વંદાણી—ચરિત્રવાળો—ધૂત.

પદ ૩૭ મું.

રાગ ગરબી.

- સજની સાંભળ મારી વાત, કહું છું આજની જો; ૧
 ભૂધર ભલા ધિરાજ્યા, જોઇ છળી મહારાજની જો.
 થાવર જંગમ જોતાં રૂપ, મનડું મોહી રહ્યું જો;
 અળગા ઉરથકી નવ થાય, થીરતા ઘર થયું જો. ૨
 ઘરમાં વાંલાજીનો વાસ, વાંલે વશી રહ્યા જો;
 એવો અખિલ ભુવનમાં એક, ઇચ્છા વર લહ્યા જો. ૩
 જોતાં જડમતિનું જોર, ભાગ્યું જ્યારથી જો;
 ટળિયું અંધારું અજ્ઞાન, પ્રકટયા ત્યારથી જો. ૪
 હવે હૈડે હરખ ન માય, મંગળ માહરે જો;
 ઉઘડ્યાં અનુભવનાં લોચન, ભીતર બાહરે જો. ૫
 નિરખ્યા નિરંતર ભગવાન, ભેટી ભાવશું જો;
 ઇચ્છા ઉલટ સમી થઇ એક, લહર દરિયાવશું જો. ૬
 સુરતા સાંભળ મોરી વાત, સુક્તિ ધામ છે જો;
 નીરાંત નિરખો પદ નિરવાણ, આતમરામ છે જો. ૭

પદ ૩૮ મું.

રાગ ગરબી.

- કહેજો ધન્ય તમોને હરિ ધન્ય છે રે લોલ;
 કહેજો આવડાં કહણ શાં મન છે રે લોલ. ૧
 મીન નીર વિના જીવે નહિ રે લોલ;
 એવી રીત મીત અમને થઇ રે લોલ. ૨
 મોહન મળવાને મન અકળાય છે રે લોલ;
 તેણે તન અમારાં ગળાય છે રે લોલ. ૩

સમ ખાઇને કહું છું શ્યામને રે લોલ;	
મન વળગી રહ્યાં છે એના નામને રે લોલ.	૪
એના રૂપનાં હૃદમાં ખાણુ છે રે લોલ;	
તેણે વેધ્યા અમારા પ્રાણુ છે રે લોલ.	૫
ઉદ્ધવ શુદ્ધ ગદ્ય છે શરીરની રે લોલ;	
લેહે લાગી છે હળધર વીરની રે લોલ.	૬
ઉદ્ધવ આખું ગોકુળિયું ગામ છે રે લોલ;	
વન વા'લા વિના વિશરામ છે રે લોલ.	૭
કે'ન્ને સ્વામી નીરાંતનાને એટલું રે લોલ;	
તરત આવે ગોકુળમાં તેટલું રે લોલ.	૮

પદ ૩૯ મું.

રાગ ગરબો.

કે'ન્ને કુખજ તે કંસની કિકરી રે લોલ;	
રૂપે રૂડી ને કુળવંતી ખરી રે લોલ.	૧
ઉચ્ચ કરણ ઘણી શું વખાણિયે રે લોલ;	
ઘણી ચંદન આપતી તે જાણિયે રે લોલ.	૨
તોલ વર્ણના તે તાગો આવે નહિ રે લોલ;	
ઉદ્ધવ કે'તાં નથી એટલી કહી રે લોલ.	૩
પુણ્યવંતીનાં પુણ્ય અપાર છે રે લોલ;	
તેનો સાખી સરવ સંસાર છે રે લોલ.	૪
તેને મોહ્યા છે તન વસુદેવનારે લોલ;	
પૂજા વિધિએ કરતી હશે સેવના રે લોલ.	૫
એના ભોજનનો સ્વાદ શું વખાણીએ રે લોલ;	

જીવણ જમતા હશે દ્વંધ પાણીએ રે લોલ.	૬
જરા દુભતી ન હોય દલમાં વળી રે લોલ;	
જેવી શોભે તેવી સંગતિ મળી રે લોલ.	૭
કૃષ્ણ કાળાને કુખજ્ઞ જોડી હળી રે લોલ;	
જેમ રમતા જોગીને ધૂણી મળી રે લોલ.	૮
તેને સેજ્ઞ પલંગનું શું કામ છે રે લોલ;	
તે તો જ્યારે વસે ત્યાં વિશ્રામ છે રે લોલ.	૯
એવા સ્વામી નીરાંતનાને જાણુજે રે લોલ;	
ઉદ્ધવ અપળાની અરજ પ્રમાણુજે રે લોલ.	૧૦

પૃદ્ધ ૪૦ સું.

રાગ ગરબો

શા સરખું ચોઘડિયું સારે રે;	
પ્રભુ પધાર્યા મંદિર મારે રે.	૧
અણતોડ્યા અલખેલોજી આવ્યા રે;	
ગુણે ગમતા ગોવિંદ ઘણું ભાવ્યા રે.	૨
હું તો વીલા નહિ મૂકું હાવે રે;	
ઘણું દહાડે આવ્યા (છો) મારે દાવે રે.	૩
અમો સરવે સખી ટોળે થઈશું રે;	
જીવન જશે ત્યારે અમો કહીશું રે.	૪
અમને આટલા દિવસ ઘણાં વા'યાં રે;	
અમો નિર્લજ નાર કહેવાયાં રે.	૫
અમો લોક કુળની લજ્જા લોપી રે;	
ઘેર ઘેર ગવાયાં ગોપી રે.	૬
માટે જીવણ નહિ દેહ જાવા રે;	

શિર સાટે અમારા દાવા રે. ૭

હું તો રોકીને રાખીશ ઘરમાં રે;

ઊભી રે'શ અટકી ઉરમાં રે. ૮

ઊભાં અબળા તો આનંદ પામી રે;

ઘરો ઘરમાં નીરાંતનો સ્વામી રે. ૯

પદ ૪૧ શ્રું.

રાગ ગરબો.

છખીલાજી છળ વિદ્યા છાંડો રે;

થોથાં ઠાલાં તે શીદને ખાંડો રે. ૧

નથી અમને તે નાથ અન્નાણ્યા રે;

અમો આળખીને અંતરે આણ્યા રે. ૨

હવે વા'વાની વાત ન કરશો રે;

છળ કરીને નવ છેતરશો રે. ૩

અમને વારે વારે નવ વા'શો રે;

પાછ અમૃત ને વિષ ના પાશો રે. ૪

અમો અબળા છું નિર્બળ નારી રે;

જાજો જાઓ તો મોહન મને મારી રે. ૫

તમો જાતાં અમો નથી રહેવાતું રે;

પ્રાણ સાટે છે નેહનું નાતું રે. ૬

મનની જાણે તેને શું કહીએ રે;

વા'લા તું વિન્નગ કેમ સહીએ રે. ૭

સદા મળવું સ્વામી સુખ માગું રે;

હોયે અંતર તે કરજો આંધુ રે. ૮

લલે મળિયા નીરાંતનો સ્વામી રે;

સહુ અળળા તે આનંદ પામી રે.

૯

૫૬ ૪૨ મું.

રાગ ધોળ.

ધન્ય ધન્ય મારે દહાડી રે, દરશન હરિવરનું;
હરખ ભરી કન્યા રે, સુખ અલૌકિક નરનું. ૧
અરસ પરસ નહિ અળગાં રે, પિયુ સાથે સજની;
સાધન સઘળું શમતાં રે, રમતાં ગઈ રજની. ૨
અર્ક પ્રક્ષિનો ઉગ્યો રે, ચૌદશ અજવાળું;
અકળ સ્વરૂપ અનુભવની રે, આંખડીએ નિહાળું. ૩
નિરંતર નર નારી રે, નિશ દિન સંજોગી;
પ્રેમ પલકે નવ છાંડુ રે, ભવ ભેના ભોગી. ૪
અનભેપદ અનુભવિયા રે, જન જાણે કોઈ;
દાસ નીરાંત નિર્વાણ રે, પદ પૂરણ સોઈ. ૫

૫૬ ૪૩ મું.

રાગ ધોળ

આદિ પ્રક્ષિ નિરવાણી રે, નિરખીને કહીએ;
ઉલટ મુલટ ઘેર આવી રે, નિરંતર રહીએ. ૧
તન મન ધન અરપણની રે, અનહદ સેવા;
જન વરિલો કોઈ જાણે રે, જગતપતિ દેવા. ૨
નામ રૂપ ગુણથી ન્યારું રે, દરશન છે દા'ડી;
વારંવાર કંઈ છું રે, દરવાજે ઠાડી. ૩

૩ અર્ક—સૂર્ય. ૪ ભવ ધન—ભવ (સંસાર) રૂપી ભે (ભય) ન ભોગ કરી જનારા—ખાઈ જનારા. અર્થાત્ સંસારભયનાશક.

૫ નિર્વાણ—મોક્ષ. ૩ ઠાડી—ઊભી.

શીતળતા શશિવરણા રે, ઘટ ઘટમાં પૂરા;	
શિવ સદા સુખદાયક રે, નથી અકળ અધૂરા.	૪
મનુષા ટાણું મોટું રે, જાગીને જોતાં;	
અકળ સ્વરૂપ અનુભવિયું રે, ખટખટ સહુ જોતાં.	૫
અવર પુરૂષની આશા રે, ઉવેખી દીધું;	
નૌતમ વસ્તુ ઘરમાં રે, સમજીને લીધું.	૬
લાલ થયો આણલેખું રે, સે'જે સુખ દીધું;	
નીરાંત સદ્ગુર મળતાં રે, સાધન સમુ સીધું.	૭

પદ ૪૪ મું.

રાગ હાલર.

સાધો સાધન શું કરો, જેને મહાધન લાધ્યું;	
દૈ : દુઝ્યા ટળી ગઇ, નિશ્ચળ મન બાધ્યું.	૧
પૂરાણપદ પોતે થયો, તેનું મન ક્યાં લાગે;	
રાજકુંવર હસ્તિ ચઢ્યો, તે કોડી શીદ માગે.	૨
મેઘ ના ધરિછે નીરને, શશિને શીતલતાધ;	
દિનકરને દીપક કશો, સોને શી શામતાઈ.	૩
પારસમણિ જોતાં જડ્યે, લેધમ સર્પે વામ્યો;	
ટૂપ જોદાવી શું કરે, જળ જાનહવી પામ્યો.	૪
નવનિધિ નિર્માલ્ય છે, સિદ્ધિ સામું ના પેખે;	
ચૌદલોક પૈકુંડ લગી, સરવે તૃણવત લેખે.	૫

૬ ઉવેખી દીધી—તજી દીધી.

૧ સાધો ઇં—જેને મોક્ષરૂપી (મોટું ધન) પ્રાપ્ત થયું છે તેને સાધ-
ન સાધો એમ શું કહો છો ? દૈ ૧—માયા અને બ્રહ્મ એવી વસ્તુ.

૩ દિનકર—સૂર્ય. ૪ જાનહવી—ગંગા. ૫ નિર્માલ્ય—તુચ્છ.

નવધાથી નિર્મળ થયો, પૂરણપદ જોતાં;
દાસ નીરાંત તદ્દુપ છે, હું તું બેઉ જોતાં.

૬

પદ ૪૫ મું.

રાગ કલ્યાણ.

બાજીગરકા બડા તમાસા, સબ દેખનકુ આધ;
બાજીગરકુ કોઈ ના દેખે, ચિત્ત બાજીસે આધ. બાજી ૦ ૧
ખેલ ખેલનકા ખૂબ બન્યા હે, અચરત બરની ન જાધ;
નર નારી કોઉ નજર ન ચૂકે, ખુસીપે માન પાતી આધ. બાજી ૦ ૨
સાચી ને સાચી જૂઠી હે, એસી જીગત બનાધ;
ત્રીન લોક માંહી એહી તમાસા, રાંકે રાવ રીઝાધ. બાજી ૦ ૩
ખેલ ખૂબમાં દુનિયા ખુશી, એસી ખેલ ખીલાધ;
તે તો સબહી જૂઠા જનો, જનત જગ લરમાધ. બાજી ૦ ૪
ત્રીન દેવ આદે સહુ દુનિયા, એ સંબ બાજી બનાધ;
બાજી સે સબકા મન માના, બાજીગર ના પાધ. બાજી ૦ ૫
જડ ચૈતન્યકા એસા ખેલા, અટૂટ ચાલ ચલાધ;
નીરાંત નામ બાજીગર ન્યારા, બાહેર લીતર પાધ. બાજી ૦ ૬

પદ ૪૬ મું.

રાગ કેદારો.

જેને આપ વિચારી તું વારું રે, ભોળા મન ક્યમ ભૂલે;
તારે જોયે હરિ જોળવાયા રે, ફૂલ વાણ શું ફૂલે. ટેક. ૧

૬ નવધા—નવ પ્રકારની ભક્તિ.

૧ ચિત્ત ધ૦—બાજીની સાથે ચિત્ત વળગ્યું છે. ૨ પાતી—પામતી.

૩ સાચી ઈ૦—તે સાચી છે અને જૂઠી પણ છે. ૪ ખીલાઈ—ખીલા-
ઓ છે. ૫ પાધ—શોધ ના પાઈ.

૧ જોળવાયા—છુપાયા.

ક્યાંથી રે આવ્યો ને ક્યાં રે જવાનું તારે, ખોલ્ય ખરું છે કહીએ રે;
 દ્વૈતપાણામાં મહાદુઃખ પામ્યો, હારદ વિચારી જ્ઞને હૃદયે રે. ભોળાં ૨
 ભણ્યો ને ગણ્યો રે મનમાં થયો મોટો, વાણીમાં વેધાયો રે;
 વારતાનું વડપણ નવ છૂટે, આશાને પાશો બંધાયો રે. ભોળાં ૩
 આજ ગઈને આવી કાલ કહેતાં, વરસ ગયાં સહુ વીતી રે;
 સો વરષે સંતાપ ન છૂટ્યો, હારી ગયો બાજી જીતી રે. ભોળાં ૪
 સો વાર તને શું સમજવું, જ્ઞને સંસારમાં શું છે તારું રે;
 ચાંદો ત્યાં સુધી ચાંદરાણું, અંતે છે અંધારું રે. ભોળાં ૫
 મન કર્મ વચને માની લેજો, નર નારીને કહિયે રે;
 નીરાંત નરભે નામ હરિનું, ગુરૂ પ્રતાપે ગ્રહિયે રે. ભોળાં ૬

પદ ૪૭ મું.

રાગ ધોળ.

લોક હસારત થાય છે;
 રીતે પ્રીતે પ્રીતમ પળજો લાલ. ટેક. ૧
 ઓળવાયો નહિ ચાલે અધ ઘડી;
 માટે મોહન આવી મળજો લાલ. લોક હસારત ૨
 સૂનું તમો વિના સંસારમાં;
 અન્યો અન્ય અઢળક ઢળજો લાલ. લોક હસારત ૩
 ગદ ગદ કંઠે કહું છું કરગરી;
 વિઠેલ વા'રે વળજો લાલ. લોક હસારત ૪
 વિજેગ સંકટ સહેવાતું નથી;
 નીરાંતના સ્વામી સાંભળજો લાલ. લોક હસારત ૫

૩ વડપણ—મોટાઇ. વાતો કરવાની તારી મોટાઈ છૂટી નથી.

૩ અઢળક ઢાળે ઢળજો—પ્રેમ રાખવામાં અતિ ઉદાર થજો.

પદ ૪૮ મું.

રાગ ધોળ

હરિજન હોયે તે હરિને લહે;	
પ્રભુ છે અકળગતિના સ્વામી લાલ.	હરિજન૦ ૧
કોઈ ના જાણે પ્રપંચમાં;	
ઉદ બુદ ઠાણી થયા બોહો નામ લાલ.	હરિજન૦ ૨
જગતની જૂઠી બાજી જોઈને;	
માયાવણુ રહ્યા મોહ પામી લાલ.	હરિજન૦ ૩
આશા તૃષ્ણામાં તન તાણિયું;	
કાળે ફૂટાયા બહુ કામી લાલ.	હરિજન૦ ૪
પ્રેમ પર સેવાને સેવતા;	
ભ્રમે ભૂલ્યા અંતરજનમી લાલ.	હરિજન૦ ૫
આત્મજ્ઞાની સત્ય સંસારમાં;	
નિર્વાણ નીરાંતના વિશ્રામી લાલ.	હરિજન૦ ૬

પદ ૪૯ મું.

રાગ ચાલ હંસની.

પંથનો પાર ન આવે;	
ભજન વિના પંથનો પાર ન આવે.	ટેક૦ ૧
લખ ચોરાશીનો પંથ છે પૂરો,	
ચાર ખાણ ફરતો ફેરાવે;	
જનમ મરણ જીવ જાળમાં બંધાયો,	
તે હરિ વિના કોણ છોડાવે.	ભજન૦ ૨

૨ ઉદ બુદ ઈ-પાણીના એક બુદને ઠેકાણે તમે અનેક નામવાળા થયા છો. ૫ પર સેવાને—પારકી ચાકરીને.

અહપ આવરદા ને કાળને આધીન,
 દુઃખના દેહ ધરાવે;
 કીટ પતંગ ને શ્વાન બિડાલ ખર,
 અગણિત કોણ ગણાવે. ભજન૦ ૩
 ધરતી ને આલ વચ્ચે (એનો) કોઈ ના મળે,
 બાપડો કોણ બોલાવે;
 દુઃખનો રે અંત કોઈ આણી શકે નહિ,
 મૃત્યુથી કોણ મૂકાવે. ભજન૦ ૪
 મનુબ્યા દેહનો રે મહિમા છે મોટો,
 સર્વથી હંચ કહાવે;
 મનુબ્ય થયો ને હરિનામ ના જાણ્યું,
 અંધ અહિ મણિને ગમાવે. ભજન૦ ૫
 હરિના ભજન વિના છેક થયો હીણો,
 ને શાણપદ કોઈ ના સરાવે;
 નીરાંત સદ્ગુરુ ના મળ્યા જેને,
 તો [એવા] નુગરાને કોણ નભાવે. ભજન૦

સાતવાર.

આદિતવાર.

આદિતે અદ્વૈત બ્રહ્મનો, કોઈ ના પામે પાર;
 શેષ સહસ્ર રસના રટે, નિશદ્દિન નામ ઓંકાર.
 ગતિ ગોવિંદની અકળિત છે, નિરગમ બધો સંસાર;
 સાચી સદ્ગુરુની સાધના, બીજું આળપંપાળ.

મૂકી મર્જન મનનું કરો, આતમદષ્ટે નિહાળ. સાચીં ૧

સૌમવાર.

સૌ મતિ તે સમ રૂપ છે, જેવી હીરાની ખાણ;
છોટા મોટા મૂલ જુજવું, જે જે મત તે હરિ જાણ.
અનુભવે નિરંતર ઓળખો, રાખો સત મતનો પંથ;
ધારણ નામ સહુ રૂપની, નીર્વાણરૂપ આદ્ય અંત. સાચીં ૨

મંગળવાર.

મંગળ વર તો વરવે કશું, વરતાં રાધાવર એક;
સખી સહુ વામી ત્યાં વેદના, ટળી હુતી તનની રે. ટેક.
પાવક કાષ્ટનું પારખું, પ્રગટી પોતાને ખાય;
એવી કાયાની રીત છે, જાણ્યે જનમ ન થાય. સાચીં ૩

બુધવાર.

બુધ બાવન અક્ષરની, તારો નિરાધાર;
સખી સમજાણને ઘેર છે, ભૂતળ બ્રહ્મ અહંકાર.
સાધન સૈવા શરીરમાં, અંતર અગમનું ટાળ;
પંચ તત્ત્વનું પૂતળું, રમતાં રામ નિહાળ. સાચીં ૪

ગુરુવાર.

ગુરુગમ વિના ગુરુ નહિ મળે, પઢીએ વેદ પુરાણ;
જપ તપ તીરથ વ્રત કરો, (પણ) નહિ પાવે પદ નિરવાણ.

૧ આદિ ઇં—સર્વથી આદિ એવા અદ્વૈત બ્રહ્મનો કોઈ પાર પામે નહિ. નિર્ગમ—ગમવિનાનો. મર્જન—શોધન.

૨ સૌ ઇં—સૌ (તે—અજ્ઞરૂપ) મતિ (બુદ્ધિ) તે સમાન રૂપ છે.

૩ મંગળ—મંગળરૂપ. જાણ્યે—જ્ઞાન પામ્યે. ૪ બુધ—બુદ્ધિ. તારો—તાર-નારો. સખી—સખી.

મુક્તિ મારગ તો ખત્ત છે, સાચા સદ્ગુરુની પાસ;
બીજાં સાધન કોટિક છે, તેણે નહિ દળે ગર્ભવાસ. સાચીં ૫

શુક્રવાર.

સુકરત ઊગે સંસારમાં, જુગતે જપીએ હરિનામ;
પુણ્ય પરમારથમાં લાલ છે, ત્રીજે તદ્વત્ નહિ ઠામ.
નાવ સ્વરૂપી હરિનામ છે, શૂરા પૂરાનો દેવ;
વિકાર વાણીથી વેગજો, સમજ કરીએ ખર સેવ. સાચીં ૬

શનિવાર.

શૂન્યશિખરમાં સ્વામી રહ્યા, પૂરણ પોતે પરખત;
અકળ લીલા સંસારમાં, કરતવ્ય એમાં સહુ કર્મ.
અનુભવિયા જનને વિચારવું, લેવો મનુષ્યાનો લા'વ;
અવસર આવો અમૂલ્ય છે, જો જીત્યો હારતા દાવ.
સાતવારની કેળી કથી, સંતો રેણીમાં રામ;
રેણી કેળી કબૂલ છે, નીરાંત નિરંતર નામ. સાચીં ૭

બારમાસ.

આષાઢ માસ.

સખી આવ્યો રે માસ આષાઢ ગગનમાં ગાજે રે;
સખી એદશ ચમકે વીજ, અંતર દાઝે રે. ૧
સહુ વેલા વેલીને રે વન, લીલમ લળિયાં રે;
મારા વા'લાતણા વિજેગ, ત્રેહેમાં બળિયાં રે. ૨
જે હોયે સોહાગણ નાર, કંથ વિજેગી રે;
તેનું તન તપે દિન રાત, ત્રેહેમાં રોગી રે. ૩

ઐમ કરી સર્વને ત્યાગ, તમને વંદુ રે;
નીરાંત કહે મહારાજ, સુખના સિધુ રે.

૪

પૌષ માસ.

સખી પોસે પરણે નાર, પિયુને પિયારી રે;
તેને દૂર કરનારો દાષ, જીઓ વિચારી રે.

૧

મેં તો આજ લગી અવતાર, ઐજે ખોચો રે;
હું તો ભૂલી રે ભીંત નિશાન, ખૂલ વગોચો રે.

૨

મેં તો બાંધી અવરની આશ, રહેતી રંગે રે;
તે ખીતે પ્રગટ્યા નાથ, સાચા સંગે રે.

૩

છે સંગી સરવ આધાર, હું મતિ હારી રે;
નીરાંત કહે મહારાજ, મંગળકારી રે.

૪

માઘ માસ.

સખી મહા મહિનાનો મર્મ, કોઈ ના જાણે રે;

મારૂં વ્રેહે બાળે છે તન, મોહ રસ આણે રે.

૧

હું તો વ્રેહેભરી વિન્નગે, સેજે સૂતી રે;

નિરાશી થઈને નાથ, ગયો મને ધૂતી રે.

૨

હું તો વા'લા વિના ભવ માંડી, અવર ના દેખું રે;

એનાં વર્ણવ કર્યા નવ જાય, લાલની લેખું રે.

૩

આણલેખ્યાના આ સોર, દુરમતિ ચાલી રે;

નીરાંત કહે મહારાજ, રહે ના ઝાલી રે.

૪

પ્રાલગુન માસ.

સખી ફાગણ કૂલ્યો સાર, જીગમાં જોયો રે;

બંદુ શોભાતણો નહિ પાર, અલ્લ અતિ સોહ્યો રે.

૧

સહુ ખેલે નરને નાર, અહંકૃત હોરી રે;	
પહેરીને આભ્રાણ અંગ, સખળી ચોળી રે.	૨
તેને શરીરે રજ અપાર, ડાઘા પડિયા રે;	
મેં તો હસ્તે જોયા દાષ, જન બહુ નડિયા રે.	૩
મને રમવાનો નહિ ભાવ, એવું જાણી રે;	
નીરાંત કહે મહારાજ, રડવું રાણી રે.	૪

ચૈત્ર માસ.

સખી ચૈતર તૃષ્ણા તોલ, ભવમાં ભારી રે;	
એને કોઈ રે શકે ના મેટ, અપરમપારી રે.	૧
શિવ વિરંચી ને શેષ, સરખા સોસંતા રે;	
ધાતા સરવે જ્યાં પરિપૂર્ણ, આપ વસંતા રે.	૨
સંતો શી રે સમજાણુ સાર, હરિવર નિહાળો રે;	
પધારો મારે ઘેર, તૃષ્ણા ઠાળો રે.	૩
હાવે ફોગટ કરવા ફૂંદ, ગાવું હાવું રે;	
નીરાંત કહે મહારાજ, પૂરાણ કા'વું રે.	૪

વૈશાખ માસ.

સખી વૈશાખે જોતાં વાટ, પેહેલી પ્રીતે રે;	
હાવે ભક્તો બન્યો છે ઠાઠ, ઘરની રીતે રે.	૧
ઘણું જપ તપ ને સંન્યાસ, પવિત્રાઈ પાળે રે;	
સહુ સાધન જોગ સુખ દેવ, ઘરને ગારે રે.	૨
ઘણું ઘરગારાનું સુખ, સહુ સાધનમાં રે;	
ચાર વર્ણ આશ્રમથી દૂર, તત્ત્વ તનમાં રે.	૩

૨ અહંકૃત—અહંકારરૂપ.

૧ મેટ—મટાડી. ૨ સોસંતા—સહન કરતા.

એમ કરી સર્વને ત્યાગ, તમને વંદુ રે;
નીરાંત કહે મહારાજ, સુખના સિધુ રે.

૪

પૌષ માસ.

સખી પોસે પરણે નાર, પિયુને પિયારી રે;
તેને દૂર કરનારો દાષ, જીવો વિચારી રે.

૧

મેં તો આજ લગી અવતાર, એજે ખોચો રે;
હું તો ભૂલી રે ભીંત નિશાન, ખૂલ વગોચો રે.

૨

મેં તો બાંધી અવરની આશ, રહેતી રંગે રે;
તે ખીતે પ્રગટ્યા નાથ, સાચા સંગે રે.

૩

છે સંગી સરવ આધાર, હું મતિ હારી રે;
નીરાંત કહે મહારાજ, મંગળકારી રે.

૪

માધ માસ.

સખી મહા મહિનાનો મર્મ, કોઈ ના જાણે રે;

મારું વ્રેહે બાજે છે તન, મોહ રસ આણે રે.

૧

હું તો વ્રેહેભરી વિન્નગે, સેને સૂતી રે;

નિરાશી થઈને નાથ, ગયો મને ધૂતી રે.

૨

હું તો વા'લા વિના ભવ માંહી, અવર ના દેખું રે;

એનાં વર્ણવ કર્યાં નવ જાય, લાલની લેખું રે.

૩

આણલેખ્યાના આ સોર, દુરમતિ ચાલી રે;

નીરાંત કહે મહારાજ, રહે ના ઝાલી રે.

૪

પ્રાદ્યુત માસ.

સખી કાગણ કૂલ્યો સાર, જીગમાં જોયો રે;

જંદુ શોભાતણો નહિ પાર, અલ્લ અતિ સોહ્યા રે.

૧

મન મેવાસી બડા, પકડ કર પાસ મગાયા;
 પકડ ગયે પ્રધાન, અમલ ઉનકા ઊઠાયા;
 તખ ત્યાં બેઠે આપ, દિલકી ફરી દુવાઈ;
 સીતલ દેખ સુભાવ, પ્રજા બહો આનંદ પાઈ;
 આપ હુકમ કે બિના, સકે નહિ કોઈ હાલે;
 નિઃકંટકો રાજ્ય, પ્રસિદ્ધ નવ ખંડે ચાલે;
 જરા મરણ જન્મ કાલ, નહિ મહાપદ મહારાજ;
 સર્વ પખામાં શૂર સંત, સાહેબકી માઝા;
 સાહેબકો સાહેબ નહિ, સંત સાહેબ પરમાન;
 નીરાંત હરિજન સો લહે, અવર શું લહે અજાણ.
 અવર શું લહે અજાણ, સંતનો મહિમા મોટો;
 આતમ સરવ સમાન, નહિ છોટો નહિ મોટો;
 ઘટ ઘટ પરચો રામ, તણો હૃદિયામાં લાધ્યો;
 બીજો ભાગ્યો ભ્રમ, સ્નેહ નિરંતર બાધ્યો;
 જપ તપ સાધન કર્મ, વિધિ અવિધા નહોતાં;
 પૂરણ ઉપડી પ્રીત, અલખ નિરંતર જોતાં;
 સદ્ગુર શબ્દ પ્રમાણ, સોઈ પદ પુરખ અનાદિ;
 મહાદેવનકો દેવ, અવર કોઈ નહિ સમવાદી;
 શૂન્યશિખરકી માંહી, અલખ કોઉ ઝોર ન દૂન;
 જાપી અજપા જાપ, પૂરન પરમેશ્વર પૂજ;
 સદ્ગુર વાંકો દેશ, અવર કોઉ સકે ન જાઈ;
 જાવે સદ્ગુર કોઈ, આપકી આપ સુનાઈ;
 ઉલટ શમે ગુરુદેવજી, પલકા પછમ પ્રિયાના;

જેને કાળે દસે અતિ દેહ, તે કૂળ પામી રે;
નીરાંત કહે મહારાજ, અંતરજામી રે.

૪

જ્યેષ્ઠ માસ.

સખી જેઠે ઠેઠે ઠામ, કરીએ ઠાવો રે;

છે ઠરજે ઠીક નિદાન, ઉલટ સમાવો રે.

૧

કરી ચંદ્ર સૂરજને એક, વિવેક વિચારો રે;

સહુ સંતોતણો વિશ્રામ, દશમો દુવારો રે.

૨

ત્યાં જઇને વસીએ વાસ, હરિને શરણે રે;

દુર્મતિ છાંડી છેક, નિર્મળ નયણે રે.

૩

એ તો સદ્ગુરની સાન, સહુથી ન્યારી રે;

નીરાંત કહે મહારાજ, ગુરુ ઉપકારી રે.

૪

સખી વરસ એકના માસ, બાર વિચારો રે;

છે ગુરુગમનો વિસ્તાર, સમજી ધારો રે.

૫

દેહ મનુષ્યતણો અવતાર, જેને આવ્યો રે;

બલિહારી વારંવાર, અલખ લખાવ્યો રે.

૬

જે શીખે સાંભળે સાર, સમજી ગાશે રે;

તેનું કુળ કુટુંબ પરિવાર, પાવન થાશે રે.

૭

હરિ ગુરુ સંતોનો ઉપકાર, અમૃત ધારે રે;

નીરાંત કહે મહારાજ, પિયુ જન પિયારો રે.

કુંડળિયા.

ટળે ને અટળે ઇમાન, સંત સુખા સિર બંકા;

લિયા અગમગઢ બેર, જીતકા બાળક ડંકા;

૧ ઠાવો—નિશ્ચિત. ૨ કરી ઈ—ચંદ્ર સૂર્યને (ઇડા પિંગળાને) એક કરીને (સુષુપ્તિ વાટે વેહેવરાવીને). દશમો દુવારો—અક્ષરંધ્ર.

- નામે નિર્મળ નામ લહુ, પૂરણ ગુરુએ સત્ય કહ્યું;
જ્ઞાને અંતર પડળ ગયું રે, મનુષા અવસર છે રૂડો. ૧૦
- દશમે દશધા લહીએ, શરણે સદ્ગુરુને રહીએ;
સમજણ શબ્દતાણી ગ્રહીએ રે, મનુષા અવસર છે રૂડો. ૧૧
- એકાદશી અનભે છે વાણી, જુગતી જન વિરલે જાણી;
મુક્તિ મરજીવે માણી રે, મનુષા અવસર છે રૂડો. ૧૨
- દ્વાદશીએ દરશનઘણું, પ્રગટ્યું પંચ મહાભૂતતાણું;
નિરખું રૂપ અકળપાણું રે, મનુષા અવસર છે રૂડો. ૧૩
- તોરશે તે જોઈ રે જાગી, નિદ્રા ત્રિગુણની ત્યાગી;
મહાલખ મહુરતની લાગી રે, મનુષા અવસર છે રૂડો. ૧૪
- ત્રૌદશે ચિત્ત રહ્યું મોહી, જુગતે જીવનને જોઈ;
ભૂતળ ખલ્લ રહ્યો સોઈરે, મનુષા અવસર છે રૂડો. ૧૫
- પુનમે પૂરણ ધન પામ્યો, દોહલ દુગ્ધા દુર્મતિ વામ્યો;
આતમા અદ્વલ થઈ જામ્યો રે, મનુષા અવસર છે રૂડો. ૧૬
- તિથિ શીખે સાંભળે ગાશે, કુળ કુટુંબ સહિત પાવન થાશે;
નીરાંત મુખ વાણી ભાસે રે, મનુષા અવસર છે રૂડો. ૧૭

પદ ૫૦ મું.

રાગ ધનાશ્રી.

- રામ સમર મન મેરા, અખ તું રામ સમર મન મેરા;
એક દિન અંતે ઊઠ ચલેગો, કોઈ નહિ સાથી તેરા રે. અખ૦ ૧
- અવસર આવો બહુ નહિ આવે, સમજ સમજને સવેરા;
પંડ પલકમાં પલટ જાયગો, જંગલ હોયગા ડેરા રે. અખ૦ ૨

૧૧ દશધા—દશ પ્રકારની ભક્તિ. ૧૬ દોહલ—કષ્ટ—નિર્ધનપાણું.

૨ સવેરા—સવેળા.

નીરાંત નિર્મળ નામ, ગુરુ હ્રમ જાહેર જાના.

૨

તિથિઓ.

પરથમ સદ્ગુરુને પાચેલાગુ, લાલ ઘણો થાયે;

જ્ઞાન ગુણ ગુરુના ગાયે રે, મનુષા અવસર છે રૂડો. ટેક૦ ૧

પડવે પૂરણ પ્રીત કરી, પ્રેમે અતિ આનંદ ઉધરી;

સંગત સંતથકી સધરી રે, મનુષા અવસર છે રૂડો. ૨

બીજે બીજે ભ્રમ ભાગ્યો, એક હરિ રમતાં રંગ લાગ્યો;

ચૈતન્ય જોવાને જાગ્યો રે, મનુષા અવસર છે રૂડો. ૩

ત્રીજે ત્રિભોવનરાયા, જેની બહુ બળ છે માયા;

એવા હરિ ઘટ ભીતર પાયા રે, મનુષા અવસર છે રૂડો. ૪

ચોથે ચારે વેદ ગાવે, નવધા નિત્ય પ્રત્યે ધાવે;

પાર કોઈ વિરલા જન પાવે રે, મનુષા અવસર છે રૂડો. ૫

પાંચમ પાંચ પચીસ સાથે રે, રમવા ખેલ રચ્યો નાથે;

ભૂલ્યો અહંકૃતિની ભાથે રે, મનુષા અવસર છે રૂડો. ૬

છઠે છોક ગયો હારી, રજની અંતર અંધારી;

વંવાયો જૂઠે બહુ વારી રે, મનુષા અવસર છે રૂડો. ૭

સાતમ સદ્ગુરુને સેવો, સાર ઘણું સમજીને લેવો;

મીઠડો મહાજમનો મેવો રે, મનુષા અવસર છે રૂડો. ૮

આઠમ અટક્યું મન ભમતું, સાધન વિધિવિધનું શમતું;

દુઃખડું દૂર થયું દમતું રે, મનુષા અવસર છે રૂડો. ૯

૨ ઉલટ ઇ૦—ગુરુદેવજી ઉલટ માર્ગે જઈને શમે છે; તેમને એવું પછમ (પશ્ચિમ—ઉલટું) પ્રિયાના (પ્રયાણ) કરવું તે. પલકા (પળતું) છે.

૬ ભાથે—ભાતે. ૭ રજની—અજ્ઞાનરૂપી અંધારાની. બહુ વારી—બહુ ફેરા. ૮ મહાજમનો—(મહાયામ) મધ્યરાત્રીનો. અર્થાત્ એકાંતમાં ધ્યાન કરવા રૂપ.

- દરશન કરવું તો ગુરુ રે દેવનું, ગુરુથી સહુને તરવું રે. ગુણ૦ ૧
- ભજન કરવું તો ગુરુને ભજવા, ગુરુનો મહિમા મોટો રે;
વેદ પુરાણ ભાગવત વંદે, નુગરાને કહે ખોટો રે. ગુણ૦ ૨
- સેવા કરો તો સદ્ગુરુની, જનમ મરણ દુઃખ ટળશે રે;
જમનું જોર જરા નહિ ચાલે, મનવાંચિત કૃણ મળશે રે. ગુણ૦ ૩
- પૂજન કરવું તો ગુરુને પૂજવા, ગુરુની આણ સહુ માને રે;
ગુરુથી મોટો કોઈ મળે નહિ, સમજે ગુરુની સાને રે. ગુણ૦ ૪
- તત્વ છે તે તમને કહું છું, સાંભળજો નર નારી રે;
નીરાંત નામ ગુરુનું લેતાં, અંતે લેશે ઉગારી રે. ગુણ૦ ૫

પદ ૫૩ મું.

રાગ બુલણા.

- મુદલાં કાજ દોઉ મિલી ખોલો, અદલી આપ કહાવો;
કોન તરેહકા કામ તુમેરા, કેસી અદલ ચલાવો. ૧
- શિક્કા અદલકા કીનહુ ન દીના, મોંપે એહી બતાવો;
ભિસ્ત તુમેરા ભલા ભજ્યા હે, વળી મુદલા કહેલાવો. ૨
- ઇલામ અકલકે બડે કહાવો, સબક તુમ સમઝાવો;
મેં બુખસે કહું મુરસદ મેરા, મેહેરમ મોહે બતાવો. ૩
- બડી બાત મેં સુની તુમારી, મેં આયા તુમ આગુ;
બડે ઘરાંકા મેં હું માગન, ઘર છોટા નહિ માગું. ૪
- બડા બડા તો જો કોઇ કરતા, વાં કોઈ ભૂખ્યા આવે;
બડા બડાકી એહી બડાઇ, ફેર ભૂખ્યા ના જાવે. ૫
- પાકી જાત તુમેરી કહાવે, પાકી કલમા પઢો;

વેદ પુરાણ સાખ સર્વ ખોલે, હરિને ભજે તે ભલેરા;
 બીજું કંઈએ કામ ના આવે, સખ સાહેબી ગા બીછેરા. અખ૦ ૩
 કોણ સુકૃત મનુષ્ય દેહ પાચો, બહોત ફર્યો તું ફેરા;
 હજુ ચેત ભૂલ મત ભાઈ, માથે મરણકા હેરા રે. અખ૦ ૪
 જનમ મરણ કર્મ જાળ કટેગી, મિટેગા કાળકા ઘેરા;
 નીરાંત નામ ગ્રહે સદ્ગુરૂકા, નામે હોયગા નીવેરા રે. અખ૦ ૫

પદ ૫૧ મું.

રાગ કેદારો.

વળી વળી વંદુ ગુરૂ ગોવિંદને, લળી લળી પાચે લાગું રે;
 મે'ર કરી મારે મંદિર પધાર્યા, મનવાંચ્છિત કૃણ માગું રે. વળી૦ ૧
 મન ગમતા છે મુજને સ્વામી, સંભવતુ મુખ થાયે રે;
 સદાકાળ રહુ શરણ તમારે, ભવનું દુઃખ પળાયે રે. વળી૦ ૨
 મનના રે મોટા તેમાં મે'ર ઘણી છે, સુખના સાગર નિરખ્યા રે;
 નામ પ્રતાપ તો વર્ણવ્યો ના જાયે, સમર્થ છે વેદ સરખા રે. વળી૦ ૩
 ગુરૂ રે મળ્યા તેને ગોવિંદ મળિયા, અરસપરસ એક બાણું રે;
 વિખ વિહારણ નામ ગુરૂનું, પૂરણપદ પરમાણું રે. વળી૦ ૪
 આઠપહોર દિવસ ને રજની, વીસરશો નહિ વા'લા રે;
 નીરાંત નામ ગુરૂનું નિરખે, તેના રહે ન મનોરથ ઠાલા રે. વળી૦ ૫

પદ ૫૨ મું.

રાગ કેદારો.

ગુણ ગાવા તો ગુરૂ રે ગોવિંદના, બીજું સહુ પરહરવું રે;

- બિન દેખેકી બાત તુમારી, કામ તુમેરા કચ્ચા;
રેહેમ બિના સાહેબ નહિ રાજી, બિના રેહેમ કુન સચ્ચા ? ૧૭
- જીતા જીક પટક પછાડો, હરદે રેહેમ ના ચાવે;
કોન કતાબાં મોહે બતાવો, હક હલાલી કહાવે. ૧૮
- પીડ બિના સો પીર કહાવે, દરદ બિના દરવેસા;
માંમદલી સો મુરીદ કહાવે, રેહેમ બિના કહો કેસા ? ૧૯
- કાજ કેસી કબ તુમેરી, કોન કતાબાં કહીએ;
બંદા તો સાહેબકા બોલો, ગલકટી કયું ગહીએ. ૨૦
- ગરીબકું તુમ ગોદા દેતો, બકરી મુરઘી મારો;
જલી તુમારી અદલ ચલાણી, પલમે જ લે ડારો. ૨૧
- જાહેર જાનું જેસા ફિરસ્તા, બંદા કેસે કહીએ;
મૂરખકું ઇતિની ના સૂઝે, હકના જાને હૈયે. ૨૨
- બેહક બોલો બેહક ચાલો, બેહકકા નહિ પારા;
એહી સખખસે બાલ બચેકું, લે દોજકમેં ડારા. ૨૩
- જાહેર જાનું જૂલમ તુમેરા, બાતન કોઈ ના બૂઝે;
બેબૂઝીકું કહા બતાવું, સચ્ચી બાત ના સૂઝે. ૨૪
- જાઇ બાતમે સાહેબ રાજી, સળી બાત સો કરના;
દલ અપનેકું સાહેદ દેના, પાપહી સળ પરહરના. ૨૫
- નેકી બદીસે ન્યારા રહીએ, હક બિચારી હૈયે;
નીરાંત અલ્લા ઇસમ અદલ હે, અસલ અદલ કો કહીએ. ૨૬

૧૮ જીતા જીકું—જીવતા જીવને. ૧૯ માંમદલી—માંમદખાલી.
મુરીદ—શુર. ૨૦ ગલકટી ઈ—અધા જીવ સાહેબના બંદાઈ તો નખા કાપનારને
શામાં ગ્રહણ કરવો ? ૨૧ જ—જીવ.

- ના પાકી સો કોન કહાવે, ના પાકી સો નડતે. ૬
- મુદલાં જાતી મોહે બતાવો, કાજ કીનક કહીએ;
- આતન જાહેર મોહે બતાવો, દાનું દખા ચેએ. ૭
- મેરી પૂછી મોહે બતાવો, હમ આયે તુમ શરના;
- આતન જાહેર મોહે બતાવો, એ અંદેશા હરના ૮
- બિન બોલા સો બાત ન કહીએ, બોલા જાહેર જાનો;
- બોલે બોલાવે મોહે બતાવો, એ અંદેશા જાનો. ૯
- અસાજ સખ કીનહુ કીના, સાજ કોન કહાવે;
- આતનકા મુકામ બતાવો, વે ના આવે જાવે. ૧૦
- જાહેર ઉસદિન કછુ નહિ થા, તખ બાતનમે કા થા;
- વાકા ઇસમ મોહે બતાવો, તખકા ઇસમ કા થા. ૧૧
- ના થા ના થા ના થા ના થા, બહી કછુ એ ના થા;
- વાકા મુકામ મોહે બતાવો, વાકા ઇસમ ક્યાં થા. ૧૨
- વા ઇસમકા આશક મેં હું, વા પઢવેકી પિયાસા;
- મેં પૂછું તુમ મુરસદ મેરા, એહી હમારી આસા. ૧૩
- જાહેર કછુએ નહિ થા, અલ્લા ઉસ દિન નહિ થા;
- સાહેબ ઉસ દિન નહિ થા, ખુદા બી ઉસ દિન નહિ થા. ૧૪
- રખબી ઉસ દિન નહિ થા, માલિક બી ઉસ દિન નહિ થા;
- એ સખ ઇસમ વાહી સખસકે, જો બાતનમાં જાથા. ૧૫
- એ બાતનકુ મોહી બતાવો, કાજ કરો બિચારા;
- મુદ્દાં બાંગ વાહીકી બોલો, જો સરજે સરજનહારા. ૧૬

૬ પાકી-પવિત્ર. કલમા—કુરાનના મંત્ર. ૭ બાતન-વાત-હકીકત —દુનીયા. ૧૧ કા થા-ક્યાં થા?—શું હતું? વાકા-એનો. ઇસમ-મૂળ પુરૂષ —વસ્તુ. ૧૨ ના થા ઇન્—જ્યારે કાંઈ નહોતું ત્યારે આ સૃષ્ટિનો મૂળ પુરૂષ ક્યાં હતો? ૧૫ રખે-ખુદા. જાથા—જાયા થા. ૧૬ બિચારા—વિચાર.

આતુર થઈને ચરણે નમતાં, જાગીને જીવણ જોયા રે;
 અકળ સ્વરૂપી નવ જાય કળિયા, સભર ભવનમાં સોયા રે. મોરલી૦ ૨
 કર્મકાઠ તે સઘળા જળિયા, એક પ્રલ્લ અનુપમ સઘળે રે;
 આત્મારામ મેડીએ હુતા, તેડીને લાવી ઘરમે રે. મોરલી૦ ૩
 અલખ અમૃતપે મીઠા, ગુણ જોઈને ગઈ છું રે;
 દાસની દાસ થઈને ચાલું, હું તો નિરભય નારી થઈ છું રે. મોરલી૦ ૪
 નિશદ્દિન સ્વામી સંગે મા'લું, શોકલડી છે ધૂતારી રે;
 મારા ઉપર મનડું મોહ્યું, કે'તા કા'ન પુકારી રે. મોરલી૦ ૫
 તોયે માઈ નવ કંઈ ચાલે, સાચાનું જૂઠું થાપે રે;
 વારવારે ભૂલાવે ભોળી, કબ્બે આવ્યું નવ કાપે રે. મોરલી૦ ૬
 જોઈ સ્વામી શરાપ આપે, તે દુઃખડું મુને મોહું રે;
 કોણ એવું જઈ કહે, નીરાંતનું સુખ નથી ખોહું રે. મોરલી૦ ૭

પદ પદ મું.

હરિનું ભજન ભૂલશે નાહીં ભાઈ;
 કોણ કરમ મનુષ્યાદેહ પાઈ. ટેક. ૧
 રતન મળી રંકને હાથ આવ્યું તો,
 મૂલ નવ જાણ્યું મૂરખે રે;
 કોડીની સાટે જઈ વેચંતો,
 બીના હરિ નામકો પરખે રે. હરિનું૦ ૨
 કામ ન આવ્યું કાંઈ વેહેવારે રે,
 પ્રભુને ન શક્યો જાણી રે;
 આમ તેમ અથડાયો અમથો,

પદ ૫૪ મું.

ચાલ હંસની.

રામનામ રીઝનું ગાડું,		
ચવટડે રામનામ રીઝનું ગાડું;		
વણિક વો'રત કરો લાલ ઘણો છે,		
ખરચે ખૂટે નહિ ટાંડું.	ચવટડે૦	૧
સ્નેહ કરીને તમે સાટુ રે મેળવો,		
માથે ન રાખશો ભાડું;		
બુદ્ધિનું બાનું બીજે ભ્રમ ટાળીને,		
એક નિશ્ચયનું બાંધજો નાડું.	ચવટડે૦	૨
વિલાંબ ન કરશો એ માલ વો'ર્યાની,		
કોને નથી કરવું સપાડું;		
જે રે વો'રે તે પોતાના વે'પારને,		
હું તો આંધળાને મારગ દેખાડું.	ચવટડે૦	૩
આ રે અવસર છે એ માલ વો'ર્યાનો,		
ને વકરા ના વણસાડું;		
ભણે નીરાંત હરિનામના વે'પારી રે,		
અમો ભૂખ્યાંને ભોજન જમાડું.	ચવટડે૦	૪

પદ ૫૫ મું.

ગરબો.

મોરલી મરમની વાગી રે;

સુરત ધરીને સાંભળતાં, તન મનની ભ્રમાણા ભાગી રે. ટેક. ૧

૧ વો'રત-ખરીદી. ટાંડું-પોઠ.

૩ વો'ર્યાની-ખરીદ્યાની.

આતુર થઈને ચરણે નમતાં, જગીને જીવાળુ જ્ઞેયા રે;
 અકળ સ્વરૂપી નવજય કળિયા, સભર ભવનમાં સોયા રે. મોરલી૦ ૨
 કર્મકાઠ તે સઘળા જળિયા, એક પ્રહ્લ અનુપમ સઘળે રે;
 આત્મારામ મેડીએ હુતા, તેડીને લાવી ઘરમે રે. મોરલી૦ ૩
 અલખ અમૃતપે મીઠા, ગુણુ જ્ઞેધને ગઈ છું રે;
 દાસની દાસ થઈને ચાલું, હું તો નિરભય નારી થઈ છું રે. મોરલી૦ ૪
 નિશદ્દિન સ્વામી સંગે મા'લું, શોકલડી છે ધૂતારી રે;
 મારા ઉપર મનકું મોહ્યું, કે'તા કા'ન પ્રકારી રે. મોરલી૦ ૫
 તોયે માઈ નવ કંઈ ચાલે, સાચાનું જૂઠું થાપે રે;
 વારવારે ભૂલાવે ભોળી, કષ્ટ આવ્યું નવ કાપે રે. મોરલી૦ ૬
 જ્ઞેધ સ્વામી શરાપ આપે, તે દુઃખકું મુને મોહું રે;
 કોણુ એવું જઈ કહે, નીરાંતનું સુખ નથી ખોહું રે. મોરલી૦ ૭

પદ પદ મું.

હરિનું ભજન ભૂલશો નાહી ભાઈ;
 કોણુ કરમ મનુષ્યાદેહ પાઈ. ટેક. ૧
 રતન મળી રંકને હાથ આવ્યું તો,
 મૂલ નવ જાણ્યું મૂરખે રે;
 કોડીની સાટે જઈ વેચ્યંતો,
 બીના હરિ નામકો પરખે રે. હરિનું૦ ૨
 કામ ન આવ્યું કાંઈ વેહેવારે રે,
 પ્રભુને ન શક્યો જાણી રે;
 આમ તેમ અથડાયો અમથો,

ફરવું રહ્યું ચાર ખાણી રે.	હરિનુંં	૩
ચાર ખાણુ અદ્દ ધર આવે,		
અપંગ અંગ અવિગત સા'ચે રે;		
ઉગર્યો અને નરદેહ આપિયો,		
અંધ અજાણુ કેમ થાયે રે.	હરિનુંં	૪
ચાર ખાણુ ચોરાશીને જ્ઞેતાં,		
અતિ દુઃખ અઘરાં પડ્યાં છે ભોગવવાં		
તોય નીરાંત કહે નર નવ સમજે,		
મન સંસારનાં સુખ ભરવાં રે.	હરિનુંં	૫

પદ ૫૭ મું.

મન મૂરખને સમજાવીને કહીએ,		
તો એ ભાઈ એને તો સાન ન આવે;		
લલુતામાં એ તો જન્મ ગુમાવે.	મનં	૧
મૂળ વસ્તુ નિશ્ચળ મૂકી મિથ્યામાં મુંડી મારે;		
હરિ ભજવાના અવસર ખોળે કાળને ના વિચારે.	મનં	૨
રામ ભજતાં એને કીડીઓ ચઢે ભાઈ;		
જાણે ન લેખું લેવાશે રાઈ રાઈ.	મનં	૩
મારાં સગાં ને મારાં વા'લાં એમ રહ્યું ભરમાઈ;		
કાળ તો ફૂટી નાખશે પલ્લમાં ત્યારે જાઉં કરમાઈ.	મનં	૪
નામ નિરંજનનું જપ નિશદ્દિન રખે જાતું ફૂલાઈ;		
સાંધકી શિક્ષા સાચી માનકે કરો ખરી કમાઈ.	મનં	૫
તુહિ તુહિકો કીર્તન કરવો જાણવો જદુરાઈ;		
ગોવિંદના ગુણ ગાવા નિશદ્દિન નથી ખેસતી પાઈ.	મનં	૬

અહરનિશ જે હરિ ગુણ ગાવે તેને છૂટે મરવું ધાઈ;
 આત્મા ચીને આપદા મિટે ફૂટે કર્મની કાઈ. મન૦ ૭
 લક્ષ ચોરાશીથી અલગ બીરાજે છૂટયાં ખોટી ખાઈ;
 દઢ મનથી એક ધ્યાનજ ધારે, ગોવિંદના ગુણ ગાઈ. મન૦ ૮
 નારાયણનું નામ સમરતાં મનને સૂઝે ન્યાઈ;
 કુષ્પુદ્ધિ તો જડામૂળથી તેની તો ભાઈ જાઈ. મન૦ ૯
 અજપા જપે જે જોગ મસ્તાના, મનવા જેની ભૂલાઈ;
 અવર પંથકી મેટે પીડા દૂઃખકું દે દૂલાઈ. મન૦ ૧૦
 મનવાકો જિને કેદ હાર્યો, ધને કીની કમાઈ;
 નિરંજનકો જપ જપ્યો, છોડી સખ મમતાઈ. મન૦ ૧૧
 નામ નીરંતર જાણ્યું જેણે, તે પામ્યા ભલમાઈ;
 મનવાને કેદ કરી રાખ્યો, તેની કે'વી શું સરસાઈ. મન૦ ૧૨

સાખીઓ.

કેદારો જળ કિજિયે, મુખપેં જપિયે રામ;
 સખ રાગનકો દેવ હે, કેદારો મહાધામ. ૧
 કેદારો કીર્તન કરે, ધન ધન હરિનું નામ;
 અનેક અધમ ઉદ્ધારિયા, નીરાંતનો વિશ્રામ. ૨
 કેદારો મુજ ઘેર પ્રાણલો, શાં શાં ભોજન દેશ;
 સેવ સુંવાળી લાખશી, (પછી) આંખારસ ઘોળેશ. ૩
 ગિરિ ગિરિવર સખ હુંડિયા, દેખા દેશ વિદેશ;
 જ્ઞાની રામ પાયા નહિ, બિના ગુરૂ ઉપદેશ. ૪

૭ ફૂટે ઈ૦—કર્મની કાઈ (કાટ) ને ફૂટે—નાશ કરે. અર્થાત્ તે દરીથી
 ન પ્રાપ્ત થાય એમ કરે. ૮ ન્યાઈ—ન્યાય—સત્ય વાત. ૧૨ ભલમાઈ—ભલાઈ.
 ૩ પ્રાણલો—મેમાન. ૪ રામ—સંત.

- તેજપુંજ સત ગુરૂ મિલે, જેસા સૂરજ ભાવ;
સખ અંધિયારા મિટ ગયા, યાની દેખા ચાવ. ૫
- તારા દીવા અગમકા, રેણી યોત પ્રકાશ;
યાની પ્રકટા ભાન જળ, ઉગતકા હે નાશ. ૬
- નાશ કરાયા સખ રેણકા, પ્રકટયા ભાન જળ યોન;
યાની સખ સુખ પાઇઆ, મિલે અવિનાસી ખાણ. ૭
- યાની ગુરૂ ઉપદેશ કરી, ભેદ બતાયા એક;
રામનામ નિજ સાર હે, દૂજ પ્રહ્લ અનંક. ૮
- યાની ગુરૂ ઉપદેશ કરી, એક એક હે રામ;
સો મનમે નિત્ય સમરિયે, સારેગા સખ કામ. ૯
- સતગુરૂકે પરસાદતેં, પાયા આતમ રામ;
યાની સમરિયે સદા, ભ્રમ તજવે કામ. ૧૦
- સદગુરૂકે પરસાદથે, પાયા રામ આધાર;
સો નિશ્ચયસે સમરિયે, એહી ખરા બિચાર. ૧૧
- એક રામ સતગુરૂ કહે, તા આગે કછુ નાહી;
યાની હૃદ રાખીએ, સમરિયે મન માંહી. ૧૨
- રામ બરાબર કછુ નહિ, સખ જુગ દેખા જોઈ;
યાની સોઈ ગુરૂ દિયા, ભજના તાહી સોઈ. ૧૩
- એક રામ સખકો કહે, સુરીનર મુનિજન શેષ;
યાની સો તત્વ સાર હે, સોહં હૃદયા ઉપદેશ. ૧૪
- સદગુરૂકા ઉપદેશ યહ, આતમ દિયા દેખાઈ;
યાની ત્યાં લાગ્યા રહે, કળહુ આન ના જઈ. ૧૫
- સો જોઈ ધૂન ઉપજે, સોહમ્ સોહમ્ હોય;

- ગ્યાની સતગુરુ બિન મિલે, જીવ ન બૂઝા કોઇ. ૧૬
- અજપ જપ બિના હોત હે, જો કોઈ જાણે ભેદ;
- ગ્યાની સોઇ બતાઇએ, સો સાચા ગુરુદેવ. ૧૭
- નિમ ગ્રહે નિજનામકા, સતગુરુકે પરતાપ;
- ગ્યાની અંતર મીલ રહે, કરનીસે છૂટે તાપ. ૧૮
- સાચા ગુરુ સેવીએ, ભ્રમ મિટાવે માન;
- આપ સરીખા કરી લાહે, દે આતમ નિજ ગ્યાન. ૧૯
- ચંદનસેં ચંદન ભયા, દીવે દીવા હોય;
- ગ્યાની ગુરુથે ગુરુ ભયા, ચીને વિરલા કોય. ૨૦
- ચંદન મધ્યે એક વાસના, ગુરુ મધ્યે ગુરુદેવ;
- ગ્યાની તાકો સમજકે, કીજે તાકી સેવ. ૨૧
- સતગુરુ ગંગા સાધુ જો, પારસ ચંદન ભૂંગ;
- ગ્યાની તાહુ જૂદા નહિ, આપ સરીખા રંગ. ૨૨
- જોડે તાહી ભેરી ભઈ, ભીડ કહી નવ જય;
- મધ્યમ જલ ગંગામે મિલા, સરખા ભયા સભાય. ૨૩
- ગ્યાની ગુરુ ઉપદેશ કરી, દિયા ભેદ અગાધ;
- રામનામ બિના ધંધ હે, સકળ પોક કે શ્રાદ્ધ. ૨૪
- સતગુરુ સખદ બતાવિયા, આધપુરુષકો નામ;
- ગ્યાની સો દૃઢહી રહે, દૂજ શું નહિ કામ. ૨૫
- ગ્યાની ગુરુ ઉપદેશ કરી, ભ્રમ તેં રાખ્યા ઠામ;
- આતંદ સાસ ઉમડાઈ કે, લે' લાગી નિજ નામ. ૨૬

૧૭ અજપ ઇન્-વગર જપકર્યે જેનો જપ થાયછે તેને અજપા જપ કહેછે. ૨૨ સતગુરુ ઇન્-સદ્ગુરુ, ગંગા, સાધુ, પારસ, ચંદન, ભૂંગ, વગેરે એવાં છે કે જે તેમને મળે તેને પોતાના જેવાં કરે; જ્ઞાની પણ તેમના જેવોજ છે.

૨૪ રામનામ ત્રગર ખીજ ધંધા એ સર્વે પોક શ્રાદ્ધ બરાબર છે.

- સતગુરુકા ઉપદેશ યહ, શબ્દ બતાવે એક;
 યાની સોહી શબ્દતો, મીઠે ભ્રમ અનેક. ૨૭
- યાની ગુરુ કે દિય બિન, પાર ના પહોંચે કોઈ;
 જ્યાં જાય ત્યાં રહે પડે, મુગત જનમ ના હોઈ. ૨૮
- યાની ગુરુ ઉપજાઈ લે, રામ કહેને બેન;
 કે'તાં મુગતાં પીડા ગઈ, લોક બેદ કુળ કોણ. ૨૯
- યાની ગુરુ ઉપદેશ લઈ, ભાવ ભક્તિ મત સાર;
 તા મતશુ મન મિલ રહે, તો છૂટે કુળ વે'વાર. ૩૦
- યાની ગુરુએ ઉપજાઈઓ, રામ કે'નકો ભાવ;
 હે મતિહીણી આતમા, એ ઓસરીએ દાવ. ૩૧
- જ્ઞાની ગુરુએ કૃપા કરી, દિયા સોહી નિજ નાઈ;
 તા સમ દુબ કછુ નહિ, ગુરુ બલિહારી જાઈ. ૩૨
- યાની ગુરુએ કૃપા કરી, ભ્રમ મિટાયા આન;
 અમૃતબાની મુખ ભઈ, પીએ સંત સુબન. ૩૩
- નિર્મુક્તિ હોય પાપથેં, સત્યે સળ ગયે બલાઈ;
 યાની નિર્મળ હો રહા, સતગુરુ ભયા હે સાઈ. ૩૪
- યાની સતગુરુ ગાર્હી, મન બખિયા ભોરંગ;
 રામનામ નિજમૃત હે, નિર્મળ કિયા સળ અંગ. ૩૫
- જુગજીવન અવિચળ જડી, તાસુ પકડે જંત;
 ઠપે બહે સમાયકે, તોડે બિખકે દંત. ૩૬

૨૯ બેન-વચન.

૩૧ હે ઈ—એ દાવ (રામ ભજન રૂપી) ને ઓસરીએ (ભૂલ જાએ) તો એ આતમા મતિ હીણી છે. (આતમાનું સ્ત્રીલિંગ ગ્રામ્ય છે).

૩૨ નાઈ-નામ. ૩૪ નિર્મુક્તિ-છૂટકો. બલાઈ-બલા. ૩૫ બખિયા—ઝેરી. ૩૬ જંત-ઝેરી જનાવર—સાપ વગેરે.

- મોટે મોટે રોગકો ,સતગુર તોડનહાર;
ગ્યાની નિર્મળ હો રહા, ઓખદ ગ્યાન બિચાર. ૩૭
- તન મહી વેદના ઘણી, ઓખદ ગ્યાન બિચાર;
સો ગ્યાની ગુર દિયા, મીટે સકળ વિચાર. ૩૮
- ગુર નો કોઈ ગુણ કરે, સાખસો દષે નાહી;
ગ્યાની જાણે રામરૂપ, દુઝ્યા દીલમે નાહી. ૩૯
- દુઝ્યા દિલમે ના પરે, ગુર જાણે કીરતાર;
ગ્યાની શીખે સો જનિયે, દષે નાહિ વિકાર. ૪૦
- ગુર વિકાર કેસે કરે, શિષ્યકું દ સુખ લાખ;
ગ્યાની ગુર પરખ કરે, દષો દૂધ કે આક. ૪૧
- જ્યું સોની સોના કસે, સખ મેલ કાઢે શોધ;
ગ્યાની ગુર એસે કસે, સખ કરમ કાટે ખોધ. ૪૨
- ગ્યાની ગુર એસા કસે, જેસા કશીદાકાર;
ઉપદેશ સુનાઈ દિયે, ટાળે ભ્રમ વિકાર. ૪૩
- ગ્યાની ગુર એસા કસે, જેસા લોહ લુહાર;
સખહી મીઠાવે કલ્પના, દિખાવે દિદાર. ૪૪
- ગુરકી કસણી ને સહે, ને મરજીવા સોધ;
ગ્યાની સો જીવતા કરે, પાણુ કસણી સહે નહિ કોધ. ૪૫
- ગ્યાની શિષ્ય સચ્ચા જનિયા, કહી મીલે કેસે ભાઈ;
શિર રાખી શિરપર રહે, ભાવે ના બિજાઈ. ૪૬
- કસણુ સહે ગુરદેવકી, ને શામ મિલનકી આશ;
મનસા વાચા કર્મણા, કરે ગુરચરણે નિવાસ. ૪૭
- શિષ્ય સોઈ શીખમે, ગુર સોધ ગ્યાન વિવેક;

કહે જ્યાની ગુરૂ શિષ્ય મિલા, લહે ધામને એક.	૪૮
નામ બીના કોઇ નવ તરે, ભવસાગરકે માંય;	
નીરાંત વંદુ નામને, જ્યાં જ્યાં દેખું ત્યાંય.	૪૯
પરમેશ્વર પરસન થઇ, તારી કરતો સા'ય;	
નીરાંત નામ સંભારતાં, મનવાંચિત કૃણ થાય.	૫૦
આદ્ય અંત મધ્યે એક છે, વિશ્વતણે વિશ્રામ;	
નીરાંત નામ સમરન કરે, એક રામનામકો નામ.	૫૧
રામનામકો નામ હે, નિરગુણ સિરગુણ સોઇ;	
નીરાંત પામે નામકું, નામ બિના નહિ કોઇ.	૫૨
નીરાંત નામ સંભારીએ, અલખ ધણી શિર એક;	
બોલે તે બીજે નહિ, બ્રમે સેવે અનેક.	૫૩
જનમમરણ સંશે નહિ, અન્ય ઉપાધિ ઊઠાય;	
રહ્યાં તે આતમરામ હે, નીરાંત ચીનો તાય.	૫૪
રહે નામકે આશરે, નહિ અવરકી આશ;	
નીરાંત નમિયે તાયકું, જો નહિ હૃદયે વિશ્વાસ.	૫૫
નામ નિરંજનસે અધિક, નામ એક નિજનામ;	
સખ ઘટમે વ્યાપી રહે, મિથ્યા જને દામ.	૫૬
અપાર લીલા નામકી, નામે પામે ધામ;	
નામ જાણ્યો જોહણે, મિલિયા સુંદરશ્યામ.	૫૭
નામ લીલા કોઉ સંત ભણે, અપાર ગુણ હે નામ;	
નીરાંત નામકો જનકે, તરો નામ નીર વામ.	૫૮
ગુરૂસ્તુતિ જો ગાઇએ, નવ નામકો અંત;	
નીરાંત નિરમળ હો ગયો, બિગડ્યો હુઆ અંત.	૫૯

યોગસાંખ્યઐક્યનો.

શ્લોકો.

સુણો શ્લોકો, સાધુ લોકો; સંત મહંતો, શુદ્ધ કરી ચંતો.	૧
વૃત્તિ ભોળી, નાખ્યા બોળી; કે' યોગ મોટો, બીજે કે' ખોટો.	૨
આવે ટોટો, મળે ન રોટો; સાંખ્ય સાચું, એ પર રાચું.	૩
દૃઢ નહિ એ તો, સરવે ચેતો; નથી એ ન્યાડું, બે એક બાડું.	૪
ભેદ ભુંડા, સમજે રૂડા; તેને સાચું, નીરાંત રાચું.	૫
ચોગની વંધા, કંઈ ન નિંધા; સહુને વંધા, કોઈ ન નંધા.	૬
બંને બતાવું, શોણે પતાવું; સાચું કે'વું, સુખી રે'વું.	૭
જાણો જાતે, વળગો ન વાતે; ચોગ પે'લો, નીરાંતે મે'લ્યો.	૮
સાંખ્યો પછે, કહીશું અચ્છે; સુણો સુણાવું, ચોગમાં આવું.	૯
સહુ ભણાવું, નામ ગણાવું; યમ છે પે'લો, નેમ સે'લો.	૧૦
આસન ત્રીજે, પ્રાણાયામ ભીજે;	

છે પ્રત્યાહારં, સર્વ ઉધારં.	૧૧
ધારણા છઠી, વાત વંઠી;	
ધ્યાન જાણો, સાતમું માનો.	૧૨
એક છેલ્લું, થવાય ઘે'લું;	
તે તો કહિયે, સુખી રહિયે.	૧૩
સમાધિ જાણો, સુખને માણો;	
એ આઠ પે'લાં, કહું બીજાં મેલાં.	૧૪
સત્ય કે'વું, સુખી રે'વું;	
ન કથની બીજી, ન વૃત્તિ બીજી.	૧૫
ભલી ભલાઈ, સાંભળો સાંઈ;	
આપુ ખેટા, થાવ ન છેટા.	૧૬
છે યમના ભેદા, કે'છે વેદા;	
દશ યમ જાણો, પ્રકાર વખાણો.	૧૭
અહિંસા મોટી, (તેની) વિધિ ન ખોટી;	
સત્ય સમજવું, ખોટું તજવું.	૧૮
છે અસ્તેય તેવું, શું શું સે'વું;	
ખજાચારી રે'વું, કશું ન કે'વું.	૧૯
તો કંઈ પામે, આવે કામે;	
એના છે ભેદા, સંશે છેદા.	૨૦
કામ કૂડો, પ્રકાર રૂડો;	
સૂડી કે સૂડો, કે'વાય ન ઊંડો.	૨૧

૧૨ વાત વંઠી—(ધારણા સિદ્ધ થવાથી સિદ્ધિઓ પ્રાપ્ત થાય છે અને યોગી તેમાં લોભાદિને મુક્તિમાંથી ચળી જાય છે માટે).

૧૪ મેલાં—એ વગરનાં બીજાં બધાં મેલાં છે. ૧૯ અસ્તેય—ચોરી ન કરવી તે.

ક્ષમા છે એવી, ને ને સેવી;	
સત્ય સુધરશે, તું ભાઇ તરશે.	૨૨
ધૃતિ કહે છે, લક્ષણ લહે છે;	
એ છે ગોટો, જેના નવ નેટો.	૨૩
સત્યના સોટો, સાધે થાય મોટો;	
દયા છે એવી, નેહશે સેવી.	૨૪
નહિ સચવાયે, દયા દમાયે;	
આર્જવ છે એકે, રે'વું ટેકે.	૨૫
કોમળ વાણી, નેચે વખાણી;	
એવું એમાં, સુખ નહિ શેમાં.	૨૬
થોડું ખાવું, જમવા ના જવું;	
ઉતરતા જવું, મળે તો ખાવું.	૨૭
જેમ યમના ભેદો, દશ કે' વેદો;	
નમ છે તેવો, જાણી સેવો.	૨૮
નથી મીઠો મેવો, નથી લેવો દેવો;	
દશ છે તે તો, સાંભળી ચેતો.	૨૯
તપ છે પે'લું, નથી એ મેલું;	
ઈંદ્રિ વશ જ્યારે, વિકાર મારે.	૩૦
સરે કંઈ ત્યારે, સુખ વિસારે;	
સંતોષ મોટો, નવ તે છોટો.	૩૧
ત્રીજી જાણો, મત નવ તાણો;	
આસ્થા મોટી, નથી કંઈ ખોટી.	૩૨
ચાથું કહીએ, સુખી રહીએ;	

દાન દેવું, ના નવ કે'વું.	૩૩
પાંચમી પૂજા, ગુરુદેવ ન દૂજા;	
તેનું કંઈ લેખું, હું શું વિશેષું.	૩૪
સિદ્ધાંત છઠો, મુણી ન વઠો;	
બાંધો ગંઠો, કરી એક કંઠો.	૩૫
-હી કે'છે નામે, વસવું તામે;	
એ સાતમું જાણો, સુખને આણો.	૩૬
મતિ કર ચોખી, મન તજ દોખી;	
આઠમી એ તો, સંતો ચેતો.	૩૭
નવમા જપ છે, વ્રતધારી ખપ છે;	
પછી હોય કરવા, જ્ઞાન ભરવા.	૩૮
એમ જાણો નીમ છે, બંને સીમ છે;	
એ મોટી વાતો, બેની જાતો.	૩૯
કહી છે સાચી, નથી કંઈ કાચી;	
હવે આગળ ચાલું, આસન ભાળું.	૪૦
લક્ષ્યોરાશી જીવ, જાણવા ઇચ્છે શિવ;	
જેટલી તેની જાત, આસનની છે ભાત.	૪૧
તે સહુને જાણો, તો સુખ માણો;	
શંકર સેવો, આસનના મેવો.	૪૨
પ્રાણાયામ પૂરું, રાખું નહિ અધૂરું;	
તેમાં નાડીની વાતો, વિધ વિધ ભાતો.	૪૩
કેતી ગણાવું, ઉપલક્ષ ભણાવું;	
દશ વાયુ બાંધો, સુરતા સાંધો.	૪૪

પડે ન વાંધો, જો ન પડે માંદો;	
દશ વાયુ તેવા, તેના વળી દેવા.	૪૫
ચક્રનું ચઢવું, વળી ઉતરવું;	
એની વિધિ મોટી, નથી કંઈ ખોટી.	૪૬
ગુરુએ ખોટી, વાળી લંગોટી;	
તો તો સાધે, નિકર ના લાધે.	૪૭
સાચી સેવા, જાય મીઠા મેવા;	
બ્રાણ્યામ તો કરવો, ગઢ નથી ભરવો.	૪૮
કુંભક તેવાં, નથી જેવાં તેવાં;	
મુદ્રાની મુડી, છે તે રૂડી.	૪૯
પણ પૂજા પૂરી, ન મૂકાય અધૂરી;	
એતું કરી બાપું, બ્રાણ્યામનું દાપું.	૫૦
જો એને જાણું, તો મતિ આપું;	
મત્યાહારનું ચઢવું, નથી કૂદી પડવું.	૫૧
વિષયને વારી, કરી વૃત્તિ સારી;	
તો અવિધારી, જો સંભારી.	૫૨
કાચખો જોયો, ન જોયો રોયો;	
અંગ સંકેલે, ત્યમ વિષયને મે'લે.	૫૩
પાછા રેલે, નવ કદી ચે'લે;	
એવું એમાં, જાણો જેમાં.	૫૪
ધારણ કહીએ, મન સુખી રહીએ;	
તત્ત્વ છે પાંચે, નવ આવે આંચે.	૫૫
છે જળની ધારણ, તેજની તારણ;	

વાયુની વારણ, આકાશની આરણ.	૫૬
તેના વળી દેવો, જઈ તેને સેવો;	
આપે તે મેવો, જોગ છે એવો.	૫૭
હવે ધ્યાનની વાતો, કેવી છે જાતો;	
સુણો સુણાવું, કો કે' નહિ આવું.	૫૮
સત્ય સુણાવું, મનમાં ભાવ્યું;	
પદસ્થ ધ્યાનં, પહેલું માનં.	૫૯
છે તેની વિધિ, નથી કંઈ સિધ્ધી;	
ખીજું પિંડનું માનો, પિંડસ્થ જાણો.	૬૦
એ પણ એવું, નથી જેવું તેવું;	
ઉપસ્થ છે ત્રીજું, જોઈને રીઝું.	૬૧
અપાર લીલા, મિલે છખીલા;	
રૂપાતીત જાણો, એને વખાણો.	૬૨
એ છે ચોથું, નથી ભાઈ ચોથું;	
મોઠામાં મોઢું, સત્ય નથી જોઢું.	૬૩
ધ્યાનમાં ધરવું, જાણી કાળથી મરવું;	
તો શું કરવું, ભાતેથી ભરવું.	૬૪
સુણો છે સાચું, કંઈ નથી કાચું;	
અમો મનમાં રાચું, વદિયે વાચું.	૬૫
ખરી કસોટી, યોગની મોટી;	
તને ખતાવું, નવ સતાવું.	૬૬
છેલ્લી પદવી, હવે ઉતરવી;	
અંતિ ગહન છે, તન મન દહન છે.	૬૭

૫૬ વારણ—વાયુની ધારણા વિષયથી વારનારી છે. આરણ—અર્થાત્ મોટી. ૬૫ વાચું—વાચાઓ—વાણી.

- તોહ સુણાવું, મન માંહી ધરાવું;
સમાધિ એ તો, શ્રોતા એતો. ૬૮
- એની વાતો, સુણતાં જય રાતો;
મટી જઇ ભાતો, ઉગરે ખત્તા ખાતો. ૬૯
- સુણ ચાગની વાતો, મૂક અજ્ઞાનની રાતો;
ખરી છે આ તો, થાઇશિ માતો. ૭૦
- જે હવે સુણાવું, વિગત ભણાવું;
એકાંતે જવું, કાંઈ ન ખાવું. ૭૧
- સહુ તજવું, ન મળે ખાવું;
શુદ્ધિ હીણ થાવું, સુખમાં જવું. ૭૨
- જેખ ભજવું, સમાધિ સજવું;
નથી એ રોટો, રસ્તો નથી છોટો. ૭૩
- નીરાંત જોઇએ, નીરાંતમાં મોહીએ;
તો કંઈ પામો, દુઃખડાં પામો. ૭૪
- નવ પાછું પડવું, આગળ ચડવું;
તો કંઈ થાયે, નહિ તો સહુ જાયે. ૭૫
- છે વાતો એવી, જે જે સેવી;
સમાધિ છે છેલ્લી, દશા છે છેલ્લી. ૭૬
- અપાર સાધુ, મન જઈ પાધ્યું;
નવ કંઈ સાધ્યું, નવ કંઈ લાધ્યું. ૭૭
- મન દહ જોઇએ, નહિ તો રોઇએ;
ખરી છે ખાડી, વાત ન આડી. ૭૮
- જ્ઞાનની ખારી, કરો સવારી;

વાયુની વારણ, આકાશની આરણ.	૫૬
તેના વળી દેવો, જઈ તેને સેવો;	
આપે તે સેવો, ભોગ છે એવો.	૫૭
હવે ધ્યાનની વાતો, કેવી છે જાતો;	
સુણો સુણાવું, કો કં' નહિ આવું.	૫૮
સત્ય સુણાવું, મનમાં ભાવ્યું;	
પદસ્થ ધ્યાનં, પહેલું માનં.	૫૯
છે તેની વિધિ, નથી કંઈ સિધી;	
બીજું પિંડનું માનો, પિંડસ્થ જાણો.	૬૦
એ પણ એવું, નથી જેવું તેવું;	
ઉપસ્થ છે ત્રીજું, જોઈને રીઝું.	૬૧
અપાર લીલા, મિલે છબીલા;	
રૂપાતીત જાણો, એને વખાણો.	૬૨
એ છે ચોથું, નથી ભાઈ ચોથું;	
મોઠામાં મોઢું, સત્ય નથી જોઢું.	૬૩
ધ્યાનમાં ધરવું, જાય કાળથી મરવું;	
તો શું કરવું, ભાતેથી ભરવું.	૬૪
સુણો છે સાચું, કંઈ નથી કાચું;	
અમો મનમાં રાચું, વદિયે વાચું.	૬૫
ખરી કસોટી, ચોગની મોટી;	
તને ખતાવું, નવ સતાવું.	૬૬
છેલ્લી પદવી, હવે ઉતરવી;	
અતિ ગહન છે, તન મન દહન છે.	૬૭

૫૬ વારણ—વાયુની ધારણા વિષયથી વારનારી છે. આરણ—અર્થાત્ મોટી. ૬૫ વાચું—વાચાઓ—વાણી.

- તોહ સુણાવું, મન માંહી ધરાવું;
સમાધિ એ તો, શ્રોતા એતો. ૬૮
- એની વાતો, સુણતાં જન્ય રાતો;
મટી જઈ ભાતો, ઉગરે ખત્તા ખાતો. ૬૯
- સુણ ચોગની વાતો, મૂક અજ્ઞાનની રાતો;
ખરી છે આ તો, થાઈશિ માતો. ૭૦
- જે હવે સુણાવું, વિગત ભણાવું;
એકાંતે જવું, કાંઈ ન ખાવું. ૭૧
- સહુ તજવું, ન મળે ખાવું;
શુદ્ધિ હીણ થાવું, સુખમાં જવું. ૭૨
- ભેખ ભજવું, સમાધિ સજવું;
નથી એ રોટો, રસ્તો નથી છોટો. ૭૩
- નીરાંત જોઈએ, નીરાંતમાં મોહીએ;
તો કંઈ પામો, દુઃખડાં વામો. ૭૪
- નવ પાછું પડવું, આગળ અડવું;
તો કંઈ થાયે, નહિ તો સહુ જાયે. ૭૫
- છે વાતો એવી, જો જો સેવી;
સમાધિ છે છેલ્લી, દશા છે છેલ્લી. ૭૬
- અપાર સાધુ, મન જઈ બાધ્યું;
નવ કંઈ સાધ્યું, નવ કંઈ લાધ્યું. ૭૭
- મન દહ જોઈએ, નહિ તો રોઈએ;
ખરી છે ખાડી, વાત ન આડી. ૭૮
- જ્ઞાનની બારી, કરો સવારી;

વશ સહુ થાશે, પાર જવાશે.	૭૯
સે'લું ના ધારો, ખરું વિચારો;	
મન જે મારો, તો સંભારો.	૮૦
છે રસ્તો સારો, ઘણાને ખ્યારો;	
એહ એવારો, શુદ્ધ ઉજારો.	૮૧
પણ જે જે જેવું, કહ્યું છે તેવું;	
નથી સૂક્ષ્મ બતાવ્યું, નામ ગણાવ્યું.	૮૨
ઘણી વાંકી આડ્યો, જોયે પથ પાડ્યો;	
કહું વિગતે હું જે, ડરી જાયે તું તો.	૮૩
ઉપરથી કીધું, તારું મન બીધું;	
મેં મન ચીધું, અમૃત નવ પીધું.	૮૪
જ્ઞાનને દીધું, બોલ્યા સીધું;	
ભણો ભણાવો, વિગત ગણાવો.	૮૫
પણ ના બે.લ્યા, સારજ તોલ્યા;	
તારે કાળે, સારજ રાળે.	૮૬
વધુ જે કહીએ, કાળને સહીએ;	
હુંકું કે'વું, નહિ જેવું તેવું.	૮૭
શિષ્ય સમજવું, સહુ તબવું;	
કહી બેની વાતો, જણાવું જતો.	૮૮
ગત જેમાં માણે, તે તો તું જાણે;	
નથી યોગની માંય, નથી સાંખ્યની માંય.	૮૯
તત્ત્વ છે ત્યાંય, દૃઢતા જ્યાંય;	
ગારગ છે બે એ, જાણવા તે એ.	૯૦
મન મરતાનું. શુભનું શાનું;	

તેથી જણાવું, વિગત લણાવું.	૯૧
જેમ કળીરપંથી, જેમ નાનકપંથી;	
કાંચળિયા કેંવા, કાનકુદ્દાની સેવા.	૯૨
વૈભવ એવા, શિવના મેવા;	
રામજી તેવા, જાણી એ જેવા.	૯૩
છે ભાઈ તેવા, બંનેના દેવા;	
બે રસ્તા એ તો, હવે મન એતો.	૯૪
મન ગમે તે જાણું, નવ લજાણું;	
જે ભાવે તે લેવો, નથી લેવો દેવો.	૯૫
નથી એક મેવો, નથી એક દેવો;	
છે બંને સારા, છે કંઈ વિચારા.	૯૬
તે અમો કહીશું, આગળ જઈશું;	
કાવે તે લેજે, સુખિયા રેંજે.	૯૭
શલોકો લાગિયા, મે'તા બાગિયા;	
ગુણને ગણિયા, શિષ્યો શણિયા.	૯૮
એ તો પૂરા, મુઝા અધૂરા;	
ખાંતે ખાધું, થયા તે સાધું.	૯૯
નીરાંત નામે, મોઠાને વામે;	
સાંખ્યને શામે, નીરાંત ન કામે.	૧૦૦

શલોકો ૨ જો.

સુણો શલોકો, સાંભળો લોકો;	
બેઠા સંતો, વળી મહંતો.	૧

૧૦૦ વામે-તજે. સાંખ્ય ૪૦--સાંખ્યને જાણીને શાંત થાય પણ માયા સુખને કામે (ઇચ્છે) નહિ.

ચિત્ત એક રાગો, કાંઈ ન ભાગો;	
મનમાં રાગો, ઉંઘથી જાગો.	૨
બ્રમથી ભાગો, ટળે જે કાઘો;	
જોઈતું માગો, સુણવા જાગો.	૩
કથા છે સારી, બ્રમ નથી ભારી;	
છોકરાં શીખો, ઘર ઘર નવ ભીખો.	૪
સ્વાદ નથી તીખો, પડે ના લીખો;	
નીરાંત મે'તો, કુંછે ચેતો.	૫
વાત ખરી છે, આન પરી છે;	
મે'તો જૂઠો, પાડે ભૂઠો.	૬
સાચી વાતો, સુણે થાય માતો;	
ખડું છે આ તો, નથી પિતા મા તો.	૭
અજ્ઞાનની રાતો, ટળશે ભાતો;	
પેંલું ભણુને, દૂનું નવ ગાણુને.	૮
યોગ બતાવ્યો, વારો આવ્યો;	
સાંખ્યનો સારો, મનમાં ધારો.	૯
છે શુદ્ધ પારો, જીરવે સારો;	
સાંખ્યની વાતો, સુછમ ભાતો.	૧૦
સમજે માતો, જ્ઞાનને ગાતો;	
યોગ હડીલો, આ નથી ઢીલો.	૧૧
નીરાંત નામે, આવે કામે;	

૨ રાગો—પ્રીતિવાળા થાયો. ૬ આન ઇન્—ગીજી વાંતો પરી (દૂર) છે. ૭ પિતા મા તો—જેમ માતાપિતાનો સંબંધ મિથ્યા છે તેમ આ વાત મિથ્યા નથી. ૧૦ સુછમ—સૂક્ષ્મ.

સુખમ યુદ્ધિ, તનની શુદ્ધિ.	૧૨
હોય જ્યારે, સમજે ત્યારે;	
ળીજા યૂડે, કપાય સૂડે.	૧૩
યોગ ભલો છે, સ્થૂળ મળ્યો છે;	
સુખમ સાંધો, નથી કંઈ વાંધો.	૧૪
મન જો ભમતું, સુણવા દમતું;	
નથી કંઈ ગમતું, શેણે શમતું.	૧૫
હવે વહું છું, ભેદ છડું છું;	
નિગમ વાણી, જાણું વખાણી.	૧૬
અનામત જોને, આતમ જોને;	
અન આતમ પા'ણા, આતમચૈતન્ય જાણા.	૧૭
એવી વાતો, કરી નીરાંતો;	
કરીશું આજે, સુણી સંશે ભાજે.	૧૮
એમ સુણાવું, નવ શીશ ધૂણાવું;	
વદવું સાચું, કશું ન કાચું.	૧૯
તો શોભે છે, તે મુજને કે'જે;	
છે પ્રકૃતિ પુરૂષા, પીર પેગંબર મુરખા.	૨૦
એની સહુ માયા, એના સખ જાયા;	
એનાથી કાયા, એનાથી ભાયા.	૨૧
એનાથી દેવો, એનાથી મેવો;	
એનાથી પાણી, એનાથી વાણી.	૨૨
એનાથી ખાવું, એનાથી પીવું;	

૧૬ છડું છું—છિન્નભિન્ન કરીને કડું છું. ૧૭ જોને—જૂને.

પા'ણા—જડરૂપ. ૨૦ મુરખા—મુર્ખાદિ (?). પીર પેગંબર વગેરે સહુ પ્રકૃતિ પુરૂષની માયા છે. અથવા મુરખા—મૃષા—મિથ્યા (છે).

એ તો મોટાં, બીજાં ખોટાં.	૨૩
બ્રહ્મા છે એથી, શંકર છે તેથી;	
દેવ છે સરવે, એ સહુને તરવે.	૨૪
જડ ચૈતન્યકા જોગ, વોહી દા આરોગ;	
અન્યથા છે એવું, મન લાગે કેવું.	૨૫
દૃઢતા ધરી સેવું, નથી જેવું તેવું;	
કહીશું સરવે, ના'જો પરવે.	૨૬
જડ ચૈતન્યના જોગે, એ ખેના તો ભોગે;	
થયો બડો સંસારા, સુણો શિષ્ય હમારા.	૨૭
પાવેગા કોઈ પારા, સમજે શુદ્ધ બિચારા;	
પુરૂષ પ્રકૃતિ નામ, તે સમજવું આમ.	૨૮
વિદ્ય વિદ્ય ભોગ વિલાસ, તેનો છૂટેયો ત્રાસ;	
તોય રમ્યાં એ ખેય, નીરાંત તે સહુ કે'ય.	૨૯
મહારંગમે માણ્યાં, સારાં નરતાં જાણ્યાં;	
રંગ ખેરંગ વખાણ્યાં, સુખસેજએ માણ્યાં.	૩૦
પાલવ પ્રકૃતિ તાણ્યા, ત્યારે તો કંઈ જાણ્યા;	
થયો પુત્ર એક આપ, મહતત્વની તેને છાપ.	૩૧
વધી તેની વસ્તી, તે થઈને છે સહુ શક્તિ;	
અહંકાર નામ નરેશ, વાંકો જેનો વેષ.	૩૨
તેનાં છોકરાં અનેક, તેનો વાધ્યો ભેખ;	
રજ તમ સત્ત્વ, ભૂલાવે જે તત્ત્વ.	૩૩
તામસ આદિ દશ, થાય નહિ જે વશ;	
તેના થયા વિષય, જેથી ઉપજે ભય.	૩૪
તેના ગુણની વાત, જુજવી જાતે જાત;	
સંતો સુણો આજ, મળે મુક્તિરાજ્ય.	૩૫

શૂન્યતો શબ્દ, એમ જાણો લબ્ધ;	
એવી વાતો, અસંખ્ય ખ્યાતો.	૩૬
પંચ તત્વ સ્વભાવ, એના મોટા દાવ;	
જાણો એમાં, નવાઈ જેમાં.	૩૭
રાજસ અહંકાર, ઈંદ્રીનો ભરનાર;	
એનો ભાર, જાણુ અપાર.	૩૮
મોટો દેવ, કરજે સેવ;	
ખોલે ગુરૂ, તબવે પુરૂ.	૩૯
સમન્નવે સાંઈ, તત્વ તે માંહી;	
જાણુ જાત, મટે ઉતપાત.	૪૦
લીલા અગાધ, થાય સાધ્ય;	
સીધી વાત, ન ખોટી ખ્યાત.	૪૧
છે સાંખ્યની વાત, ટળશે ભાત;	
સાત્ત્વિક અ'કાર, કે'શે સાર.	૪૨
ચૌદ દેવ, કરજે સેવ;	
જાણાશે સર્વ, જાશે ગર્વ.	૪૩
નીરાંતની નાત, થાશે જાત;	
ખરું સમજાય, તો ખોલાય.	૪૪
માર્ગ અપાર, છે આ સાર;	
બુદ્ધિ ભાર, તરો સંસાર.	૪૫
બુક્તિ જાણુ, પો'ચે ના આન;	
કરું વખાણુ, પ્રકટે ભાન.	૪૬
સહુ સમાન, સાચી સાન;	
મળે ભગવાન, જાણુ વાન.	૪૭

લીલા અપાર, પામે પાર;	
ખરું જાણે ત્યાર, થાય સવાર.	૪૮
મોટો દેહ મીરાંત, જાણે થાય નીરાંત;	
શૂન્ય વાય વનિહ, વારિ જાણો ધરની.	૪૯
એને જાણો સ્થૂળ, એ સર્વેનું કૂળ;	
એવી વાતો માંહી, કે'શે તુને સાંધ.	૫૦
માથાકોડ નાહિ, કબ્જ છે નહિ કાંધ;	
જાણુએ પંચ, પચીસકેરો સંચ.	૫૧
તો તો થાશે કામ, જાણી રૂકું નામ;	
મળે સુંદરશ્યામ, આવે તારે કામ.	૫૨
આસન મૂકી ઊઠ, થવું નહિ તાબૂત;	
નહિ વલગે ભૂત, કાંઈ નહિ તૂત.	૫૩
ખરા ખેડની વાત, મોટા જેની નાત;	
ભેદ ભાઈ જાણો, સુખ ખેડા માણો.	૫૪
ગુરૂજને વખાણો, અજ્ઞાન થાયે રાણો;	
દેવ કરતા સેવ, એવું જાણો જેવ.	૫૫
થાઓ મનમાં દિંગ, મારે માથે શીંગ;	
જાણો જ્યારે એમ, જાય સર્વ અક્ષેમ.	૫૬
અ'કાર ના આણો, ત્યારે જ્ઞાન માણો;	
માથું દાખે દેવ, આંખોકેરી સેવ.	૫૭
કાનકેરું કામ, નાકનું છે ધામ;	
મોઢાકેરો માવ, જાણો તેનો દાવ.	૫૮

ગદન અને છાતી, જાણો જેહ માતી;	
એનો જે હિમાતી, એવી સમજ પાતી.	૫૯
હાથ ઉદર જાણુ, તેનું સુખ માણુ;	
ગુદા ઇંદ્રી દેવ, કરે એની સેવ.	૬૦
પદકેરું એમ, જાણો સર્વે જેમ;	
વિષ્ણુ શંકર વિદ્યાત, ઇંદ્ર વરાણની જાત.	૬૧
વસુ કુબેર માન, આવે નહિ કોઇ આન;	
વળી દેવ સમસ્ત, સેવક જાણો શસ્ત.	૬૨
એવો તું છે મસ્ત, જાણો જ્યારે વસ્ત;	
પાવે પૂરી તો, નહિ અધૂરી તો.	૬૩
એમ સુરદાસ, તોફે હોય ખાસ;	
આવી રે'વે પાસ, નીરાંત કે'વે દાસ.	૬૪
હવે સુણો તો, રખે ધૂણો તો;	
આગળ આવો, રખે લજવો.	૬૫
નથી મોટું, નથી ખોટું;	
સાચી કા'ણી, માણી જાણી.	૬૬
નથી અજાણી, ખેંચી આણી;	
શેર આટો, ક્યેં નથી ખાટો.	૬૭
શેરની પોળી, કરી નથી તોળી;	
ત્રાણસેં સાઠે, રખે ભાઈ ગાઠે.	૬૮
છે મહી માવો, રખે લજવો;	
પેટ ભરાશે, દુઃખડું જશે.	૬૯

૬૨ શસ્ત—વખાણવા જેવાં. ૬૪ તોફે—તારા. ખાસ—ખાસ મિત્ર.

૬૮ ત્રાણસેં સાઠે—વરસના દિવસો.

ખૂબ ખવાશે, તરપત થાશે;	
ઠગાશ ચોગે, ભરાશ રોગે.	૭૦
આ તો સીધું, શાણે લીધું;	
બાપુ બાણો, મત ના તાણો.	૭૧
સાચી કુંવી, ટેવ એવી;	
ભરમે ભૂલે, તો તો દૂલે.	૭૨
સમજ સારી, ત્રિપુટી ભારી;	
પે'લી ભાખું, મનમાં રાખું.	૭૩
ગ્યાનંદ્રી ત્રિપુટી, તેની છૂટી;	
ત્રણ ત્રણ ગણાવે, ગુરૂ ભણાવે.	૭૪
તે છે સાચું, બીજું કાચું;	
સમજે એ તો, મુખે રે'તો.	૭૫
બીજા બૂડે, મૂઠી શું મૂડે;	
એણું લેખું, બાણો પેખું.	૭૬
એના દેવો, તમને સેવો;	
ઈંદ્રિ કેવી, મોટી દેવી.	૭૭
દેવ નમતા, અરૂપરૂ ભમતા;	
બાપુ બાપા, બાણે આપા.	૭૮
ખરી કહેની, ખોટી શેની;	
સમજ આણો, તો તો બાણો.	૭૯
પછે વખાણો, સખ કુચ માણો;	
અખ અમ ખોલું, દૂળ ખોલું.	૮૦

૭૩ ત્રિપુટી—જ્ઞાતા, જ્ઞેય જ્ઞાન; ધ્યાતા, ધ્યેય, ધ્યાન; દૃષ્ટા, દૃશ્ય, દર્શન; વગેરે ત્રણનો સમુદાય.

૭૬ મૂઠી ઇં—મૂઝામાં મૂઠી શું બાણાય ? તેમ.

કર્મેન્દ્રિય તેસી, ત્રિપુટી જેસી;	
અંકાર ત્રિપુટી, જન્ય ન ખૂટી.	૮૧
ચેહીકી વાતાં, જનનો જનતાં;	
લિંગ શરીરા, સોહી બિચારા.	૮૨
કેસા હુઆ, કેસા જુઆ;	
એહીકા ધંધા, કે'ના સંધા.	૮૩
સમજ દે વામે, દુઃખ સળ શામે;	
અવસ્થા જનનો, સત્ય કરી માનો.	૮૪
એવું કે'શે, સુખથી રે'શે;	
જગત અવસ્થા, તાકા હાથા.	૮૫
વિચાર તાકા, સમજે જાકા;	
સુષુપ્તિ માનો, સારી વખાણો.	૮૬
તુરીયા ઠેરાચે, બડી જો સા'ચે;	
અપાર લીલા, મળે છળીલા.	૮૭
ચૈતન્ય જાને, દુજા જડ માને;	
એ વિધિ સાંખ્યા, મેં તો ભાંખ્યા.	૮૮
સાંખ્ય ને યોગ, મારગ. ઓધ;	
અભિમાન છોડી, બેડી તોડી.	૮૯
જાણે આત્મા, જાણે અનાત્મા;	
મનમાન્યા રસ્તા, ભવે વસ્તા.	૯૦
નહિ કોઇ આંટી, જન્ય ન ખાંટી;	
મારગ એક જાણે, આપ વખાણે.	૯૧
મૂકો ધંધો, પંથનો સંધો;	

બેય બૂડાડે, એક ન તારે.	૯૨
અભિમાન જગાડે, વાર લગાડે;	
તોપણ કહું છું, મતમાં રહું છું.	૯૩
સાંખ્ય છે સીધું, જો નવ લીધું;	
અ'કાર ન લાવે, તો કંઈ ફાવે.	૯૪
છું સાંખ્યવાળો, જાણો લાળો;	
છું યોગવાળો, તેને જાળો.	૯૫
નીરાંત ન કે'વું, નામજ લે'વું;	
નીરાંતે રે'વું, નીરાંતને સેવું.	૯૬
આપોપું જાણી, મત નવ તાણી;	
ભક્તિ આણી, તરવું ખાણી.	૯૭
મારગ બૂરાડે, મારગ તારે;	
અભિમાન ન વા'લો, એને જાળો.	૯૮
સમજો તો સીધો, મારગ કીધો;	
નીરાંતે દીધો, સુછમ ચીધો.	૯૯
નીરાંત નામે, પો'ચો ધામે;	
વિણ ભઈ દામે, નીરાંત નામે.	૧૦૦

કથા ૧ લી.

પદ ૧ લું.

સુણો શિષ્ય મારી એક વાત, નવ થાવાનું છતાપાટ;	
એતો ચંચળ ચિત્તે આજ, તો તો જળે કર્મનો કાડ.	ટેક. ૧
ઉપદેશ જો કાંઈ સમજે તો, ખરી કહીએ વાત;	
ખરખરો હોય તે ખાંતેથી કે'જે, જાણાવી દઈશું જાત.	સુણો ૨

૯૬ નીરાંતને—નિર્વૃત્તિરૂપ અજ્ઞાને.

૧ છતાપાટ—ઉઘાડા—પ્રસિદ્ધ. ૨ ખરખરો—સંદેહ.

આડી તેડી માંહી હશે નહિ, ચોખોચટ પ્રભાત;
 ગુંગળાવણું એ તો પંડિતને સોંપ્યું, થઈ જેને કાળી રાત. સુણો ૦ ૩
 અમો જે જે બોલું તે તે જાણો, ચારે વેદમાં ખ્યાત;
 અટાપટાની ભાત મળે નહિ, નહિ નાત ને નહિ જાત. સુણો ૦ ૪
 એલફેલ માંહે નહિ જોશો, ચોખોચટ છે વાટ;
 ઘણા ઘાટ ન ઘડવા એમાં, સુખ દુઃખના નહિ ઉચ્ચાટ. સુણો ૦ ૫
 સારું નરતું કાંઈ જાણો નહિ, પાથરવા નવ પાટ;
 આવો બેસો એવું નથી, નથી નાખવો પાટ. સુણો ૦ ૬
 નાનામાં નાની ને મોટામાં મોટી, છે નામની એક વાત;
 એક મટે તો એ સમજાયે, અજ્ઞાનકેરી વાત. સુણો ૦ ૭
 દિવસ ઉગે માને મારું, થઈ જાય ઝાકઝમાટ;
 બે બોલમાં તો તોલ બતાવું, જાયે કર્મના કાટ. સુણો ૦ ૮
 પણ શ્રદ્ધા જોઈશું સાંભળવાની, નહિ મિલનકો વાંટ;
 શ્રદ્ધા વિના જે સાંભળશો તો, હો જાવેગી છાંટ. સુણો ૦ ૯
 પેહેલી વાત પેરોઢે કેવી, તેરી ગરજને માટ;
 નીરાંતને નવ લેવા દેવા, ચગદો અગ્યાનકી છાટ. સુણો ૦ ૧૦

પદ ૨ જી.

ધનવિરાગ.

ધન જોઈ જેને ધર્મ ન થાયે, વાકી કયા કહુ બાત;
 આ તો મારું ને પેલું તારું, એમાં ઊઠો વાટ. ટેક. ૧
 નામ નીરાંતનું ધન જે જાણે, તેણે જાણ્યું નિરવાણ;

૭ એક—અજ્ઞાનની વાત.

૮ દિવસ ઈ—મારું માને તો દિવસ ઉગે—જ્ઞાનરૂપી પ્રકાશ થાય.

૯ વાંટ—પ્રસાદ અથવા હિસ્સો. છાંટ ઈ—જ્ઞાનની છાંટ લાગશે

પણ પલળશે નહિ.

- ધન તો મારું એમ કરતાં મરે, વાકુ ડાઠો ખાણ. ધન૦ ૨
- ફૂલ ખાત કરે મતિ અંધા, એક પદ સાક્ષાત;
- એ કંઈ તેં દીઠા અલ્યા છે, માનેતો ભૂલો(પડ્યો)કાળી રાત. ધન૦ ૩
- ધન માને તો એવું માનજે, એકપણે અવિધાર;
- તો તો અલ્યા તેહ જડશે, નહિતો ખાઇશ માર. ધન૦ ૪
- ધન જુએ ત્યારે ધરણી ન જોઈશ, રાખ્ય એકની વાત;
- ભલા ભલાઈ કાયકું છોડો, ખોટી થાશે ખ્યાત. ધન૦ ૫
- એ બાજુએ વાટ ગયે તો, જાયેગા જો એક;
- ધન તો ભાઈ ધનને ભજજે, તજ આશ (ખીજ) અનૈક. ધન૦ ૬
- એવું મન જ્યારે એક થાય, ત્યારે ધનની મૂકો ટેક;
- પછે એક ધણીએ ધનને માનો, બીજો નહિ કોઈ ભેખ. ધન૦ ૭
- શિષ્ય સખ સમજે એહી બિધિ, તો તો તરો સંસાર;
- ધન ઇચ્છો ને ધામ ઇચ્છો, એથી ઉતરો ન પાર. ધન૦ ૮
- જો એક ધન અલ્યા મૂઠ મળ્યું તો, ઇનસે આવે સખ;
- એસા હે તો કાયકુ કરતા, તેરી મેરી પંરાઈ જખ. ધન૦ ૯
- રામનામ તો તારક ખાસા, નહિ તારક ધન તખ;
- ખેલ અખે દીખલાતાહું મે, રખે ધ્યાન મીલી સખ. ધન૦ ૧૦
- તું બહોત મજુરી કરી કમાયો, ધન રહેવાની નથી જગ;
- સાચવી સાચવી તેજ રાખિયું, પ્રલયે કરશે આગ. ધન૦ ૧૧
- કોઈકે ડગ તો ડગી જશે, ત્યારે રડશે આપ;
- કિમિચો કરવા ધનથી જશે, ઉપજશે માંહી તાપ. ધન૦ ૧૨
- એવું એવું કેટલું કરશે, ધનનો પામી અનુરાગ;
- નીરાત નામ ભજે નિશદિન તો, લાગે ન ધનનો ડાઘ. ધન૦ ૧૩

૪ ધન છ૦—તારે ધન જોઈતું હોય તો એક તેનેજ માનજે—તેમાંજ અન્નય ભાવ રાખજે.

પદ ૩ જુ.

સ્ત્રીવિરાગ.

- મૂરખા સ્ત્રીમાં તું લબધાણો, હરિનો વિવેક ના પીછાણ્યો;
 મૂઢ રસ્તો તેં ના જાણ્યો, મારી મારી કરી સુખ માણ્યો. ટેક૦ ૧
- ખરા ખતા ખાશો જ્યારે, મારી ભૂલી જાશો ત્યારે;
 મારી મારી ખોલે તું તો, એ નવ જાણે કહું છું હું તો. મૂરખ. ૨
- હમારી બાની માનો સાચી, તારી નથી છે એ કાચી;
 નામ એક નીરાંતકા સત્ય, બીજી જાણો કાચી મત્ય. „ ૩
- કરે લીલા ખોટી નારી, તારી મતિને જાણુ ભમાડી;
 એને નથી તું કે તારો કોઈ, વો તો લાગતું દખતી જોઈ. „ ૪
- દૂજી બાત વાકો નહિ જાણુ, વાકો છોડો કરવો વિખાણુ;
 કર્મ જોગી મિલે નારી સારી, જાણો ભવમે દિયા ખુરાડી. „ ૫
- મળે કભારજી જો નારી, જ્ઞાની માને તેને સારી;
 શિષ્યો જોકો નારી ભુંડો, વાકી દશા જાનો રૂડી. „ ૬
- હરિનામ કદી સમરાવે, વાકે પ્રસાદસે હરિ પાવે;
 સારી તે તો જાણો બલા, નીરાંત સત્ય કે' છે ભલા. „ ૭
- એ તો સગી જાણો ધનની, નથી તારી કે તારા મનની;
 જુઓ હડીલી પતિવ્રતા, રામજી જેવે ખાધા ખતા. „ ૮
- તો તારી નારી હે વેસી, તારી દશા થાશે કેસી;
 મને ચિંતા એ તો જાગી, શિષ્ય સુણો ગ્યાનકે રાગી. „ ૯
- બીજી મમતા મનથી મૂકી, જુઓ ગ્યાનકે દરવાજે હુંકી;
 તો તો તરો ભવકે પારા, ઉપદેશ માનો જો સારા. „ ૧૦
- બડી ધૂર્ત હે નારી જાણો, વાક મૂઢ મતિસે વિખાણો;

કરો ગ્યાનકી કમાઈ, તર જવ તો તો મીલે પ્રહારાઈ. „ ૧૧

હૂંઠો કામનીકા તુમ નેડા, છોડ દો છેલડીકા છેડા;
બીલગી તો છોડી જનો, વાકે ભોગમે મત માણો. „ ૧૨

નીરાંત કે' ગુરૂ પ્રતાપ, તારૂણીથી પ્રગટેગા તાપ;
નીરાંત નામકું જઈ પીછાનો, મેરા કહ્યા સચ્યા માનો. „ ૧૩

પદ ૪ થું.

ગુરૂશ્રદ્ધા.

ગુરૂ ખોલે તેમ તો કરવું, બીજાથી તો ભાઈ ડરવું;
જાણો નિશ્ચે જો તમે મરવું, તો તો મૂકો કુકું કરવું. ટેક. ૧

ગુરૂએ ગમ જેહ બતાવી, તેને જોવી તનમાં તાવી;
વાકો નિર્ણય કરનો, પિછે આગુ ડગ ભરનો. ગુરૂં ૨

સાંઈ ખોલે સો સખ સચ્યા, વાકુ જનો મત કાંઈકચ્યા;
ગુરૂએ નારી રાખી કેમ, નવ મનમાં લાવો તેમ. ગુરૂં ૩

ગુરૂ જાણીને કરતા જાણો, શિષ્ય સર્વે સાચું માનો;
ગુરૂ ધનકાજે આથડતા, ગુરૂ પૈસા માટે પડતા. ગુરૂં ૪

તેનાં જો જો સહુ સિદ્ધાંત, વિચારીને થાજે શાંત;
દહના ધર્મ જાણ્યા સાચા, ગુરૂની જોવી નિર્મળ વાચા. ગુરૂં ૫

સુખ કેવું ગુરૂ માણો, મિથ્યા કરી કેવું વિખાણો;
પ્રાણી ઉપર દયા કરવી, તેથી નારી રાખી નભવી. ગુરૂં ૬

જેમ બીજા મળે છે ટોળે, તેમ આવી મળ્યું વરજોળે;
નથી લેવાકેરી સગાઈ, નથી આપવાનું કંઈ ભાઈ. ગુરૂં ૭

એવું મન હોય તમારું, કરો ગુરૂ કરે તે સહુ સારું;
પણ અલ્યા શંકરસ્વામી જાણો, સીસું પીધું એ વાત માનો. ગુરૂં ૮

ગુરૂએ કરેલું કરતાં એમ હોગા, ઉપદેશ માનો ધરી જોગા;

---

૬ પ્રાણી ઈ-ગુરૂએ જે નારી રાખી છે તે પ્રાણી ઉપર દયા કરવાના સ્વભાવને લીધે જ્યાં ત્યાં નભવી રાખી છે.

તો તો સિદ્ધ થાયે કામ, મળે વિશ્વાસે રામ.	ગુરુ ૦ ૯
બડે કરે તે ન કરાય, ઓહિ સત્ય બતાવું આય;	
કૃષ્ણે માર્યા દૈત્ય અનેક, સ્નેહી ગોપ તેથી વત્રેક.	ગુરુ ૦ ૧૦
હરિ નામનો મોટો ટેક, ગુરુ કે' તેવો રાખો ભેખ;	
ગુરુ સમજીને તો કરશે, બીજા તારી પોતે તરશે.	ગુરુ ૦ ૧૧
એવી હામ હોય જા સાચી, તો તો વાત પડે નહિ કાચી;	
ખરી ખાંતથી મનને ખાજો, ગુરુ કે' તેણી પાસે વાજો.	ગુરુ ૦ ૧૨
તરી જાવ ભવસિંધુ મોટો, ઉપદેશ નથી કંઈ ખોટો;	
નીરાંત નામથી થાઓ રાજી, નથી દામ બેસવાનો પાજી.	ગુરુ ૦ ૧૩

પદ ૫ મું.

ગુરુનો ઉપદેશ.

રામનામની માળા જપતાં, નવ બેસે કંઈ નાણું રે;	
પોઠ વહોરી લાવે નકામી, એ શું અમો નવ જાણું રે.	કેક. ૧
તારે મન એ તો ખરું લાગ્યું, સંતે માન્યું જો ખોટું રે;	
પણુજમડા મારતો એવો મારે, થશે ન ત્યાં એ મોટું રે.	રામનામ ૦ ૨
સાચા ખોલો માથે માર્યો, એમ કહે સહુ કોઈ રે;	
માતાનો અમો ૩૨ નવ રાખું, કે'તા જીગતી જોઈ રે.	રામનામ ૦ ૩
પરમારથ તો અમને વળગ્યું, તેથી કહિયે સાચું રે;	
જેની બુદ્ધિ એવી નથી, તે ગુરુનું બાજો ડાચું રે.	રામનામ ૦ ૪
ખરું કહી અમો ખોડ બતાવું, કો નિંદા કો વંદા રે;	
તમો સહુ પાસ આવી બેસો, તેથી દેખાડું ફંદા રે.	રામનામ ૦ ૫
પાસ ન આવે તેને દેખાડું, ધર્મ અમારો એવો રે;	
ખરો રસ્તો બતાવી દેવો, આવે જેવો તેવો રે.	રામનામ ૦ ૬

વરસાદને સદ્ગુણ એક છે, વરસે વરસાદ બધે રે;
 પાણી વાળી કોઇ ભરી રાખે છે, અર્થ તેના તો સધે રે. રામનામ૦ ૭
 જે નવ એતે તે થાય દુઃખી, વરસાદને નવ કાંઈ રે;
 મેઘની સાથે શિષ્ય સરખાવો, જે તમારો સાંઈ રે. રામનામ૦ ૮
 નીરાંત નામ તે જપ તો જ્ઞેજ્ઞે, માળા જેના કર માંડી રે;
 એકાગ્ર થાવા હશે એ તો, નીરાંત નહિ તો બલાઈ રે. રામનામ૦ ૯

પદ ૬ ઠું.

વિશ્વાસ.

રખો વિશ્વાસ સંતનો, જ્ઞે કુઝ મનમે ચાહો રે;
 વિશ્વાસમેં તો અલ્લા મીલેગા, સાંઈકે પદ સાહો રે. ટીક. ૧
 ભક્ત કદી શ્રદ્ધા ના રાખો, તો ક્યા રખ્યો બોલો રે;
 મનવા જનકા દદ નહિ હે, વાકું જાણો ભોજો રે. રખો૦ ૨
 જિને કાંધુ ગુરમેં રખ્યા, વોતો પાઈ પૂરા રે;
 જગત ગઢકો ઝીતા જનો, ભજનમે હોઈ શૂરા રે. રખો૦ ૩
 શૂર સતીકી એ હે બાતાં, શ્રદ્ધાકો નવ છોડે રે;
 રામજી આવે ઉનકી આગુ, દા હાથ મલી જોડે રે. રખો૦ ૪
 એસા તો તુમને સુન્યા હે, વો તો ચિત્તમે લાવો રે;
 વિશ્વાસવાલે હોજવ ભાઈ, નીરાંતકે મન ભાવો રે. રખો૦ ૫
 નહિ તો જનો હમ ના માનું, તુમસે વાત ન કીજે રે;
 શિષ્ય મીલો કો મેંના ભાણું, વદું નહિ મેં રીઝ્યે રે. રખો૦ ૬

૭ સધે—સધે—સિદ્ધ થાય.

૮ એકાગ્ર ઈ૦—હાથમાં રાખેલી માળા જે મનને એકાગ્ર કરવાને
 રાખેલી હશે તે તો માળા છે, નહિ તો ગણા છે.

૩ કાંધું—ખાંધ—કોડું. ગાદ—પામ્યો.

જાકે તન વિશ્વાસ નહિ, ક્યા કરની ઉસે બાતાં રે;	
આપ બૂડે ને ગુરૂકી ગુમાવે, અમૂલ્ય દિનરાતાં રે.	૨ખો૦ ૭
ભજનકા ભડાકા કરના, શિષ્ય કહેવે આ સચ્ચા રે;	
ભજનકું તો છોડ દેના, શિષ્ય બોલે અચ્છા રે.	૨ખો૦ ૮
ગુરૂ બોલે પવિત્ર રે'ના, શિષ્ય કે'તા એસા રે;	
ગુરૂ બોલે સમાધિ લગાના, મલિન કારજ એસા રે.	૨ખો૦ ૯
વો બાત પાણુ જો સચ્ચી માનો, તો કે'ના શિષ્ય મેરા રે;	
શ્રમ ઉસકી પીછે લેના, વાકા ગુરૂકા મિટે ફેરા રે.	૨ખો૦ ૧૦
બહોત સંશે શિષ્ય નીકાલે, વાકા અર્થ ન હોવે રે;	
બેઠા બેઠા સખ નિહાળે, સંશે વાકે સોવે રે.	૨ખો૦ ૧૧
સંશેકી એ રીત હે ભાઈ, નીકાલનેસે ન નીકે રે;	
કારજ કરના નાહીં મનમે, રોધ હોવે વાકુ છીંકે રે.	૨ખો૦ ૧૨
નીરાંત નામકી કોન બરોબરી, વિશ્વાસ જો મન રખજે રે;	
બ્રહ્મરસકો જાઈ ભેટે, ખરા મુખકો ચખજે રે.	૨ખો૦ ૧૩

પદ ૭ મું.

સંતતિવિરાગ.

સંતતિમે મન લુબ્ધા હે, વાકો ક્યા ભાઈ મીલના હે;	
જ્ઞાનકે હિડોરે બો'ત બિછાયે, વાકો ક્યા ભાઈ ઝીલના હે.	૧
મેરા બેટા મેરી બેટી, લગની વાકી વામે હે;	
સંતકી શિક્ષા વો નહિ માને, જાન લગા ભાઈ જામે હે.	૨

૧૨ નીકે-નીકળે. રોધ ધ૦—જેને કામ ન કરવું હોય તેને કાંઈ છીંકે એટલે રોધ (અટકાવ.) થાય, પાણુ જેને કામ કરવું જ હોય તે કાંઈ છીંકતા અપશુકનને ગણતો નથી.

૨ જાન—જીવ. જામે જેમાં.

- વો તો તેરે નાહિ માનો, દુઃખકા દરિયા યામે હે;
ભક્ત રાજ તો બોલ બતાવે, કે'ના સરચા કામે હે. ૩
- જનો જનો સંતો કે'તે, લલુતા વો સખ જૂઠી હે;
સંતતિકું સર્વાંગે માનો, સાધુ સમજમે કુંઠી હે ૪
- જો ગુરુ તુમ મુખસે બોલો, તો માનો બાત સરચી હે;
પચી પચાઈકે ગુરુ બોલે, મૂઠ તેરી મત કરચી હે. ૫
- શિષ્ય હુઆ મે નીરાંતકા, કોઈ કબીર ગુરુ કે'તા હે;
સતસાહેબકી ધૂન લગાવે, ભગતીમે ભાઈ રે'તા હે. ૬
- એસા બોલે ક્યા હોનેકા, સંતતિમે સપડાયા હે;
હમ નવ બોલે મારો ઉસકું, બાબા હમારા ભાયા હે. ૭
- રખો વાક રૂઠી પેરે, મનકો ક્યું લુબ્ધાયા હે;
છૂટે દુપટ્ટે ચલના છૂટના, મીલી માનવ કાયા હે. ૮
- પશુ પંખી હો જવોગે, વાંહી બાબા બેટી હે;
નીરાંતકી જો સમજ સરચી, વોહીતો વાંહી છેટી હે. ૯

પદ ૮ મું.

માયાત્યાગ.

- માયાને મસ્તાની માનો, સમજે માઈં સાચુંજ;
જો રંડાનું તમે બાળો, શોધી શોધી ડાચુંજ. ટેકો ૧
- તો તો તરવું પાર ઉતરવું, દેખો કો સખ સાંઈજ;
માલ નહિ વામે કછુ ભાઈ, કેસે મરના મુઝાઈજ. માયાં ૨
- માયાકો રૂપ કેસે કે'ના, જકો રૂપ ન કહીએજ;
બડે બડેકો વોહી ભૂલાવે, સંતો ચૂપ ચૂપ રહીએજ. માયાં ૩

- રૂપ જો એનું કે'વા બેસું, મને આવી વળગે જ;
મારી કાઠી મહાશ્રમથી, હોલવેલું સળગે જ. માયા૦ ૪
- તોયે તમારો સંશે કાઢ, એ છે એવી દૂતી જ;
પળ પળ માંહી મન ફિરાવે, જાણો એને ધૂતી જ. માયા૦ ૫
- માત પિતાની સગાઈ મૂકાવે, તરિયાની જઈ જોડે જ;
ખત્તા એ તો ખૂબ ખવાડે, આવ્યો તેને ના છોડે જ. માયા૦ ૬
- એના નમ તો મોઢામાં મોઢો, સંત સાધુને સા'વાજ;
હરિગુણથી એ વેગળા રાખે, નામદો એનું જવા જ. માયા૦ ૭
- શિષ્યો જો સમજે તો કહીએ, માયાથી વેગળા રહીએ જ;
સુખ દુઃખ એના વિના પડેતો, એવાં દંદને સહીએ જ. માયા૦ ૮
- સાચી સમજ એ છે મારી, વારે વારે કહીએ જ;
માયા મૂકે વાકું જોગી, નીરાંત મૂખે કહીએ જ. માયા૦ ૯
- માયા છોડી તેનું પારખું, છે સે'લામાં સે'લું જ;
ધન આપીને તે તો જો જો, મન છે કેવું મેલું જ. માયા૦ ૧૦
- આપો ત્યારે એ બોલાવે, ન આપો ત્યારે થાય મૂગો જ;
એવા ગુરૂને ધકકે મારો, એના ઘરની વાટ ન સુંઘો જ. માયા૦ ૧૧
- નીરાંતને તો માયા વળગી, કાન પકડ કરી અળગી જ;
નીરાંતે ચીતામાં જો જો, બેઠી બેઠી સળગી જ. માયા૦ ૧૨

પદ ૯ મું.

પદ્ધિ.

- પદ્ધિને ઝીતો શિષ્યો, કથા સાંભળી મારી જ;
તરવાની એ તો તમે જાણો, ખરી બતાવી બારી જ. ટેક. ૧
- કામ કાણ છે જાણો એ તો, અમો મુખથી ભાખું જ;

- ગુરુગમે તો સૈંલુંસટ છે, મારગ તેને દાખું જ.   ૫૩રિપુને ૨
 સતસંગ તો રોજે કરવો, પેટ પૂરતુ કમાવું જ;
 તે પણ જો કોઈ આપે તો, બેઠાં બેઠાં ખાવું જ.   " ૩
 અતિ આહાર જાણી તજવો, એ પણ એક છે ખોટું જ;
 હક અણા એમ બોલ્યા કરવું, નામ નિરંજન મોટું જ.   " ૪
 લુપ્તગમે તું ચિત્ત ન રજે, મેરા તેરા છોડે જ;
 છ રિપુ તો તેરી પાસે, હાથ આવી જોડે જ.   " ૫
 મેને કહ્યા હે વેસા કરજો, પીછે અરિસે ડરજો જ;
 કયા કરના હે વો તો આધ, ગુરુકે પદ ધરજો જ.   " ૬
 બડે બિકટ વો અરિકુ જનો, ગુરુપ્રતાપે સીધે જ;
 હાલ ઊઠે જ્યું સૂકા પાના, ગુરુગ્યાનામૃત લીધે જ.   " ૭
 નીરાંતકું તો નીરાંત ભઈ હે, નામકી નિશા પીધે જ;
 આપમે આપ જન લિયા હે, વો કાહેસે બીધે જ.   " ૮

પદ ૧૦ મું.

ચિત્તશુદ્ધિ.

- હવે હું સુણાવું રે, સહુ સુણો તમે;
 આંખે અંધારું રે, આવ્યું તે કાઢું અમે.   ટેક. ૧
 ખરી ખાંતમે બેલ બતાવું રે, ખરી વાતો વદી;
 વૃત્તિ તમારી ગઈ છે રે, જાણો બહુ મદી.   હવે ૨
 હું માઈ એ વળગ્યાં રે, તેનો કરું નિરણું;
 સત્યા સત્ય બતાવું રે, ગાળી જ્ઞાનગરણું.   હવે ૩
 સમજ લાવી શીખો રે, વાત સાચી કહેની;

૨ ગુરુગમે—ગુરુ પાસેથી મળેલા જ્ઞાનથી. ૬ મેને—મેં. કયા કરના હે
 —શું કરનાર છે? ૮ કાહેમે—જ્ઞાનાથી?

અતિ લખી નિર્મળ રે, બોલ્યું બંધ રહેની.	હવે૦	૪
પ્રત્નવિદ્યા એ તો બડી રે, આજ અમો કહું;		
એક ચિત્તે સુણજે રે, મળી તમે સહુ.	હવે૦	૫
બંધન તો છૂટે રે, તમને જે લાગ્યાં;		
દુઃખડાં ખૂટે રે, વળગ્યાં આવી લાગ્યાં.	હવે૦	૬
સિદ્ધાંત સમજવું રે, પ્રકૃતિ પુરૂષતણો;		
જનમે તુમ જોશો રે, માલને મહિમા ધણો.	હવે૦	૭
ચિત્તની ચેતવાણી રે, અમો આજ ભાખું;		
બાકી નવ કાંઈ રે, અમો ભાઈ રાખું.	હવે૦	૮
ચિત્ત હોય ચોખું રે, તો મીલે પ્રત્નરાઈ;		
ચિત્ત હોય ચોખું રે, સુધરે બગલ્યું ભાઈ.	હવે૦	૯
ચિત્ત હોય ચોખું રે, તો ગાઓ ગ્યાન ગાજ;		
ચિત્ત હોય ચોખું રે, તો ચઢો ગ્યાનવાજ.	હવે૦	૧૦
ચિત્ત હોય મેલું રે, પારે આવ્યા ખૂડો;		
ચિત્ત જેવું મેલું રે, લઈ નિત્ય ઝૂડો.	હવે૦	૧૧
ચિત્ત હોય મેલું રે, ગુરૂગમે નવ લાધે;		
ચિત્ત એવું જાણો રે, મારે અને બાંધે.	હવે૦	૧૨
તેથી જોઈ ચાલો રે, ચિત્તને શુદ્ધ કરી;		
ગ્યાનઘટ ભરવા રે, ચિત્ત એ તો સુરભિખરી.	હવે૦	૧૩
ચિત્તથી કંઈ ચમક્યા રે, કંઈકે ગ્યાની ભયે;		
કંઈકે મસ્તાને રે, કંઈકે કે દુઃખ ગયે.	હવે૦	૧૪
નીરાંત ચિત્ત ચોખું રે, કરી કથા સુણિયે;		
ખરી વાત ખાંતે રે, સુણી શીશ ધુણિયે.	હવે૦	૧૫

૫૬ ૧૧ મું.

એકાત્રતા.

ચાગીઓકું દખા રે, ખજાકો ભજન ભાઈ;	
દૂજી નવ કાંઈ રે, નિરખી સંત સાંઈ.	૧
દહ જૂદા રે, આતમા ઓળખના;	
સૂક્ષ્મ રૂપે રે, વાહીકું લખના.	ચાગી૦ ૨
ચાતો પ્રકાશે રે, બીજનું નહિ તેજ તેને;	
સ્વયં પ્રકાશી રે, ઓળખો આતમા એને.	ચાગી૦ ૩
ભેદ વાકું નાહી રે, ખજા વાકું જાનો;	
ઉદાસીન હોઈ રે, જોઈ સખ પિછાનો.	ચાગી૦ ૪
અદ્વૈતરૂપે રે, વા'લાજી રમતા;	
માનો રમે રાસે રે, ગોપીઓને ગમતા.	ચાગી૦ ૫
ગોવર્દન તોળે રે, ગૌવાંને ચારે;	
પણ રૂપ અદ્વૈત રે, માનવું તારે.	ચાગી૦ ૬
અદર્શ નથી એ તો રે, જોવામાં આવે;	
મનવા હોય સાધ્યા રે, તખ વાકો ભાવ ભાવે.	ચાગી૦ ૭
નહિ તો નથી કાંઈ રે, મૂર્તિ નથી એની;	
અજાયબ વો હે રે, જોડી નથી કો જોડી.	ચાગી૦ ૮
જુઓ નવું દાખું રે, ઉઘાડી આંખે સખ દખે;	
વા'લો એથી ન્યારો રે, રૂપ નવ કો પેખે.	ચાગી૦ ૯
મીચો આંખ ન્યારે રે, વા'લો તને આપી મળે;	

૨ ઓળખના-જણવો. ૭ મનવા સાધ્યા હોય-મને વશ કર્યું હોય.

૮ વો-તે-બ્રહ્મ.

પાપ બળે પે'લાં રે, મળે એ તો અલ્પબળે. ચોગી૦ ૧૦
 નથી દેવળમાં બેઠો રે, જે જાઈ તું ઝાલે;
 છે દેવળમાં બેઠો રે, ખરી આંખે તું ભાળે. ચોગી૦ ૧૧
 આંખ જાઈયે તેવી રે, જે અલ્પકો દેખે;
 ન મળે એ તો જાણો રે, ગમે એતા ભેખે. ચોગી૦ ૧૨
 મળે સાંધ સાચા રે, દખાવે પળમે;
 મનવા વશ કરતાં રે, આવે એ કળમે. ચોગી૦ ૧૩
 તહીં નવ આવે રે, બડા જ્યાંકા ડંકા;
 તોડી જીને જાનો રે, રાવણકી લંકા. ચોગી૦ ૧૪
 સાહેબ હે વેસા રે, નીરાંતકી પાસે;
 મનવા કરો તાર રે, દિખા દઈ ને આશે. ચોગી૦ ૧૫

પદ ૧૨ મું.

અલ્પદર્શન.

જળ દેખો સાંધે રે, તળ તનકું તોડો;
 વસે વો રાધ રે, સળ હું તું છોડો. ટેક. ૧
 અલ્પક દેખો રે, તળ લગે દહ કરચી;
 અલ્પકું દેખો રે, તળ માયા નવ સચી. જળ૦ ૨
 અલ્પકું દેખો રે, તળ ક્રોધકું જાળો;
 દયાલકું દેખો રે, તળ કામ નવ ભાળો. જળ૦ ૩
 દયાળકું દેખો રે, લોભકું છોડો;
 હરિસે હરખો રે, મોહકું મોડો. જળ૦ ૪

૧૦ આવી મળે-ધ્યાનમાં. પાપ બળે—પાપ નાશ થાય (જપાદિ સાધનથી).

૧૧ દેવળમાં—દેહરૂપી દેવળમાં બેઠો છે. ૧૨ એ—અલ્પ. ૧૩ સાંધ—
 ગુરૂ. ૧૫ તાર—એકતાર—એકાગ્ર.

- દામોદર દેખો રે, મદકું મારો;
 માધવકું મીલો રે, મત્સરકું જરો. જળ૦ ૫
- થાય ઉજરો રે, જગત મિથ્યા ભાસે;
 પ્રલકું ભેદો રે, હે ઘટકી પાસે. જળ૦ ૬
- પ્રલ્લ બડા દાના રે, આઈ ઘટમે પેઠા;
 પ્રલ્લ બડા દાના રે, પ્રતિષિંબમે પેઠા. જળ૦ ૭
- રામ રહ્યો રમી રે, તેને આજખે મુક્તિ;
 રામ રહ્યો રમી રે, ખોટી નથી જુક્તિ. જળ૦ ૮
- રામ રહ્યો રમી રે, ખરું મારે કે'વું;
 રામ રહ્યો રમી રે, કંઈ મારે નથી લેવું. જળ૦ ૯
- રામ રહ્યો રમી રે, રામ સખ જગ પેઠો;
 રામ રહ્યો રમી રે, અંતરમાં એ પેઠો. જળ૦ ૧૦
- રામ રહ્યો રમી રે, ભજન વાકો કીજે;
 રામ રહ્યો રમી રે, ભાવ વાકો લીજે. જળ૦ ૧૧
- રામ રહ્યો રમી રે, કામ વોહી આવેગો;
 રામ રહ્યો રમી રે, શિષ્યો હમ ભાવેગો. જળ૦ ૧૨
- રામ રહ્યો રમી રે, પાસે આવો દેખાકું;
 રામ રહ્યો રમી રે, સારી સમજ પાકું. જળ૦ ૧૩
- રામ રહ્યો રમી રે, નીરાંતને નામે;
 રામ રહ્યો રમી રે, આવે સહુને કામે. જળ૦ ૧૪
- રામ રહ્યો રમી રે, નીરાંતકું ભેટ્યો;
 રામ રહ્યો રમી રે, નીરાંતથી નવ છેટો. જળ૦ ૧૫

પદ ૧૩ મું.

સંગત્યાગ.

સંગ બૂરાડે રે, સંગથી પ્રીતિ વાધે;	
સંગ બૂરાડે રે, સંગથી સારૂં સાધે.	ટંક. ૧
સંગ બૂરાડે રે, સંગથી વ્યસની બને;	
સંગ બૂરાડે રે, સંગથી રીઝે મને.	સંગ૦ ૨
સંગ બૂરાડે રે, સંગથી ફૂકું કરે;	
સંગ નિંદે સાધુ રે, સંગથી મોટા ડરે.	સંગ૦ ૩
સંગ નથી સાચો રે, સંગથી તર્યા બૂડે;	
સંગ નથી સાચો રે, પ્રાણ આપ્યા બુઝ્યો સૂડે.	સંગ૦ ૪
સંગ નથી સાચો રે, જડભરત ને ને;	
સંગ એવો સાચો રે, જાણી નેધને રોજે.	સંગ૦ ૫
સંગત બગાડે રે, તપસીને તપથી;	
સંગત બગાડે રે, જપીલો જપથી.	સંગ૦ ૬
સંગત બગાડે રે, સારાને ખોટો કરે;	
સંગત બગાડે રે, લાભમાં તોટો કરે.	સંગ૦ ૭
સહુ રીતે જાણો રે, સંગતથી સારૂં નથી;	
સંગત છે ખોટી રે, કોઈ મારૂં તારૂં નથી.	સંગ૦ ૮
સંગત છે એવી રે, નેધને કરજે;	
સંગતથી છૂટો રે, તો તો ઝ્યાન કંઈ ભરજે.	સંગ૦ ૯
સંગ ને બગાડે રે, તો એથી ડરજે;	
સંગ નેધ કરવો રે, ખોટું સહુ પરહરજે.	સંગ૦ ૧૦
સંગ તો સુધારે રે, એક હોય સાધુતાણી;	
સંગ સુધારે રે, સાધુ માંહી મમતા ઘણી.	સંગ૦ ૧૧

સંગ સુધારે રે, સાધુ મન માંહી વશ્યા;	
સંગ સુધારે રે, મરતા સુધી નવ ખશ્યા.	સંગ૦ ૧૨
સંગ એવો શોધો રે, નહિ મળે ઝટ લેઈ;	
સંગ એવો શોધો રે, કામના ધરો ક્રેઈ.	સંગ૦ ૧૩
સંગ મળે એવો રે, ઝટ જઈને સાંજે;	
સંગ મળે એવો રે, તદ્દરૂપ તો થાજે.	સંગ૦ ૧૪
સંગ મળે સાચો રે, જાણો એક સાધુતણો;	
નીરાંત તો જાચો રે, મહિમા વાઘે ઘણો.	સંગ૦ ૧૫

પદ ૧૪ મું.

સદ્ગુરનાં લક્ષણ.

આવો સંત દખાડું રે, જોઈ મનમાં રાચો;	
શિષ્યો તમે સુણો રે, સાધુ જોવો સાચો.	ટક. ૧
સંગ જેને તરવું રે, ત્યારે તે તમે સમજો;	
જોઈ એવો બોલો રે, બીજાથી નવ ભમજો.	આવો૦ ૨
સુખ દુઃખ લાગ્યું રે, કરમકે અનુસારે;	
ભલું ભુલું ભાગ્યું રે, સંતકે શિર તારે.	આવો૦ ૩
આધિવ્યાધિ છૂટે રે, સંત કો દષે;	
વતું આછું નાહી રે, સંતકે લેખે.	આવો૦ ૪
નાનું મોટું નવ જાણો રે, સંત જે સાચા;	
જૂઠી સાચી નહિ રે, ખપની બોલે વાચા.	આવો૦ ૫
તારી મારી તોડી રે, દહ પ્રભમે જોડી;	
હું તુંને સૂવાડી રે, વાસના કરી ખોડી.	આવો૦ ૬

આજ કાલ ભૂલ્યા રે, સંત તેને નાણા ;
 રાત દહાડો એક રે, તેવા સતને માણા. આવો ૭
 નિદ્રા તંદ્રા જાણે રે, ભેદ જેહુ ભોગે નહિ;
 ખારું ખાટું મૂક્યું રે, જુગતી જોગે નહિ. આવો ૮
 ગળ્યું કડવું એક રે, જેને મન ભાધ વશ્યું;
 દંદ જાણ્યાં એક રે, તેવા સંગે મનકું રશ્યું. આવો ૯
 દયાવાળો દાનો રે, દયાળ નામ લોક ભાષે;
 દયા સહુમાં મોટી રે, કૂરપાણું નવ રાષે. આવો ૧૦
 શત્રુ નવ કોઈ રે, જેને આ દુનિયામાં;
 મિત્ર નહિ કોઈ રે, પલજ્યા રાષે મીણિયામાં. આવો ૧૧
 મૂર્તિ જેની શાંત રે, ભક્તીભાતે પેષો;
 કૂકું નહિ કાંઈ રે, એવા સંત જઈ દેષો. આવો ૧૨
 કથા કરે સાચી રે, વ્યર્થ વાચા નવ ખોલે;
 ખરું ખોટું કે'તા રે, કથની ખીજ નવ તોલે. આવો ૧૩
 જરૂર જેતું ખોલે રે, ખીજ નહિ વાતો;
 કથા એક તેની રે, જાણાયે જેની જતો. આવો ૧૪
 એવા ગુરુ જુઓ રે, પછે જઈ સંગ કરજો;
 નીરાંત સંગ તારે રે, ખીજથી તમે ડરજો. આવો ૧૫

પદ ૧૫ મું.

બ્રહ્મદર્શનનો લાભ.

જ્યારે તમે જાણો રે, આતમા તમતણો;
 ત્યારે સુખ માણો રે, જેનો મહિમા ઘણો. ટેક. ૧

૭ નાણા—પરીક્ષાકરી જુઓ. ૮ ભેદ ધન—ભેદ ભોગે (રાષે) નહિ.

૯ દંદ—સુખ દુઃખાદિ જોડાં. ૧૧ પલજ્યા—પલળતાં. રાષે—

- રૂપ નહિ પણ રૂપ દેખો રે, મન થાય મસ્તાનું;
લાલ આંખ જોઈને રે, નિંદા તમે ભાનુ. જ્યારે ૨
- કાન્તિ એવી તમને જાણાયે રે, મનમાં આવે જેમ;
એ રૂપ તો હુંથી કેમ ભાણાયે રે, રાખું જેમનું તેમ. જ્યારે ૩
- અજાયબ એ તો રે, જોશો ત્યારે જડશે;
ત્યારે મન થાશે રે, પગ આગે પડશે. જ્યારે ૪
- ગુરૂકેરૂં ખરૂં લાગે રે, જ્યારે તમે સાંધી દેખો;
નવું કાંઈ પેખો રે, કંઈ કરમ રેખો. જ્યારે ૬
- સૂરજને તમે ભાળો રે, એને તમે દાસ કહો;
તડકો કાઢે તારેકાજે રે, એવી તમે આશો રહો. જ્યારે ૫
- તેં તો કામ સોંખ્યું રે, તે તો સૂરદેવ કરે;
દૃષ્ટિ થાય તીખી રે, ત્યારે ભાનુ જશો ડરે. જ્યારે ૭
- ચંદ્ર વોહી તેરા રે, દાસ તુને દીસે;
આઘા ક્રિયા તુને રે, કામના ખોટી મિષે. જ્યારે ૮
- મેઘ આવી વરસે રે, ડર ભાઈ ! તારે;
થોડો કે' તો થોડો રે, ઘણા કે' તો પડે ભારે. જ્યારે ૯
- પણ એ સહુ ક્યારે રે, અજ્ઞાન રાહુ નવ જીવે;
શંકર પાસે પેસે રે, જ્ઞાનતણી સેજે સૂવે. જ્યારે ૧૦
- પ્રહ્લા વેદ ગાયે રે, ભજન કરી તારૂં;
વિષ્ણુ વાણી ખોલે રે, વદી સારૂં સારૂં. જ્યારે ૧૧
- સરસ્વતી વીણા વાયે રે, ત્યારે તારો પ્રહ્લ જાગે;
નારદ આવી નાચે રે, ભ્રમ તારો ભાગે. જ્યારે ૧૨
- કુખેર આવી જાચે રે, ખરચવા શું જોઈએ;

વસુ ઊભા પાસે રે, તાકે તારી તે સોઇએ. જ્યારે૦ ૧૩

એવું થાય ભાઈ રે, એક પ્રત્નને જાણે;

સુખ મળે સાચું રે, પરપ્રત્ન માણે. જ્યારે૦ ૧૪

નીરાંત એવું છોડી રે, સુખ તું કેમ અલ્યા;

સુખ અતિ થાશે રે, પ્રત્ન જય તુમાં ભળ્યા. જ્યારે૦ ૧૫

પદ ૧૬ મું.

માયારૂપ કથન.

વારંવાર પૂછો રે, આજ અમે તે કહીએ;

ખરું બતાવું રે, તમે સુખી રહીએ. ટેક. ૧

મનને વારો રે, તો તો કંઈ સમજશે;

નહિ જોલ્યું મારું રે, ભાઈ મિથ્યા થાશે. વારંવાર૦ ૨

શૂન્યમાં અમે જઈએ રે, આજ જોળી લાવું;

તે તમને બતાવું રે, રહે નહિ બીજું સાંવું. વારંવાર૦ ૩

મને જ્યારે માનો રે, ત્યારે હા કે'ન્ને;

નહિ તો નવ કે'વું રે, જોધ મારો ગ્રે'ન્ને. વારંવાર૦ ૪

ખરી જોટી કે'ની રે, વામે કછું નહિ વાંધો;

સમજ્યા વિના હાહા રે, અર્થ વાસે ક્યા સાધ્યો. વારંવાર૦ ૫

મન માને તેરા રે, તખ તું તો અટકે;

મમત ના તાણે રે, મિથ્યા ના ફટકે. વારંવાર૦ ૬

વાદ નામ ન થાયે રે, બાદસે તો ડરના;

કથા નવ અધૂરી રે, આજ હુમારે કરના. વારંવાર૦ ૭

શિષ્યકું સમજ્યા રે, જઈ નવ બીજે પૂછે;

તો તો સમજ્યા રે, મન ભર જય રૂચે. વારંવાર૦ ૮

ખરી બાત કે'ની રે, ખોટીકું દિખલાની;	
વાસનાકુ દાખી રે, વાકુ સત્ય તજની.	વારંવાર૦ ૯
એસી કથા વાંચું રે, સુણો સખ ભાયા;	
ભ્રમ જાય ભાગી રે, સમજે જો માયા.	વારંવાર૦ ૧૦
વારંવાર પૂછો રે, માયા કોણ ગુર;	
આજ સખ કહું રે, રાખું નહિ અધૂરં.	વારંવાર૦ ૧૧
તુમ કહો તો ખોલું રે, મન તન એક હોયે;	
હરં અમે આજ રે, મિથ્યા નવ વાણ ખોયે.	વારંવાર૦ ૧૨
પ્રકૃતિ પુરુષ બતાવું રે, જો મનમે સંશે;	
આનંદમે રહો રે, જ્ઞાન કે દંશે.	વારંવાર૦ ૧૩
લીલા વો દાનુકી રે, કર્મ કહું સખ ભાઈ;	
વાકી જે સગાઈ રે, જણાવું પ્રહરાઈ.	વારંવાર૦ ૧૪
પીછે તમે રીઝો રે, મનવા મગન થશે;	
નીરાંત દુઃખ નાશી રે, તારં આજ જશે.	વારંવાર૦ ૧૫

પદ ૧૭ મું.

પુરુષપ્રકૃતિ.

રાધા અને કૃષ્ણ રે, શિષ્ય તમે સૂણ્યાં;	
રૂક્મિણી ને કૃષ્ણ રે, જોઈ તારાં શીશ ધૂણ્યાં.	ટક. ૧
સત્યભામા કૃષ્ણ રે, નામે તમે ભાઈ જાણ્યાં;	
કાળિંદીની તીરે રે, જોણે સુખ માણ્યાં.	રાધા૦ ૨
ગોપી અને કૃષ્ણ રે, એકમેકે રમતે;	
રામ અને સીતા રે, વન વનમે ભમતે.	રાધા૦ ૩
શિવ અને શક્તિ રે, તેં તો સુણી હશે;	

- અહા સાવિત્રી રે, તારે મને વસે. રાધા૦ ૪
 એમ દવ યે યે રે, નર અને નારી;
 એ તે ખરું હશે રે, કે ખોટું જાયે રે હારી. રાધા૦ ૫
 એવું મન આવ્યું રે, તે તો આજ હું કહું છું;
 પ્રકૃતિ અને પુરૂષ રે, જાણી સુખી રહું છું. રાધા૦ ૬
 છે એ યે કેવાં રે, તમને સમજાવું;
 પછે નહિ ભાઈ રે, તારે કંઈ જાવું. રાધા૦ ૭
 પણ ધ્યાન રાખે રે, તો તો સળ જાણે;
 ધ્યાન કદા ચૂકે રે, તળ કહુ ના માણે. રાધા૦ ૮
 પુરૂષરૂપ વોહી દવા રે, અહા જાકો ભાણે;
 અપાર ગુણ જેના રે, નિગમ નતિ નતિ દાણે. રાધા૦ ૯
 કોઈ નવ જાણે રે, રૂપ તેનું કેવું;
 ભક્ત કહે હું તો રે, નિત્ય જેને રોવું. રાધા૦ ૧૦
 તે પુરૂષને વળગી રે, આવી આણતેડી;
 નિર્બંધ તો જાતે રે, ઉપર પડી બેડી. રાધા૦ ૧૧
 માયા નામ તેનું રે, પ્રકૃતિ કોઈ કહે;
 ગુડ ગોળ એકજ રે, ભેદ દેશ વિષે રહે. રાધા૦ ૧૨
 ઘણી તરછોડી રે, તોય વળગી આવી;
 ભ્રાંતિ પમાડી રે, જ્યાંકે મન ભાવી. રાધા૦ ૧૩
 અલખ ભૂલાયા રે, દહકે બીચ જોડા;
 માયા નામ તાકા રે, હરિકૃ નહિ છોડા. રાધા૦ ૧૪
 દહકે બીચ વ્યાકુળ રે, કર ડાલા ધન;
 નીરાંતે નીકાલ્યા રે, શ્રમ લેકે ચીને. રાધા૦ ૧૫

પદ ૧૮ મું.

પ્રકૃતિનો પરિવાર.

પ્રકૃતિ છે મોટી રે, માયા જેનું નામ કે'છે;	
કેવે રૂપે રે'છે રે, સંત તેનું કામ કે'છે.	ટેક. ૧
સહુ વસે એમાં રે, કોઈમાં નવ એ વસતી;	
ખશીજન્ય સરવે રે, એ તો ભાઈ નવ ખસતી.	પ્રકૃતિ૦ ૨
મિથ્યા નથી એ તો રે, ખરી એ તો જાણો;	
પણ રૂપે માણો રે, આજથી એ તો જાણો.	પ્રકૃતિ૦ ૩
પૃથ્વી એ તો એની રે, જાણો તમે જાણી;	
જળ એ તો એનું રે, કહીએ અમે ભણી.	પ્રકૃતિ૦ ૪
તેજ તેમ તેનું રે, વાત સાચી કહેવી;	
વાયુ ખેટો એના રે, માનો એને દેવી.	પ્રકૃતિ૦ ૫
આકાશ આવું મોટું રે, એ તો એને પેટે વસે;	
ગંધ જાણે એ તો રે, રસમાં રસે કસે.	પ્રકૃતિ૦ ૬
રૂપ જેને કો'છો રે, વો તો ભાઈ વામે વસે;	
સ્પર્શ નામ એનું રે, શબ્દ જે દેખો દશે.	પ્રકૃતિ૦ ૭
જેવું તે તો એનું રે, સ્વાદ તે તો એના ભણો;	
સુણો એ તો ભાઈ રે, અમડી તો યાકી અણો.	પ્રકૃતિ૦ ૮
સુંધે સારું સારું રે, ખાલે એ તો નહિ બીજી;	
હલવે હાથ જાલે રે, ચાલે પગે એ રીજી.	પ્રકૃતિ૦ ૯
નારી છતાં શિશ્નુ રે, કંથ જેના વિષય;	
કુરાગત એ તો રે, ધાણી જેના વિષય.	પ્રકૃતિ૦ ૧૦

મન એમાંથી રે, થયું જાણો સરવૈં;	
બુદ્ધિ એ તો બેઠી રે, લાવે એને એ ગરવે.	પ્રકૃતિ૦ ૧૧
અહંકાર એવો રે, છોકરો કરી રાખ્યો;	
ચિત્તને જાણ્યું છે રે, એવો એનો છે શાખો.	પ્રકૃતિ૦ ૧૨
બ્રહ્મને ભૂત્રાવ્યો રે, માયા દેવી એ મોટી;	
કાળ યાકો ચેરો રે, વાત નથી ખોટી.	પ્રકૃતિ૦ ૧૩
ચાવીસ તો જાણો રે, બેઠા બેઠી એનાં;	
પચીસમો કાળ રે, રૂપ છે જેનાં.	પ્રકૃતિ૦ ૧૪
એવી પ્રકૃતિને નમી રે, કથા કહીએ;	
નીરાંત મન રાજી રે, સુખીઆ તો થઇએ.	પ્રકૃતિ૦ ૧૫

પદ ૧૯ મું.

પુરૂષનું રૂપ ભાખી રે, પ્રકૃતિતાણું કહ્યું;	
સીધું સમજાવ્યું રે, ગુરૂએ જેવું કહ્યું.	ટેક. ૧
આજ કથા એટલી રે, કહી અમો ઉઠું;	
કાલે આવો કે'શું રે, ભણવું નથી જૂઠું.	પુરૂષનું૦ ૨
કથા કે'વી સાચી રે, પુરાણી જ્યારે થયા;	
પુરાણીકા નાતા રે, મનમે અમે ગ્રહ્યા.	પુરૂષનું૦ ૩
પુરાણી કથા આવી રે, કરો સખ મન લાઇ;	
તો તો શ્રોતા રીઝે રે; અછા દિયો સમજાઇ.	પુરૂષનું૦ ૪
માન પામો મોટું રે, ખરા ખરા સહુ કે'શે;	
સચ્ચ બાત માનો રે, નીરાંત ભગત કે'છે.	પુરૂષનું૦ ૫

પદ ૨૦ મું.

શિષ્ય મળો ટોળે રે, ઘટમે સમજે;	
પૂછી માંહી માંહી રે, ખરા તમે પચજે.	ટેક. ૧

- જે નવ જાણો રે, કાલે આવી પૂછો;
અમો સમજાવું રે, મનમે રૂચો. શિષ્ય૦ ૨
- ધ્યાન ધરી જે જે રે, ખરું કેવું મારું;
નવ ખોલો મુખે રે, હા હા બહુ સારું. શિષ્ય૦ ૩
- નહિ તો થારો કેવું રે, તે અમો કહીએ;
લોટ નારી દળતી રે, ત્યાંહી જોવા જઈએ. શિષ્ય૦ ૪
- ઉઘે બેઠી બેઠી રે, લોટ કૂતરાં ચાટે;
દળી દળી મરતી રે, જાગી ભરી ઉચ્ચાટે. શિષ્ય૦ ૫
- તેવું નવ થાય રે, મનમાં સહુ ધરજે;
નથી કહ્યું મેં તો રે, કૂડું કે તમે પરહરજે. શિષ્ય૦ ૬
- ભેશો નથી જોઈ રે, અમે ભાગવત ભણિયા;
હંસો જોઈ ખોલ્યા રે, વિવેકે ખીર નીર ગણિયા. શિષ્ય૦ ૭
- કાલે કે'તા આવો રે, જાઉં કથા સુણવા;
ધારો મન કેવું રે, તમે પાવન કરવા. શિષ્ય૦ ૮
- ખોલો પ્રભ પ્રભ રે, જય જય એની ભણો;
અચ્યુત એ કેશવ રે, ગુણ નિત્ય એના ગણો. શિષ્ય૦ ૯
- સાહેબ છે સહુનો રે, જાઓ તો આવો કાલે;
નીરાંત પ્રભ ભાળે રે, ગાઈ રસ પ્રભ તાલે. શિષ્ય૦ ૧૦

કથા ૨ જી.

પદ ૧ લું.

- કથા સાંભળવા આવો મારી, કહું વાત તો ધારી ધારી; ૧
વૃત્તિ એક કરો સંતો, મુણો મોટા મહંતો.
- બીજા દિવસની કથા આજ, મળે સુણ્યેથી પ્રભરાજ;
હોજાવે સખ કામ, મીલે અંગમેસે રામ. ૨

- વેસી કથા અગારી, જો અંધનદૃષ્ટિમે બિચારી;
તો તો થાય કામ, મીઠો તમકું સુંદરશ્યામ. ૩
- તેરા નહ જો તું દષે, ઉસીકી ખાત વિધેજે;
કેવી રીત થયો તેહ, આજ દાષ્ટું નિઃશંકહ. ૪
- એની કેવી બક્ષિદારી, તે તો આજ કહું વિચારી;
થાય આનંદ શિષ્યો જેમ, મારે કથા કે'વી તેમ. ૫
- ભણે નિંદો બંદો કોઈ, જેવી ખૂલની એક સોઈ;
નથી ઢોંગી ધર્મને મરવો, નથી ખૂલ નિરાજો કરવો. ૬
- અભેદ અભેદ તમને કે'વો, દહી માંદી બતાવી દેવો;
થાય સુખી જે જે વાતે, મારે કે'વું તે તે બતે. ૭
- ખૂલરૂપે આપણુ થઈશું, ત્યારે તો આનંદ રહીશું;
કરી હમાણું બીજી વાતો, જેથી જણાયે બતો. ૮
- લીલા ખૂલકેરી છે ભણી, જેની નિશાની કંઈક મળી;
તેથી વાત અમરો હોવે, દૂજ કયા બને વો રોવે. ૯
- નિગમ નેતિ નેતિ બાળે, વાકો રૂપ કોઈ ન દાળે;
ધન્ય ધન્ય કહે સગ કોઈ, વાકો કૌન બાઈનેઈ. ૧૦
- તુમારે સંશય સભ મીઠાવું, એક એક કરી સમજાવું;
પહિલા કહ્યા જો જો હમને, સ્મૃતિમે રખણેના તમને. ૧૧
- દહીકી કે'તાહુ ખાત, મુનો તો હોવે સાક્ષાત;
નીરાંત નામકા બને મર્મ, વાકે છૂટ જાવે કર્મ. ૧૨

પદ ૨ જી.

- એ દહુ દષો તુમારા, વાંહી નિશાન હે અમારા;
વો કેસે પરગટ ભયા, વાકા સંશે જોઈશે દહ્યા. ૧

- એક કમલ ભયા ઉત્પન્ન, જલમે જનો સહુ જન;
વાકે છિદ્ર પાડે ભગવન, મેં સુનાવું હોઈ મગન. ૨
- પછે એ કમલ તો ખીલા, જાકુ જગજીવન મીલા;
પહેલે મુખ હુઆ તુમારા, અળ સુનો સળ અમારા. ૩
- ધસિમે આઈ કૈન સમાવે, વાકો ભેદ ગ્યાની પાવે;
ખાની ઈંદ્રી જનો, વાકો દેવતા અગ્નિ માનો. ૪
- પછે થયું નાક જેહ, ધ્રાણુ ઈંદ્રી કહીએ તેહ;
એના દેવ વાયુ જાણો, તન મનથી આપ વિખાણો. ૫
- પછે થઈ આંખો ખેય, ચક્ષુ ઈંદ્રી કે'છે તેય;
એના દેવ સૂરજ મોટો, જેના કોઈ નથી જોટો. ૬
- કાન થયા પછી સાર, શ્રોત્ર ઈંદ્રી કે' નિરધાર;
એના દેવતા દિશા જાણો, મારું કહ્યું સાચું માનો. ૭
- ત્વચા થઈ પછે ઉત્પન્ન, રોમ કેશ ઈંદ્રી પાવન;
એના દેવ કહીએ જેહ, સર્વ ઔષધિ નામે તેહ. ૮
- ગુહ્યેન્દ્રિય પછે થાય, વીર્ય ઈંદ્રી તો મનાય;
એના દેવતા વરૂણ, જાણો થાશે પુણ્યે. ૯
- થઈ ગુદા પછે જેહ, અપાન ઈંદ્રી તેહ;
તેના દેવ છે ભાઈ મોટો, જેના કોઈ નથી જોટો. ૧૦
- જેનું નામ સુણી કંપો, જેનાથી નહિ જંપો;
વો દેવ હે વાકા ભાઈ, મૃત્યુ નામ જનો સમુઝાઈ. ૧૧
- નામ નીરાંતનું જો લેવે, સળ દેવ આવી સેવે;
નામે તર્યા બહુતાઈ, મીલગઈ છે જુદાઈ. ૧૨

પદ ૩ જી.

- ને કમળ હુઆ આથ, વાકો સુણો સાદ; ૧
 ગુદકે દેવતા કહે, અળ આગે ક્યા રહે. ૧
 હાથ હુએ વાકે ઉત્પન્ન, બળ ઈંદ્રિ હે પાવન;
 દેવતા માનો બડ રાઈ, સુરદેવ જાનો કામ પાઈ. ૨
 પગ હુએ પીછે જાન, ચલનઈંદ્રી વાકી માન;
 વિષ્ણુદેવ બડે મહત્તાઈ, જ્યાકે ભક્તલોક ગુન ગાઈ. ૩
 હુઈનાડી ને પીછે રે'તી, રૂઢિરમે સમાઈ કે'તી;
 વાકા દેવ હે ભાઈ, નદી નામે જાત્રા જાઈ. ૪
 પેટ થયું પછે સાઈ, સાંભળ કે'વું માઈ;
 કુધા તૃણા ઈંદ્રિ જાનો, સમુદ્ર દેવતા પીછાનો. ૫
 પીછે હૃદય જાણુ, જામે પ્રકટ રહે જાન;
 વાકો ઈંદ્રિ જાનો મન, દેવતા વિધુ હે ધન. ૬
 હે જો તો સળસે ન્યારા, સુનો સુનાઈ મારા;
 સળમે હે એક એક, તામે હે અનેક. ૭
 બુદ્ધિ ઈંદ્રી એમાં, બ્રહ્મ દેવતા છે જેમાં;
 અહંકારઈંદ્રી એમાં, રૂદ્ર દેવતા છે તેમાં. ૮
 વળી ચિત્તઈંદ્રી જાણો, જીવ દેવતા પ્રમાણો;
 એ વિધિનું તાઈં રૂપ, તું તો સર્વતણો ભૂપ. ૯
 દેવ કારજ તાઈં કરે, તું તો ભટકી પેટ ભરે;
 એથી કારજ ના સરે, મરે અને અવતરે. ૧૦
 માને માઈ તો છૂટે તાપ, બ્રહ્મ જાણે તો જાણે માપ;
 અમે થોડું સમજવું, નથી જાણે યેશી ખાવું. ૧૧

ગુરુ ગમની એ તો વાતો, મીઠી અજ્ઞાનની રાતો;
નીરાંત થાયે તદ્દરૂપ, જાણે દહ જો અનુપ. ૧૨

પદ ૪ થું.

પરમાત્મરૂપે થાવ, તેની વાણીનો કહું દાવ;
જાણો પ્રહને જાણુ, ત્યારે રહે નહિ કંઈ તાણુ. ૧
મુક્તિ મળે એની મેળે, વરસાદને કોણ તેડે;
ટળે અવતરવાની પીડા, મળી સુખભોગની કીડા. ૨
થાય રાધાકૃષ્ણનું જાણુ, કરો તેનાં વિખાણુ;
એહ શૂન્યશિખર પર ચઢે, પાછાં પગલાં નવ પડે. ૩
ત્યારે મળી જાણુ, નહિતો રહે ઊભી તાણુ;
નિશદિન જપ જાપે, અજપાનું કારજ કાપે. ૪
કોઈના સામું નવ જોવાય, દુઃખ આવ્યે નવ રોવાય;
નિંદા થાય ન કોની, જો હોતી હો સો હોની. ૫
સભર ભરિયો જાણુ મલુ, જઈ કોઈને ના દુલુ;
એવી વૃત્તિ થાય જ્યારે, મલુ જોળખ્યા ત્યારે. ૬
માઠી સોનું સમાન, એવું થાયે ભાન;
ત્યારે તરો તમે, જોળખો જ્યારે શમે. ૭
નહિતો ભમો ભાઈ, એ લોકથી બગડો જાઈ;
અમો કહ્યું એવું થાય, તો તો મુગતી લાગે પાય. ૮
પરમધામમાં તું જાય, ત્યાં તો સુખી થાય;
નવ ભોગે તું જો ભોગ, મીઠે સખ આરોગ્ય. ૯
કરે દેવ દેવી સેવ, બીન માગ્યે તત્ત્વેવ;
જો આશા રાખે એની, તો તો માગ્યું એવું કે'ની. ૧૦

માગણું તે તો ખોટું, દુઃખ નથી એથી કો મોટું;
 તે તારે કરણું પડશે, લોભી નહિ તેને સારું જડશે. ૧૧
 કરો વિના કૃણની ભક્તિ, સાધ્ય થાયે સર્વ શક્તિ;
 નીરાંત તેને વશ હરિ રાખે, દુઃખદેવાનું ના દાખે. ૧૨

પદ ૫ મું.

એક સુણો શિષ્યો નવું, તારું કલેવર ક્યમ હવું;
 તેની જાણું અમે વાત, મટી જો અજ્ઞાનની રાત. ૧
 ગ્યાન ભાનુ ઉગે જેને, બધું દેખાયે તેને;
 કણુ ઢંકાઈ નવ રહે, દહુ દેવ આવી કહે. ૨
 સખ ઘટકી જાને ખાત, જ્યારે થાયછે સાક્ષાત;
 સર્વ શાસ્ત્રનો જાને સાર, હોવે જ્યારે બ્રહ્મવિચાર. ૩
 રાસ લીલા ખેઠા દેખે, સખ આસનપેસે પેખે;
 પુરૂષક હોવે આસક્તિ, હોવે રામાકી ભક્તિ. ૪
 કરે સંગ પુરૂષ જેસા, જીવ વીર્યમે જાવે તેસા;
 રામાકે ઉદર માંય, જીવ જાકે ખેઠે વાંય. ૫
 એક રજની વીતે જળ, ભેળા હોજાયે છે તળ;
 પંચ રાત્રી જાવે જાન, ગોળા હો જાવે નિરવાન. ૬
 દશ દિવસ રાત્રી થાય, પેશી માંસકી હો જાય;
 એક માસમે બને શિરા, દા મહિને ભાગે ભીરા. ૭
 હોવે હાથ પાઉ જાન, ત્રીન મહિને કરું વિખાણ;
 હોવે નખ જો તું કટાવે, રૂવે હોવે જો તું રમાવે. ૮
 હડ્ડી હોવે જોતું બધાવે, છૂપેઅંગ હોવે લજાવે;
 ગુહ્ય ઇંદ્રી હોવે જાન, બાખે પડે સચ્ચા માન. ૯

૭ શિરા—શિર. ભીરા—ભીડ. ૮ હડ્ડી—હાડકાં. બધાવે—વધારે. છૂપેઅંગ
 નેત્રિયાદિ. બાખે—છિદ્રો.

- હોવે ચારે માસ, ધાતુકી જનના આશ;
 પંચ માસકા પ્રમાન, ખ્યાસ ભૂખકા હોય ભાન. ૧૦
- છે માસમે ફરતા દેહ, ચલના વલના જનને તેહ;
 સાત મહિને ખાચે માત, તેથી થાયે શાત. ૧૧
- કડવું ખાચે તો કમકમે, ઘણો ઉદરમાં ભમે;
 આઠ માસે ભૂખી માત, કૃમી કરડે તારું ગાત. ૧૨
- બંધ હાથ ને પગ તારા, તેને થાયે નહિ વાર્યા;
 કદી થાયે ગર્ભપાત, તો તો થઈ અજ્ઞાન રાત. ૧૩
- નવમે માસે નીકળવા કરે, અહીંથી તહીં તું તો ફરે;
 છૂટે નહિ બંધન પડ્યો, ચર્મપિંજરામાં જડ્યો. ૧૪
- એમ કરતાં થયા દશ માસ, હોવે માડીને ત્રાસ;
 અકરમી કહી વખોડે, ઉભાં ફરી દુઃખમાં દાડે. ૧૫
- તોય છૂટે નહિ તુંય, વળી વળી શું કહું હુંય;
 નીરાંત પછીની કહું દશા, જોજો સુખમાં વશ્યા. ૧૬

પદ ૬ હું.

- આવે દાઇ મારે માર, તોડો નહિ કોઈ ઉગાર;
 મૂઠ દાઇ મિલી તો મારે, ચતુર હોય તો ઉગારે. ૧
- જો પૂતરૂંપે તું આવે, તો તો સખ યોલાવે;
 પુત્રીરૂંપે હોઈ, મોઢું મરડી રોધ. ૨
- પુત્ર કે પુત્રી કોઈ, નાખે નરકમે પેલો જોઈ;
 જાણે દાઇ ચતુર, પડશે નરકમે પૂર. ૩
- પછી તેરુંકું લેવે, માયા મગ્નકું જઈ એવે;
 શુક્રદેવકી દેખો નિશાન, જન્મ લિયા લલ્યા ભગવાન. ૪

- ઉંઆ બુંઆ કુચ ન ક્રિયા, એ સેહો જાઓ સખ લિયા;
 તો તો સંસારસેં તર જના, એસી સમજ ક્યાંસેં પાના. ૫
- હું પૂત સખ ખેલાવે, જો આવે સો લે જાવે;
 તું ભૂખા ઓ નવ જાને, તોરેક સખ મીલી તાને. ૬
- મુગા પડા મચ્છર કાઢે, કોઈ ચઢાવે સો ચાઢે;
 હોયે મલિન અંગ અપારા, ના'નેકા નહિ વારા. ૭
- ન'વડાવે તો ના'ય, ખવડાવે તો ખાય;
 એવી દશા મૂગી થાય, તોયે જપે નહિ બ્રહ્મરાય. ૮
- દિન દિન મોટા થાય, જોઈ રીઝે માય;
 મેરા બાળા બડા થાય, એથી દુઃખ તો જાય. ૯
- બાળા રમવા જાય, બ્રહ્મ દિયે ભૂલાય;
 એસી કર્મકી આંટી, હોજાય રંડીકા માંટી. ૧૦
- ધ્રુવ જેસાકુ ન જાને, અજ્ઞાનકું વિખાણે;
 એસી અંધી જાય દશા, પિછે જવાનીમે વશા. ૧૧
- તાકી દશા બાપું, ગ્યાનકા ઘૂંટ દાપું;
 નીરાંત ચાખો ભાઈ, મુણો બાઈ ને જો ભાઈ. ૧૨

પદ ૭ મું.

- જવાનીમે હોવે ઘેલા, નવ રખે અંગ મેલા;
 વસ્ત્ર અછે અછે પેને, ડરાવ્યો ડરે નહિ શેણે. ૧
- બાકરી સખસે બંધે, કારજ કરે સંધે;
 મધપાન જા પીવે, અજ્ઞાનકો પટ શીવે. ૨
- મેરા તોરા કરતા, આંહી તાંહી ફરતા;
 બનજાયે દિવાના, કોઈકા ના માના. ૩

- વાત તારી વઠે, માયા બાંધે કંઠે;
અજબ ખેલ ખેલાવે, એવે બૂઢાપન આવે. ૪
- તેમાં દુઃખ તો વેઠે, સારું નરતું મેઠે;
પડે દાંત ન થાય બૂરું, એકે રહે ન અધૂરું. ૫
- નવ આત્મા લેવો જાણે, સંસારને વિખાણે;
એવો ભુંડો ભેખ, તારો થાયે દખ. ૬
- મરતાં સંન્યાસી કરે, કે'શે ઇકાતર તરે;
જેણે જાણવાનું ન જાણ્યું, જેણે ખોયું આવ્યું ટાણું. ૭
- તેને સંન્યાસી કરે, તે પાપના ભારા ભરે;
સંન્યાસીકે ધર્મ, વાકે વેગળે કર્મ. ૮
- ઓ કધુ ના જાને, જીવ્યા તો અન્ન તાણે;
મુઓ તો શંખ મારે, સંન્યાસીનું શ્રાદ્ધ ન સારે. ૯
- એવી માંયા લાગી, સારી સમજ ત્યાગી;
જેયું નહિ જાગી, થયો તું તો વેરાગી. ૧૦
- સહુ નામનું કીધું, એકે પ્રકારે ન સીધું;
નવ જાણ્યો કાકો કાળ, નવ જાણી તેની ઝાળ. ૧૧
- ઘણા જોયા મરતા, તોય જાતે ના કરતા;
નીરાંત આવ્યો જાણો, કાળ રોજંદા પરાણો. ૧૨

પૃષ્ઠ ૮ ચુ.

- કાળે લીધો ઝડપી, મરતો ત્યારે કરપી;
નવ અપાયું કંઈ જાણ, નવ ખરચાયું નિરવાણ. ૧
- આ તો લેઈ ચાલ્યો કાળ, એવી પડી છે ઝાળ;

- પેંલું કેમ ન જાણ્યું, બ્રહ્માનંદને નવ માણ્યું. ૨
- ચોળખ્યું નહિ ટાણું, આજ સમજ આણું;
સંતે કહ્યું સારું, વો તો લાગ્યું ખારું. ૩
- લે ગયા કાળ કરાળા, હાથમે રહી નહિ માળા;
લે જાડે નરકમે ડાલા, વાં બડે બડેકું ભાળ્યા. ૪
- છોટે સંતકી મોજી, જાતા કરને મોજી;
જાડું મારી નીકાલે, વો સંત તો મોજ મા'લે. ૫
- દુઃખ ઉતોડે દેખે, દયા ન લાવે રેખે;
જેસી યાકી કરણી, તેસી પાર ઉતરણી. ૬
- દેખા દુઃખ શિખ્યા, મનમે કરના નીશ્યા;
સુનો કથા એક ચિત્તે, તો ભરાવ ન ભીતે. ૭
- આજ હો ગઈ કથા પૂરી, સુનનેકી ખોત અધૂરી;
સમજ ગયા સંત સચ્ચા, ભટકા મનકા કચ્ચા. ૮
- એસી કથા હોવે નિત્ય, હોવે જ્ઞાન નિત્યાનિત્ય;
સચ્ચા વો લે જાત, જો ઉધે મો દે જાત. ૯
- ચીને આત્મા હોવે સાધુ, વ્યાધિ કરે ના બાધુ;
સંતકી લીલા ગાઈ, તન મનમે આનંદ પાઈ. ૧૦
- કથાકા નામ નિમિત્ત, ડારી અજ્ઞાનીકો ભીત;
સમજયા આત્મા શુદ્ધ, સમજે હોવે બુદ્ધ. ૧૧
- જ્ઞાનકી ખાત હે સે'લી, સમજે નાહિ મતિ ઘેલી;
નીરાંત નિરંજન જાને, વો તો વોહીકું વિખાને. ૧૨

૫ મોજી-મોજી (મેલ ?) કરતા કરતા જાય છે । ૭ નીશ્યા-નિશ્ચય.
ભીતે-ભયમાં. ૮ નિત્યા નિત્ય-નાશવંત અને અવિનાશી વસ્તુનું. ૧૦ બાધુ
-બાધ-પીડા.

અવતારખંડન.

વારાહાવતાર.

રાગ રામગ્રી.

વાત કે'વી અવતારની, સુણો શ્રોતા આજ;	
નિંદા તો નવ મેં કરું, લાગે ગુરુકો લાજ.	૧
સત્ય આવે સાનમે, તે દિખાઈ દઉં;	
મન આહે તો માનવો, ઝ્યાનીકા હે મેઝી.	૨
વારાહનો અવતાર છે, પુરાણકેરી માંય;	
જેણુ પૃથ્વી ઉદ્ધરી, એવી વાતો ત્યાંય.	૩
ચાનિ જો જો પશુતાણી, ભુંડની પંક્તિ કેઈ;	
પરમાત્માને એ ગમી, પુરાણ કે' છે જોઈ.	૪
ભુંડ પૂજે મૂર્ખજન, પુરાણનું દઈ પ્રમાણ;	
નરક ખાય નરકે સૂવે, એ તો છે સહુ જાણ.	૫
તોય જઈને પૂજવો, એ કેવું અજ્ઞાન;	
પુરાણ કંઈ ખોટાં નથી, સર્વત્ર ઇશ્વર જાણ.	૬
તેનું એ દૃષ્ટાંત છે, સમજે સાચી વાણ;	
પાસે મૂકી આતમા, મૂરખ થાય અજાણ.	૭
ભુંડને પ્રહ્લજ માનો, ખજો એહની સાન;	
હિરણ્યાક્ષને મારિયો, તેથી એ ભગવાન.	૮
મારે વાઘ તો સર્વને, કહે જઈને પ્રહ્લવાન;	
મિથ્યા શું ભટક્યા કરે, જાતે થઈ અજ્ઞાન.	૯
માનો ઇશ્વર સર્વમાં, ભુંડ નહિ પૂજાય;	
નીરાંત પૂજે ભુંડને, તો તો ખંડન થાય.	૧૦

૨ મેઝી—મેવો. ૯ પ્રહ્લવાન—પ્રહ્લણ. ૧૦ ખંડન ઈન્-જો તમે શુંડને પૂજો છો તો તેનું તો આવી રીતે ખંડન થાય છે!

મત્સ્યાવતાર.

રાગ ચાલતો.

- એક મુનિએ પાણિયું, દયા આણીને મર્ય; ૧
ઘટમાં રાખ્યું તેહને, જળ રેડીને સ્વર્ય.
દયા નહોતી દેહમાં, યવન હોત કો પાસ;
રોજે છોડત તે ઘડી, ભક્ષણ કરીને ખાસ. ૨
તે મર્ય તો વાઘિયો, ઘટે ન માયો જાણ;
તળાવમાં તો નાખિયો, એવા મુનિ અજાણ. ૩
વામે સમાસ નવ ભયો, નદીમે ડાંચો જાણ;
સરોવરમે વો લે ગયે, પંડિત સુણો સુજાણ. ૪
સરોવરસે વો બઠ ગયા, સાગર ડાલ્યા જાઈ;
અંડારૂપ વાં હો ગયા, કહેતે જાઈ લજાઈ. ૫
નૌકા એક વાપે ધરી, બચાએ પુણ્યવાન;
વો મર્યરૂપ ભગવાન થા, દુનિયા જલ ગઈ જન. ૬
દુનિયા કુબ ગઈ જે સમે, રખી મર્ય ભગવાન;
પ્રહ્લારૂપ વો મર્ય ભયા, જગત જીવાડન જાણ. ૭
વા દિનકે સખ પૂજતે, મર્યરૂપ ભગવાન;
યવન લોક પણ પૂજતે, પેટકી સમજ સાન. ૮
ગ્યાનીજન નવ ગાંઠતા, માને ખોટી વાત;
જગતપ્રહ્લ જો માનિયે, તો માણી વિખ્યાત. ૯
પણ પૂજને પાત્ર નહિ, બીના સદ્ગુરુ જાત;

૨ રોજે છોડત—પારણાં કરત । ૩ ઘટે—ઘડામાં.

૬ નૌકા ઈન્—એ મત્સ્યના ઉપર એક નૌકા (હોડી) મૂકીને પુણ્યવતો-
ને બચાવ્યા ! જલ ગઈ-જળમાં ગઈ.

નીરાંત પ્રલ્લભાનો વૃથા, જોટી જાત ને ભાત.

૧૦

કચ્છાવતાર.

રાગ ચાલતો.

સમુદ્રમાં અમૃત રહ્યું, મળિયા સુર અસુર;

મહેનત કરવા લાગિયા, બળ કરી ભરપૂર. ૧

નાગનું કીધું નેતરું, જોએ બંને ત્યાંય;

રવધઓ પર્વતતણા, દેખો માલ હે માંય. ૨

ગ્યાનીકી એ સમજ હે, અજ્ઞાનીકે દેવ;

કાચળા પૂજે જાઈકે, કરે બિંધ બિંધ સેવ. ૩

દેવ હમારા કાચળા, જૂઠા હે સળ કોઈ;

સદ્ગુરુસે કછુ ના બને, કરે કાચળા જોઈ. ૪

અબુદ્ધિ એસી હો ગઈ, કાચળારૂપ ભગવાન;

પર્વતકુ જિને ધરા, કેસે વો બળવાન. ૫

પીઠ ઉપર ધરી રખા, બળ દાનુંકા ધાર;

વારિમાં નવ વો ગયા, સમજે સાર અસાર. ૬

પ્રલ્લેપકો છોડકે, કાચળા પૂજે પાણ;

સમજે વામે પ્રલ્લે હે, પૂજનેકો ક્યા લાણ. ૭

આવરણમાં આવી પડ્યા, સદ્ગુરુ કાઢે કોઈ;

સમજ સાચી દાખવે, રૂડી દીખાઈ સોઈ. ૮

આત્મારામ જિને લખા, વો માને નહિ બાણ;

પ્રીછે નહિ સો જયગા, કે'વે ગ્યાન અન્તાણ. ૯

નીરાંત સમજે નામકુ, વો પામે નિરવાણ.

કાચળાકું પૂજે નહિ, કરે આત્મ વિખાણ. ૧૦

મોહનીરૂપ.

રાગ ચાલતો.

અમૃત કાઢ્યું યે મળી, લલિયા ખંને ભાઈ;	
દૈત્ય અમૃત લઈ ગયા, દેવ રહ્યા શરમાઈ.	૧
પરમાત્માની સ્તુતિ કરી, આવ્યા તે તો ધાઈ;	
જેને કાજે સંત સહુ, મરે ઘણા ફૂટાઈ.	૨
તે યોલાવ્યા આવતા, એ છે કેવી નવાઈ;	
રૂપ ધરે વળી તે ઘણાં, દેવ જાય ફૂલાઈ.	૩
સ્તુતિ કરીને માગિયું, આપો હે જદુરાઈ;	
અમૃત દૈત્યો લે ગયે, અમો રહ્યા મુઝાઈ.	૪
ત્યારે રીઝ્યા ખલ્લ જે, ધર્યું નારીરૂપ;	
પુરૂષ ફિટિ પ્રકૃતિ થયો, નારીરૂપે ભૂપ.	૫
રૂપ યોત બધારિયો, મોહ્યા દાનવ મૂઠ;	
કપટ કર્યું ત્યાં નારીએ, યો'ત ગૂઠમે ગૂઠ.	૬
છળ્યા દૈત્ય એ નારીએ, પ્રકૃતિ વદો મનાય;	
પુરૂષને કયમ તે કહું, ઓઢું કેમ વદાય.	૭
એમ મૂઠ જન યોલતા, જરા નહિ લજાય;	
કપટી નારી ખલ્લ કે', પડે ઘણી મઝાય.	૮
સમજે ગ્યાની સર્વ તો, મૂરખ ખત્તા ખાય;	
ખલ્લતાણું કંઈ રૂપ છે, જો નારી લખાય.	૯
નીરાંત ભામા જાણવા, નારીરૂપે ભ્રમ;	
કદી એહ નવ છૂટશે, પ્રકૃતિ કો'છો ખલ્લ.	૧૦

નૃસિંહાવતાર.

રાગ ચાલતો.

હિરણ્યકશિપુ મારવા, ધર્યો જેહ અવતાર;	
પ્રહ્લાદને હગારવા, અસુરકો મારણહાર.	૧
નર નહિ નારી નહિ, પશુ પંખી નહિ કોઈ;	
એવું રૂપ નૃસિંહનું, કે'વું વિચારી જોઈ.	૨
સમજ પડે નહિ રૂપની, નરસિંહ દો સમજાય;	
પૂજકો પ્રત્યક્ષ નહિ, ચિત્ર જોકો પૂજાય.	૩
ચીરી થંભકે નિકલે, નખથી માર્યા રાય;	
તેની પૂજ થાય છે, અજ્ઞાની ગુણ ગાય.	૪
ગ્યાની સમજે સાનમે, અગ્યાની અદ્વિજાય;	
પ્રભરૂપને શી પડી, ઘેર ઘેર અથડાય.	૫
જાણે નહિ તે જીવે, ચિત્રકેરાં રૂપ;	
માને તે મનથી વૃથા, નૃસિંહ મોટો ભૂપ.	૬
માનો પ્રભ પ્રહ્લાદને, જેહ થયો તદ્રૂપ;	
વૃત્તિ રૂડી એહની, ભક્તિ માંહી અનુપ.	૭
તેને કોઈ પૂછે નહિ, નૃસિંહ આગળ જાણ;	
મારે પલક એકમાં, કશું રૂપ ધરે અજાણ.	૮
એવી વાત અનેક છે, મૂરખને નહિ સાન;	
જાને રૂપને પૂજતા, પંડિત નહિ તે પા'ણ.	૯
નીરાંત નામ સમજ્યા વિના, ભીંતે એમ કૂટાય;	
અંધન પડિયો બાળકો, પાશ કેમ છૂટાય.	૧૦

બળરામાવતાર.

રાગ ચાલતો.

બળરામકો ઈશ્વર માને, બહા પ્રભ અવતાર;

- ખીક લગી ખલકુ ભાઈ, ભગ ગયા ઉદર પાર. ૧
- એક આવરણથી બીજે જાવે, એ એાછો સંતાપ;
પરધેર તો ખલ ઉછરિયા, કર્યાં શાં શાં પાપ. ૨
- નાના ભાઈ જો ખલ તે છે, નહિ મોટાઈનું માપ;
વૃત્તિ તો ભાઈ સારી વર્ણી, કર્યાં કામ કોધના જાપ. ૩
- વિશાખાશું રંગે રમિયા, હજી મૂશળ હથિયાર;
હજીધર નામ તો પડિયું તેથી, જનના કરે સંહાર. ૪
- કોધ કેસા વો પાણુ કે'તા, નદીકો ખેંચી પાસ;
મદિરા બિના ચલે નહિ, યાકીં નિત્યે આશ. ૫
- ખલકુ એ બંધન કેસા, પૂજનાર બતાવો;
કોધ ખલને ક્યાં વસે, વ્યર્થ શીદ વતાવો. ૬
- ખલ ફરતા ફરતા ચાલ્યા, મુનિ કરે કથાય;
આસન નવ આખ્યું ભાઈ ખલને, કોધી તેથી કાય. ૭
- ખાલ્લાણને તો મારી કાર્યા, ખલ એ તો બળરામ;
સીધી વાત અમે સમજવી, જાણો અવિચળ નામ. ૮
- અવતાર ખલની બલા ઉતારો, મળશે આત્મારામ;
શુદ્ધ મને તો જુઓ નિહાળી, આપોઆપ થાય કામ. ૯
- માફ કે'વું સબ સમજે વા, જો સમજે કોઈ એક;
નીરાંત શ્રમ તો સફળ તદા છે, ધરે શુદ્ધ વિવેક. ૧૦

કૃષ્ણાવતાર.

રાગ ચાલતો.

- કૃષ્ણદેવની લીલા મોટી, ભડતો એના ગાશે;
જન્મતા માંહી કપટ જડિયું, સુણી સુખી કો થાશે. ૧
- મથુરામાંથી ગોકુળ ગયા, કંસ માતુલસે બી'ન;

- વરસાદ આયા છત્ર ધરાયા, ખલ્લરૂપ ના ભીને. ૨
- ગોકુળમે તો પૂતના મારી, રાક્ષસ માર્યે મોટે;
- વો તો અછા કામ ક્રિયા, કામાદિક વો ખોટે. ૩
- ગોવર્દ્ધન ધરિયા ગૌવાં ચારી, વો બી હે ભાધ કીક;
- નાગકો નાથા નારાયણને, લગી નહિ કંઈ બીક. ૪
- પછે ગોપી સંગે ખેલે, બડા વો અદ્ભુત;
- પરખલને કેસા મચાયા, વિષયવાસના તૂત. ૫
- કંસ મારકે ભગતા ફિરા, પરખલ કો' તાકો;
- છલ કપટકી ક્રિયા સખન હે, ખલ્લ માનો જાકો. ૬
- ભગત કે' તે ગુણ જો ગાના, કૃષ્ણકા સખ ગાવ;
- મુરલીવાળા બડા રંગીલા, જાનો માધવ મા'વ. ૭
- વાકે પદ તો રોજ સુણે, ઔર મુખપે ગાવ;
- આત્મારામકે કોઈ નવ અડકે, ખરા છોડ તે દાવ. ૮
- જગત રીઝવને તો કરતે, સંત જાકે પદ સાર;
- અપના રૂપ વોહીકો દેખી, ગુણ ગાનેકા બિચાર. ૯
- પૂજે કે કોઈ કરો માનતા, નીરાંતકો નહિ તાપ;
- નિરંજનકો નીરાંત પાયા, ફિટયા દારડી સાપ. ૧૦

રામાવતાર.

રાગ ચાલતો.

- મહાપ્રભુ તો રામ ભલા છે, તપ તીર્થ અતુરાગ;
- એક પત્નીવ્રત જાકો, કરે નિશદિન જાગ. ૧

- જનકતાણી તો પુત્રી સીતા, ક્રિયા વાહીસેં લગ્ન;
રાજ્ય મીલા નહિ રામકું, હુવે દેવ તો મગ્ન. ૨
- દુષ્ટ લોકકો માર મારકે, પહુંચાચે ઠેઠ;
રાવન નારી લે ગયા હે, વળગી પ્રહ્લને વેઠ. ૩
- તેને મારવા વાંદર મેળવ્યાં, બાંધી સમુદ્રપાજ;
રાવણ મારી પ્રહ્લહત્યા કરી, વિલીષણ આપ્યું રાજ. ૪
- મુઆ વાનરા સર્વ જીવાડ્યા, રાવણ નવ રોકાયો;
મૂચ્છા પામી પ્રહ્લ પડ્યા ભાઈ, શર આવી ઠોકાયો. ૫
- લઠી કરીને ઘેર આવિયો, નારી કાઢી મે'ણે;
દયા નાહીં વો પ્રહ્લકો દિલમે, નારી દુઃખી થઈતેણે. ૬
- ગર્ભવતીએ ગર્ભ જાણ્યા, જંગલ માંહી વશી;
ભક્તિ ચોટે એવા પ્રહ્લમાં, કસોટીએ જો કરી. ૭
- શિક્ષા માનો (તો) એવા થાઓ, જીવતાને જઈ માનો;
પથ્થર તને પાર ઉતારે, થયો અલ્યા દિવાનો ! ૮
- નારીમાટે જેહ રડે તે, મુક્તિ ક્યાંથી આપે;
સમજે તો તો કોઈ ન જાણે, મપાણે નહિ માપે. ૯
- તારો તુને જો દેખાડું, અલગો રામજી થાશે;
નીરાંતને તો નિરંજન મળિયા, ગુણ ઓળખીને ગાશે. ૧૦

પરશુરામાવતાર.

રાગ ચાલતો.

- પરશુરામનો મહિમા ગાયે, ખરો એ અવતાર;
પૃથ્વી ઉપર ભાર થયો, ટાળ્યો તે નિરધાર. ૧
- શુદ્ધ જ્ઞાની જમદગ્નિનો, એ તો ભાઈ કુમાર;

- એકવીશવાર નક્ષત્રી કીધી, ઉતારવા ભૂભાર. ૨
- બ્રહ્મ એસે કરમ કરે, દયાહીનકો કામ;
- કરશીધરકો પૂજે સખ કોઈ, માની સુંદરશ્યામ. ૩
- હત્યારેસે ગ્યાની અલગે, નામ સુણી લાગે પાપ;
- ક્ષત્રીઓકા મર્દન કરતા, મુનિકો પૂછે જબાપ. ૪
- બમન મારનેસે દૂના, નૃપ મારવેકો પાપ;
- વો તો ઇને ઘાણુ નીકાલા, કેસા હે સંતાપ. ૫
- લોહીમે બેઠ કર ક્રિયા કીની, સારા વાંડી શ્રાદ્ધ;
- માતા મારી પિતા મરવાયા, કહે કોણુ વો સાધ. ૬
- પૂજા કરે લોક મીલી મીલી, પૂછે બ્રહ્મ જબાપ;
- નવ છૂટે હમ નિશ્ચે કે'તા, બડા લગે સંતાપ. ૭
- આત્મારામકો આપ પિછાનો, ટળી જાય સહુ બાધ;
- સદ્ગુરુકો જો જાઈ મીલો તો, તારીદેશે સાધ. ૮
- માનો કે ન માનો માર્, પૂજે એસા આપ;
- ખરી થી સો કહી બતાઈ, બાત પુણ્ય કે પાપ. ૯
- નીરાંત મનમાં નીરાંત વસતી, જાણ્યો આત્મારામ;
- ભજન કરું છું દિનનિશ તેનું, સિદ્ધ થયાં છે કામ. ૧૦

વામનાવતાર.

રાગ આલતો.

- વામનજનો જનમ જાણે, છળવા કારણ માને;
- ઈંદ્રનું સખકુછ હર્થું, રૂપ લીધું ભગવાને. ૧
- બડે ઋષિ કશ્યપકો જનો, વાકા પુત્ર વામન;
- ઉપવીત કે સહુ કર્મ કીના, હો ગયા પાવન. ૨

- કપટ જાણે પરપ્રહ્ન, એથી ભુંડું શુચં;
કપટ કરવા રૂપ લીધું, ભક્ત કે' પછી શુચ. ૩
- નાના બાળક બની ચાલ્યા, છગવો બળિરાય;
દાનેશ્વરકો બાંધ હારા, કરે દાન જે સાય. ૪
- સભા વચમાં આપિયું, મુખ માગ્યું ભગવાન;
ગુરુએ તો રાય વાર્યો, પણ વળ્યો નહિ દતાં દાન. ૫
- નાનાનું મોઢું રૂપ કરી, ભરી લીધાં પગલાં;
પગે તો પાતાળ રોક્યું, નભાદિ લેતાં ખૂટચાં હગલાં. ૬
- વે'પારી જ્યમ લેવા આપવા, રાખે કાટલાં કૂડાં;
પરપ્રહ્નનાં જે જે ભાઈ, કરમ એવાં ભુંડાં. ૭
- બળિરાયે માગ્યું આપ્યું, તેને પાછો બાંધ્યો;
પરમપ્રહ્ન માનો કે નહિ, અમારે નથી વાંધો. ૮
- કૂડે કર્મે એ નવ ભેટે, તે કરે કૂડાં કામ;
અમને તો એ રૂએ નહિ, કે'વા આત્મારામ. ૯
- પૂજા પણ અમો પૂરી પો'ચાડું, પેટતાણી દુકાન;
નીરાંતને નિરંજન મળિયા, ન જેઈએ એ ભગવાન. ૧૦

છૂટકે પદ.

પદ ૧ બું.

- અમને કોઈ કે' વૈષ્ણવ થાવ, વૈષ્ણવરૂપ અમે;
કૃષ્ણ રાધારાણી રાજ કરે, જુઓ હૃદયે તમે. ટેક. ૧
- અમને કોઈ કે' રામજી થાવ, રામજીરૂપ અમે;
રમે સીતા રામજી પાસે, બીજે શેણે ગમે. અમને૦ ૨
- અમને કોઈ કે' વામન થાવ, વામનરૂપ અમે;
દમી ઈંદ્રિયા સર્વત્ર, દાન લેવું ન ગમે. અમને૦ ૩
- અમને કોઈ કે' વિષ્ણુ થાવ, તેનું રૂપ અમે;

અમે આસન કીધું એક, ઠેર ઠેર કોણુ ભમે.	અમને૦
અમને કોઈ કે' ખેલા થાવ, ખેલારૂપ અમે;	
કામ કરવું છોડ્યું જાણુ, માટી ચુથું ક્યમે.	અમને૦
અમને કોઈ કે' શંકર થાવ, શંકરરૂપ અમે;	
વ્યસન લાગ્યું ખેલ, વિજ્યા કેમ ગમે.	અમને૦ ૬
અમને કોઈ કે' ઇંદ્ર થાવ, ઇંદ્રરૂપ અમે;	
પામ્યા ખેલાપદનું રાજ્ય, ઘાવ તો કોણુ ખમે.	અમને૦ ૭
અમને કોઈ કે' કુબેર થાવ, કુબેરરૂપ અમે;	
સાચવું ખેલકોઠાર, સુખડી સંત જમે.	અમને૦ ૮
અમને કોઈ કે' સૂરજ થાવ, સૂરજરૂપ અમે;	
થયો ગ્યાનકેરો પ્રકાશ, નભમાં કુણુ ભમે.	અમને૦ ૯
અમને કોઈ કે' જોગી થાવ, તે તો થયા અમે;	
નીરાંતે વાસના મારી સર્વે, જોગીને જે જે ગમે.	અમને૦ ૧૦

પદ ૨ જી.

લલતાં છવ ને દહ, આવ્યાં ગ્યાની કને;	
દહ કે' જીઓ દવ, છોડી જાય મને.	ટેક. ૧
મેં રાખ્યો મારી પાસ, તેને નવ ગણે;	
હરી જાયે કાળથી એહ, જહિં જહિં ભણે.	લલતાં૦ ૨
જેમ ફૂલને રાખે ગંધ, તેમ વશ્યાં બંને;	
દૂધ ધીની કીધી પેર, જાણુતો નહિ ધન્ય.	લલતાં૦ ૩
જેમ કાઠ છૂપાવે જાણુ, અગતી ને સાધુ !	
એમ છૂપાવી રાખ્યો મેય, જાણી રતિ લાધું.	લલતાં૦ ૪
તલ જોયે રે' જેમ તેલ, એમ એને રાખ્યો;	

૬ વિજ્યા—ભાંગ. લાધું—પ્રાપ્તથાઈ—મળું. એની રતિ (પ્રીતિ) જાણીને હું એને મળું છું.

જેમ જળ તો રાખે જાણ, મીઠું નવ ભાખ્યો.	લઢતાં૦	૫
જેમ આકાશ રાખે ગ્રહ, તેમ ધારી રાખ્યો;		
ખાનપાન કરાવ્યું જાણ, ખોટું ખરું ભાખ્યો.	લઢતાં૦	૬
તો તો તજીને જાય, હવે ક્યમ કરીએ;		
અમો સાધુ ડરિયે જાણ, દુઃખડાંમાં મરીએ.	લઢતાં૦	૭
કંઈ ઉપાય કીજે દેવ, મને નવ બાળે;		
સમજવો જીવને આજ, મને નવ ટાળે.	લઢતાં૦	૮
જીએ દહ જીવની સગાઈ, છૂટે છે ભાઈ;		
નથી માનતો એનું લગાર, જીએ બીજી સગાઈ.	લઢતાં૦	૯
સગું નીરાંતનું નામ, મૂકી નવ જાય;		
નિરંતર ભજે નીરાંત, કાળ સહુ ખાયે.	લઢતાં૦	૧૦

પદ ૩ જી.

કે'ના ન માના કોઈકા, હુએ જોગી મસ્તાન;		
એન બહુવા આઈ મીલે, છોડ દિયા સળ આન.	ટેક.	૧
આશવાળા સળ કો જાળ્યા, ભેખ લિયા ભગવાન;		
અલમસ્ત જોગી નામ ધરાયા, સમજી મનમે સાન.	કે'ના૦	૨
પરવરદિગાર અલ્લા ગાયા, મૂકી લાજ મરજદ;		
આખરકુ તો છોડ દિયા હે, કરના બાદબિબાદ.	કે'ના૦	૩
ખલ્લરૂપમે મગ્ન ભયે, ક્રિયા ઇતના કામ;		
આપીઆપે આ મીલે, સ્વયં આતમારામ.	કે'ના૦	૪
જો બા'ર સો તો ભિતર દેખા, હોઈ તળ બડાઈ;		
ચાંદા દેખા, સૂરજ દેખા, રાખમે દેહુ જડાઈ.	કે'ના૦	૫

૧ એન ઈ૦—વાણીરૂપી વાટવો. કે વીણાને વાટવો. ૨ આશવાળા—
જેમાં આશા હતી એવા પદાર્થ. ૪ આપીઆપે—પોતે પોતાની મેજે.

- ધરધણીકો ખોજ નકાલા, દેખી નાહીં સગાઈ;
 સગેસગેકો હાક નીકાલે, બાઈબેટા ભાઈ. કે'નાં ૬
- આનંદ મગ્ન હુએ તબ સાધુ, અછી કીની કમાઈ;
 ખોટેકો તો છોડ દિયા જબ, મીલા આતમરાઈ. કે'નાં ૭
- તમ હમારા ટલ ગયા જનો, સૂરજ હુઆ ઉદાઈ;
 ખલકે ગુન હમ તો નિશદિન, નિરાંતસે ભાઈ ગાઈ. કે'નાં ૮
- અલમસ્ત જોગી બન ગયે બાબા, કામ થયું કર માંઈ;
 ભજન ઝડાકામાં ઝીલું, કાપી કર્મની કાઈ. કે'નાં ૯
- નીરાંત નામકો જન લિયા, સભર સુખ થયું ભાઈ;
 જે જે જાણે તેને થાયે, રખે મરો શરમાઈ. કે'નાં ૧૦

પદ ૪ થું.

- મન માયા કે મનની માયા, એ તો મોટી આંટી;
 મનવારાજ બડા બિરાજે, પકડે ડાલે ઘાંટી. ટેક. ૧
- રાજ હો જાયે રંકે તો થાયે, બડા મન મસ્તાન;
 કેદ પડે આર છૂટ છૂટ જાવે, લાવે નહિ કદી સાન. મન૦ ૨
- વાકું કેદ કોક કરે, છોડકે પાવે સાન;
 વિષયમેસે ખેંચ નીકાલે, દેખાવે ભગવાન. મન૦ ૩
- વિષયમે જો જા બેડા તો, ચૂકાવે હે ધ્યાન;
 એસા અજા એસા ખૂરા, ક્યા કરના કારદાન. મન૦ ૪
- બડા દેવકો કેસે ખોલે, મનવા તું નાદાન;
 બડા દાના હોકે ખેઠે, કેસે કહું અદાન. મન૦ ૫
- ભજનના ભડાકા કરીએ, ડરિયે નહિ લગાર;

૮ તમ—અધાર્. ઉદાઈ—ઉદય. ૯ કર માંઈ—હાથમાં.

૪ કારદાન—કરામત—દલાવ. ૫ દાના—ડાલા.

વિષયમાં તો જતું વારિયે, પામવી જો પાર.	મન૦	૬
નિંદવાથી કાંઈ વળે નહિ, મનની મોટી મામ;		
રીઝવીને રાખીએ એને, એથી મળે પરમધામ.	મન૦	૭
લાડુ માગે ત્યારે રોટલો ધરીએ, વશ થાયે સૂધી સાન;		
વશ થયું તો જાણો ભાઈ, મેળવશે ભગવાન.	મન૦	૮
અજળ તમાસા મનવાકા હે, સમજે સંત સુજાણ;		
મૂરખ તો મગન હો જતા, ભૂલજવે ભાન.	મન૦	૯
સંત સમજકી ખાત નિયારી, મનકી વરતે તાણ;		
નીરાંત જેવા વશ કરી રાખે, સમજવી સુજાણ.	મન૦	૧૦

પદ ૫ મું.

હરિ ભજન કરો ભાવે, જમના કિંકર નવ આવે;		
જોડા ખાઈ વો જાવે, હરિનામકો સુનાવે.	ટક.	૧
જપ કરી કરી માળા ઘાસે, તોય જમડા તો ના નાસે;		
તપ કરી કરી તનકું લૂટે, તોય જમડાથી ના છૂટે.	હરિ૦	૨
યોગ કરી કરી થાય ઘેલો, તોય જમડા લેશે પેલો;		
જગન કરીને જીવને જાળે, વાંકી દૃષ્ટે જમડા ભાળે.	હરિ૦	૩
વ્રત કરીને કાયા કષ્ટે, જમડા જીવે ઊભા પૃષ્ઠે;		
કથા સાંભળી કૂટે કાન, જમડા જોવા નવ દે ભગવાન.	હરિ૦	૪
દાન આપી તું ઘસાય, જમડા મુક્તિપુરી લઈ જાય;		
હું હું કરી તું ફૂલાય, જમડા વેલો વેલો ખાય.	હરિ૦	૫
તાઈ મારૂં ખોલે આળ, જમડા જોતા હીંડે કાળ;		
અભિમાનમાં રમતો જોઈ, જમડા સળ વો દષે સોઈ.	હરિ૦	૬

૧૦ તાણ—વૃત્તિ—ખેંચમખેંચા.

૨ જમડા—કામાદિક અથવા યમદૂત. ૪ પૃષ્ઠે—પૂઠે.

ગાનતાનમાં મન લીન, જમડા ચલાવે મારગ ભિન્ન;
 એવી વાત છે જાણો ભાઈ, તરો પ્રહ્લતાણી કમાઈ. હરિં ૭
 જમડાનું દર્શન નવ થાય, કાયા ઉલટી તેની પાવન થાય;
 એક નિષ્કાએ જો ગાય, દેહ સુદ્ધાં ધામે જાય. હરિં ૮
 મળે પ્રહ્લ મોટો રાય, બીજ તો ભાઈ ખત્તા ખાય;
 બલિહારી છે એની જાણ, મન ગમે તે તું તો માણ. હરિં ૯
 નીરાંત નામ અવિચળ જાણ, ખરા ગુણની એ છે ખાણ;
 જાણો પદ એ તો નિરવાણ, સાચી જૂડી નભે ન વાણ. હરિં ૧૦

પદ ૬ કું.

કરો સત્સંગત સાચી, તો તો જવ તમે રાચી;
 તરો ભવસાગર મોટો, તને સંગ જે ખોટો. ટક. ૧
 તરો તમે પણ માંહે પે'લા, રખે બોલ જાણો ઘે'લા;
 બતાવશે પ્રહ્લ મોટા, જેના જુગમે નહિ જોટા. કરોં ૨
 આનંદમાં મન રેલે, પ્રહ્લરસ એથી તો ચે'લે;
 અપાર લીલા દાખે, કોણ સત્સંગ પાખે. કરોં ૩
 મુઆને એ તો જીવાડે, કર્મરૂપી કાટ કાઢે;
 તારાં પાપ તો બાળે, જો તું સત્સંગ ભાળે. કરોં ૪
 તરી ગયા સત્સંગે કેતા, તેના તને પો'ચ્યા છે ચેતા;
 વાકી લીલા જે જાણે, તે તો સત્સંગ વિખાણે. કરોં ૫
 મૂઠ તો બગડ્યા બોલે, મદિરા પીને તે ડોલે;
 કુસંગ પડે ખાડે, તેને કોઈ નહિ કાઢે. કરોં ૬
 કદી તું પડિચો ખાડે, સત્સંગત ઊભી રહી કાઢે;

એવી ઉપકારી વાતો, સત્સંગનો મહિમા માતો. કરોં ૭
 ગુણ એના કોણ ગણે, શેષજી તો નાહી ભણે;
 સત્સંગ સહુથી મોટો, વેંલા જઈ જાણો તે ખોટો. કરોં ૮
 ખોટા તે તો મોટા, થયા સમજી છોટા;
 ભૂલ્યા ભ્રમ જે ખોટા, હાર્યા જે જે ટોટા. કરોં ૯
 નીરાંત છે લેંર એવી, છે સત્સંગ દેવ દેવી;
 હાક નથી જેવી કે તેવી, નાણી અમે સત્સંગતિ સેવી. કરોં ૧૦

૫૬ ૭ મું.

સારું નથી ખોટું નથી, સાચું નથી નથી જૂઠું;
 સુખ નથી કાંઈ દુઃખ નથી, તૂટ્યું નથી નથી રૂઠ્યું. ટેક. ૧
 ભલું નથી ભુંડું નથી, રોગ નથી નથી ભોગ;
 જોગ નથી જગન નથી, જગ નથી નથી લોગ. સારું ૨
 શોક નથી આનંદ નથી, ખરું નથી નથી ફોગ;
 આજ નથી અલ્યા કાલ નથી, સાન્ને નથી નથી રોગ. સારું ૩
 સગો નથી વાંલો નથી, ખેટો નથી નથી બાપ;
 ઉદાસ નથી ઉદાસી નથી, ટાઢ નથી નથી તાપ. સારું ૪
 ખાવું નથી પીવું નથી, જીત નથી નથી ભાત;
 ભંગ નથી અભંગ નથી, પ્રભાત નથી નથી રાત. સારું ૫
 પાડી નથી પાડો નથી, વાઘ નથી નથી નાગ;
 કામ નથી ને ક્રોધ નથી, અપ્રીતિ નથી નથી રાગ. સારું ૬
 લોભ નથી ને મોહ નથી, મદ નથી નથી મછરાળ;
 માયા નથી અમાયા નથી, આશા નથી નથી આળ. સારું ૭

મારું નથી તારું નથી, દીવી નથી નથી દીપ;
 સોનું નથી રૂપું નથી, મોતી નથી નથી છીપ.   સારું ૮
 ડાહ્યો નથી વે'લો નથી, દેવ નથી નથી સેવ;
 ભોજો નથી વરજો નથી, મિથ્યા નથી નથી ખેવ.   સારું ૯
 નામ નીરાંતનું એક છે, વસ્તુ સાચી વિશેષ;
 અદ્વૈત એહ અખંડિત ભાજો, છૂટી જાય સહુ ભેખ.   સારું ૧૦

પદ ૮ સું.

તુજ પશુમાં અંતર શો, જે જાણું નહિ રામ;
 ભય પામે છે પંખીડાં, તેમ તારું છે કામ.   ટેક. ૧
 ઉંઘી ઉંઘી ને વણસાડે, પશુ પંખી જાણ;
 એ ને તું તો સરખાં ત્યારે, મિથ્યા મારું શીદ માણ.   તુજ ૨
 મૈથુન કરતાં જે જે જહીં તહીં, પ્રાણી માત્ર અજાણ;
 તેવો કે વિશેષે તું છું, મૂઠ મારું કંઈ માન.   તુજ ૩
 સવા શેર તો ખાવા જોઈએ, ખૂટાડે કોઠાર;
 સારાં બિચારાં પંખીડાં, જે ભરવો મૂકે ભંડાર.   તુજ ૪
 મનુષ્યાદહ જે ઉત્તમ પાચો, તો ઓળખ નારાણ;
 જમનું જોર ન તેં જીરવાશે, સાચી કહું છું વાણ.   તુજ ૫
 ખત્તા ખાઈ ખાઈ કૂટાશો, માનશો નહિ અજાણ;
 તારા રાજનું રાજ નથી તહીં, નાખે નરકની ખાણ.   તુજ ૬
 ભાઈ ખાપા કોઈ ન માને, ભજન આવે કામ;
 રૂઢિરકી નદીમેં ખૂડાવે, જાણ્યા ન આત્મારામ.   તુજ ૭
 જે જે કરો વો કામ ન આવે, ખરા દેખજો ઘાટ;

૮ વરજો—સંકટ. ખેવ—નિશ્ચય.

૫ નારાણ—નારાયણ. ૭ રૂઢિરની નદી—વૈતરણી.

તિલક છાપે કામ ન આવે, વો દષે નહિ ઠાઠ.	તુજાં ૮
સર્યા માનો તો જનો જનકો, વો આવેગા કામ;	
ભજન ભડાકા કરો નિશદિન, સર્યા પાઈ નામ.	તુજાં ૯
નીરાંત તો વિનવિને કે'છે, થાવા તારૂં કામ;	
ઝાળખશો તો ઝાળગાં રે'શો, તારશે આત્મારામ.	તુજાં ૧૦

પદ ૯ મું.

ખાવાની ચિંતા મૂકો પરિ, સમરો શ્રીનરહરિ;	
ચાંચ આપી તે આવાણું આપે, ત્યારે તું તો શાને તાપે.	ટેક. ૧
ઉદરથી તું આવ્યો બારે, કર્યું ખાવાનું ઝાણે ત્યારે;	
એ કૂટને તું શીદ સંભારે, હરિ અલ્યા તને ભૂખેમારે?	ખાવાં ૨
કીડીને કણ જઘને આપે, હાથીને માણ આપે માપે;	
સૂતે ઊઠે ભૂખે કોઈ, શીદ મરે તું ત્યારે રોઈ.	ખાવાં ૩
તેને કરવું તેને ભરવું, તારે દુઃખમાં શેણે મરવું;	
પશુ પંખી જ્ઞેને ભાઈ, ખાવા આપે આતમરાઈ.	ખાવાં ૪
તારા પેટમાં કેતું માય, અજગરનું જ્યાં ઉદર ભરાય;	
પેટને કાળે કરતાં વેઠ, એ તો પોંચાડે નહિ ઠેઠ.	ખાવાં ૫
ખરૂં અમારૂં માનો નહિ, મરશો તમે ગોદા ખાઈ;	
એક દિવસ તો ભૂખે બેશ, ના મળે તો ચોપડ મેશ.	ખાવાં ૬
મળે છે તો શાને ધાય, ગોદા શીદ પરાયા ખાય;	
પણ માને કોણ મતિમૂઠ, વિશ્વાસ નહિ સમજે ગૂઠ.	ખાવાં ૭
શ્વાનકી દેવ પડી ના મટે, તેથી ભુંડા તું આવટે;	
સમજે જે કોઈ સાચી વાત, તે તો આવી મળિયું ખાત.	ખાવાં ૮
જાણે નહિ તે રખડે ખરા, મળે નહિ ને જાયે ખરા;	

તરફડીને ભરતા પેટ, ડરે નહિ જે પો'ચ્યા ઠેઠ. ખાવાં ૯
નીરાંતને મન છે વિશ્વાસ, ખવડાવે આવી અવિનાશ;
ભૂખ્યો કોઈ દિનનો નથી, અનુભવી અમો કહું કથી. ખાવાં ૧૦

પદ ૧૦ મું.

ખાજી રમો ખાજ'દા આવી, તન મનનાં જે ચટકી;
જુગાર ખેલો જુગારિયા, જો જો જતા છટકી. ટેક. ૧
અંતઃકરણનો ચોપટ કરજો, જમીપે થો પટકી;
કુબુદ્ધિનાં સોગઠાં સોજો, મરે તો જય ફટકી. ખાજી ૨
ત્રણ ગુણના ત્રણજ પાસા, દાવમે વૃત્તિ ખટકી;
હાર જીતમે દામ ધર્યો હે, આશા જીત ન ઘટકી. ખાજી ૩
પાકી હો ગદ્ય ગ્યાનીજનકી, અગ્યાનીકી કટકી;
કાચી રહી ગદ્ય દાવ ન જાન્યો, ગ્યાનીને દીખાઈ ચટકી. ખાજી ૪
અજ્ઞાનીને ફરી ફરી મરણું, લક્ષ ચોરાશી ભટકી;
ચોરાશી આસનમાં ઘુંચાચો, ઘાલ્યો માંહી ઝટકી. ખાજી ૫
ઊભા રહ્યા સંત જીતીને, ભ્રમણા ભાગી ઘટ પટકી;
ખોટી ખાજી જાણી જેણે, જાદુગરી જેવી નટકી. ખાજી ૬
જુગારી સો હારી ગયા, મરતા છટકી છટકી;
ગ્યાનીને તો ગ્યાન લિયા હે, ભર લી વાકી મટકી. ખાજી ૭
અગ્યાનીને સાન ન આવી, જતાવતાં તો હટકી;
હાંસી હોઈ જનો ખાખા, ગમત હોઈ થટકી. ખાજી ૮

૯ ખરા-મદ.

૧ ખાજ'દા—ખેલાડી. ૪ કટકી—કાંકરી (સોગદી). ૬ ઘટ પટકી
અર્થાત્ કાર્ય વસ્તુઓની. ૭ ભર લી—ભરી લીધી. ૮ હટકી—હટી ગયો.
થટકી—ઠકાની.

લોક પૂછે ક્યા ભયો હે, ભૂતકી પકડે લટકી;

ચૂપ થયો તે કાંઈ ન બોલે, છાતી જતકી ધટકી. બાજી ૯

નીરાંતને તો બહુત કહ્યાથા, આતમકી ધૂન રટકી;

હારા વોતો કેસે માને, બુદ્ધિ જતકી સટકી. બાજી ૧૦

૯ લટકી-લટ-ચોટલી. ધટકી-ધડકી. ૧૦ રટકી—કહ્યું કે રટ. સટકી
—તાસી ગઈ !

